

ISSN 0132-6023

维吾尔文学

1

+

1985

მე კავკასიის ქედები მთხოვენ

მე კავკასიის ქედები მთხოვენ,
მე მთხოვს მუსიკა — თერგის ხმაურის!
ვუსმინო ყაზბეგს — ხევის ბეთპოვენს
აგუგუნება კაიშაურის.

მე მშობლიური არაგვი მირჩევს,
წინასწარ ვიგრძნო, ვიცოდე მარად,
ქართველის გული თუ რისთვის ირჩევს,
ომში სიცოცხლე ჩასთვალოს არად.

იმ დღეებს ძეგლი უნდა ავუგო,
უნდა აღემართო წყებათა წყება,
ვით აღიმართა შენთან, ძაუგო,
გამარჯებათა ჩვენთა დაწყება!

გალაკტიონ ტაბიძე

ტყეა

330

გაერთიანის ოცდაშეჯგნა წელი

1

იანვარი

1985

თბილისი

საქ. კვ. ცენტრის გამომცემლობა

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ოშგადახდილი პოეტიკი

3. თეიმურაზ ჯანაშვილი — ლექსები

პოეზია და პროზა

6. ხუბა ბერულავა — ლექსები
9. ოტია იოსელიანი — ქალი გამომდიდა ქმრის საღა-
ლატოდ. რომანი. დასაწყისი.
39. გივი ალხაიშვილი — ბზარი. პოემა
45. თემურ ჩხეტიანი — ლექსები
47. რომან მიმინოშვილი — ლექსები
49. ზურაბ კახიანიძე — თაღისური ნოველების წიგნი-
დან...
61. მზია ხეთაბური — ლექსები
63. ნანა გოგუაძე — ლექსები
64. ელენე კვირტია — ლექსები
66. ზურაბ კალანდია — ზვარბი. რომანი. გაგრძელება
96. გივი ჯიბია — ლექსები

ახალი თარგმანები

97. პლატონი — ლექსები. ბერძნულიდან თარგმნა გიგლა
ხარიშვილმა.

წერილები

100. აკაკი მინდიაშვილი — წუთისოფლის მტრულები
110. ხუბა ბერულავა — სიმღერის გაგრძელება
114. დავით მხაფერი — ჩარჩოებს ნუ დაგავიწყო-
ვთ
121. ბეჟან კილანავა — მრგვლი დამწერლობის სა-
თავეებთან
133. ანდრო ბუაჩიძე — სინათლი წუთისოფლის გამო

ხელოვნება

135. მანანა კორძია — კიდე მართი ლაურეატი
137. ზურაბ ხუბა — ლეგენდები და სინამდვილე მო-
ცარტის შესახებ

იუმორი

143. ალექსანდრე სამსონია — ფიზიკური თავით უნდა
იტავაყო

შთაბარი რედაქტორი ჯანაშვილი

სარედაქციო კოლეგია:
გივი ალხაიშვილი
თედო გაბიშვილი
(შთაბარი რედაქტორის
მოადგილე)
გურამ გეგუაძე
გივი გეგუაძე
გიორგი გუგულია
თეიმურაზ დოიაშვილი
მერაბ ელიოზიშვილი
მედიკა კახიძე
ჯემალ მარგველიძე
შოთა ნიშნინიძე
გურამ ფანჯიქიძე
მორის ფოცხიშვილი
ნუგზარ შატაძე
ათანადილ
ჩხიკვიშვილი
(პასუხისმგებელი მდივანი)
სოსო ცინცაძე
გოგი წერეთელი
ტარიელ ჭანტურია
ბადრი ქოხიშვილი
მაკა ჯოხაძე

ო მ გ ა დ ა ხ დ ი ლ ი პ თ ე ტ ე ბ ი

თეიმურაზ ჯანგულაშვილი

სსოვნის რეპულიდან

ყ ვ ა ვ ა გ ი

სანდომირის პლაცდარში.
ცხრაასორმოცდაოთხის ნოემბერი.

დათოვლილ ველობზე ხის ჯვრები მოჩანს...
ერთის ზემო ქიმზე
ყინჩად ჩამომჯდარ
ასი წლის ახალგაზრდა ყვინჩილას
მეორის ზემო ქიმზე ჩამოსკუპებული
სამასწლიანი მოხუცი ყვავი
წვრილ-წვრილად უყვება
ნაპოლეონის დროინდელი ბრძოლების ამბებს.
მოხუცს გული მოსდის:
იმ დღეთა თვითმხილველმა
ვერაფრით გააკვირვა თავხედი ახალგაზრდა.
იმ ჯვრებს ქვემოთ კი ჯერ დაუჯდომელ
მიწაში წვანან ბიჭები...
თვრამეტ-ცხრამეტი წლისა.

წ ა რ წ ე რ ა ბ ა ლ თ ა ზ ე

ოღერის დასავლეთი ნაპირი.
ცხრაასორმოცდახუთის მარტი.

გულაღმა იწვა,
ღია თვალებში
მინის ნამსხვრევებად ჩაჰყროდა
შიში, ტკივილი, გაოცება
და ყინვის მარცვლებად ქცეული ცრემლი.
და მზე მის თვალებს თვალს არიდებდა.
ყვითლად ლაპლაპებდა მისი ქამრის ვეება ბალთა.
მზე სხივების თითს აყოლებდა
ბალთაზე ამოტვიფრულ წარწერას
და კითხულობდა:
Gott mit uns! –
ღმერთი ჩვენთან არის.

ბიჭ. სსრ კ. მარქსის
სახ. სახ. რესპუბ.
ბიბლიოთეკა

... და მე ჩამესმა განცვიფრებული
ხმა:

— ო, ღმერთო ჩემო,
ნეტავ რომელმა
უღმერთო ღმერთმა იდგა თავზე
მისი ღმერთობა?!

ჯოჯოხეთი

მაიდანეის საკონცენტრაციო ბანაკი.
ცხრაასორმოცდახუთის ივლისი.

ათასი დანტეს წარმოდგენის უნარი უნდა
გქონდეს,
რომ იგი ჯოჯოხეთი წარმოიდგინო...

ისაჲ სამშობლოს

კომკავშირელად ომში წასული
და კომუნისტად დაბრუნებული,
კვლავ შენი ტრფობით გაბრუნებული,
ვარ შენი წმინდა ულლის მსახური.

ჰა, ჩემი ქედი —
მუდამ მართალი,
ხარივით გამძლე და დაძარღვეული!
... მე მომდგომია კარზე ზამთარი,
შენ მარადისი ხარ გაზაფხული!

გაზაფხულის შვილს რა დამიზამთრებს!

ბრუნავს დედამიწა და ერთ ადგილზე დგას ჩემი სახლი

ბრუნავს დედამიწა!
კვლავ ფეხზე ვუდგავარ
ჩემს წილ დღე-ღამესა.
ბრუნავს დედამიწა
და ერთ ადგილზე დგას ჩემი სახლი,
სახლის წინ — ვაზი,
მე — სახლის გვერდით
და ზაფხულის მზის სხივების სახრით
ამწითლებია ბეჭიც და მკერდიც.

ჩვენ, სამივენი, მოვსულვართ მზისთვის,
ჩვენ, სამივენი, მზისაკენ ვილტვით,

ჩვენ, სამივენი, ვსუნთქავთ და ვიბრძვით
მშობელი მიწის ღონიერ ფილტვით.

... ცოლ-ქმარმა — მზემ და მიწამ — დამბადეს,
და-ძმად ვაზი და ყანა მომგვარეს,
თავთავეთა ფხიან ფუნჯით დამხატეს,
გული მაისის წვიმით მომბანეს,

ცხოვლად დამინთეს მკერდის ფიცარზე
ცეცხლი, რომელიც გიზგიზებს ახლაც
და მარად მბრუნავ დედამიწაზე
ფესვმკვიდრად ვდგავარ ვაზად და სახლად, —

დამტევილ ვაზად! —
მამალლებს იგი...
კარლია სახლად! —
მის წინ თავს ვიხრი...
და სიყვარულის ორბიტის ირგვლივ
ბრუნავენ ჩემი გული და ფიქრი.

მე სიყვარულისთვის
ვიყავ მხედარიცა, —
ხსოვნაში მკერდს ისევ ომის ფრთებს ვახლი...
ბრუნავს დედამიწა!
ბრუნავს დედამიწა
და ერთ ადგილზე დგას ჩემი სახლი,
სახლის წინ — ვაზი,
მე — ვაზის გვერდით
და ზაფხულის მზის სხივების სახრით
ამჭრელებია ბეჭიც და მკერდიც.

ხუტა ბერულავა

ცნობილ ქართველ პოეტს, „ცისკარის“ ჟოფილ მთავარ რედაქტორს ხუტა ბერულავას დაბადებიდან 60 წელი უმუხრულდა. ჟურნალ „ცისკარის“ რედაქცია თავის მრავალათასიან მკითხველთან ერთად ულოცავს მას ღირსშესანიშნავ თარიღს და უსურვებს მომავალ შემოქმედებით წარმატებებს.

ახალი და ძველი რეპულებიდან

ჩემო მკითხველო! რომც მეწადოს, ვერ დაგიმაღავ:
გადაიარა ჩემს გულზედაც ბევრმა გრიგალმა.
არ მეშინია ხმამაღალი განმეორების:
ამ წიგნში ფუთქავს დღე ყოველი ჩემი ცხოვრების.
მის ფურცლებშია საიმედოდ გარდასახული
სამოცი ელვა სიცოცხლისა და გაზაფხული.
მგოსნის ოცნებას ბინდის ფერი ბედმა აშოროს,
რომ ერთი ჰანგიც არ დააკლდეს დედასამშობლოს.
აფრის დაშვება რას მიქვია ან დაღონება, —
სალამი ახალ უღელტეხილს და შთაგონებას!

პოეტები

პოეტებს ოდესღაც რქმევიათ მხედრები,
რქმევიათ მოძღვრები, ფრთოსნები, ღმერთები;
პოეტებს ოდესღაც რქმევიათ მოგვეები,
რქმევიათ დროშები და ციხე-კოშკები;
და ვითარც კოშკები, და ვითარც დროშები,
და ვითარც მოძღვრები, და ვითარც ფრთოსნები,
იცავდნენ სამშობლოს წარსულს და ხვალისდღეს,
საყვარელ სახელებს და ძვირფას თარიღებს...
ცხოვრობდნენ, იწვოდნენ, ფიქრობდნენ, ფიცხობდნენ
და ყადრი ნამდვილი ძმობისა იცოდნენ.
ერთმანეთს უსმენდნენ, ვით მხედრებს — მხედრები,
ვით მოგვეებს — მოგვეები და ღმერთებს — ღმერთები.
თბებოდნენ მამულზე ლოცვით და ოცნებით.
...არც როდის კვდებოდნენ ასეთი მგოსნები!

ჩემო თაობავ, ზამეხმინა...

ჩემო თაობავ, ყური მომაპყარ,
შემეხმინა, მდგრად ხომა ხარ?

ხომ ისევ ძალგიძს იგრძნო ზღვაური,
ხომ არ დაღლილხარ, ვით მოგზაური?

ხომ არ შეგაკრთო წმინდა ჭალარამ,
ხომ არ მოდუნდი მტრის გასახარად?

ხომ დააბიჯებ თავამართული,
ხომ არ მოგწყინდა ჩემი ქართული?

უწყის მიწამ და იქნებ ზეცამაც,
ბავშვობისათვის როდი გეცალა;

რაც კი ბავშვობის ხანას შეჰფერის,
ის შენთვის გახდა შეუძლებელი:

გარჯა იწამე მთავარ ღვთაებად,
შენი გზა ქვეყნის გზას გადაბა.

უწყის მიწამ და იქნებ ზეცამაც,
სიჭაბუკისთვის როდი გეცალა;

როცა მოვიდა დრო სიჭაბუკის,
ატყდა განგაში, ომი, ქარბუქი:

დიდ გზას დაადექ, ვით წინაპარი,
და შენც სახალხო ზიდე ჭაპანი.

ჩემო თაობავ, აი ამიტომ,
და კიდევ სხვათა სამაგალითოდ,

ამ ფეთქებადი ძალის მარავი,
სისხლში რომ გიდულს, როგორც
არავი,

უნდა დაშრიტო მისთვის მთლიანად,
ვინც საქართველო აგვიმზიანა.

მე მწამს და მითქვამს, განა ვედრებით,
რომ არასოდეს არ დაბერდები,

რომ ისევ ძალგიძს იგრძნო ზღვაური,
რომ არ დაღლილხარ, ვით მოგზაური,

რომ არ შეგაკრთოს წმინდა ჭალარა,
არ მოდუნდები მტრის გასახარად,

რომ ქვეყნად ივლი თავამართული
და გეხსომება ჩემი ქართულიც.

გვირილა, ზმარის ხე, ყაყაჩო...

სიჩქარე — სიმღერით
დაგვირგვინებული,
მინდორი — ერთიან აგვირილებული;

ხეები — ვერცხლისფრად
გადაფშატებული,
ყაყაჩო — გზისპირას აკაშკაშებული;

ბალები — ფოთლებით გადაბურულები,
ტოტებზე — შაშვების გარდა
ბულბულები,

მომდევნ, მიხმოვენ, აღარ მეშვებიან...
ქართლის გზავ, უშენოდ რალა
მეშველება?

პაიტაშია სვატიცხოვლის აღმშენებლისა

არა მყოლია მეციხოვნენი,
არა ვყოფილვარ მეტის მთხოვნელი,
მე შევქმენ მხოლოდ სვეტიცხოველი!

მარადისობას შეჭიდებული
არვის ვეგონო ძე დიდებულის,
გვარიც არ მქონდა ძველი, ქებული.

არა მწყალობდა ბედი და ღმერთი,
ხან სიხარული დამქონდა მკერდით,
აღვივებოდი ჭამიჭამ სევდით.

მე თვით უარყვავ ცხოვრება მშვიდი
და მყუდროების სავანე ფლიდი...
ვიდექ: ვძერწავდი, ვჭრიდი... და
ვშლიდი.

სიტკბოებისთვის კარი დავხურე,
ხან ვიშიმშილე, ხან ვიმარხულე
და ღვთის სახელით ხალხს ვემსახურე.

ქმნა კეთილისა ყოფილა ჯვარცმა...
რამდენი ლოდი დავლენე კაცმა!
რამდენჯერ ვიგრძენ მიმწუსრის
განცდა!

რაც კი ძალმედევა, არ დავიშურე,
ქვაზე ჩუქურთმა ვაშარიშურე,
იშვა ტაძარი და... შავი შური.

როგორ შევჩვილო მშობლიურ ტყე-
ველს:

ვისაც მივინდე, ვინც აღვაზევე,
უარმყოფელი გამიხდა მევე.

მანაც დამიგმო ნამოღვაწარი,
ახლა მცხეთაში თქვენს წინ რაც არი
და მომაყარა თვალში ნაცარი.

თვალეებში თვითონ ჰქონია ნისლი,
სიყვარულის წილ ლაჩრული ზიზღი, —
ღმერთმა მიაგოს, ღირსია რისიცი.

ჰკიოდა შური რისხვით და მდურვით:
— რომ არ გვასვენებ, რად არ
გვასვენებ,
რომ აღაშენე, რად აღაშენე?!

და... ხალხის თვალწინ მომჭრეს
მარჯვენა!
არცა მეფემ და ქვეყნის გამჩენმა,
არც ვინ იჩქარა გადასარჩენად...

ხუროთმოძღვარი რაა უხელოდ? —
ის, რაც მთიბავი არის უცელოდ,
ძმობილი უძმოდ, სოფელი უგზოდ,

ზეცა უმზეოდ, მამა უძეოდ,
სახლი უპაროდ, ქარი უქაროდ,
ეზო უჭიმკროდ, მშვილდი უისროდ.

ძარღვი უსისხლოდ, მთები უნისლოდ,
ნანა უდროოდ, მუხა ურტოდ,
სატრფო უცრემლოდ (ანდა უჩემოდ!)..

ქვაში ავანთე ფერი ყოველი.
მე დაგიტოვე სვეტიცხოველი
და არ გვეონო მეტის მთხოვნელი:

ხალხო მშობელო, ბრძენო, მაშვრალო,
თუ გსურს, ამაყად ფრთები გაშალო,
შვილებს ოცნება უნდა აცალო!

უნდა აცალო ფიქრიც და დარდიც!
მადლი ამქვეყნად შუქივით დადის,
არ დაუქარგო ნამცეცა მადლი.

არაკაცს ნულარ მისცემ არჩევანს.
მალლა ასწიე ჩემი მარჯვენა
ბევრი მარჯვენის გადასარჩენად!

იკმარე ჩემი მოჭრილი ხელი,
იყავი შეილთა ერთგულთა მცველი,
თორემ ბასრია სიკვდილის ცელი,

და სინანული იქნება გვიან,
და გმინვა გულის იქნება გვიან,
და სიყვარულიც იქნება გვიან!

ძალი გაბოვიდა ქმრის სულაბოდ

მეგობარი მეწვია ამას წინათ. არ ველოდი.

„წუხელ მთელი ღამე გავწამდი მატარებელში“, — ცხვირპირჩამოტირებულს ზედვე ეტყობოდა.

როგორც ხდება: — იქით, ჩვენკენ რა ამბავია-მეთქი? და რალა-რალაცებს მოაყოლა:

— ერთ ჩვენებურ ქალს, აქ ცხოვრობდა, ოქროსავით ქმარ-შვილი მიუტოვებია და ვიღაც წყალწაღებულს გაჰკიდებია. კარგი გოგო იყო, სკოლა ერთად დავემთავრეთ, ჩემს პარალელურ კლასში სწავლობდაო, — წუხდა.

— შე კი კაცო, გაყრა, გაქცევა, ლალატი და ოჯახის ნგრევა პირველად გესმის?

— პირველად რომ არ მესმის და არც უკანასკნელი იქნება, უბედურებაც ესაა.

— რატომ, რა მიზეზითო, არაფერი იცი?

— მგონი, რალაც სულელური ეჭვიანობის გამო, თუ დღეს რას გაიგებ.

— ვინაა, მე ხომ არ ვიცნობდი-მეთქი.

— რომ გცნობოდა, ისეთი ღვთისნიერი გოგო იყო, არ დაიჭერებდი, მაგრამ შენ საიდან... ჩვენ ხომ სიყრმის მეგობრები არა ვართ.

არა, ჩვენ სიყრმის მეგობრები არა ვართ.

ერთადერთი, რაზეც იმ საბედისწერ-რო დილით ქალის დარბეულ გონებას შეეძლო ეფიქრა, იყო შურისძიება...

შურისძიება უშეღავათო, ცივი, უსუს-ლგულო...

შურისძიება თავის თავზე, ქმარზე, შვილზე, დედ-მამაზე, ძმაზე, მეგობარ-ზე, სოფელ-ქვეყანაზე, ყველაფერ მარ-თალზე, ზნეობრივზე, წმიდათა წმიდა-დაზე, ჭეშმარიტზე...

ლალატი!

მორჩა და გათავდა! არავითარი ორ-ჭოფობა და სინანული; არავითარი სინ-დის-ნამუსი და მორალი... უკან მიბრუ-ნება და წინ გახედვა... არავითარი შე-ნდობა...

ლალატი და მხოლოდ ლალატი.

არც... არც ბაწარში თავის გაყრა, სა-წამლავეები და მდინარეში გადაყარვანა, არც ფანჯრიდან გადახტომა. ამით ხომ მხოლოდ თავს დასჯი. ყველა დანარჩე-ნი, უამრავი, ვინც და რამაც აქამდე მიგიყვანა, თავდახსნილი დარჩება...

შურისძიება!

შურისძიება!.. რა ძლიერი და ყოვ-ლისმომცველია შენი ნება... ღრმა, სი-სხლიან ჭრილობაზე მუჭა-მუჭა მარი-ლის დაყრასავითაა... შურისძიების ავი და შეუშოვარი გრძნობაა სუსტს, უნია-თოს, ლაჩარს რომ ძალისხმევით აღა-სებს და უსუსურ დიაცსაც ამორძალის გამბედაობით, სიმტკიცითა და ღირსე-ბით მსჭვალავს.

შურისგება! ამბოხია შენი გზა-საე-ლი, შეურიგებელი და ქედუხრელი. შენითაა, თუ აღამიანს აღამიანის სახე ჯერ კიდევ შერჩენია. შენითაა — ძალ-მეომრეობამ, უსამართლობამ, დაჯანამ და ფეხით გათელვამ ძეხორციელი რომ ძონძების ჩვრად ვერ აქცია.

ნაცვალგება! ღმერთმა ნუ ჰქნას, აღამის მოდგმა თავკერძა ქვენა გრძნო-ბების ამარა მიატოვო, ჩაუქრო მესის-ხლეობის ცეცხლი და ერთხელ შობი-ლი, ერთხელ სიკვდილის მადლს მოა-კლო.

შენ იფარავდი და იფარავ კაცს კაცი-საგან, კეთილს ბოროტისაგან, ჩაგრულს მჩაგვრელისაგან, ცხვარს მგლისაგან.

შენ იყავი და ხარ უზენაესი მსაჯუ-ლი და უანგარო სჯულმდებელი, მის-ხალ-მისხალ რომ სწონიდი ავსა და კარგს, მრუდსა და მართალს. შენს პი-ნაზე წვეთ სისხლს ზღვა წყალი ვერ აიწონიდა, ვერც გადარეცხდა.

შენ ახურავდი კაცს ქუდს, ქალს ლე-ჩაქს...

ქალს...

„ახია ჩემზე... ახია ჩვენზე... ყველა-ფრის ღირსი ვარ... ყველაფერი გვე-კუთვნის!.. არა... არა და არა, ხმალი არ უნდა გაგვეგდო ქალებს ხელიდან. არ უნდა წამოგვესო თავზე ეს გარყვ-ნილი, ურცხვი და ბოროტი მამაკაცე-ბი...“

კბილი კბილზე დაჰქერილი, პირმოკუ-მული ქალი ამუნათებდა, კიცხავდა, რისხავდა თავს, თავის სქესსა და მო-დგმას — კაცობრიობის ნახევარზე მეტს.

ქუჩაში გაჩქარებით მიმავალი, დევ-ნილი, შეგინებული და თავლაფდასხმუ-ლი... გარბოდა, ესწრაფოდა, ილტვო-და, რომ მალე, რაც შეიძლება სწრა-ფად, უმაღლეს, უკან მოუხედავად, დაუნა-ნებლად გასცლოდა იქაურობას. გადა-ხვეწილიყო იქიდან, სადაც ფეხქვეშ მი-წა ეწვოდა, ცა თავზე ექცეოდა და აღარ... იმ არემარეზე, იმ კარ-მიდამო-ზე, იმ სამყოფელზე არ გაეძლებოდა. უკვე იქ აღარ იყო მისი ადგილი... აღარ ერქვა თავისას თავისი, ზინას — თავ-შესაფარი, ფუძეს — საყრდენი, ურ-დულს — საკეტი. ყველაფერი... ნემსი-დან, ქინძისთავიდან, წინდის ნაძველა-დან დაწყებული, სახლის საძირკველი-თა და ჭერ-სახურავით დამთავრებული, ერთბაშად გასხვისდა, გაუდაბურდა, გავერანდა.

დაიღწა, მოისრა, გაცამტვერდა, სა-დაც მას, ავად თუ კარგად, უნდა ეც-ხოვრა... მთელი სიცოცხლე უნდა ესუ-

ლდგმულა, მთელი ამქვეყნიური მისი ყოფნა და არყოფნა, აქაური, მიწიერი, ამიერი... და, ალბათ, იმიერიც... რასაც მისი ერქვა თუ დაერქმეოდა, მისი მი-წა, წყალი, ცა, ჰერი...

გაქრა სახლი და კარი, სამყოფელი, სადგური. მოიშალა ბუდე, კედელ-ყუ-რე, კუთხე-მეზობელი... ხორციელი და სულიერი საცხოვრისი.

დაინთქა სამკვიდრებელი, სადაც ამა ქვეყნის ძნელბედობისა და გაუტანლო-ბისაგან თავი უნდა დაეცვა, შეეფარე-ბინა, შეჰკედლებოდა... სადაც შეიცე-ბულსა თუ დაალბულს, სითბო და ჩრდილი ელოდა, ეგულებოდა. !

შხამად ექცა, რასაც სწეული უნდა განეკურნა, წამლად და მალამოდ რგე-ბოდა. სადაც სისხლშეგუბებულსა და ნერვებნაღალატევეს სული უნდა მოეთ-ქვა და დაეანებულიყო.

ავად და მტრად გაუხდა, რასაც ავი თვალისაგან უნდა დაეცვა და შეეკრ-დომებინა, ციხესიმაგრედ ქცეოდა მის ყოფას, ქალობას, პატიოსნებას...

შავითა და ბნელით შეისუდრა, რი-თაც ნათელი შარავანდი უნდა ჰფენო-და...

... და აბლა პირიქით, გაურბოდა იმას, ვისთვისაც დევნილს უნდა მიემართა; ვისაც განწირული უნდა ეხსნა, დაუნ-დობელი დაენდო, დაბნეული დაე-ცვა, წაქცეული აღედგინა, წალეკილი და წყალწალებული გამოენაპირებინა. დამზრალს, გათოშის მოთბობოდა, ტანჯულ-წამებულს მტლედ დასტეო-და, დაჭრილ-დასახიჩრებულს — სალ-ბუნად, მომაკვდავს — ზიარებად.

გაურბოდა თავისას, რაც დევნილსა და მოუსადარს თავშესაფრად, რწმენად და მწედ უჩნდა. უჩნდა კი არა, ამაღლ... და მხოლოდ ამაღლ იყო ნაგები. სამი-სოდ ნაჯაფი და აგური აგურს დანადე-ბი... წარსულის, აწმყოს — დღეის დღის, ხვალის, ზეგის, მაზეგის... სამო-მავლოდ და საშვილიშვილოდ შექმნი-ლი.

„ჩემი სახლი — ჩემი ციხე-სიმაგ-რეაო“, ამიტომაც ადამიანი მთელი არ-

სებით, ჯახირით, ჭაპანწყვეტით ამ სი-
მაგრეს აგებს და, საუბედუროდ, მოკ-
ვლავთა დიდი ნაწილი მხოლოდ ამ „ცი-
ხეს“ აშენებს. ამით იწყება და მთავრ-
დება ამქვეყნად მათი სტუმრობა... და
კიდევ უარესი, არც ისე ცოტანი, ამა-
საც ვერ აბამენ თავს, ისე ასრულებენ
ამა სოფლად ბოგინსა და არსებობას.

უეცრად იმდენად მოულოდნელად
შეჩერდა და რაღაც ისე ცხოველური
სიმკვეთრითა თუ უჯიათობით მიასო
ტროტუარს ფეხები, რომ წინ გადა-
ქანდა. ნაბიჯის უმაღლეს წადგამამაც ვერ
უშველა, წაიფორხილა.

შორს, დაღმართის ბოლოში, ვიღაცა
დალანდა. იმ „ვიღაცამდე“ იყო ვილა-
ცები (ახლა მისთვის ყველა ვიღაცა
იყო, ნაცნობები კი არა, ახლობლებიც),
მაგრამ, სახელდობრ, ვინ იყო „ის“
ამის გამოცნობის თავი სად ჰქონდა, ან
ვის უნდოდა და ვილას რა ჯანდაბად
სჭირდებოდა.

იმდენად არ შეეძლო, თუნდაც ვინმე
ნაცნობის ნაცნობსაც გადაჰყოფდა, იმ-
დენად ძნელი და აუტანელი იქნებოდა
ამწუთას თუნდაც უსიტყვოდ, უბრად,
თვალარიდებით ვინმესთვის გვერდის
ჩაღლა... იმის შიშით, რომ მასში აღა-
რაფერი იყო დამნდო და მიმტევებელუ-
რი, ორგულობას იმდენად ერთგულებ-
და და იმდენად ყოფნა-არყოფნად ექცა,
ღალატი შუბლზე აშკარად მაწერიო, —
ეგონა. და არ შეეძლო... არ შეეძლო
ხვედრის, გადაწყვეტილის, განაჩენის
გადაფიქრება, გზიდან გადახვევა და
უძლური იყო, არ შესწევდა ძალი, თუ-
ნდაც შორეული მოყვასის იმ ახლომა-
ხლო თვალსაწიერზე გუეებისა.

დებოდა და მაინცდამაინც აღიანთებუ-
ლი არ იყო.

ქალის ტვინი ასე ამღვრეული და
ატალახებული რომ არ ყოფილიყო, ამ
ტროტუარს თავიდანვე არ უნდა გამო-
ჰყოლოდა. თუ იმ ქუჩას დაადგები, სა-
დაც ყოველდღე დადიოდი, რა თქმა
უნდა, ვინმე გიცნობს და იცნობ, მაგ-
რამ ის გზა, რომელზეც საქმის, პატიო-
სნების, ერთგულებისა და ოჯახის სი-
წმინდისათვის გივლია, ღალატის, ორ-
გულობისა და ვერავობისათვის არ გა-
მოდგება.

დამფრთხალმა ისეთი ფაცხაფუცხითა
და ფოლორცით გადაჭრა დაღმართიანი,
მოასფალტებული შარა, კერძო ეზოებ-
სა და სახლებს შუა ვიწრო ქუჩას თავი
ისე სულწასულმა შეაფარა, ვითომ
ზურგს უკან წარღვნა ბობოქრობდა და
ამ წინარე, საყოველთაო მშვიდობა სუ-
ფევდა.

შუბლი და საუღვაშე ცივი ოფლით
დეცკარა, სახელოდან მომცრო, სიფ-
რიფანა, ფერადი ცხვირსახოცი გამოა-
ძვრინა, ხელჩანთა თუ თან ჰქონდა, არ
იციოდა, იქ, კართან რომ ჩემოდანი ხე-
ლიდან გაუფარდა, მკლავზე შერჩენოდა.

იმ „ვიღაცამ“ დაინახა, მაგრამ იცნო
თუ არა, არც ამაზე უფიქრია, მთავა-
რია, პირისპირ არ შეეჩხება, გამარჯობის
თქმა არ დასჭირდა. არავითარი ღონე
არ გააჩნდა ადამიანებთან შეხვედრისა
და, თუნდაც სასალმოდ, უბრად თავის
დაქნევისა.

იგი ახლა ღალატით, გაიმყვრობით,
ორგულობითა და პირფერობით ისე
იყო აღვსილი, ავერ, ოფლმარომ გამო-
სცვარა, იმასაც სხვა, უცნაური, უცნო-
ბი, გულის ამრევი სუნი ასდიოდა: ურ-
ცხვის, უსკვირის, უტიფრის, მეძავის,
მრუშის... — ხვდოდა ბრბოს რომ სამ-
ძუნაოდ იხმობს და სისხლს უმღვრევს.

არა, არც ეს ქუჩა იყო ისე თავდა-
ცული, როგორც, სანამ შემოადწევდა,
ეგონა და...

ოზია იოსელიანი

მალი გამოვიდა ძმის სალაღატოდ

მარცხნივ, ჩიხში რომ შეუხვია, უკან
უნდა მიბრუნებულიყო, ან არადა, მა-
რჯენივ გზა გადაეჭრა და ვიწრო, უფრო
თავდაცულ ქუჩაში შეესწრო, რომე-
ლიც იქაურების გარდა, არავის სჭირ-

და ასე ახლოს იყო მის სახლთან...
სახლი...

სადღა აქვს სახლი... სახლი და კარი,
ეზო და გარემო...

აქ ბავშვები ველოსიპედებსა და
ბურთს დააგორებენ და, თითქმის აქაუ-
რი თითო-ოროლა გამველეიცი უფრო
ცნობისმოყვარეა. ქუჩა არც ისე გრძე-
ლია, მაგრამ სანამ ბოლომდე გადწე-
დე, ჩასახვევია. ამის პარალელურიც
ასეთივეა, ხოლო იმას იქით განიერ,
ხმაურიან გამზირს უერთდებოდა. იქ, მარ-
თლაც, ათასში ერთი არავინ იცნობს.

არ უნდა იცნონ? რატომ არ უნდა
იცნონ?.. და რატომ არ უნდა იცოდნენ
ასეთნაირი, როგორიც ახლაა და დღეის
ამას იქით იქნება? როგორ... ეს მართო
დღეს მოხდება და მერე ისევ ზნედა-
ცულ ცხოვრებას აპირებს?..

ლალატის მერე ერთგულდება არსე-
ბობს? კახის გაპატრონება შეიძლე-
ბა?! კახა რომ შემოგაცდეს, ან, თუნ-
დაც, ერთიორჯერ იხმარო და გამოიც-
ვალო, უხმარი, შეურყეველი დარჩება?

მოლაღატე სიკვდილამდე მოლაღა-
ტედ რჩება და თუ ერთგულება-სიწმი-
ნდეს ვერ ელევო, მანამდე, სანამ გაქვს,
ჩააფრინდი, ხელიდან არ გაუშვია, თო-
რემ გასროლილ ისარსა და ტყვიას უფ-
რო დაიბრუნებ, ვინემ დაკარგულ უმა-
ნკობებს.

„მაგრამ, თუ ეს იცი?..“

„არავითარი „მაგრამ!“.. ეს რომ გეს-
მის, ზნეობისა და თავდადების ფასი
იცი, ორპირობა და გაუტანლობა შენ-
თვის უცხოა, ამიტომაც იქ აღარ გაგე-
ძლება, სადაც ის გაგიუფასურებს და წა-
გიბილწეს. თუ კიდევ ამქვეყნად ბო-
გინს ვერ შელევინებ და გასანთლულ
თოკში თავს არ უყრი, იმიტომ კი არა,
ამიერს გედგომება. იცი, რომ იმ შენ,
სახარობელაზე ჩამოშვებართულ, გაგუ-
დულ, კისრის მალეზაწყვეტილ სხე-
ულს უტრემლოდ ჩამოხსნიან და ორი
დღით აღრე მაინც მიგაბარებენ მიწას,
ვინემ ჩვეულებრივი სიკვდილით რომ
მომკვდარიყავი. ვერც ხმამაღლა დაგი-
ტრებენ და ვისაც მართლა გულს და-

სწყვეტ, შესანდობარის თქმაც საჩო-
თირო გაუხდება. ნაუცბათევედ მოგაყ-
რიან გოროხებს და ხელებს დაიფერთ-
ხავენ. ნატეხა ქვასაც არავინ დაგადებს
საფლავზე“.

„შენს ლოგინში კი ის კახაა, დღეს
რომ ქურდულად შეძვრა, ორმოცი
დღის მერე ბატონ-პატრონად დაგორ-
დება და მკლავებს სიგრძე-სიგანეზე
გადაშხლართავს (ალბათ, ჭერ, ახლაც
იქ წევს)“.

„და არავის გაახსენდება, რომ თუ
ორივე საწოლზე არა, ორმოცი დღის
წინ, ერთზე შენ იწეკი. როცა შენს
ქვრივ ქმარს სამძუნაოდ ჩაეხვევია, ერ-
თხელაც არ დაენანები, რომ ბნელ სა-
ფლავში წევხარ, მარტოდმარტო, ცი-
ვი, ამაზრზენი, ჭია გკამს და მალეზა-
წყვეტილ ყელზე უხსენებელი გეხვევა,
შენსავით ცივი და შენი სარეცლის ახა-
ლი პატრონივით გესლიანი“.

„და, ამ საშინელი, ენით უთქმელი
სასჯელის ტყვე დარჩები სამარადეა-
მოდ. კაციშვილი, დედამიწის გულზე
არავინ, უახლოესიც არავინ გიგლო-
ვებს. შეილსაც კი, როცა ქუთაზე მოვა,
უსიამოვნებას თუ მოგვგრის შენი გახ-
სენება, თავი მოიკალი და უდებოდ და-
ტოვე, ჩაუგდე ხელში დედინაცვალს,
გულარენილ მამასა და კუდაბზიკა ბე-
ბიას. მოწიფულს, გულის სწორთან შე-
ნი სახელის ხსენებისა უნდა ეშინოდეს,
რომ თვითმკვლელის შვილია და ხელი
არა ჰკრან, რაკი ოდესმე იმ „გულის
სწორსაც“ შენი ქალიშვილის ლალატი
დასქირდება და სულ არ უნდა იმისთა-
ნა დედისა და სისხლის თავმოყვარე
ცოლი, ამისთვის რომ თავს ყულფში
გაუყრის“.

ფართო ქუჩაზე გავიდა. ერთხანს
ქვევით, ტროტუარის კიდეს გაჰყვა კე-
დელ-კედელ...

„მაგრამ ლალატი ხომ მართო ქმრის
ლალატი არაა? დედის ლალატიცაა, მა-
მისაც, დედამთილისაც, შვილისაც და
სახლისაც...“

„კი მაგრამ, სახლში, სადაც ერთგულება, სათნოება და სიყვარული არაა, ამას ხომ ხის ძირში ეულად გდება სჯობს, სადაც ხასხასა ბალახი გიგია და თავზე მწვანე, შეურყენელი ტოტი, ფოთოლი და ცა გახურავს“.

„ბალახი, ფოთოლი და ცა დიახაც სჯობია, მაგრამ თუ თავშესაფარი არა გაქვს... თავშესაფარი უნდა აღამიანს, აღამიანი ნადირი არაა... და თვით ნადირიც არ ვარგა ხის ძირას უბუნად გოდ“.

„როცა გლალატობენ, გაგინებენ და მიწასთან გასწორებენ, როცა აბუჩად გიგდებენ და ტალახიანი ფეხით გთელავენ... სადაც ჰაერს გიწამლავენ და სისხლს გწოვენ, იქ როგორ ისუნთქე, ამას ვინ მოითმენს, ან როგორ მოითმენს!“

„ერთი წელიწადი თუ ითმენ? და არც ერთი წლის წინ გყავდა ანგელოზი... იყრუებდი? თვალს იხევდი? იბრძავედი?“

„არ იყო ეს თმენა, ეს იძულება იყო, ტყეობა, ტანჯვა. როცა არ დაგიმსახურებია, დანაშაული არ ჩაგიდენია და გსჯიან...“

„დამნაშავე როგორ არ დასჯილა, მაგრამ თუ განაჩენს შენივე დანაშაული უძღვის, ამდენად, უნდა აიტანო“.

„მაგრამ თუ იცი, არაფერი შეგიცოდავს, ხვედრი მით უფრო გაუსაძლიესია“.

„და უძლებდი...“

„არ იყო ეს გაძლება... ეს იყო გოლგოთა, კირთება... კედელზე რომ მიგაღურსმონ სული მაშინვე ხომ არ ამოგხდება...“

„არა, მაგრამ დღეს!.. დღეს რატომ გდება?“

„დღეს შუბლში დააჭედეს, თვლებში და ყურებში გაუყარეს ცხელი შანთები“.

„და ლალატი?“

„ლალატი... პირველსავე შემხვედრ მაშეკატან... ვინც ხელს დაუქნევს... ვინც ინდომებს. არა აქვს მნიშვნელობა ვინ იქნება, თვითონ ჩაუვარდება გუ-

ლისხმაში თუ არა. თვითონაც გაუჩნდება თუ არა რაიმე, თუნდაც ურცხვი ქვენა გრძნობა, წუთიერი, საკუთარ თავთან საჩოთიროც კი“.

„ასე სულერთიათან?“

„ვინც უნდა იყოს, როგორიც არ უნდა იყოს, თუნდ ისეთთაგანიც, ქალს ქარი კაბას რომ აუფრიალებს, დაინახავენ და თვალები აემღვრევათ. ისეთთა-ნაც კი, მდებარს იმ მგელივით რომ აედევნებიან, ცხვარს იქნებ დუმა დაუვარდესო“.

„სულ განურჩევლად?!“.

„არაიან ვნებისაგან დათრგუნვილი არამზადები... და ეს უგვანონი, როგორი დიდი, ლოხი ტანისაც არ უნდა იყვნენ, მაინც ცეც, ცქაფ ფინიებად გადაიქცევიან, მძუნაობის დროს რომ ნაგაზს აეწაწალებიან. ასეთები მარტო ურცხვად, უნამუსოდ, უსკვირად კი არ შემოგაციციებენ, გელიზლებიან და კაბის ქვეშ გიძვრებიან. თვალთაგან ახორცი ვნება წითელი ლორწოსავით გადმოსტირით და მარტო ის კი არა გძაგს, გძულს თავი, გძულს საკუთარი ქალობა, რომ მასში, ამ უკეთურში, აღძარი ეს უზნეობა და გამოიხმე მაწაწწალა — გულის ამრევი, მომშხამავი, შემგინებელი... და ეს შემზარავი ლიზლი ამ წუწკისკენ გიბიძგებს, ამ ბილწის შმორში გიპირებს ჩათრევას“.

„და შენც?!“.

„—და შენც“ კი არა, შენი... შენში ამბოხებული შურისგება, შენდა გასაქელად და სათრევად აღძრული, გიქმინჯებს, გგვემს და გასალახანებს, რომ მერე... მერე, ეს რომ მოხდება, ისე უნდა წახდე და წაიბილწო, თავი თავში ხელის ცემის ღირსად არ სცნო და ფურთხი დაგენანოს“.

გადასასვლელზე ფიქრმა, ოცნებამ, გრძნობამ, თუნდაც ვნებამ, შეიძლება ვინმეს შეგახეთქოს, ან მანქანის ქვეშ

ოთბია იოსელიანი

ძალი ბავოვიძა ძმის სალაბატოდ

შეგაგდოს. შურისძიება ფრთხილია, ჩა-
საფრებული, მოდარაჯე, ნემსის ყუნწში
გამძრომი და ნემსში მახათის გამძვრე-
ნი.

შურისძიება გაძლევს იმას, რაც არ
გაგაჩნია, სხვა დროს არ ჩაგიდენია და
ვერც ჩაიდენდი.

შურისძიებამ მოჰკვეთა ამორძალებს
ძუძუ და აალებინა ხელში ფარი და მა-
ხვილი.

შურისძიებამ რამდენ სუსტ, უსუსურ
ქმნილებას დააღვრევინა სისხლი და
დააჩეხინა უსაყვარლესი არსება.

არც კოლხი მედეა იყო მარტო ლე-
გენდა, ოცდამეცამეტე საუკუნეა, მსო-
ფლიოს ჰზარავს მისი შურისგების უკი-
დეგანობა.

ეს უგზო გზაც და ქუჩიდან ქუჩაში
წანწალი — შურისგებისთვის, უპირ-
ველესად თავის ღალატი და უარყოფაა.
იგი ვერც ორგულ ქმარს ავენებს იმდე-
ნად, ვერც მტერსა და მოყვარეს, რო-
გორც იმას, ვინც ამ შარას ადგას და
საკუთარ დასაკლავ დანას ჩხრეკს.

„საკუთარი სახლის კარი რომ შეაღე
ისე უჩამიჩუმოდ და უხმაუროდ, გული
მართლა რაიმეს გიგრძნობდა?“

„მე იღუმალება მირჩევნია, თუ მო-
მიხერხდა“.

„ფეხის წვერზე სიარული?“

„დაღლილი ვიყავი. ჯერ აქედან...
აქედან მგზავრობით, მერე იქ, მამაჩე-
მი... ძმას ვერ ვნახულობ... დედაჩემი
რომ აღარ მხვდება... დედინაცვალი...
აქეთობისას... წუხანდელი უძილო
მგზავრობა... დასვენება მინდოდა და
ოჯახში ხმაური არ შევიყოლო“.

„ოჯახი გქონდა, გეგონა?“

„ჯერ კიდევ ასე ეთქმოდა... თავს იქ
ვაფარებდი... ბავშვი...“

„ბავშვი, იცოდი, ბებიასთან იყო“.

„ჰო, ეს ვიცოდი...“

„ქმარი ჯერ წასული არ იქნებოდა,
აღრე იყო. ქვევით ავტომანქანა არ
ელოდა. იცი, მაგისტანებს უყვართ,
რომ ელოდებიან“.

„არ ვიცი, ვიცი თუ არა“.

„არ ყოფილა შემთხვევა, შენ თავის-

სახლს წასულიყავ და იმ დღესვე უკან
დაბრუნებულიყავი“.

„დედაჩემის მერე ვეღარც იქ ვეტი-
ვი“.

„მაგრამ იმდღესვე?..“

„მგონი, არა“.

„შენს უბედურებას ხომ არ ეპარე-
ბოდი, რაც გჭირდა, ბარემ თვალით
დაგენახა?“

„არ მინდოდა „მას“ გაეგო, ლოჯიაში
ვაპირებდი შეძრომას და თვალის მო-
ხუშვას. იქ...“

„თავისსახლს“.

„დედაჩემის მერე... დრო ვერ კლავს
დედას, ვერ გავიწყებს. მის ასიათასჯერ
ხელმოწაკიდებ კედელ-ყურეს რომ ვუ-
ბრუნდები, სადაც ახლა დედინაცვალია,
დედა ცოცხლდება და კვდება, ცოცხ-
ლდება და კვდება...“

„თქვენს საძილე ოთახში, შენს სა-
წოლზე წამოქცეული მრუშის ალტკინე-
ბული ხუნტრუცი, უში და ვნების ურ-
ვა კარიდან და კედლიდან გველის ენად
რომ მოწიოდა, სამზარეულოში რო-
გორ აღმოჩნდი, არ გახსოვს?“

„...“

„ხელში დანაშეცივებულს ისევ შენი-
ვე საწოლის კენესამ და ქოთქოთმა მი-
გახვედრა, გაჩერებულ, სისხლდაწრე-
ტილ გულს დანა და ხანჯალი უარესს
ვერ დამართებდა და გული რომ გეპო-
ვა, ამასაც ძალა და სისხლი სჭირდე-
ბოდა. მეკდარს რაღას მოაკვდენდი,
ან სადღა იყო გული. იგი მაშინვე მო-
სწყდა და სადღაც, ქვევით, ლეშად
ქცეულ გვამში ჩავარდა. მთელი სხეუ-
ლი ასო-ასო უნდა დაგენაწევრებინა,
რომ გეპოვა.“

როცა მრუში დაზავდა, ვნებადამცხ-
რალი, აქლოშინებული მამრი, ყბაჩა-
მონგრეული ისევ ლოშნიდა, ლეშავე-
და წუმბეში ნათრევ ძუქნას... მერე მა-
ინც შეზიზღებოდა, მერე მაინც და-
ენახა თავისი სიმყარე და სიბინძუ-
რე. მერე მაინც ეკრა ხელი და აღვი-
რახსნილობიდან თავდაღწეულს გაე-
გო, წამით გახსენებოდა და ეგრძნო,
ლორად ქცეულმა რა აქოთებულ ლა-

ფსა და ნეხეში ჩაამხო თანამეცხედრის სარეცელი. წუნწუნში ჩაფლულ კერატს ერთხელ მაინც დანანებოდა. მანამდე, მანამდე მაინც, სანამ ახალი ვნების სიბილწე ისევ გააღორებდა.

აი, მაშინ იყო იმ ყოვლად ძლიერმა, ყოვლისმძლე შურისძიებამ რომ ხანძარივით იფეთქა და ხელფეხდამზრალს, სისხლგაყინულს, ცეცხლი წაგივიდა, აღმოდებული გულიც საგულეს დაგიბრუნა და ტვინშიაც დველფი ჩაგინთო...

მაგრამ გითხარი: შურისძიება მსხვერპლია და ყველაზე მეტ მსხვერპლს შურისმაძიებლისაგან იღებს, შურისძიებულზეც მეტს.

თუ ქმარს შურისგებით ორგულობ, იგი მრუში ცოლის ქმარი ხდება, შენ კი, — მრუში. იგი ცოლს ჰკარგავს, მაგრამ შენ — ყველაფერს“.

„მაგრამ შურისძიებასაც ხომ მაშინ იწყებ, როცა ყველაფერს კარგავ. როცა ამქვეყნად აღარ გდგომება, როცა გაგაცამტვერეს და მიწასთან გაგასწორეს“.

„რა თქმა უნდა, დამნაშავეის პატივის აყრა და თუნდაც დამდაბლება, სასჯელია და სამართლიანად დასჯილი შურისძიებად ვერ ამაღლდება. მას ცოდვების მონანიება მართებს და არა ახალი ბრალის თავზე დატება“.

შურისმაძიებელი შურისსაძიებლისთვისლა დაძრწის და მისგან ასე ყოვლად ვნებული, იმის ვნებისთვის დაბოგინებს. რამდენად მგმობელს ჰგმობს, დასისხლავს და გაამგვლებს, ამდენად არსებობს; რაკი ამქვეყნიური სხვა შვება აღარ გააჩნია და უარესისაგან უარესს ირჩევს. თვითმკვლელობასაც ჩიიღენს, თუ იცის, შურისსაძიებელს კაცისმკვლელად გახდის“.

„ამ ბუღრუგანაში გაზეთებს ჰყიდიან. ახლაც ზის ის თვალებგადმოციებული შეხნიერებული, ყავღასაული, მჟღე დედაყაცი და თვალთა თვლემს, სანამ ვინმეს არ დალანდავს, რომ კაპიეები დასცინცლოს. იგი ახლა ამისთვისლა „მუშაობს“, რაკი დაიჭერა, საწუთროს

მეტს ველარაფერს დასტუყუებს, — როგორც შენ გგონია, თავზე ჩამომხობილ ქვეყანას ლალატის მეტს ველარაფერს გამორჩები“.

„იმდენად გიცნობს, რამდენადაც მისგან ეურნალ-გაზეთები და თამბაქო გიყილია. ან მაგის ცნობა-არცნობას რა ფასი აქვს“.

„ახლა გგონია, ისეთი ვინმეა საძებარი, ისეთ გარყვნილ უზუნოვსთან უნდა გაბინძურდე, შენი გამმწარებელი შენთან ანგელოზი გამოჩნდეს და ის კი არ ზეიმობდეს შენს დამდაბლებას, შენ ამდაბლებდე და სვრიდე. შენ იყო შურის საძიებელი და არა შურისმაძიებელი?..“

„რალაცა ასეთნაირი... ამაზე უარესი“.

„და, ფიქრობ, შეიძლება... ამის მერე შეიძლება გული მოიოხო და კი არ დაგეძინოს, მაგრამ ჩაგთვლიმოს, თვალი მოხუჭო, მოატყუო?..“

„აღბათ...“

„აღბათ, თორემ მარტო ამ ღია თვალებით შენი უბედურების ცქერა მოგიღებს ბოლოს და ჰკუდიდან შეგშლის, გადაგრევს“.

„და ამის შემდეგ აიტან, შენს გვერდით რომ გაღეშილი, მაძლარი და თვითკმაყოფილი მრუში ქმარი... იმ საწოლზე, იმ ქვეშაგებში, იმ მუთაქაზე, იმ ბალიშზე გაიშლართება? და კი არ ხვრინავს, ან სვებენიერი კი არ ფშვინავს, ყარს. ინელებს ხორავს, ნაჭამ-ნახეთქს და ვნებისაგან დაწრეტილი ძალას იკრებს, ხელახლა ივსება, ღორძინდება“.

„და თუ რაიმე მოექარბა, იქნებ შენთვისაც გაიმეტოს... მფლანგველის ჯიბეში ჩარჩენილი გროშები წყალობად მოგიგდოს, ნასუფრალით დაგაპუროს“.

ოტია იოსელიანი
ძალი გამოვიდა ჰმრის სალაღატოდ

„ოჰ, ღმერთო ჩემო, იქნებ ამ ქუჩე-
ბიდან სულ გაქცევა სჯობდეს და სადმე
უკაცრიელი ადგილის ძებნა?“

როგორ ირევინ ეს საცოდავი ად-
მიანები! ფუსფუსებენ, გარბიან, გამო-
რბიან, ჩქარობენ, ჩქარობენ, ჩქარო-
ბენ...

საიდან მოდიან და სად მიდიან?

სახლიდან, სამსახურიდან, მაღაზი-
დან, ერთმანეთისკენ, ერთმანეთისგან...
საერთაგულოდ თუ საღალატოდ?

წუთისოფელს რომ მეტი დასტყუონ,
თუ ერთმანეთს გამოჰგლიჯონ? მოასწ-
რონ და სხვისი წილი დაითრიონ, სხვა-
თა სარგებელი ირგონ, მოყვასის კუთვ-
ნილი მიიტაცონ. დაპურდნენ, დაძღნენ
და იმისი, ვინც გაძარცვეს, კი არ შერ-
ცხვეთ, პირიქით, თვითგამყოფილებმა
ბოყინით ზევიდან დახედონ, ლუკმაგა-
ოცილებს დასცინონ.

უნდა დასცინონ კეთილს, საწყალს,
პატიოსანს, მშრომელს, ერთგულს,
ულალატოს. რქებდადგმული ცოლი სა-
მასხროდ უნდა აიგდონ... აბა, როცა
მთელი ღამე ერთად არიან, რაზე უნდა
ილაპარაკონ და ვისზე ილღიციონ?
ვინაა მათ შორის, ვინაა მათგან ხელ-
წამოსაყრავი, ვის უნგრევენ ოჯახს და
ვის უსხამენ კერიაზე წყალს. თქმა რომ
არ შეეძლოთ, ვერც გააკეთებენ. რასაც
აკეთებენ და ვისაც ძირს უთხრიან, ბა-
რემ აიგდონ, გაატრიზავონ, შელიზლონ,
ვინ დაუშლით? სინდისს საქმე არ აუკ-
რძალია და თქმისთვის პირს აუკრავს?..

დასწყევლოს ღმერთმა, ეს გზა ბაზ-
რისკენ მიდის და მიტომაა ასე მღვრიე
და მოფუსფუსე, ასე გამორჩეულად აჩ-
ქარებული, მოწადინე. ეს გზაა, ად-
მიანი რომ ძლომასთან მიჰყავს და
ძლომა, რომ ზორციელ ვნებებს აღძ-
რავს, ვნებები — ღალატს.

ქალმა სანოვავით დატენილი მსუბუ-
ქი მანქანების წინ გადაიარა და გამზო-
რზე გამავალ სწორ, ვიწრო ტროტუა-

რიდან, ცალმხრივი მოძრაობის ქუჩის
გაუყვია.

ქადრის ძირში გალენჩებულ, დიდ-
ყვავილებიან ხალათმოცმულ დედა-
კაცს შეეფეთა. მაღალი სახლებისა და
ქადრების გამო ცა ზეირიანად არც ჩა-
ნდა. ზევით რა ჯანდაბას მიშტერებიაო,
ამით თუ მიიქცია ყურადღება.

ძალღი ეჭირა, ხანითა და ხორცით
სავსე „ქალბატონს“, გაქონილი ტყა-
ვის საბლით. ქადრის ძირზე მიტუსტუ-
სებულ, გაბანჯგვლულ, მოყვითალო ფი-
ნის ფეხის აწევა ეზარებოდა, ძალღუ-
რი, მკაცრი კანონი კი უამისოდ მოშა-
რდეს უკრძალავდა, ამ სახელდახელო
საქმეს წელავდა და პატრონი დაუნახა-
ვი ცის საჭერტად დაეყუდებინა.

„უბედური, — გაიფიქრა ჩავლისას
და შეზარა. — ძალღებმა დიდი ერთ-
გულება და სიყვარული იციან, ამ
ქალს, ეტყობა, მეტი აღარავინ გააჩნია!
ესა ჰყავს გულში ჩაქრული და თავის
ძალღურ ყოფას იიოლებს“.

„მაგის ხნისა რომ ვიქნები, ალბათ
მეც ძალღი უნდა ვიყოლიო. შვილი გა-
თხოვილი იქნება, ქმარი ღალატის მერე
გამეყრება — „მასთან“ წავა, თუ აქეთ
მოიყვანს... ჯანდაბას იქით...“

„ძალღები და კატები უნდა დავისიო
და მათი ერთგულებით, სიმყარლითა
და სიყვარულით უნდა ველოდო აღსა-
სრულს. ასე, ხის ძირში დაყუდებულმა
ვიყურეუტო, როდის ინებებს ის გაქ-
სუებული საძაგლობა ფეხის წამოწევას
და როდის მორჩება ძალღების შარდით
შებიღწულ ხის ძირებში სუნსულს!“

„დათვი რომ საძალღედ გახდაო, მი-
სი საქმე მაშინ წახდო“, — უთქვამთ.

ნუცა ალავექის ქალი ნოე ხინიკაძის
საღალატო რომ გახდი, შენ საქმეს ბო-
ლო მაშინ მოელო. ტოლფერობის გარე-
შე, ცოლ-ქმრობა კი არა, ნაცნობობაც
არ ვარგა“.

„როგორ კვდებოდა სიცილით შენი
დაქალი, ნატა — ხანდამწვარი, შენ
მაგ ოხერს რომ ცხვირს უბზუებდი?...“

— ეგ ხინიკაძეები იმისთანა მურთ-
ხებია, ყველაფერს რომ აღწევენ. ხრ
დაიმახსოვრო ეს სიტყვები, როცა მა-
გის ცოლი გახდები, გულში არ ჩაიდო.

რატომ იყო დარწმუნებული, რომ
მაგის კერძი გახდებოდი? მართლა მა-
გისთანების ყოვლისშემძლეობა სჯერო-
და, თუ... თვითონ მასაც ასე ერჩია?”

„რა ერჩია! ნატას ვინმესთვის ცუდი
ეწადა? ასე რომ ყოფილიყო და ჩემი
ხინიკაძის ხელში ჩავდება სდომებოდა,
ამას იტყოდა?“

„ხინიკაძეზე ის თქვა, რა მურთხიცი
იყო. ამას ორივე ხედავდით.“

„მურთხი“... არც მაშინ ვიცოდი ამ
სიტყვის მნიშვნელობა და არც ახლა,
მგონი არც ნატამ, რომ ვკითხე, რომელ
ლექსიკონში ამოიკითხე-მეთქი, — ხი-
ნიკაძისაშიო!

„როგორი სიცილი იცოდა, საცოდავ-
მა, იტყოდა რაღაცნაირ ზუსტს, მიგნე-
ბულს, შეუმცდარს და გადაიტყრია-
ლებდა“.

„ნატა მიწაში უნდა იწვეს და მურ-
თხები ქვეყანაზე დათარეშობდნენ? სა-
დაა სამართალი! ქმარი იმას არ ღირ-
სებია, შვილი და მომავალი... ხინველი
უყვარდა...“

„ლაშა ხინველი?“

„სიკვდილ-სიცოცხლით. ის კიდეც,
ჯერ სპორტს გადაყვა, მერე ლოთო-
ბას და ამასობაში ნატაც კიბოთი დაი-
ლუპა“.

„ხინველი ღვინომ დალუპა?..“

„აბა!...“

„ვითომ ასე სულელი და უნიათო
იყო ხინველი? და ასეთი რეგვენი უყ-
ვარდა ნატას ისე ერთგულად და სამა-
რადყამოდ?“

„ლოთობა ვითომ სისულელე და უნ-
იათობა?“

„არ ვიცი, ალბათ, მაგრამ ვიცი, სი-
ყვარული ბრმაა“.

„ალბათ, გულგატეხილობაც, უმიზ-
ნობაც, ხელის ჩაქნევიც, მაგრამ მაინც
სისუსტეც, რაკი მარცხს ეგუები და
„მტერს“ კი არა, საკუთარ თავს ებრ-
ძვი“.

„და ლაშა ხინველს არ გააჩნდ
რსებები? თვალბილულსაც გულში ჩა-
ვარდნოდა და ვერ ამოეგდო?“

„ნატამ ყველაფერი უკეთესად იცო-
და“.

„იმ უკანასკნელ დღეებში არ უნდა
მისულიყავი“.

„არ უნდა მივსულიყავი... არა, მომა-
კვდავის სანახავად როგორ არ მივსუ-
ლიყავი, მაგრამ ის, მართლა მურთხი,
არ უნდა მიმეყვანა... როგორ გაეხსნა
ტანჯვით კრიპაშვარული ბაგე და ის
ძველებური სიცილი დააპირა... მაგრამ
ეს უფრო გახსენება იყო იმ სიცილის,
სიცოცხლის, ჩვენი ქალიშვილობის,
სტუდენტობის ოცნებების... თუმცა ამა-
ზრზენი სინამდვილე გახსენების უფ-
ლებასაც არ გვაძლევდა — მე მურთხი
მედგა გვერდით, მას — სიკვდილი“.

„რა გითხრა? შენც დაგლუპე და მეც
ვილუპებო?“

„ნოე ხინიკაძის ცოლობას თვლიდა
ჩემ დალუპვად. არ იყო?“

„მაგრამ ნატა რა შუაში იყო...“

„ღმერთმა დაიფაროს... არავითარ-
ში... ფრჩხილის ოდენი... ეჰ, ჩემო უბე-
დურო ნატა, შენ მაინც მყავდე...“ —
გულში ცხელი ლითონივით ჩაეჭკა ნუ-
ცას და სანამ ისევე ხალხმრავალ გამზი-
რზე გავიდოდა, უცებ დაიღალა, რაღა-
ცნაირად მოწყდა. კუთხის მაღალ, ცე-
მენტით შეთითხნილ სახლთან ქვიტყი-
რის მომალლო, ჩანგრეულ ღობეზე ჩა-
მოჯდა. ამაზე არ უფიქრია, არც მერე,
როცა დაინახა, აქ ჯდომა თუ შეიძ-
ლებოდა, ალბათ, ახლა შეიძლებოდა,
თორემ გზაზე რამდენ ლოდს, ბეტონის
ღობესა და ღობურას გადაეყრები, მით
უმეტეს, ქალი, ფეხს ასე როგორ მოი-
რთხამ.

„ღღედიდან უთუოდ ყველაფერი მო-
სალოდნელია. ასეთ რამეზე ჩამოჯდები
კი არა, უნდა დაწვე კიდეც, აბა რამ-
დენ ღალატს შენ მოისურვებ, იმდენ
ბუმბულსა და ატლასის კარავს ვინ გა-
ვიშლის...“

ობია იოსელიანი

მალე გამოვიდა მხრის სალაღატოდ

ქალი, პარტიოსანიცა და უპარტიოსნოც, საბრალოა. ღმერთმანი, სიყვარულშიც საბრალოა და სიძულვილშიც. ღალატში და გაუტანლობაში ზომ ცოდვია და ცოდვა. უთუოდ მამაკაცსაც ენანებოდა ასე დაკაბალებული და შევიწროებული თავისივე ნახევარი, ყოველ შემთხვევაში, უკეთეს მამაკაცებს მაინც... და ვითომ ცდილობდნენ მის განთავისუფლებას, გათანაბრებას, მაგრამ რა გამოდიოდა? — არაფერი. თვით მდებარის ბუნება, თავისივე თავი იყო და არის მტერი, დამთრგუნველი, დამძღაბლებელი.

არსებობა ხელჩართული ბრძოლაა და ვერაფერს თავისი მოგებული ომის სარღლად ვერ დაგვსამს.

რა აღვიღოც გერგო, ალბათ, უკეთესის ღირსი არც იყავი.

ნუცას ნოე ხინიკაძე გულს ურევდა, მაგრამ ეს მურონი სიყვარულით გავიქდა და თითქოს შეუძლებელი მოინდომა, მარტო ხინიკაძეზე კი არა, გოგოები მაშინ ყველა ეკონომისტზე სიცილით იგუდებოდნენ. ნატა რომ გადაიტყარცალვდა... ჰო, ჯერ იტყოდა: — კაციშვილს ეკონომისტობა რომ უყვარდეს, ეს როგორ გავიგო?! — საწყალს, სიცილთან ერთად, სიბრაჟულის კურცხალი ჩაუდგებოდა თვალებში. — წაიკითხავ ეკონომიკას და აღგზრდის; გამოაქლებ, მიუმატებ და ამით რაიმე მოგემატება? გაყოფ, გაამრავლებ და სულეირად ამალდები, თუ გაცნობიერდები? გარდა იმისა, რომ ეს ციფრები ტვინიდან იმასაც გამოგაცილის, რაც შემკვიდრობით ადამიანური გაგაჩნია... არ ვიცი, მოდი ვიკითხოთ, იქნებ არის ციფრებში რაიმე ზებუნებრივი, თუ ერთეულებში და ათეულებში არა, მილიონებში და მილიარდებში მაინც?.. — უბედური, რა სულმოუთქმელი ლაპარაკი იცოდა. — დარწმუნებული ვარ, ამ ხალხს არც ლიტერატურის წაკითხვას დაუშლის ვინმე, მაგრამ რატომღაც მგონია, ლექსს რომ დახედავენ, უწინ იმას და-

იოვლიან, რამდენი პწყარია, ზღაპრულია დიდ ლექსს მაინც პატარა ურჩევნიათ — ყოველნაირად ეკონომიურია: პატარაში ოთხპყარიანს, ექვსიანსა და არაუმეტეს რვაპყარიანს ვგულისხმობო. — და ისევ გალდითკიციალებდა.

რა თქმა უნდა, ეს სტუდენტობის დროს. მერე და მერე, სულ სხვანაირად უყურებდა ეკონომიკასაც და მათემატიკასაც, მაგრამ „მურონი“ ყოველდღე ახალ-ახალ ქსელს აბამდა და ნატაც ხედავდა, მის დაქალს დღეს არა, ხვალ შიგ გახლართავდა. თვითონაც უიმედო, ცალმხრივი, გაუმხელელი სიყვარულის სამსხვერპლოზე იწვოდა და მეგობარს დაუშლიდა კი არა, ისიც კი უთხრა: — იქნებ... ვინ იცის, ქალს რაკი არჩევანის ნება არა აქვს, ის, ვინც გვირჩევს, ბედის წყალობად უნდა ჩავთვალოთ. ალბათ ასეთები უფრო ერთგულები არიან და ეკონომიკა, თუ ლექსსა და მუსიკას არა, ცხოვრებას რგებს, სულიერ მწვერვალებზე ვერ ავიყვანს, მაგრამ ოჯახს შექმნის, ოჯახი კი ქალისთვის მაინც ერთადერთი თავშესაფარია და შვილი კი — საწყისი და სასრულიო...

თვითონ არც ერთი ღირსებია, საწყალს, არც მეორე... ამ ქვეყნიდან ისე გადავგო, მის ბარობაზე ნედლი ბალახი არ დარჩენილა. მისი ცოდვა მიეცა ლაშა ხინველს...

„ვითომ ხინველს რაიმე ბრალი მიუძღვის ნატას საფლავზე რომ ბალახი ხარობს?“

„ნატა თავისმა ბედმა და უბედობამ დაღუპა, მაგრამ სანამ იყო და ახლაც რომ სული ედგას, რა ერქვა მის ყოფას, ან რა იქნებოდა“.

„შეუარცხმაყოფელიც იყო მისთვის ის გრძნობა, ხინველი რომ უყვარდა და არსებობის ერთადერთი მიზანიც. სიკვდილ-სიციცხლედ უღირდა მასთან ყოველი შეხვედრა და განშორება. როგორ წამოენთებოდა ლაშას დანაწევას და უმიზეზო სიცილსა და ტყარცალს აიტეხდა“.

„ეს უხსნიდა გზას თქვენამდე ხინიკა-

ძეს, რაკი ზინველი მხოლოდ მას ახლდა და ნატას შეეძლო მხოლოდ ამ გზით შეხვედრა. ვერც შენ ჰქარი ხელი მაში-
ნვე ნოეს, რაკი, ვითომ, არაფერს კარ-
გავდი და მეგობარ ქალს კი შევლო-
დი... მაგრამ ზინველი?"

„რა, ზინველი!..“

„ის ვითომ თავის ძმაკაცს შევლო-
და?“

„ალბათ. აბა ნატასთან რომ არაფე-
რი აკავშირებდა, არ ეტყობოდა?“

„ასეთ ღროს ლაშა თითქოს უტაქ-
ტოც კი იყო და ნატასთან ოთახში, ან
ქუჩაში განმარტობასაც კი ეკრძალ-
ოდა. მისი „მეგობარი“ რომ შენს და-
მარტოხელებას მოინდომებდა, სად-
ღაც ისიც იქვე იყო ატუხული. ალბათ
ხედავდა, შენც არ იყავი მოწადინებუ-
ლი ზინკაძეს ხელში ასე ბრმად ჩავა-
რდნოდი.“

„რა თქმა უნდა, თუმცა, რა ხელში
ჩავარდნა იყო, რაიმე გაეხედა და...“

„მოდით, ნატას საფლავეზე წავალ“,
— გაიფიქრა და წამოდგა, ვითომ გზა-
საც დაადგა, მაგრამ მაშინვე დასცეც-
ხლა: — სულ იქ ხომ ვერ დავრჩები,
მერე სადღა გადავვარდეთ — და ისე
მოულოდნელად და კაპასად გაასავსავა
ხელები, ვითომ ისევ ნატა უკითხავდა
ჭიუტად მორალს და მისი საზრიანი
ლოგიკიდან თავის დახსნას ცდილობ-
და!

კმარა, კმარა, კმარა!..

ეს მორალები და სახარებები არა-
ვის სჭირდება. ეყო, ეყო, ნუცას, რაც
ატყუეს და უხვიეს თვალები. გაიგო,
რომ საიქიოს აღარაფერია და სააქოც
ორი ღლისა... ორი ღლის წუთისოფე-
ლია სააქო. ამ ორ ღლეს არ იწამებს
თავისივე დასამონებლად, დასათრგუ-
ნად და დასასამარებლად, მოგონილი
მორალითა და ზნეობის კანონებით...

...და რაა ეს ზნეობა ისეთი, თანაბ-
რად ყველას რომ არ ეხება? რატომ
უშვებს ძლიერთა ამა ქვეყნისათათვის
გამონაკლისს?

„არა იმრუშო!“

„არა იმრუშო!“ ასე ხმამაღლა, ასე
შეუწყნარებლად და უშელავათოდ
რომ აცხადებს ღმერთთა, კაცთა, სახა-
რებათა თუ ზნეობა, რატომ არ მივა-
სობთ იქ ფეხს? ან, საერთოდ, არ უარ-
ვეყოფთ ამ მცნებას?“

„როგორ... ვიღებთ, მოგვწონს, ვიზი-
არებთ და ამავე ღროს... რა ამავე
ღროს? რა გვინდა ამავე ღროს!“

„არა იმრუშო“ გვინდა, გვჭირდება,
მაგრამ სხვებისთვის? შეგონებად ჩვენ
ირგვლივ მყოფთათვის?..“

„ღიახ, ღიახ, გვჭირდება. კი არ
გვწამს — გვჭირდება. სხვებისთვის, რა
თქმა უნდა, მხოლოდ სხვებისთვის. იმ
სხვებს — ჩვენთვის. აბა, საერთოდ
თუ უარი ვთქვით ამ მცნებაზე, მაშინ
გამოდის, ყველას ხელ-ფეხი გაუფხე-
ნით. რა ბედენაა ასეთი ქვეყანა, სა-
დაც შენც მრუში ხარ და შენს ირგე-
ლივ მყოფნიც. ქურდმა რომ მხოლოდ
ქურდებში იცხოვროს, ვიღას მოჰპა-
როს. ქურდი არ ფიქრობს ამაზე, ყვე-
ლა მას რომ დავემგვანოთ, რაღას გა-
მოგვრჩება, რაკი ჩვენ პირიქით მოვიწ-
დომებით მის გაძარცვას. ასევეა მრუ-
ში, მრუშმა ვილა აცდუნოს, თუ ახლო-
მახლო ყველა მის ცდუნებას ცდი-
ლობს? ეს რაღა იქნებოდა, თუ ყველა
ცდუნებული და მცდუნებელია. მრუ-
შის „უპირატესობა“ ისაა, რომ თვითონ
ასეთია, მაგრამ ცოლი ჰყავს პატიოსანი
და ვინმე ვიგინდარა კახპას კი არ
დასდევს, არამედ სერიოზულ, პატიო-
სან ქალს უპრაწავს თვალებს და ყო-
ველნაირი ხერხითა და ფანდით, დაპი-
რებითა და თვალთმაქცობით, საჩუქ-
რითა და გავლენით ცდილობს მის
ცდუნებას. აქ მარტო სექსუალურ ურ-
თიერთობაში კი არაა საქმე, ან ჰარბი
ვნებები და სისხლი კი არ ათვალთმა-
ქცებს. აქ ცდუნების ხელოვნების და
ცდუნების რთული პროცესის მომხიბ-
ვლელობასა ჰყავს შეპყრობილი, რომ

თბილისი

ალექსანდრე მამის სალაღობოდ

მის გვერდით პირლია საცოდავები ვერ ახერხებენ მშვენიერი არსებების ცდუნებას და წარყვანას...

და, ამ დროს კაცმა არ იცის, რას ჩაიდენს, რას იკადრებს, რაზე მოაწერს ხელს და რა სიმდაბლეს იკისრებს, რომ საწადელს ეწიოს, მიზანს მიაღწიოს და თვითონ დამდაბლებულმა და უზუნომ, როგორმე დაამდაბლოს და გააუზუნოს ვინც ნიშანში ამოიღო.

გაიჩენს საყვარელს და ერთხანს ბედნიერია, თვინიერი და უზრუნველი. თითქოს კი არ შეეცოდოს და წაებილწოს, პირიქით, ცოდვილი მოექცეოს და ურწმუნოსათვის რწმენა და ნუგეში გაეჩინოს. როგორც კი იმ გაწამაწიას, ლტოლვასა და თავისტეხას მორჩება, როგორც კი ეს სუნსული და გველის ხერელში ძრომა დასრულდება, უკვე დინჯია, საქმიანი, ოჯახზეც კი ზრუნავს და საღაღაც შორს იხედება: მარტო საკუთარ ტყავზე კი არა, ქვეყანაზეც უნდა იფიქროს ადამიანმა.

და ბრძოლამოგებულნი, ნაამები სიმოკცხვით გასცქერის მის გუშინდელ და გუშინწინდელ „საომარ“ ზრიქმსა და გაიდევრობას. „ციხეს“ შემოწყობილმა რა არ იკადრა, სანამ „მტერს“ საბოლოოდ განგმირავდა. მანამდე შინ ყოველ ფეხის ნაბიჯზე უნიათოდ, ურცხვად სტყუოდა, იგესლებოდა და ბობოქრობდა, თვალი გაქცევაზე ეჭირა, მხოლოდ „მასზე“ ფიქრობდა, უტრიალებდა, ელოლიაებოდა, ოჯახში არ გაედლებოდა. უშლიდა ნერვებს ცოლი, შვილი და, ორას ორმოცდაათი კილომეტრის იქიდან, სიმამრი. სულ არ ეცალა ავადმყოფი დედისათვის, არც მამის საფლავზე გასასვლელად, მეგობრებთან და ნათესავებთან — პირისთვის და ლხინისთვის...

... და ახლა როგორი დამთმობია ცოლთან, შემნდობი შვილთან, მოსიყვარულე შვილია და მამის კი არა, მზადაა შორს, თავის წინაპართა სოფელში წაეიდეს ბაბუებისა და ბებიების საფლავზე ქუდის მოსახდელად, გადაგებულია ძმაზე და მოყვასზე... სიმამარს

თავისი ქალოშვილი რომ სულ სასთუმალთან უჯდეს და აქ ოჯახის მოსახედად ვერ მოიცალოს, საძრახი სიტყვა არ წამოსცდება.

... ამ დროსაა ის უსაზღვროდ საძულველი და პირისღებინებამდე გულის ამრევი. ამ დროს, როცა ვერაფერში ველარ შეედავები, როცა ის „წესიერია“ და „მზრუნველი“, „მოსიყვარულე“ და „გულკეთილი“.

ამ დროს არ შეუძლია ცოლს ქვეყანაზე დაეტოვოს, როცა ქმარი ყოველნაირი უსიამოვნებისადმი დიდსულოვნად მიმტევებელი ხდება და მზადაა ოჯახს, საქმესა და ქვეყანას მტლედ დაედოს. მისი გამჭირდავი, ცინიკური თვალები შემპარავი ფინიასავით გიქქერის და თვითგმაცოფილის ღიმღის შენდობის მავედრებელი მონანიებით ნილბავს. ტუჩებს ილოკავს და კუდს კი არ იძუებს და ლაჩებს შორის კი არ მალავს, მძუენობის ლაფით დათხვრილ-დაძძგნული აუხვევია, აუპრებია და ლაქუცითა და ქიცინით დალილის ზედ ფეხიც რომ დაადგა, არ შემოგირენს.

აი, ამ დროს გაგიცოცხლდება და დაგიდგება თვალწინ ნატა, თავისი პირუთენელი და ქარაოცი ტყარცალით: ასეთი მურთხები ყველაფერს აღწევნო!

მურთხი...

ვითომ არაფრის მთქმელია ეს სიტყვა და ამ დროს ყველაფრის მომცველია, თითქმის ზუსტად რაიმე აზრს არ გამოხატავს და, ამ დროს, შიგვეა ყველა გაიდევრობა და მუხანათობა, ქვემძრომობა და ქლესაობა.

ეს მურთხები ზღარბებივით ეკლიანები როდი არიან, თუმცა დამრგვალება და თავ-ფეხის დამალვა ეხერხებათ. ნემსების მაგიერ ისეთი სლიპინა, ლორწოიანი გარსით არიან დაფარული, ვერაფრით ხელს ვერ შეავლებ, რომ მიწაზე დაახეტო. ჩასაწიხლად რომ შედგე, აუცილებლად ფეხი დაგიცდება და შეიძლება ზედვე დაეცე. უეკლო, გალობრილი, უჯავშნო ვეება ლოკოკინებია, რომლებიც თონთლო ლორწოს

იდებენ და ჯავშნად იმ ზიზღს იკეთებენ, შენ რომ მიკარებხისას, იციან, გაგიჩნდება. პანდურიც რომ ამოჰყრა, წალას მშზინვარე ლობრით დაგითუნავენ და ვერც შორს გაავდებ, რაკი შიგ არც სიცარიელეა და არც სიმკვრივე.

რაღაც უფორმო, თხიერი, ხრწნადი მასითაა გაჩონთილი და რა უსწორმასწორო, ოღროჩოღრო, უფორმო ფუძეზეც არ უნდა ეგდოს, მასსა და საყრდენს შორის მუდამ უპაერობას — ეაკუუმს ჰქმნის. საჩეჩელზეც რომ დაანარცხო, საჩეჩელის კბილებს კი არ ჩამოეცმევეა — ჩამოერგება. და რაკი ფორმა და ფერი არ გააჩნია... (ფორმა არ გააჩნია, რაკი უძვლოა და ფერი — რაკი შემგუებლობისა და შეხამების უნარითაა სრულყოფილი), სადაც აგღია, მარტო გარემოს ფერს კი არ იძენს, როგორც ეს კურდღლებს, ხვლიკებს და ქამელეონებს სჩვევიათ, ფორმასაც იმ რელიეფისას მიიღებს, სადაც განერთხო. რაც მის საყრდენს (თუ გინდა, ცოტა ხნით ხელმოსაცვლელად დადე) ქვა-ღორღი და კოლბოხი გააჩნია, ზომ მაშინვე ჩაეზრდება და ყველა წახანაგსა და ლიობებში ჩადგება, საყრდენის ფერსა და ფორმას ზურგზე გადაიცვამს და თითქოს იმ ადგილს არავითარი ცვლილება არ განეცადოს გარდა იმისა, რომ რაღაც სისქე დაემატა — საბანს რომ ქვევიდან საბანი ამოუდო, ან წყალს წყალი დაამატო.

მურთხებს, როგორც ფერი და ფორმა არა აქვთ, ასევე არ გააჩნიათ თვალი და ყური, ენა და ყნოსვა. მურთხი ლაპარაკობს იმ ენაზე, რაზეც ის დევს და რა თვალითაც იხედებოდა და ესმოდა იმ რელიეფს, რაზეც გაითხლა. იმ რწმენითა და ურწმუნოებით „იცოცხლებს“, რაზეც დაადგებ და იმ ხორკლსა და ხაოს მოიდებს, რაზეც დაივანებს. იმ თვალებს დააჰყეტს და იმ ყურებს დაეყეტს, რა თვალი და ყურიც დახვდა, მანამ აქ გაისუღრებოდა.

ესენი ისეთი მურთხებია, ვერც რწმენის ლალატს დასდებ ბრალად, ვერც მსოფლმხედველობის შეცვლას, რაკი

არც ერთი და არც მეორე არასოდეს ჰქონია. შენთან მუდამ შენი იყო და სხვასთან — სხვა. ცარიელი ჭურვივით, რასაც ჩასძახებდნენ, იმას ამოსძახებდა.

მურთხათვის არც მორალური სასჯელი არსებობს, — დედიშობილას ხომ ვერ უსაყვედურებ, ღილ-კილო ბოლომდე არ ავიბნევიაო. მათთან რწმენა, აზრი, სიწმინდე და პატიოსნება შეურაცხყოფილია. ისინი მთელი არსებობით დასცინიანი იმას, რისთვისაც ადამიანს ადამიანი ერქვა, ჰქვია და ერქმევა.

და როცა ღალატობ, მურთხს კი არ ღალატობ, საკუთარ თავს ღალატობ, რომ დაკარგო ის, რისთვისაც მისი არარაობით დაგცინის და არა რაიმე საკუთარი თვალთახედვით.

„ბა როგორ, თავს უნდა უერთგულო, რომ მათ უერთგულო?“

„შენ თუ ოჯახს ქმნი, რომელზეც ის „დევს“, მურთხს ოჯახის კაცი ჰქვია. თუ მურთხს ურემზე დასვამ — მეხრება, თუ მანქანაზე — მძღოლი, კაბინეტში წამოასკუპებ და — თანამდებობის პირი, მაგრამ იგი ამას კი არ შეაფასებს, სამოდელე სილასავით იმის ფორმას იღებს, რაშიც ჩატენი. და თუ ამ მოდელს, რასაც ის უჭირავს, დაამსხვრევ, ისიც ნამსხვრევებად იქცევა.“

„სწორედ რომ ნამსხვრევებად იქცევა...“

„მაგრამ მერე იმ ნამსხვრევებს გაიმეორებს, რაც მისი ახალი საყრდენი იქნება და ისეთი იარსებებს, მაგრამ შეგნებით კი არა — ფორმით.“

„იგი ორგულობითაც მოახერხებს ცხოვრებას და შენც უნდა იქცე უსულგულო, უსახო და ცარიელი, რომ ის თონთლო, უსახო გარსი იგუო, ან არაფერი გაგაჩნდეს მისი სახის შესაქმნელად, რომ გარედან შემოცმულმა ვერაფერი გაიმეოროს?“

„იმ გარემოს, რასაც შენ ერთგულე-

ოტია იოსელიანი

ჟალი გამომიდა ჟმრის საღალატოდ

ბითა და რწმენით ჰქმნი, ის გტაცებს და საკმარისია გამოეცალო, რომ სიფრიფანა ცელოფანის პარკივით დაიფუკოს“.

„ამის შემდეგ იგი ვერც მცდუნებლად გამოდგება და ვერც მოლაღატედ? რაკი ცარიელი ჯვალის ტომარა ფეხზე ვერ დადგება. მხოლოდ და მხოლოდ კართან თუ დააგდებ და ზედ ტალახიან ფეხს დაიწმენდ“.

„ჩემარი ჩერად აქციო!“

„მაგრამ შენ?.. შენ უნდა იქვე არაბობად, რომ ისიც განიორწყულდეს, რაკი ის მხოლოდ და მხოლოდ შენს ფორმას იღებს. შენ უნდა გაიწირო, რომ ის გასწირო, შენ უნდა დამახინჯდე, რომ იგი დაასახიწრო...“

ნუცამ იგრძნო, ვილაცა უცქერდა...

დღეს გახდა ასეთი ჩაგვზებულის, ორჭოფული მზერისადმი მგრძნობიარე, თუ ეს ქალურია და მუდამ თან ახლდა?..

წელან თითქმის წამოდგა და გზასაც დაადგა... როგორ მოხდა, რომ ისევ ამ ცივ ბეტონზე ზის და, ალბათ, იმდენ ხანს, რომ სადღაც, ამ მრავალსართულიანი სახლებიდანაც კი შენიშნეს. უთუოდ ჩვეულებრივი საქმით დაღლილს ამდენ ხანს ჯდომა და დისვენება არ ესაჭიროება...

მაგრამ ეს კაცი თუ „ისაა“ და „იმ“ თვალით უცქერის, მაშინ წასვლასა და აქაურობის გაცლას სჯობია, ფეხი ფეხზე გადაიდოს, დაელოდოს...

ჰო, რაღა ქუჩა-ქუჩა იაროს და ღობე-ყორე იხეტილოს, ბარემ, თუ აქვეა, ვისაც ეძებს, მოხდეს მოსახდენი და იმ უფორმო მურთხს გამოაცალოს ის საყრდენი და მოდელი, რაზეც დევს და თავისავე ფუძის ძალისხმევით ღალატობს საძირკველს?

საიდან უცქერიან?..

ვინ უცქერის?..

ან, უცქერის კი?.. ადამიანის შინაგანი იმპულსები ხომ არაა, შენგან რომ ნდომის, წადილის ტალღებად იფანტე-

ბა და ცივ კედელს შენარცხებული ბურთივით, სიცარიელეს შეხლილიც კი, უჯებიროდ უკუშტეული გიბრუნდება. ან, დედამიწას შემოვლილი, ისევ პირველწყაროს, საწყისს აღწევს?

„მართლა და მართლა, სადა ვარ და აქ რაიმე შეიძლება მოხდეს?..“

„არა, აქ არაფერი შეიძლება...“

„ვითომ აქ წმინდა ადგილია და სხვანაირი არსებობს უწმინდური, სამეძაო და საროსკიპო?“

„აქ შენი ბავშვი დადის!..“

„ღმერთო ჩემო, ჩემი შვილი — დალი?.. აქ საიდან აღმოვჩნდი... ან აქ რატომ დადის!..“

„ამ დიდი ქუჩის დამაკავშირებელ გზაზე არა, მაგრამ გამზირზე, მუსიკალურ სკოლაში დადის კვირაში ორჯერ“.

„ჰო, აქვეა გამზირი... სკოლა...“

თავი არ აუღია, ისე წამოდგა და იქაურობას გაეცალა.

რა უნდოდა იქ, ან იმდენ ხანს რას უჯდა!..

შეშლილი და ჰკუდიან გადასულიც არ მოირთხამს ფეხს ყველგან, მანაც კი იცის, სად რა სჯობია.

მოლაღატეს, ორგულსა და ორპირს ხომ ასჯერ მეტი ჰკუა, გამჭირაობა და გაძრომ-გამოძრომის უნარი სჭირდება ალალ-მართალივით პირლია ბლაცუნით რას გაახერხებს.

გამზირზე, რა თქმა უნდა, ხალხი დუდგად ირეოდა, ტროტუარიც თითქმის იმ ქუჩისტოლა ჩანდა, წელან რომ მიატოვა და მაინც ცხვირში არავინ ენცობოდა. ნერვების წიწვასა და გლეჯას აქაც ახერხებდა.

„მურთხი... ეს რა გიყო ამ მურთხი!..“

გუშინწინ, სანამ ცოლს სიმამრთან გაისტუმრებდა, თავჩაღუნული, ნაკვერჩხლებჩანთებული ცერად უბღვერდა

და თვალთაგან ჟურცები, სასხვისო ვენების ცხელი ლორწო ჟონავდა. როგორი საცქერი და გასაძლებია, როცა იცი, უდანაშაულოდ ისჯები, როცა ეს შენი ცეცხლი და ვენება მთლიანად სხვას ეკუთვნის და შენ, დაპყრობილო, დარბეულო და დაქცეულო ციხევე, თუ ნაციხარო, ნაცარტუტავ, გთელავენ და შენს გულზე დააბიჯებენ შენი განკაცებული კაცუნები.

ჭკვიანი ცოლი ქმრის გაორგულებას კი არა, გვერდზე თვალის გაპარებასაც მაშინვე ხედავს (გულგრილობითა და გაცივებით ხომ რეგვენიც მიხვდება). გარეგნობაზე და ჩაცმა-დახურვაზე ზრუნვით; ძილგამფრთხალია, ადრეც დგება და პირის გაპარსვასაც მეტ დროს ანდომებს. პერანგს, რასაც სკამზე გადაცმულს ნახავდა, ხელს რომ გაუყრიდა და ჰალსტუხს ისე დაიხვევდა, ზოგჯერ არც დახედავდა — შენს გემოვნებას ენდობოდა, ახლა უკვე ისე თვალდახუჭული აღარ ჩანს. დღეს ვილაც „დიდ კაცს“ ელოდება, ან მასთანაა დაძახებული, ან თათბირი აქვს და ან... ფეხსაცმელებზე ხავერდის გადასმა დაგვიწყნია, ან ჩაი დღეს ცხელია და შოფერს ქუჩაში ვერ ალოდინებს. ვილაცას უთქვამს: ჩვენი მთავარი ეკონომისტი აგვიანებსო და ხალხს ვერ ალაპარაკებს. გაჭირდა და გართულდა მუშაობა. ახალი მინისტრი ტელეფონებზეა ჩამოკიდებული, ტელეფონით კეთდება საქმე ჰგონია, მაგრამ შენ ქე უნდა იყო ადგილზე... შუალამემდე მშიერ-მწყურვალია... (რა ბიჭია, თავს მოიშეებს) და რა გაჭირდა ერთი ჭიქა ჩაი!.. ცოლი სიყვარულით არ უნდა შეირთო... ან მან არ უნდა იცოდეს, რომ გიყვარს... — ბუზღუნებს, ბობოქრობს, ჩქარობს, ტყავში ვერ ეტევა!

და აი, ამ დროს გეცლება მიწა...

მაგრამ მაშინ... მანამდე ამას როგორღაც იტან. იტან, რაკი ჯერ ის „ციხესიმაგრე“ აუღებელია. ეს შეტევებია და სანამ შენი დამრბევი არ დარბეულა... სანამ „სიმაგრე“ შეუვალია და მოძალადეს თავზე ლადარსა და მდულა-

რე კუპრს ასხამს, შენს მაგივრად შენის სქესი ძიობს შურს, გგონია...

გგონია, რაკი ასე გინდა. შენ, ასე გაჭირვებულსა და წყალგატანებულს, სხვა მშველელი და მოკავშირე არ გაგაჩნია და თუ ხსნა გიწერია, მანვე უნდა გიხსნას, ვინც დაგლუბა. ამქვეყნად, დედამიწის ზურგზე, ქვესკნელში და ზესკნელში შენი ქომავი არ არსებობს. ვერსად იტყვი, არიქა, მიშველეთ, ქმარი მალატობს და გამიერთგულეთო! ქმარს სხვა უყვარს და გადაყვარეთო! ისევ, ვისზეც გაცვლას გიპირებს, ის თუ გიხსნის.

მაგრამ „იმას“ კიდეც რომ იცოდე ვინაა, ვერ მიხვალ და ვერ გაუმხელ. გაუმხელ კი არა, შენს გასაჭირს ვერც აგრძნობინებ. მან რომ შენი უმწეობა შეიტყოს და მისკენ გაშვერილი შენი მავედრებელი, აცახცახებული ხელები დაინახოს, უფრო ადრე დასცემ და გატეხავ, თუ ქმრის მოცილეობისათვის უსიამოვნებას შეამთხვევ. ვაი შენ, თუ მოქიშპედ სცნობ და მის „ციხეს“ ქვესა და ლოდს დაუშენ, უფრო ადრე და მალე გატეხავ მის შეუვალობას.

შენ მისი სახსენებელიც არ გინდა, უბრალოდ თვალის შევლებაკ კი, რაკი, თუ შენზე უკეთესია, გაგაცამტვერებს და თუ უარესი — შეურაცხყოფს არც ის ეგების, თვალდახუჭული ელოდო შენი ღირსების, ქალობის, თავმოყვარეობის აღსასრულს და არ იცოდე, ვინ დაგაქცია თავზე ქვეყანა...

გამოუვალია ხვედრი შენი და შეურიგალს შესარიგალი. შესარიგალი, რაკი სხვანაირად არსებობა უნდა შესწყვიტო. სამარადეოდ უნდა გამოეთხოვო საწუთროს. ერთბაშად ყველაფერზე უნდა თქვა უარი, რისთვისაც გიცხოვრია, გაიარებია, გიშრომია და გიწვალია. უნდა ჩაუყარო წყალში ამაგი და რწმენა შენს წარსულს, წინაპარს, უნდა უარჰყო შეილი და მომავალი, მზე და ქვეყანა. ან უნდა ჰკრა ფეხი

ოთხი იოსაშლიანი

ძალი გამოვიდა ქმრის სალაღატოდ

ყოველივე ამას და გაიქცე: გიძახონ და გიკიჟინონ. შეგაქციოს ზურგი იმავე დედა-მშობელმა და შვილმა-შობილმა, რომ, რაღაც „კაცის მსუნაგობისთვის“ დაირქვე ნაქმარევი, გამოქცეული, გამოგდებული, შეგინებული და წიხლნაკრავი.

„ყოველთვის... ყოველთვის და დღესაც, დღესაც და ხვალაც აუტანელი, გაუსაძლისი იყო ხვედრი ქალის და იქნება. იყო და იქნება... ამ ცოდვილ მიწაზე ვერავინ შეამსუბუქებს...“

ან...

„ან უნდა დაჯდე სულელივით და იცინო შენს დამწვარ, დანაცრულ ბედზე, და ვითომ ფეხებზე მოიკიდო ღალატი და თავლაფდასხმა, როგორც ამას აკეთებენ: „ოჰ, დიდი ამბავი!“ „კაცი აბა რისი კაცია“, „ლორი ღორობას არ მოიშლის...“

„ან სიცრუე, საზიზღარი სიცრუე, ვითომ არაფერი იცი, ვითომ შენ ამას ვინ გაკადრებს, შენს ღირსებას ვინ შებღალავდა. და გულდაბნელებულმა აჩინო თეთრი კბილები; დაიტირო შენი უმწეობა და შებილწული სარეცელი. „მაგას როგორ დავიჯერებ“, „ჩემი მურობი მაგას როგორ გაბედავს“, „ღალატის პირიქით ეშინოდეს!..“

„ვის?...“

„ვის ეშინოდეს? შე საბრალო და საცოდავო, შეგინებულო და მიწასთან გასწორებულო! შენს საველალო ხვედრს ვერ მორევიხარ და შენი დამქცევის ნარჩენ, ნასუფრალ ვნებას ვერ შელციხიხარ, როცა მთლიანად შენი იყო, მაშინაც თავს არ გადაგდიოდა.“

„უნდა დაითხარო თვალები და შენი საკუთარი იპარო, სხვისი გაბრული და ნამუსრევი გრძნობით უნდა იღარდილო, მათხოვრად ხელგაშვერილმა...“

— ნუცა! ნუცა!

მოესმა, თუ მართლა ეძახის ვინმე? ღმერთმა დაიფაროს, ახლა ვინმე შეხვდეს და მუსაიფი წამოუწყოს, ეს ხომ

გაუგონარი სასჯელი იქნება წამოწყება.

— ნუცა! არ გეყურება, ქალო?!

ვინ ჯანდაბაა? არ ეყურება, არ ესმის, არაფერი გაეგება...

— ნუცა!..

იწამე ღმერთი, ვილაცა ხარ, და დაანებე თავი, მოეშვი, გაუშვი, თავისთვის, თავისი ჭირისა და გოლგოთის სათრევად. არა მარტო შენთვის, არა მარტო შენი გულისთვის, დედამიწის გულზე არავისთვის არ სცხელა და არავინაა ამქვეყნად, ვისთვისაც ახლა ერთი სიტყვა, მისალმება, თავის დაკვრა გაიმეტოს... გაიმეტოს კი არა, შეძლოს...

იწამე ღმერთი და გაიგე, იგრძენი, როგორც გინდა, ისე ჰქენი, ოლონდ არა... თავი... თავი დაანებე... რაც გინდა ის იფიქრე, როგორც გინდა, ისე ჩათვალე, ოლონდ მოეშვი, შეიბრალე, შეივრდომე, შეიწყალე... ნუ, ნუ ეძახი.

— ნუცა!..

ხმა ახლა უფრო შორიდან მოისმა, მანძილის გამო კი არა, უფრო მხმობლის გაცეცხივით, თუ გაცეცხივით ნიწწამხდარის, ხმაწართმეულის, თუ ხმაწაბრუნებულის.

არა, არ შემეცდარხარ, მხმობელო, ნუცა ნუცა აღარაა. აღარაა ის, ვინც გახსოვს და იცნობდი. არც დღეის ამას იქით იქნება. ის აწი ასე... ასე გაჩქარებით, გამალეებით, უკანმოუხედავად ივლის, ირბენს და გაშორდება ყველაფერს მისს, რასაც დღემდე „ნუცა“ ერქვა...

არ მოიხედავს, ვერ მიუხედავს ნუცას, ნუცას ქმარსა და შვილს, სახლსა და მეზობელს, ნუცას ნაცნობებსა და მეგობრებს.

ტროლეიბუსმა რომ ჩაუარა, მოასწრო — ვიწრო, მეორე განიერ გამზირზე გამავალ ქუჩაზე შეუხვია. შეუხვია და უკანმოუხედავად მიხვდა, ვინც ეძახდა. თუმცა არც მაშინ და არც ახლა, მის ნაცყვევს არ მოჰყვებოდა. ხმა მალლიდან ისმოდა, ფანჯრიდან, მეოთხე სართულიდან და მხმობელს მისი გამოდევნება და, მით უმეტეს, დაწევა

არ შეეძლო. ახლა ისიც იცოდა, ვინ იყო და იქნებ მაშინაც, როცა ეძახდა, მაგრამ „მას“ ხომ დღემდე იცნობდა, აქამდე იცოდა ვინ იყო. იმას ის ნუცა იცნობდა, რომელიც ამ დღიამდე არსებობდა და არა ეს, ვინც ახლა ქუჩიდან ქუჩაში დარბის და გაუბრუნებულ თვით ნუცასაც და მის ნაცნობ ქვეყანასაც.

სამწუხაროდ, ამ ორი გამზირის შემაერთებელი გზა მოკლე გამოდგა და ისევ მანქანებით გაქედნილ ფართო შარავზე გამოჰქენდა.

ამოვლილმა ვიწრო, დაჩრდილულმა ქუჩამ მიახვედრა, თუ გაუცნობიერებლად ავრძნობინა, რომ სადაც ამდენი ხალხი და მანქანა ირეოდა, გზის გაყვალვა გაუჭირდებოდა, მაგრამ უკანდასაბრუნებელი მას არ გააჩნდა, უკან ყველა გზა მოჭრილი ჰქონდა, წინ უნდა ევლო, წინ, მიზნისაკენ — ლალატი-საკენ.

... და მაინც, რა იყო მიზეზი?

სად გაწყდა ძაფი?

გონიერმა ადამიანმა დანაშაული ყოველთვის სხვაში არ უნდა ეძიო. ვისაც სახლში არ სცივა, ქუჩაში სითბოს ძებნას არ დაიწყებს. თუ კაცს თავის სახლში არ შიამ, პურ-ღვინოს სხვის სახლში არ მიეტუზება. თუ სიყვარული თავის ოთხ კედელში ხედება, „სხვისი ცოლის მოიმედე, ფართო ლოგინს არ დაიდგამს“. თუ პატრონმა კარი ან ფანჯარა ღიად არ დატოვა და მაგრად დავმანა, ქარი საიდან შემოიჭრა? თუ ქონებას კარგად უვლიდი, რატომ იყო, რომ გაგაქურდეს?

„თავიდან შორსაა“.

„შორსაა, მაგრამ ახლოს ეს უბედურებაა, რაც დღეს გჭირს“.

„მაშინ საიდან დაეწყოთ?“

„ალბათ... ჰო, შენი ამბავი შენ უნდა იცოდეს“.

„ალბათ, მაინც თავიდან...“

„თავიდან რა იყო?“

„თავიდან... ოჰ, ღმერთო ჩემო, თავიდან თითქმის ყველაფერი...“

„მით უარესი, თუ ყველაფერი იყო და ახლა აღარაფერია... არა, მართლა ყველაფერი იყო? თუ მაშინ გეგონა, ან ახლა გგონია?“

„არა, არც თავიდან, არც არასოდეს...“

„როგორ, ყველაფერსა აქვს დასაწყისი, თავი და ბოლო“.

„უთავებოლობა იყო დასაწყისიც და რითაც დაიწყო, იმით თავდება“.

„მაგრამ დასაწყისი იყო...“

„ვის რად უნდა, ან ახლა რაღა ღროს“.

„რა ჯანდაბა მიჰქონდა იმ კაცს, რომ ხელიდან გააგდებინე?.. კიდეც კარგი, შავი, უხეში ლითონის ყოფილა და არ დაიმსხვრა“.

„ჰო, აქ სადღაც რკინეულობის მაღაზიაა, კარის საკეტი უყიდიო, შევდლიანს, და გასაღებს არგებდა, მართლა თუ დაკეტავს და დამიკავს ავისაგან და ლალატი-საგანო“.

არა, ამ უშველებელი ქუჩიდან მაინც უნდა გადავიდეს, აქ საფიქრალსა და სათავეცემოს გასაგისს ვერ უპოვი.

„აგერ, ვიღაცას ისევ წამოედე ფეხებში... და, ამას გარდა, აქაურობა მაინც ახლოსაა იმასთან, რასაც დღევანდლამდე შენი საცხოვრისი ერაქვა და არ იქნება ვინმეს ისევ არ გადაეყარო, ვისაც ის ნუცა იცნობდა, დღემდე რომ იყავი“.

... და, კიდეც რომ არა... იმის შიში ხომ გექნება... შეიძლება ისეთიც შეგეჩიხოს, ეგონოს, ახლაც გიცნობს? ადამიანები გარეგნულად ხომ ასე სახელდახელოდ არ იცვლებიან? ისევ ის წამება იქნება, რომ შენ შენ აღარა ხარ... აქამდე იცოდა, იცნობდი და დღეიდან ვერც მას და ვერც მის ნაცნობ ნუცას გაიხსენებ“.

„საღლაც აქ, მიწისქვეშა გადასასვლელიც იყო...“

„დღემდე იყო, მაგრამ ახლა იქნება? აწი იქნება ის, რაც აქამდე იყო? აწიც

ოქტია იოსელიანი

ძალი გამომიდა ძმრის საღალატოდ

იმ გზაზე ხომ ვერ იგლი, აქამდე რომ გივლია. აწინდელი ხომ ველარ იქნება ნაცნობი, ნასწავლი და გააზრებული. დღეიდან ხომ მღვრიე მდინარეში ივლი, უნდა გატაროს და გაბურთაოს ისე, როგორც მორევს მოეგუენებება, და არა ახლანდელ ნუცას... ნიაღვარი სადაც მოისურვებს, იქ მიგახეტქებს ქვას, ლოდს, კბოდს და სადაც მოინდომებს, იქ ჩავითრევს, იქ გაგრიყავს და კაბას იქ წამოგხდის“.

...„დაემთხვა, შუქნიშანმა ჩაუკეტა გზა მანქანებს, თუ შენში გუშინდელი ნუცა კიდევ ცოცხალია და გამუხანთებს, როგორ და რა გზით იარო?“

ქუჩის მეორე მხარეს ქალი ისევ ასახვევს ეძებს, ისევ დამარტოხელებას ცდილობს, რომ გუშინდელ სიწმინდესთან კავშირი საბოლოოდ გაწყვიტოს და ამ უფრო ხალხმარჩ გზაში... გზაში თუ სკვერში, ბაღში, გაჩერებაზე, ტელეფონის ჯიხურთან, თუ სადღაც... როგორც ხდება ეს... თავი ვინმე გარეწარს მიაჩნოს სათრევად, საჭიჯგნად...

მალე, რაც შეიძლება მალე... ადრე და მალე, რომ შურისძიების გამგულდევლმა, ყოვლისშემძლე და ყოვლისწამლევმა უძღებმა გრძნობამ, თუ უგრძნობლობამ, ხელი ისე არ დარიოს, ეს ერთადერთი მამოძრავებელი, სისხლქარბი ძარღვიც არ ჩაუწყვიტოს და ზეზეულად არ გაახმოს, ყველაფერზე ხელი ჩააქნევინოს. ხელჩაქნეული, ყველაფრისადმი შემრიგებელი ფლეგმატი ხომ დაუმარხავი მკვდარია, რომელიც იშლება, იხრწნება და მიწის მიმყრელი კაცი არ ჩანს.

ან ტოლფასი, ტოლსწორი და თავისუფალი უნდა იყოს ადამიანის არსებობა, ან ღირსების დამკარგავი შეურიგალი და შურისმაძიებელი, თორემ იქვეა გამზადებული მონის ყოვლად შეუ-

წყნარებელი ხვედრი: ყურებდაჭრილი, გულამოცლილი და სისხლგაწყალებული.

| შურისმაძიებლის სისხლი მღვრია, მაგრამ ამბოხი. იგი ძარღვებს დახეთქვითა და თვითშეწირვით ემუქრება, მაგრამ წყალს არ ირევს, გათვთრებისა ან ვნებისაგან დაწრეტის საშიშროება არ ელის.

ვნებაა ერთადერთი წამმართველი, ყოვლისმძლე ძალა და ვნებისაგან დაცლა — სიცოცხლის ნიშანსვეტის დაშრეტა.

შურისძიების სისხლმღვრე ვნება სიყვარულის ჩუხჩუხა ვნებაზე ნაკლებ როდი ცოცხლობს და სამსხვერპლოზე ნაკლები აღმურით როდი იწვის.

ქალი ისევ გადამკვეთი ქუჩის ხალხმრავლობასა და მანქანების სრბოლას შეასკდა. გაოფლილიყო. მკერდსაკრავმა და ტანზე მიწებებულმა პერანგმა შეაწუხა. შეაწუხა თუ მათი არსებობა გაახსენა.

ახლა, ამ ცემენტის ერთნაირი სახლებიდან, ვინმე მამაკაცი რომ ხელს დაუქნევდეს, მეტიც არ უნდა... არ დაელოდება მასპინძელი როდის რას მოიგუენებებს...

არც სიბნელეს დაუცდის, არც ფანჯრებზე დარაბების, ან სქელი ფარდების ჩამოფარებას... სამოსს თვითონ შემოიძარცვავს... წალეკავს და შემუსრავს აქამდელ თავის თავს... დაამსხვრევს, დაგლეჯს იმ ერთგულების ჯაჭვებს, რომელზეც ძალღივით მიაბეს და დღეიდან მძუნაობ-ღრეობის ნასუფრალზე ჰპირდებიან მიპატიებებს.

ან მანქანიდან დაუქნიოს ვინმემ ხელი. შეაჩეროს, ერთი წამით შეაჩეროს და მაშინვე ჩაუჯდება. თვითონ ასწავლის გზას ქალაქგარეთ. არცთუ შორს და მაინცდამაინც გადასაკარგავში, როგორც კი ხილზე გადაივლიან, ცოტაც და, ტრასიდან მარჯვნივ გადაუხვევენ, ორი მოსახვევის შემდეგ, გზიდან მინდორში...

და დღისით, მზისით... ბალახზე, ხის ძირას, ლოლზე, ჭირვზე...

ქუჩა ქოთქოთებს, ასფალტის სიმყრალით, მანქანების გამონახოლქვით, ხალხის ამონასუნთქითა და ოფლით ზიმზიმებს. ამდენ სიმხურვალეს, ჭუჭყსა და ვერაგობას ვერ იტევს. ამ გარეგნულ, ალიანცებულ ზრიალში მოისმის გულსაკლავი ჭრიალი, ხრჭიალი, ოხვრა, კენესა-წუხილი.

არა, აქ არაფერი გამოვა.

აქ იმოდენა ბრბო ირევა, „ის“ ამას ვერ გაბედავს. ან აზრადაც არ მოუვა ქალი მოისურვილოს. ისევ უკაცრიელი, ან თითო-ორი სულიერი რომ დაბოგინებს, ისეთი გზა-შარა უნდა ეძიოს.

ეშმაკმა იცის, სადაა ასეთი ადგილი. სად და როგორ ხდება ასეთი შეხვედრა-გარიგება...

მაგრამ, ხომ ხდება და სადმე ხომა... მართლაცდა, ქვეყანაა, ამოდენა ქალაქია, ბოლოს და ბოლოს, ხალხითაა დასახლებული, ანგელოზებით ხომ არა.

... ამჯერად უფრო გაძნელდა გზის გადაჭრა, მართალია, ქუჩა განიერი არაა, მაგრამ ავტომანქანებიც ისე არ ირევა, როგორც გამზირზე.

ვიღაც მძღოლმა, მგონი, კიდეც შეაგინა, ყოველ შემთხვევაში, მუხრუჭებმა ისე ბრაზიანად გაიხრჭილა, არ შეიძლება ამის შემდეგ მძღოლს გულგრილად ჩაევიღო.

აგინოს, რამდენიც გაუხარდება, იმდენი აგინოს და ანთხიოს. ნუცას რაც არ სჭირს, იმის უარესს ვერავინ დამართებს და რასაც თავის თავს უპირებს, ვერავინ იმაზე უდიერად ვერ შეუტაცხყოფს.

იმ აბურღლუნებულ მძღოლს, გზა ასე თავზეხელაღებით რომ გადაუჭრეს, შეეძლო მანქანის კარი გამოეღო, თითი დაეჭნია და ქალი თან გაჰყვებოდა. აქაურობისათვის გაეცილებინა და გინებასა და თრევას წყალობად მიიღებდა.

ნუცას კაცის სახე არც დაუნახავს,

მაგრამ განა იმიტომ არ ეთრევენებოდა, რომ არ მოეწონებოდა და გული არ უთქმოდა? განა თვალშესაყარდნს, ან გულგასახარ ვინმეს დაეძებდა? რომ ტოლ-სწორთან და ტოლფერთან დაეცხრო სასიყვარულო ვნებანი და ცეცხლზე ხელები ეთბო? ასეთი რამ, ალბათ, ჩვეულებრივ ქმრის ღალატი იქნება და არა შურისძიება. ასეთი მზაკვრობა გარყვნილებაა და არა ნაცვალგება. პირიქით, ამან საკუთარ თავზე უნდა აღგიძრას შურისძიება, რომ შენს ქალურ ქვენა გრძნობას წუწკი ფინიასავით აჰყევი და გაცდუნეს. ეს კახობაა: მოეწონე, მოგეწონა მაშაყაცი და იმრუშე.

მაგრამ, როცა არ იცი ვინაა, ზედაც არ უყურებ, ვისთან სცოდავ, არ არჩევ, შენი ნდომისა და წადილის წინააღმდეგ ნებდები... ნებდები კი არა, ირყვნი თავს, იყრი ნაცარს და ისხამ ლაფს... შენივე საკუთარი ზიზილი გგუდავს და გახრჩობს...

ისე უნდა ამოითხვარო და გაღორდე, თავი მტარვალისთვისაც არ დაგენანოს. ალბათ, ამის შემდეგ თუ შეიძლება უკვე შურნაძიები დაუბრუნდე ქმარს და თავი ჩვარივით მიუგდო, რაკი იგი მხოლოდ ამის ღირსია და მხოლოდ ასეთი თუ შეეფერებით ერთმანეთს. რომ მთელი შენი ცხოვრება საკუთარი პატიოსნების ცოდვით არ იწვოდეს და იტანჯებოდეს.

კი, კი, აქ გიჯობს. ჩახარე მუხლი. ახლა შენ არც დალლა იცი, არც დასვენება და არც სიცხე-სიცივე, მაგრამ ამდენ წანწალში მაინც დაოსებულხარ. ისეთი პაპანაქებაა, მალე სულ ოფლად გაიტბორები და „ის“ მსუნაგი ვინმეც რომ გამოჩნდეს, ვაითუ, ასე გაღვითქულზე გული არც მიუვიდეს.

ამ ახალ ცემენტის სახლებს შორის, სასწაულით გადარჩენილი ოთხიოდე

ოქტია იოსელიანი

ძალი გაგვიყვანა ძმის სალაღატოდ

ძველი ხის ძირში, ჩამოსაჯდომიკაა და ახლომახლო არც ავტობუსისა და ტაქსის გაჩერება ჩანს. ვიღაცა მოკუნცხული მოხუცი კი თვლემს ბოლო ძელსაში და ბავშვიც იქვე ჩაჩოქილა, მიწას ჩიჩქნის, თუ ბალახს თხრის... არც ეს ფაშდაშა ქალი, ორ ჩემოდანს რომ სახეწამოჭარხლებული მოათრევს, აქეთ არ იხედება და, მადლობა ღმერთს, არავის შენთვის არ სცალია. ან სხვისთვის შუბლს ვინ გაიციხელებს, როცა ქვეყანას თავისი ღალატის, შოვნადლომის, თავისი ჩრდილისა და თავშესაფრის ძიებაჲ ჰყოფნის.

დაჯექი მანდ და თუ „ის“ კაცი გეძებს, ამისთანა შესაფერისი ადგილი, ალბათ, იშვიათია.

„...და მაინც იქიდან ხომ არ დაიწყო ყველაფერი, რომ მაგ მურთხის ცოლობა გადაწყვიტე? ხომ ვერ იტყვი, შენი თანხმობის გარეშე მოხდა?..“

„ჰმმ...“

„კარგი, გასაგებია, რომ ორჟოფობდი, არ გიყვარდა... გასაგებია...“

„ბოლომდე, ბოლო წუთამდე...“

„ნოე კი არა, ალბათ, არც არავინ მიგაჩნდა შენს იდეალად... და, საერთოდ, იდეალი იდეალია, იგი ცხოვრებაში არ არსებობს... თუ მაინც არსებობს?..“

„არა!“

„აჰა! ამანაც გადაგაწყვეტია? უხორცობის გამო ძაღლის ხორცის კერძს დაყაბულდი?“

„ვითომ?... ალბათ, არც მარტო ამიტომ...“

„აჰა, ასე არ გვონია?... რატომ არ გვონია! როგორ, მერნედელ... რაც შენი ქმარი გახდა, ძირუღალდ შეიცვალა რაიმე? მერე გამოაშკარავდა მისი სიმურდლე და ქვემძრომობა?“

„დასწყევლოს ღმერთმა ქალის გაჩენა, მაინც თვალებში აქვს ჰკუა და ჰეშმარიტებას ან საერთოდ ვერ ხედავს, ან მაშინ, როცა თვალები ევსება“.

„და ეს „ჰეშმარიტება“, როგორ მო-

ხდა, ვერ დაინახე? ახლანდელზე არაფერს ვამბობთ, ახლანდელი, საუბედუროდ, ნათელია, თუ პირიქით — ბნელია, მაგრამ გასაგებია. რა მოხდა მაშინ, რა ჰეშმარიტების ხილვას ცდილობდი და რას ხედავდი? მურთხი რომ იყო, იმთავითვე არ იცოდი?“

„მაშინ, რა თქმა უნდა, „მურთხი“ ასეთი მნიშვნელობით არ მესმოდა, რაკი ამ სიტყვას ზუსტი განმარტება არა აქვს. ის კი არადა, მგონი არც არსებობს ასეთი სიტყვა“.

„ჰო, მაგრამ კარგს მაინც არ ნიშნავდა, რაკი ცხონებული ნატა ამას სახობოდ და სააღერსოდ არ ხმარობდა“.

„არა“.

„მაგრამ მაინც, თუნდაც გამძრომ-გამომძრომ, მოთაღლითო-მოაფერისტოდ, მოთვალთმაქცოდ არ გესახებოდა? თავისას რომ გაიტანს და არავის არაფერს გაატანს, თუ იბოვის, თორემ არ დაკარგავს...“

„თითქოს...“

„თუ გეგონა, საამისო არაფერი გააჩნდა, რა თქმა უნდა, სხვა საქმეა. თუ თავი წმინდანად მოგაჩვენა, ან მოგეჩვენა... მოგაჩვენა თუ მოგეჩვენა, ეგ სულ ერთია“.

„მთლად ასე წყალწაღებული...“

„კარგი, მთლად ასე არა, მაგრამ ცოტა გაიძვრა, ცოტა თაღლითი, ცოტა ფლიდი და ვერაგი შეიძლებოდა აგეტანა?“

„არა, მე ამ სიტყვის მნიშვნელობაზე ვლაპარაკობ, „მურთხი“ ამნაირად მესმოდა-მეთქი“.

„მოთითლიბაზოდ, მოლიზლრად?...“

„ჰო, რაღაც ამდაგვარად...“

„თვითონ სიტყვა გესმოდა ამდაგვარად, მაგრამ ნოე ხინიკაძეს არ თვლიდი ამნაირ კაცად? თუ არა, რატომ, ან რად თვლიდი, თუნდაც „თვალეზის ჰკუით“.

„სტუდენტობის დროს ხომ მე და ნატა ერთად ვცხოვრობდით“.

„არა აქვს ამას მნიშვნელობა. ერთად ცხოვრობდით, თუ ცალ-ცალკე, არც

ნატას აზრს... შენ, შენ რას ფიქრობ-
დი... ეს კაცი რომ პირველად გამოგე-
ცხადა, რა თვალთ შეხედე, რა და ვინ
დაინახე?”

„პი-პირველად...“

„რატომ ბორძიკობ?... არ დაევიჯერებ,
ასეთი სლიბინა, უფორმო, უფერული
და უძელო ცხოველი შეიძლებოდა არ
შეგენიშნა და არ დაგმახსოვრებოდა.
მართალია, ასეთებიც თითო-ოროა
არაა, მაგრამ ისინი ყველანი გვამახსო-
ვრებენ თავს, თუნდაც ერთნაირი ბუ-
ნებითა და სხვადასხვა მოდელზე გადა-
ცემული სახესხვაობით.“

„პირველად იგი მე და ნატამ ხინვე-
ლთან ერთად გავიცანით.“

„და ხინველის მოდელისა ეცხო რაი-
მე?“

„აღბათ.“

„და მაშინ, გამოუცდელმა, თვალზე-
დაყვლებილმა გოგომ არ იცოდი, თუ
სხვისი ჩოხით შეიძლება დღეობაზე წა-
სვლა?“

„თუ ეიცოდი, მხოლოდ პირდაპირი
მნიშვნელობით.“

„ეგ, ზოგიერთ გულუბრყვილოს,
ყმაწვილქალობისას კი არა, ჭკუა როცა
ეკითხება, მაშინაც ჰგონია, მაგრამ არც
ის შეიძლება, ნოე ლაშას ასლი ყოფი-
ლიყო, თუნდაც გარეგნობით.“

„გარეგნობით, რა თქმა უნდა, არა,
ეს არააზრად, სანამ გამელოტდებოდა,
ის ჩალისფერი თხელი თმაც თითქოს
მისი არ იყო. ახლანდელი სიქაჩლე უფ-
როა თავისი.“

„თმა და წვერ-ულვაში ვისი რა ბრა-
ლია, ღმერთის საქმეში ნუ ჩავერევით,
მაგრამ ხინველზე ურცხვი არ იყო და
თვალჩაგებულნი?“

„რა ვიცი, მე მაშინ თვითონ მრცხ-
ვენოდა და თვალეში არც შემიხედავს.
ნატა უფრო თამამი იყო და მან კი
თქვა...“

„რაო?“

„ამ ხინკაძეს ისეთი ფერ-ხორცი
აქვს... როგორ თქვა?... ისეთი ვინმეა...
კაცს ძალიან, ძალიან რომ შერცხვება,

წამოწითლ-წამოჭარბდება და შერე-
სულ იმ ფერზე დარჩებაო.“

„შერე, ეს მოგეწონა?“

„თუ ასეთი გაჩნდა, რა ექნა. არც
ნაკლად ჩამითვლია. როგორი დავიბა-
დებით, ჩვენზე, ხომ არაა დამოკიდე-
ბული“.

„არა, რა თქმა უნდა, აკი მოგახსენე
— ღმერთის საქმეში ნუ ჩავერევით-
მეთქი, მაგრამ სხვა დროს, მარტო ხი-
ნველთან, ან სხვასთან და სხვაგან რომ
ხვდებოდით, როდის გატყუებდა და
როდის მართალს ამბობდა, როდის
იმორცხვებდა და გეკრძალოდა, ამ ფე-
რის გამო ვერ არჩევდი?“

„იმორცხვობისა და მოკრძალებისად-
მი მინცდამინც დიდ მიდრეკილებას
არ იჩენდა, მაგრამ მას, სტუდენტობი-
სას, მარტო არ ვხვდებოდით...“

„გეგონა, სირცხვილით დაიწვებო-
და?“

„არ მიზიდავდა, გული არ მიმიწევ-
და. დავამთავრე და ის იყო, იმ დასაქ-
ცევ მთაში გამანაწილეს. ნატას ვითომ
ასპირანტურაში უნდოდა ჩაბარება. არ
გამომიტყდა, თორემ მაშინ ხინველი
კარგ ფორმაში იყო და სპორტულ შე-
ჯიბრებაზე შეეძლო ენახა. მისი შორი-
დან ცქერაც არ ეთმობოდა.“

„შეიძლება ესეც იყო და ისიც...
ამჯერად ეგ ჩვენ არ გვეხება. შენ არ
გინდოდა ხინკაძეს შეხვედროდი, მით
უმეტეს, იგი სპორტს არ მისდევდა, ას-
პირანტურაზე არ ოცნებობდი და გას-
წიე მთაში?“

„რა ჯანდაბა მინდოდა, რომელი ინს-
ტიტუტ და უნივერსიტეტდამთავრებუ-
ლი გარბის მთაში და კლდე-ღრეში“.

„ეგ არაა დანაშაული, მთაც შენი
ქვეყანაა და კი უნდა გერჩოდეს გული,
დიდი მამულიშვილიც რომ არ იყო.“

„ერთი მერცხალი გაზაფხულს ვერ
მოიყვანს.“

„ყველა ჩვენთაგანი თითო-თითო მე-
რცხალი ვართ, მაგრამ დავანებოთ ამას
თავი. თუ ეს იცოდი...“

ოტია იოსელიანი

ძალი ბავშვობა ჰყრის სალაღატოდ

„რა ვიცი, ვიცოდი?“

„გაზაფხულს ვერ მოიყვანდი და ასე ბრმად დაადექი გზას?“

„განა ყოველთვის ვიცით, წინ რა გველოდება? რუსებს აქვთ ასეთი გამოთქმა: წინდაწინ რომ ვიცოდე, სად წავიქცევი, ლეიბს დავიგებდიო. ნატა ოხრავდა: რატომ მანამდე არ დამეცხო თვალები, სანამ ლაშა ხინველს დავინახავდიო.“

„და ლაშა სულ არაფერ შუაში იყო?“

„შუაში რომ იყო, ნატა ამიტომაც ამბობდა...“

„შენ რომ მთაში გაიქეცი...“

„ჩემთან რა საქმე ჰქონდა ხინველს?!“

„კარგი. არაფერი... ამისთვის ფერი რად მიგდის... მერე, მერე?“

„იქ, კიდეც, ერთი დანგრეული სკოლა დამხვდა და ათიოდე მოწაფე.“

„ცხრა“.

„ჰო, მთის სოფლები ის-ის იყო მთლად იცლებოდა.“

„თუ ცლიდნენ...“

„მოხუცები ჯერ კიდეც იყვნენ“.

„სიკვდილს რომ ელოდნენ და მემკვიდრეებმა თითო შვილიშვილი დაუტოვეს, მკვდრისთვის კატას თვალები რომ არ ამოეჭამა?“

„დავანებოთ თავი ურბანიზაციას, ეს რთული და მწვავე საკითხია. ამას ახლა ჩვენ ვერ გადავწყვეტთ. მაგრამ ვერც იმ მთამ და გაპარტახებულმა სოფელმა არგო შენს სულიერ სიცარიელეს...“

„ბევრს არც არაფერს მოველოდი“.

„რა თქმა უნდა, იცოდი შენი ოცნების რაინდი არც იქ დაგხვდებოდა. ჩვენს დროში „რომანტიკასა“ და „რომანტიკოსებს“ ლექსიკონში ვეძებთ, ან ძველ რომანებში და სათავგადასავლო წიგნებში. დღეს ჩვენ პრაქტიკოსები ვართ, „გავნათლდით“, ანგარიში ვისწავლეთ, მაგრამ ახლადგამომცხვარ სპეციალისტებს თავიდან ჰგონიათ, ან მძინარე თავმოყვარეობა, სანამ ცხოვრება წყალს არ გადაუწურავს, ახსენებს ახალგაზრდებს, რომ რაღაცა ხალხისთ-

ვისაც უნდა აკეთოს. მარტო თავის სტომაქში ცქერა ცხოველურია, კაცი, ბოლოს და ბოლოს, საქმით ფასდება (ვინც, რა თქმა უნდა, თავის თავის ფასი იცის). უკიდურეს შემთხვევაში აიძულებენ, გაანაწილებენ... და წახვალ, ქვეყნისთვის გიძგერს გული, ან მეგობარი და კეთილისმყოფელი გირჩევს...“

„ნატა რა შუაშია, ნატას ერთი სიტყვაც არ უთქვამს... არც უგრძნობი ნებიია...“

„როგორ გეკადრება! ნატა იმ ჰკუის პატრონი იყო, გეტყოდა, შენ ცხრა მთას იქით, ჯანდაბაში გადაიხვეწე და მე ასპირანტურაში გავიჯგიმებო?“

„მაშ, რატომ მეგობრისთვის... მეგობარს თავისი საქმე ჰქონდა, მე — ჩემი...“

„შენი საქმე გქონდა... მაგრამ იქ, ვისთანაც შენ მდგმურად იყავი, იმ ოთახის ვიწრო ფანჯრიდან არც ისეთი ლამაზი, ქლიავისფრად დაბინდული მთები ჩანდა და არც ისეთი მუდამ მოკასკასებული ზეცა, როგორიც ლექსებში წაგვიკითხავს. არც იქაური ბავშვები აღმოჩნდნენ ფრთიანი ანგელოზები, როგორც გეგონა. ერთი სული ჰქონდათ, იმ ჯარგვალა, დაფეხვილ სკოლასა და წინაპარ მოხუცებს თავს როდის დააღწევდნენ, რომ ქალაქში, შშობლებთან გაქეუთლიყვნენ. რაკი, იქ ოთხი კლასის მეტი არ იყო და პაპა-ბაბოების კერიის ნაცარს აღარ ქეჟავდნენ“.

„ჰო, ბავშვს კი არა, დიდსაც იქ ურჩევნია, სადაც თვითონ არაა“.

„შენც ასე გეგონა, როცა გზას დაადექი, რაც გპირდა იმაზე უარესი არ იქნებოდა. იქ მართალი, შეურყენელი, ხელდაუქარებელი ბუნება მაინც დაგხვდებოდა და იმდენად მობეზრებული გქონდა თამაში, ერთის თქმა და მეორის გულში მალვა, თვალთმაქცობა და კუკუდამალობანა, იმედოვნებდი, შეურყენელ ხის ძირას, გაუთელავ ბალახზე მაინც შეგეძლებოდა წამოწოლა და ამოსუნთქვა. იმ რძეშეუზრობელ ბალებთან მაინც პირუთენელი და

გულწრფელი იქნებოდა და აულა, რომელიც შენს მეტს აქ არავის სჭირდებოდა, იმ პატარებს ჩაჰბერავდი. აქ, ამ ცხელ ასფალტზე თუ არავის არგოდი, იქ, ბუნების მწვანე წიაღში...”

„მაშინაც ვიცოდი მე სოფლის ამშენებელი არ ვიყავი“.

„სოფლის ამშენებელი რომ არაა, ეს კი, მაგრამ თუ იქაც შენი ქვეყანა არ იყო, ეს არ იცოდა“.

„ჩემისთანები არსად არ არიან ზედმეტი“.

„ღმერთმა ნუ ქნას, ზედმეტი კი არაა, პერიოდით სჭირდებით ქვეყანას, მაგრამ ნებისყოფა, უტეხი ძალა და სიჯიუტე არა გაქვთ. როცა თქვენი ოცნება სინამდვილეს ეჯახება, სალ კლდეზე მიხლილი ფარშავანგის კვერცხით იმსხვრევა. იმ კლდის ძირში თავგატეხილი დაუბუშმლავი ბახალეზით აღებთ ვეება ყვითელ პირს და ქორ-ხინიკაძეების ლუქმა ხდებით“.

„რა შემეძლო, ახალი სკოლა ამეგო? სოფლიდან გადახვეწილი შვილი და მომავალი უკან ძალით ჩამომერეკა?.. ძვირფას სამასალე ხეებს იქაური მეტყვევები რომ ნამალეად მანქანებით ჰყიდდნენ, არ მივედი განათლების გამგესთან და არ ვუთხარი? — „შენ იქ ბავშვების აღსაზრდელად გაგზავნეთ და არა ხეების, ბალახის, ცხვრისა და მგლის სამწყემსავადო, — მამაშვილურად მიჩრია: იმ უკაცრიელ კლდე-ღრეში არავის არაფერი აწყენინო, შენს ცოდვაში არ გამრიოო. ხეს ერთს თუ მოჭრიან, ათი ამოვა. ბალახი რომ არ მოთიბონ, შენ გგონია, იანვარშიც ისე მწვანედ იბიბინებსო?“ — მოხუცები ამბობენ: ტყე მოსპეს, ქვეყანა დააქციესო. მათ არ იციან, ერთის აღგილზე ათი და ასი თუ ამოვა-მეთქი? — მაშინ იმ მოხუცებმა უჩივლონ, ალბათ მათი დარგულია და მათ გაუგონებენ, შენ ვინ გკითხავს ხისას და ტყისას, იქნება ცაც არ მოგწონს, ნამეტანი ხშირად დაგარუხუნებენ თვითმფრინავები და კვამლის რაღაც გრძელ ხაზებსაც კი ტოვებენ. არადა, ლურჯ კაბადონს არც

კი უხდება, კაცმა რომ თქვას... ჩვენ მაგას კი არაა, მოსწავლეების საქმესაც არ გვეკითხებიანო. აქ, რაიონში, სულ ორი სკოლა გვაქვს. ერთგან, მხატვრული წრის წევრებისთვის რომ სულ ზღაპრები და ჩიტებზე და ყვავილებზე ლექსები უსწავლებიათ, მეც მომეწონა, მაგრამ რესპუბლიკურ დათვალიერებაზე რომ უნდა წაგვეყვანა, „ამხანაგებმა“ მეორე სკოლის მხატვრული წრე მოიწონეს, რაკი იქაური ბავშვები სცენიდან სულ მუშტებს უქნევდნენ და ფეხს უბაკუნებდნენ ათასი ჯურის კაპიტალისტებსა და მილიტარისტებს. დავტოვეთ ის „ჩიტო-ჩიტო“ და „გერიტო-გერიტო“ მეზღაპრე მოსწავლეები და წავასხით ისინი, — კაპიტალისტ-მილიტარისტი იქმევა თუ ისმევა, წარმოდგენა რომ არა აქვთ, მაგრამ პირისაგან მიწისა აღგვას კი ემუქრებიან. — შენ რა გგონია, იქაც კარგი, სოლიდური ადგილი ავიღეთ, ა, ბატონო, დიპლომი, აგერ კედელზე მაქვს გაკრული და ჩემი მუშაობა ამით ფასდება. წადი, ბიძიაო, — დამიყვავა. — შენ საქმეს მიხედე და იმ ბავშვების თავში რაიმეს შედენი, თუ არა, ცუდი ნიშნები არ დაწერო, სადავიდარაბო არ გამიჩინო“.

„ამიტომ გითხარი, შენი ქვეყანა არც იქ დაგხდა. არც მთა იყო ისეთი, შენ რომ წარმოგედგინა: ფანჯარასთან დავჯდები, ბუნების მშვენიერებით ტბობის უფლებას მაინც ვინ წამართმევსო. წყაროსთვალი, მწვანე ნაკადული, ჭრელ-ჭრელი ფრთოსნების გალობა-ქლურტული, შვლის ნუკარ ისე მოიჩვევდი, მარილს ხელისგულიდან აგილოკავდა... სოფელი ისეთ ღრმა ხევში იყო, არც ერთ მთას თხემი არ უჩანდა. იქაურებს ის საცხოვრებლად უნდოდათ და არა კედელზე დასაყიდებელ ნახატად. მოხუცებს ნაკელი რომ ვეღარ გაჰქონდათ, ეზოებში და სახლების ლაფაროებში გორებად იდგა. არც ის ლურჯი, ფერად ქვებზე მოხტუნავე

ოტია იოსელიანი

ძალი გამომიდა ძმის სალაღატოდ

წყალმარჩხი მდინარე იყო კალმახითა და ორაგულებით მოხატული და არც ის ბავშვები იყვნენ მართალნი, გაკვეთილებს რომ არ ამზადებდნენ და გულს გიჩვილებდნენ: პაპას გუშინ წელავმა გაუარა, თავზე ვადეჭი და თვალმოუხუჭავმა ღამე ვუთიეო. მშვენიერ პეიზაჟსაც რამდენ ხანს უყურებ, ან ჩიტების ჟრიაშულს, პეპლებისა და კალმახების სხმარტალს. ცხვარიც ცხვარია, ბოლოს და ბოლოს, და ხარ-ძროხაც — ხარ-ძროხაა. დღეს, ხვალ, ზეგ, ერთი კვირა, ორი, ერთი თვე, ორი... დიასახლისმა რაღაცა ორი ხალხური ლექსი იცოდა, ისიც „აკადემიკოსებს“ ჩაეწერათ. ერთ ბერიკაცს ახსოვდა, ოდესღაც რომ ტყეში ნადირი იყო და ფილთა თოფით დასდევდა, მაგრამ „ეს იმდენი ხნის ამბავია, ხეირიანად კი აღარ ვიცი, მართლა ვნადირობდი, თუ მამაჩემის ნაამბობში მეშლებო“. შენი ჩასვლის დღიდან ორ კვირაში ჭირხელი დადო, ერთ ღამეში გათოშა და ზეზეურად ააჭვნო ზურმუხტი ველები და მდელოები. ერთ თვეს არ გაუვლია, რომ ჩამოთოვა. განიწმინდა, გასპეტაკდა ქვეყანა, ფანჯრიდან მის ცქერას მართლა არაფერი სჯობდა, მაგრამ რამდენ ხანს. შემოდგომა, ორი თვე თოვლი, ზამთარი — სამი თვე თოვლი. გაზაფხულმა აპრილის ბოლოს ძლივს გამოაჭიატა... და იმ ქათმათა ქვის გამპობმა ყინვამ, შეშის ჩეხას და თუნუქის ლუმელში შეყრას რომ ვერ აუღიოდი, წყაროდან წყლის თრაქვამ და პურის ცხობამ, ცეცხლმა და თოვლმა თვალები და ტვინი რომ გამოგითეთრა...“

„ახლა ყველაფერი სულ ერთია“.

„სულ ერთია, მაგრამ როგორ ამბობდა ბარათაშვილი? „მომძესა ჩემსა სიძნელე გზისა გაუადვილდესო?“ ხარ ამ სკოლაში და ხმის გამცემი გენატრება. დედაშენი და მამაშენი შავი ცრემლით ტირიან, შვილი ელუპები. ხინიკაძე ღუმს, რაკი იცის, მთაში შენი მომტაცებელი არავინაა, გზავიც, მთასა და ბარს — ქალაქსა და მიყრუებულ სო-

ფელს შუა დიდხანს ვერ ირბენ, ამის დრო რომ იშვოვ, ხელფასი არ გაგწვდება. ნოე უკვე ეკონომისტია და ეკონომიურადაც არა უშავს. კარგად რომ დათოვა და მთაში გამოიკეტე, ბუხართან რომ ხართ მიფიცებული შენ და შენი საცოდავი შეგირდები, ღვთისა და კაცისაგან მივიწყებულ სოფელს ორღერძიანი ავტომანქანა მოადგა როგორც ყინულმჭრელი ექვსთვიანი ღამის შემდეგ ყინულოვან ჩრდილოეთის უკაცრიელ კუნძულს და შენ კი არა, იმ დღეს ხინიკაძე ბავშვებმაც შეიყვარეს. მით უმეტეს, ხელცარიელი არ მოსულა და ფოჩიან შოკოლადებს შენი მოსწავლეები ერთმანეთს შურდულოთ ესროდნენ. ამიტომ თქვი შენ, ქალს თვალებში აქვს ჭკუაო?“

„ახლა ამბაზე ლაპარაკი ძნელია, მაგრამ მიმხვედრი მიხვდება, ჩემს ადგილზე ყველა ქალი ისე მოიქცეოდა... თუმცა რა... ესლა იყო მივიღე... დაველაპარაკე...“

„... და ხინიკაძემ იცოდა და იცის ზოგადად ქალის მოდელი, მაგრამ ნატა?“

„რა ნატა?..“

„ნატა რომ მაშინ შენთან ყოფილიყო?“

„ალბათ, როგორც თვითონ მოიქცეოდა, თუ მირჩევდა...“

„შენთვისაც ხომ არ იყო ნატა მოდელი?“

„ამაზე არ დავფიქრებულვარ, მაგრამ მაინც შეიძლება... კი, ალბათ, მეგობრებს შორის არსებობს რაღაც მისაბადი თუ გადამდები, მაგრამ მისაბადი და არა მოდელი... შეიძლება, რაც მაკლდა, იმისგან გადმომეღო, ჩემი სისუსტე მისი თანადგომით გამემაგრებინა, ან წაფორხილებულს ხელი გამეწვდინა, შემშველებოდა“.

„შენ რა იყავი მისთვის?“

„ნატა ჩემზე ძლიერი იყო, ჭკვიანი...“

„... და მთაში გაგცტუმრა?“

„რას ჭკვია „გამისტუმრა“!“

„ჰო, გირჩია, ქვეყანას სადაც სჭირდებოდი, იქ გემსახურა?“

„ამისთვის რა რჩევა მინდოდა, ამდენი მეც ვიცოდი...“

„და არ უთქვამს, რომ ერთი მერცხალი გაზაფხულს ვერ მოუყვანდი? და ერთს რომ ორი სჯობდა?...“

„თვითონ ხომ არ შეეძლო...“

„არ შეეძლო და იქ ამიტომ არ იყო ნატა. შენ თოვლ-ყინულზე წაიფორხილე და მკლავებში ჩაუვარდი ხინიკაძეს. რა თქმა უნდა, არა იმდღესვე და არა იმდღესვე... ამას არა ერთი შემოტევა მოჰყვა და ნოესაგან მთისა და ბარის არა ერთი დალაშქვრა, თვით მართო შენი მეგობრების კი არა, დიასახლისის, მეზობლებისა და სხვათა და სხვათა მონადირება...“

კაცმა რომ თქვას, სოფელს სოფელიც აღარ ეთქმოდა, ან რა ეკონომიკის პატრონი იყო, რომ ეკონომისტ კაცს მათი გულის მოგება გასჭირვებოდა. თანაც მურთხი უკვე, შენდა შეუცნობლად, თავზე გადაგეგო და მალე მიიღო შენი ფორმა — შენი სურვილები გაითავისა. ჩამოიტანა წიგნები, ფერადი ილუსტრირებული (მათ შორის უცხოური გამოცემები) ჟურნალები და ალბომები. პოეზიისა არაფერი გაეგებოდა, მაგრამ ანბანს ცნობდა და ის რომ რამდენიმე გაზუთხულ ლექსს ჰიკიკებდა, შენ ღრუბლებზე დასეირნობდი. აბა შენი „გარსი“ ხომ არ დაგტოვებდა და ნოეც თან გახლდა. გეგონა, ადრე შენ და ნატაც ორივე ცდებოდით. ხინიკაძე არც ისე ცარიელი ჟოთანი იყო და ქალს თუ ხელის ჩაყოფა არა, ცალი თვალით მაინც შიგ არ ჩაეხედა. ასე აფრინდით ცაში?“

„ღმერთმა დასწყევლოს, მასთან ცაში კი არა, მიწაზეც რა მინდოდა!“

„როცა სპორტითა და წარმატებით გაბრუებულმა და არა გაყოყნებულმა ბინველმა ვერა და ვერ შენიშნა ნატას ასე ამაყი და უკიდევანო სიყვარული, გამწარებულმა შენმა მეგობარმა ქალმა, როცა საგაზაფხულო არდადეგებზე ნოეს მანქანით ჩამოდი და დაქალებმა ერთმანეთით გაიხარეთ, იმ გულზე გირჩია: — თუ სიყვარული ის

ჯოჯოხეთია, რაც მე მჭირს, იქნებ ოჯახისთვისა და ცხოვრებისთვის ხინიკაძეები სჯობდეს...“

„თუმცა, შენთვის ეს სხვებსაც უთქვამთ. არსებობს, საუბედუროდ, ასეთი აზრი თუ უაზრობა და რაკი ამქვეყნად უაზრო მეტია, ვინემ მოაზროვნე, ამ „ჰემმარიტების“ გაუცნობიერებლად მიმდევრებმა (მათ შორის დედაშენმაც), ნატასთან ერთად გადაწყვიტეს შენი ბედო?“

„თითქოს, თუმცა...“

„ვერც შენს მაშინდელ პატივმოყვარეობას უარყოფ: მაცხოვრებს, ხელისგულზე დამისვამს...“

„ხელისგულზე დასმა არასდროს მომიტოვია!“

„ნუ წითლდები! წყალწალეხული ხავსს ეპოტინება... მოთხოვნა არ დაგჭირდებოდა, ეს თავისთავადი იქნებოდა, გეგონა. ჩემს ლალატს გულშიც კარ გაივლებს, ჩემს საფერხულში წოლის ნება რომ მიცეც, ჩემი ერთი ფრჩხილი მთელ საქალეთს ერჩივნებაო. შენ ყოველთვის ავადმყოფურად განიცდიდი ლალატისა და ორგულობისადმი რაღაც გაუგონარ შიშს. თითქოს იმ სამყაროდან იყავი, სადაც ასეთი რამ არ სმენიათ, ან რისთვისაც მხოლოდ სიკვდილით სჯიან. შენ გერჩია უსიყვარულოდ გაჰყოლოდი ვინმეს, თუ მისი ძაღლური ერთგულების იმედი გექნებოდა, ვინემ, ვინც ჰკუის დასაკარგავად გეყვარებოდა, მაგრამ იმისი ლალატისა და ორგულობის ელდა-ფეთება გქონებოდა: ვაითუ ის სხვასაც ჰყვარებოდა...“

„ვინ უნდა ჰყვარებოდა?!“

„ვინც იქნებოდა... მთამაც გაგიმკვიდრა ეს აზრი... შენი დიასახლისი, რახელი, რატომ იყო მარტოდმარტო და უშვილიძრო. ქალიშვილობაში საქმროსთვის ვერ ეპატიებინა, თავის მეგობარ გოგოსთან გაარშოყება და მერე არც იმას გაჰყოლია და არც სხვას. იქვე, მეზობლად იყო მარტონელა მოხუ-

ოთია იოსელიანი
ქალი გამოვიდა მშრის სალაღატოდ

ცი, კვირაში ერთხელ შენს დიასახლის-
თან იცოდა გადმოსვლა, კოჭლი ბარბა-
ლე, ერთადერთ, გაქალაქებულ ვაი-
შვილს რძლის ღალატისათვის ემდუ-
როდა.

და, ამას გარდაც, რამ გაგიმკვიდრა
ეს ერთგულების შეუვალობა, რა გენი
და თესლი აღმოცენდა შენში, ეს შორ-
საც წაგვიყვანდა, და თუნდაც ამას
რომ არ მოვრიდებოდით, მაინც აქამდე
მოვიდოდით, მხოლოდ მეტი გვეცოდინ-
ებოდა იმის თაობაზე, რაც ვიცით:
რომ ორგულს უგულო გერჩია“.

„ერთგულება არაა ყოველგვარი ქე-
შმარიტი ურთიერთობათა სათავე?“

„უსათუოდ!“

„და ახლა? აღარც სიყვარული,
აღარც ერთგულება, აღარც გული, არც
უგულო?... რა მეშველება!..“

„ახლა აღარაფერი. რაკი შენი ერთ-
გულება უკომპრომისოა, რაკი შენ...
თუ სიმართლე გინდა, ხინიკაძის შერ-
თვა თუ მარტო ამან არ გადააწყვეტია,
მთავარი მაინც ეს იყო. სიმართლე დე-
დაბოძად დაიდგი და ამაზე აშენებული
ოჯახს, სახლს, კარს, შვილსა და მომე-
ვალს, და ზოგის ღირსადაც არ მიგა-
ჩნდა ის ქალები, ქმრები რომ აღმერ-
თებენ და მათი ცოდვა და ღალატი ცის
სვეტის გამოვარდნად და ქვეყნის დაქ-
ცევად არ მიაჩნიათ“.

„რა თქმა უნდა, ეს არც ერთ ქალს...
არაა ქალი, ეს არ აცოფებდეს. ქალს
კი არა, საერთოდ ადამიანს. კიდე უა-
რესი, ეს ცხოველურია, და იქნებ აქ
სიამაყე და პატივმოყვარეობაც არა-
ფერ შუაშია. ისე, როგორც ბალახის
მჭამელი, უწყინარი ველები, ირმები და
ჯიხვები სქესში მოზიარებებს მტრობენ
და სასისხლოდაც არ ინდობენ. მხო-
ლოდ „ჰკვიანმა“ და „განათლებულმა“
ქალებმა შეძლეს ერთი კვირის ჰაჰ-
ყანისა და ჯამ-ჭურჭლის მტკრების შემ-
დეგ, ქმრებს აბანოში უხეში ღრუბლით
ხეხენ, ამბრს ავლებენ და ჰგონიათ,
კახპის სუნსა და სიმრუშეს აცილებენ.

შენ არასოდეს არ იყავი და არა ხარ
ამ ამბის შემგუებელი, რაკი შემცოდ-

ველი ცოცხალი კი არა, მკვდარიც მტ-
რულია. მაგრამ... იქნებ რაღაც შემთხ-
ვევით, წინასწარი განზრახვის გარეშე,
შორს, სხვა ქვეყანაში, სხვა ქალაქში,
რაღაც-რაღაცების მომიზეზებით, რო-
მელიც, კაცმა არ იცის, არსებობს თუ
არა, ამართლებენ ვითომ უნებურ ღა-
ლატს. იქნებ შენც რაღაცნაირი „საბა-
ბით“, „ჰკუით“... იქნებ...“

„ვერცერთნაირად!..“

„და, რაკი ასე... ერთ დღეს, საღდაც
შორს, უცრად და უცაბედად კი არა...
შენთან, შენს გვერდით თვეობით ფიქ-
რობდა, აწყობდა და გეგმავდა შენს
ორგულობას. ოხრავდა და წუხდა, გე-
დავებოდა და გეჩხუბებოდა, რომ შენი
ღალატი უგვიანდებოდა, შენი გაცვლა
არ უხერხდებოდა, ქვეყნად შენი არსე-
ბობა, შენი სიახლოვე და ერთგულება
უშლიდა ხელს, რომ შენს გამანადგუ-
რებელ საწადელს სწეოდა... შენ მისთ-
ვის მტანჯველი მოვალეობა იყავი, გა-
დასახადივით აუცილებელი, რაკი იგი
უკვე სხვისი გარსი იყო... ამას გრძნო-
ბდი, გრძნობდი კი არა, ხელავდი, თვა-
ლნათლივ, თვალხილულად, ამისათვის
ირეოდა და იგლეჯდა ქოჩორს, რომ
ბრმა არ იყავი, რომ თვალი დაგეხუჭა
და ყური დაგვესო, რომ მასში სხვისი
ძმგერებული გულის ბრავაბრუვი არ
გაგვეგონა...“

„და აქამდე თვალს იბრმავებდი,
ყურს იყრუებდი, თავს ისულებდები?
აქამდე, სანამ თვალი და ყური არ და-
გიყენეს და გაგასულელეს?! რას უც-
დიდი, ან რას ელოდი? ეს მოხდებოდა
თუ არა, ჰქონდა მნიშვნელობა? მაინც-
დამაინც შენს ქვეშაგებში უნდა დაეწ-
ვინა და მისთვის აჩქროლებული სისხ-
ლი „მის“ სხეულში გადაღვრილიყო?“

„რაიმეს იმედი გქონდა თუ თავს
ვერ იმეტებდი და ისულებდები? მაგ-
რამ მოტყუებულიცა და გასულელებუ-
ლიც ზომ იგივეა, რაც დღესა ხარ...“

„ახლა აღდექი შურისგებად, როცა
მოსახდენი მოხდა, სარეცელი შეგიბი-
ლწეს? ტალახში ამოსვრილს გაგელვი-
და? რა ჰქენი მაშინ, როცა თავზე ნარე-

ცბი დაგაქციეს? რა იღონე, ორმო გაი-
თხარე და შიგ ჩაძვერი, რომ არაფერი
დაგენახა? სანამ შენი მიწა ყროლ წუმ-
პედ არ აქციეს, სანამ ორმო ლაფად და
ტალახად არ მოზილტეს, შენც ფეხით არ
შეგდგნენ და შიგ არ ჩაგვლისეს?

„ახლა აღსდგე, მონავ, შურისგებად,
როცა გაგძარცვეს. და განგაიარაღეს?
და გინდა დაემგებანო მას, ვინც გაგამ-
წარა? გინდა ტოლფერი იყო არა სიყ-
ვარულში და სიწმინდეში, არამედ ბი-
წიერებასა და სიმდაბლეში? რომ გარ-
ყვნილი გარყვნილს აჯიჯგნინო და არა
ბიწიერს უბიწობა? უსინდისოს — პა-
ტიოსანი? გარყვნილს — შეურყვნიელი?
რომ ლაფით ჩამოირეცხო ტალახი და
სისხლით — სისხლი?

რა ჰქენი მაშინ, როცა თქვენს ზიარ
სარეცელში ვილაცის აჩრდილი დალან-
დე? დღეს კი არა, როცა „ის“ ზედ გა-
შლართეს და ვნების ცეცხლში გაპხ-
ვიეს, მაშინ, როცა სარეცელი აგიკვამ-
ლდა, იკვლიე, საიდან შემოიპარა ის
ბოლი და ეძიე თუ არა ჭუჭრუტანა და
ლიობი, რომელიც თქვენი საწოლი
ოთახის კედლებს გაუჩნდა? თქვენს
ლოგინს სიგრილემ რომ დაძებრა და
გულისპირზე ოფლი შეგაშრო, გადაბ-
რუნდი და ზურგი მიუშვირე, თუ მაში-
ნვე დაგმანე და შენსა და შენს ქმარს
შორის გაჩენილი სიშორე შეამჭიდრო-
ვე, რომ ქალის კი არა, ქარის ჩასატევი
მოგესპო?“

„თუ, ეს გინდოდა, რაც მოხდა?“

„რა მინდოდა!“

„რაკი ვილაცა შემოვიდა, უთუოდ
კარიც ღიად დახვდა, კარი თუ არა,
ფანჯარა მაინც, და რატომ დატოვე?
თუ დაგრჩა, როცა ეზოში მძარცველის
აჩრდილი დალანდე, რატომ მაშინვე
არ ჩარახე? რატომ მოდუნდი და რა-
ტომ გეგონა, ქვეყანა განაღდებული
გქონდა. რაკი ქმარი იყო და შენი
შვილის მამა, ოჯახის პატრონი და მო-
ვალეობის უღელით აპეურგამონასკ-
ვული, ეს ნიშნავდა იმას, რომ თქვენს
ცოლქმრულ სამსხვერპლოზე, ყოველ-

დღე არაფერი შეგაწირა და ხელები
ისე გეტბო?

„ეს ამბავი ხომ ერთ დღეს არ მომხ-
დარა, ხომ ხელდავდი, სანამ ქარი ამოტ-
ყდებოდა, სიომ დაძებრა, აკი ოფლი
შეგაშრა და დაგვრილა... შენსა და შენი
ქმრის საწოლებს შორის საბანი ჩაფუ-
თნე და ამოიკეციე, ქვალმა არ დამქრა-
სო? თავი რომ მაშინვე შეურაცხყოფი-
ლად იგრძენი, სხვა ქალის ლანდმა
ჩვენს შორის როგორ გაიჟაჟანაო... რა-
ტომ არ მიიხედ-მოიხედე; გაგულისდი,
ქმარმა როგორ მაყადრა — გაგრილ-
დაო და საყუთარი ტემპერატურა არ
გაიზომე? რატომ არ იფიქრე, რომ
თქვენ ზიარი ჭურჭელი იყავით და სი-
ცხის დაწვევა და დაცემა შენი სინდიყის
სვეტშიც მოხდებოდა?“

„როდის იყო, თქვენი ურთიერთობა
მოვალეობად რომ იქცა და ვნებების
ხარკის გადახდა დაიწყეთ? არ იცოდით,
რომ ხარკს მონები იხდიან? მონას
კი ჰყდიან ან ცვლიან, ეს შენთვის ახა-
ლი ამბავია? დღეს რომ აჯანყდი და
შურისგებით აღვსილი გაიქერი, რომ
შენს სიწმინდეზე და პატიოსნებაზე ხე-
ლი აღმართო, ფიქრობ, რომ გარყვნი-
ლებას გარყვნილებით დააოკებ, ბორო-
ტებას ბოროტებით დათრგუნავ?“

„ბოროტებას მუდამ სიკეთე უდგა
დარაჯად და ჭურდს პატიოსანი. მკვლე-
ლი რომ მოკლა, გგონია შენც მკვლე-
ლად არ იქცევი? შენ რომ გაგქურდეს,
ადგე და შენ სხვა გაძარცვო, ეს გაგა-
მართლებს გგონია? არ წაგიკითხავს,
„ყველაზე დიდი შურისძიება ისაა, არ
ემგვანო იმას, ვინც გაგამწარაო?“ ლა-
ლატსა და ბიწიერებას რომ ღალატითა
და გარყვნილებით ვუპასუხოთ, ერთ-
გულეობასა და პატიოსნებას რა პასუხი
მიეცეთ.“

დანაშაული მუდამ სხვაში ხომ არ
უნდა ვეძიოთ. მოლაღატეს არავინ ამა-
რთლებს, პირიქით, რაც კაცობრიობა
არსებობს, მოლაღატე, ჭერჭერობით,

ოტია იოსელიანი
ქალი გამოვიდა ჰმრის სალაღატოდ

ღირსეულად არ დასჯილა, მაგრამ ღალატი ციდან არ ვარდება, იგი ამ ცოდვილ მიწაზე დაძრწის და ამჯერად შენსა და შენს ქმარს შორის, ერთმანეთის გვერდიგვერდ რომ იწეწით და ხელებგადაჭდობილებს თავი ერთ ბალიშზე გედოთ, ერთსულ და ერთხორც, შევილივით იქ ჩაისახა და იქ დაიბადა. მერეც შევილივით ზრდიდი და ახლა, როცა დამოწიფულდა, „მოგესწრო“ და კისერში ხელი წაგიჭირა, აფხარკალდი და ისევ ღალატითა და შურისგებით ძმას უჩენ, რომ შენც — კიდევ ერთი პატიოსანი, მტრის ბანაკში გადაბარგდე? ისედაც ღალატშესეულ ერთგულებას მტრვალე გაუმრავლო?“

„და გგონია, რაც ერთგულებით დაკარგე, ბიწითა და კახობით დაიბრუნებ? ის ხომ განწირულია, ვინც შენ დღეიდან დაკარგე, ახლა ღალატითა და გაორგულებით შენშიც კლავ იმას, რითვისაც ვითომ იბრძვი და შურს ძიობ!“

„წალდს რომ ნაჯახი გადააყოლო, ისაა“.

„წალდი დაკარგე, ახლა დაგიკავებია ხელში ნაჯახი, ეძებ უფსკრულს, რომ ისიც შიგ გადაუძახო და ამ უღრან ტყეში ცარიელ-ტარიელმა, დედიშობილამ იტანტალო?“

„ბოროტებას თუ სიყვით არ დაუბირისპირე, ღალატით ღალატის გამოხმობა ხომ იგივეა, ჯოჯოხეთის კარები დაალო“.

„შენც თუ ერთგულებას მოაკლდები, შენი დამრბევის ლაშქრის ჭარისკაცი ხდები და საკუთარი ციხის კოშკებსა და ქონგურებს თავზე დაიქცევ. თუ ღალატისთვის გაორგულდები, შენც ხომ მტრის ბანაკში გადადიხარ და ებრძვის იმას, ვისთვისაც შურს ძიობ, გგონია“.

„არა, არ უარყვოფ, ქმარი გძულდეს და (თუ ოდესმე გიყვარდა) ვერ აპატიო ეს გაიძვერობა და ველარ გაიზიარო მისი ლოგინი. ეს სხვა საქმეა. თუ, რა

თქმა უნდა, შენ თქვენი საწოლი ოთახის კარი ღიად არ დაგიტოვებია, მან მაინც გატეხა და ვინმეს გაუღო (თუმცა ესეც არ გამართლებს. არასოდეს ისეთი ძილქუშით არ უნდა დაიძინო: კარის მტვრევა, ფანჯრის მინების ზრი-ალი და სახლში შემოჭრილი ქარის შუილი ვერ გაიგო) აპატიებ, არ აპატიებ, შენი საქმეა, აქ არავისა აქვს უფლება, თუნდაც ოჯახს, თავისი ნება მოგახვიოს. უპატიებლის პატიება მოგთხოვოს, ვერც დედობის მოვალეობა გაიძულებს ამას, რაკი დედა ხარ და ამას, შენ ამ ქმართან იქნები, სხვასთან თუ საყვარელთან, ვერავინ წაგართმევს...“

„საყვარელთან?!“

„ჰო, ვინც გეყვარება... თუ ქმარი არ გეყვარება და მასთან არ იქნები... ადამიანი სანამ ცოცხალია, ან უყვარს, ან სიყვარულის მოლოდინით სულდგმულობს“.

„ჰმ... სიყვარული...“

„ქალი მხოლოდ და მხოლოდ სიყვარულისთვისაა გაჩენილი და. მას თავისი არსის ღალატი არ ძალუძს. მზადაა დაუფიქრებლად ყველაფერი იავარჰყოს, რაც ამას წინ ელობება, თვით საკუთარი არსებობაც კი, რისთვისაც ამას ჩაიდენს“.

„აწი რალა დროს ჩემი სიყვარულია...“

„სიყვარულისთვის ასაკი არავის დაუწესებია და, ამას გარდა, შენ სიცოცხლით სავსე ქალი ხარ, შენ თვითონ რომ არ ყვიროდე, ამდენი ხნის გათხოვილი ვარ... ქმარი კიდევ არაფერს ნიშნავს, ამოდენა შვილი მყავსო...“

„ჩემი გოგო მეოთხე კლასშია. დედამისი დამიწდა ადრე და მალე, წელს ოთხები და სამეხი გამოჰყავს...“

„გაუთხოვარიც რომ იყო, ჯერ შენს შინაბერობას ვერავინ იტყვის“.

„შავ და უკულმა ჩემი თავი, შევილო!...“

„როგორ ამბობდა ნატა? — შვილი ქალისთვის საწყისიცაა და სასრულოცო? — ესე იგი, ყველაფერი...“

„თვითონ ამქვეყნიდან ისე მაინც არ წასულიყო, შვილი ღირსებოდა.“

„მაგრამ მე ახლა ის მჯობია, მისთვის არავის უღალატია და შვილის დარდი სამარეში არ ჩაჰყოლია... დღეს მეც განწირული ვარ და ამოდენა ცოდვაც მაწევს...“

„შვილი ცოდვია?“

„ცოდვა, ფუძემოშლილი, გარყვნილი ღედ-მამის პატრონი და შეგინებული... ჩაუსახლდება გენში მაწანწალა, გაუტანელი, ძმის არდამნდობი და ამისთანას ყოლას უყოლობა სჯობს. უშთამომავლობა სჯობს მოღალატე კაცის შთამომავალს.“

ბედნიერი რომ ერქვა, ისეთ ადამიანსაც არ უტხოვრია თავისი ცხოვრებით, დღემდე არ ყოფილა დედამიწაზე იმისთანა ქვეყანა, სადაც კაციშვილს თავის გუნებისად გაეგლო წუთისოფელი. შეგუების უნარი — ერთადერთი, რამაც გააძლიერა ამ მუდამ შევიწროებულ არსებას და მოიყვანა დღემდე. განა ერთსა და ორს შეუერთავს უსიყვარულოდ?

ნუცაც უნდა შერიგებოდა ბედს, ვითომ რომ გათხოვდა (ნატას ვერ გააგებინა. ვერ გაუბედა თუ ვერ შეჰყადრა: „მე ხომ გეუბნებოდით?“ — ეტყოდა თუ იფიქრებდა, რა მნიშვნელობა ჰქონდა).

იმზამთრინდელ დიდთოვლობას დიასახლისმა, გამოციებულ ქვითკირის იმოდენა სახლში, ერთადერთმა ხმის გამცემმა ზღვისპირეთში, დასთან და ღისშვილებთან ფეხად გაასწრო, და ისეთი ქარბუქი ატყდა, ხევი ერთ ღამეში ამოავსო, მეორე დღესაც არ გადაუკარებია. ციკაბო მთების თავზე გრიგალი დათარეშობდა და თხემიდან თხემზე გადასატანი თოვლი ხეობაში ლანქერებად ცვიოდა. შემოდგომის პირზე წვიმებით ჩაშავებულ-ჩაყურსული ტყიანი ფერდობები ცივმა სიკაბეზემ შესუდრა. აჭოთებული ნაკელის გროვა, ორმო, საქონლის აძინძინებუ-

ლი ვიწრო შუკები და ბილიცები წაიშალა და თვით ხევის უღლეური მდინარეც გადაიფარა. სოფლის თავზე ერთადერთი კამკამა ლურჯი ცის ნაგლეჯიც ტყვიისფერი ღრუბლით დაიყურსა და კაცის სიმაღლე თოვლმა ადამიანები, დიდიან-პატარიანად ქონმახებში ჩააზა. მაღლიდან გადმომდგარი სარკმლიდან (თავიდანვე ყველაზე მაღლა მცხოვრებ ოჯახში დაიდო ბინა), ცივ მინაზე შუბლმისრისილ ნუცას იმ დამაბრმავებელ სითეთრეში ალაგ-ალაგ ამომძვრალი კვამლის „ცოცხალი“, მოძრავი ჭავლებილა შეეძლო დაენახა, რომელთაც ქარაშოტი გამოჩენისთანავე დვლერჭდა და წეწავდა. ხანდახან მზე გამოიჭვრეტდა ღრუბლებში თავგარგული მთებიდან, ერთი-ორი საათი კოშკზე გადმომდგარი წუთნია მზეთუნახავით თუ ჩამოიხედავდა და ისედაც დამქანცველ სითეთრეს თვალგაუსწორებელს ხდიდა. ყვავებს თუ გადმოლეკავდა მთებს ზემოდან ქარი და ხევის უბეში შეფარებულნი თავზე დასჩხაოდნენ სუღარაში გახვეულ სოფელს. მოდარაჯე თვალი იმ მტკაველა ცის თავანზე, ათასში ერთხელ გადაქროლებულ არწივსაც დალანდავდა, მაგრამ არ მომხდარა დაბლა დაშვებულიყოს, ან, თუნდაც, სოფლის თავზე ირათ შეეკრას. ყვავების არჩივში არწივი წილს ვერ დაიდებს. მარტობა ცხოვრებამორქმული ბრძენის ქვეყანაა. ხორცი რომ შემოაცვდა, სულის ანაბარა დარჩა და თვალი დაეშრიტა, გონებით ქვეყნის კიდე-კუთხეულს სწვდება. სმენა წაერთვა და მდილის წუხილი ესმის. ახლად ავსებულ, სისხლ-ხორცით კანში დაუტევეარ სიყვარულითა და ვნებით გაათანგულ ქალს მთელი ღამე რომ თვალის წადება ეყოფა და ყინულის ლეიბს გაადნობს, მკვდრეთის დილეგში კარგამოკეტილი სამი დღე და ღამე ჭკუიდან შეშლის. ხინიკაძემ იცის ქოთანში ხელი როდის

ობია იოსელიანი

ახალი გამოცემა ამრის სალალატოდ

ჩაყოს და ოქრო როდის დახვდება. მეორედ შუაგულ ზამთარში მოადგა. შარაგზის პირა სოფელში დაუჭირაგებია მეგზურები. მთა-მთა, ხევ-ხევ თბილის ლანჩის მრგვალი თბილამურებით ეტარებინათ. სამარკო კონიაკებით გამობრუყულებს ლამის მხარზე გადებული მოჰყავდათ. ნუცას ოცნების რაინდსაც გაუჭირდებოდა იმასთან მიუვალში მიღწევა და იმ დროს გამოჩენა, მარტოხელობით გაწამებული ქალი რომ ნედლ ხეს (თვალსაწიერზე რომ აღარსად ჩანდა) მოეხვეოდა, საფიცრად გაიხდიდა. ნოე არც მაშინ მოსულა ცარიელი ხურჭინით და პირის ჩასაკოკლოზინებელი და სისხლის გასათბობი ხომ თავისთავად... არც ჩასათბუნებელი და სულის „პური“ დავიწყნია (ახალ გამოცემულ წიგნებს საღებავის თავბრუდამხვევი, მათრობელა სუნი ასდიოდა).

„პირდაპირ ისევე, ჯვარდაუწერლად, შეეძლო მურთხს გაეხადა და ლოგინში შემოგწოლოდა“.

„დაწვა და არ ადგა მისი გვერდები!“

„მეგზურები მაშინვე, ჰიშკრიდან გაისტუმრა და როდისთვის დაიბარა, ამას შენ ვერ ჰკითხავდი და იგი არ ამბობდა“.

„ის მეკითხა, რამდენ ხანს დარჩები, ჩემი ბედნიერება სანამდე გასტანს-მეთქი?“

„მაგრამ ბუხარი ხომ გათბა? გულზე ხელი დავიდოთ და ისე ვილაპარაკოთ: „ეს საჩუქრები რა ამბავიაო!“ — კი შეიცხადე, მაგრამ თოვლი რომ გადნა და მდინარე ისე მოდიოდა, ნაპირებზე ლოდებს გლეჯდა, წყალში არ გადაგიყრია. მაგარი სასმელიც იმ დღეს დალიე ცოტა ზომაზე მეტი და იმ საღამოს იყო ხინიკაძემ რომ მათრობელა სითხით სავეს სასმისიან ხელზე ხელი წაგავლო: არ დადგა, შესვით! და ეს-ლა უთხარი, გამიშვი, არ დამაღვრეინოო. მკლავი კი გაითავისუფლე, მაგრამ სასმელი სახეში არ შეგისხამს“.

„სხვა თუ არავინ გვხვდავს, ჩვენ ხომ ვხვდავთ საყუთარ თავს. ერთი მოწმე იურიდიულად არ კმარა, თორემ მორალურად ხომ ბევრზე ბევრია“.

„ჰო, მაშინ ვიფიქრე: ჯანდაბას ჩემი თავი, რაკი საშველი არაა და ვერასოდეს იმას ვერ ველირსები...“

„ვის იმას!“

„იმას... იმას, ვინც შემეყვარდებოდა და შემეყვარებდა...“

„ნოეს ხომ უყვარდი...“

„ნოეს და ნოესთანებს არ შეუძლიათ სიყვარული. სიყვარული ისეთი ხილია, რომლის ნაყოფს ისინი ვერასოდეს შესწვდებიან...“

„მაგრამ ჭოკით ჩამორეკავენ და არცთუ უარესს და უმწიფარს, არც ქარს დაუტყდიან. მათ შეუძლიათ ლოდინი. და შენ, რაკი ქარბუქში მოხვდი და თოვლსა და ყინვაში ჭიისგან გულგამოჭმული მთლად უსარგებლოდ არ დაღუპულიყავ, გადაწყვიტე, ღორს მაინც რგებოდი?... ჩვენ უაღრესად გულახდილ საუბარზე შევეთანხმდით“.

„ღორს, ღორს...“

„იმ ლამეს დარჩა ხინიკაძე“.

„დარჩა“.

„შენ იმისაც გეშინოდა, რომ რჩებოდა და იმისაც, რომ არ დარჩენილიყო“.

„გეშინოდა?...“

„გეშინოდა არა იმ გაგებით, რომ ლოგინში შემოგივარდებოდა და ძალით ნამუსს აგზდიდა, მაგრამ ერთ სახლში რომ ლამეს გაათევდი, ხინიკაძეს უფლებას აძლევდი... ერთი სიტყვით, რაც მიეცია... და რომ წასულიყო, იმისაც გეშინოდა. იგი არ იყო შენი რჩეული, მაგრამ უმისობაც სრული სიცარიელე და ტყვეობა იყო, სადაც ხმის გამცემი არ გეგულებოდა. ან ნოე და „კარგი“ ცხოვრება, ან სულ არაფერი“.

„საუბედუროდ, ასე იყო, ისე ბედუკულმართი გამოვდექი, ან ხინიკაძე, ან მარტოობაში, თოვლსა და ყინვაში სულის ამოხდომა“.

გივი ალხაზიშვილი

ა ზ ა რ ი

პირველი დღე

მარადი ღამე უფსკრულებში შედედებული
და მარადი დღე იქ, სადღაც მაღლა...

მონაცვლეობით მოდიან შენთან
და მოსაწყენად მორიგეობენ.
შენ კი გაუცხოებული —
არც მოწყენილი, არც მხიარული,
გულში გაჩენილ პატარა ბზარს
ამჩნევ და ფიქრობ:
— ყოველ წუთში, ყოველ წამში როგორ ღრმავდება.

— ხომ არ შეგეშინდა?!
წასული ბევრი მინახავს,
დაბრუნებული კი არავინ.
გული გაიკეთე.
ვერ ხვდები, მაგ ბზარს გულში გაჩენილს
ისევ ეჭვები რომ გიღრმავებენ?!
მორჩა, მათ პპოვეს ჭუჭრუტანა
და მრავლდებიან, როგორც მწერები.

შენ ფითრმოდებულ და ფეხადგმულ მცენარეს ჰგავხარ.

საით მიდიხარ გამთენიისას,
როცა ჯერ კიდევ თვლემის ნისლიდან
არ ამოსულა ჩვენი ქალაქის მკრთალი კონტური,
როცა ჯერ კიდევ აჩონჩხილ სახლებს
ჩაბნელებული ფანჯრები უჩანთ,
როცა მდინარეს ღვიძავს მხოლოდ
და მცენარეებს ჯერ არ აშინებთ
ცვალებადი რიტმი ხმაურის
და მტვრის და კვამლის მწარე ღრუბელი
არ შეხებია ქალაქის ფილტვებს.

საით, რატომ გაწითლდი?!
ის იმ სახლში აღარ ცხოვრობს,
იგი წავიდა, შენც კარგად იცი,
მაგრამ მიდიხარ არა იმასთან,
ვინც მიწაზე ცხოვრობს ამჟამად,
მის ორეულთან,
რომელიც ცაში გადაასახლე.

იქ ვერ ახვალ, სიმონ!
ის ირემიც რომ მოგიყვანონ
რქებით ზეცას რომ მისწვდომია
და საიქიოს კართან ახლაც დგას,
იქ ვერ ააღწევ, იქ ველარ ახვალ!

რას ერჩოდი, ცაში რისთვის გადაასახლე
მიწიერი, სუსტი არსება?!
იმასაც უნდა დაბრუნება დედამიწაზე,
იმასაც უნდა — ამ ქალაქში,
ამ თვლემის ნისლში შემყუდროებულ
რომელიღაც ოთახში თრთოდეს
ან შიშველ მუცელს რომ უთბობდეს
პატარა ბავშვის ფეხისგულები.

— მეჯრა!
რაც ლამაზია და ძლიერ გიყვარს
მოსატყუებლად ვერ იმეტებ
და მზერით ტკბები,
მაგრამ სხვა ქალებს,
იმ საწყალ ქალებს —
მოვალეობის ერთგულ მონებს რას ერჩი, სიმონ!

— ააა?! ისინი სხვები არიან?!
არ დაიჯერო!
„ქალი ქალია...“

— რაა?? ამაღლებული?!
რას ბოდავ!
აპოკალიფსურ ოცდამეერთეს ვუახლოვდებით,
ფეხს ვითრევთ, მაგრამ მაინც ვუახლოვდებით,
შენ კი ლამაზი სიტყვების სარკეებში
იყურები და თავს იწონებ.

კარგად თუ განჩხრეკი,
ეგ სიტყვების სარკეები კი არაა —
სიტყვების გუბებია,
შენ კი არ ჩანხარ იმ გუბებში არეკლილი,
არამედ შენი ორეული —
ასიოდე წლის რომანტიკოსი.

— ვერ დაიჯერებ?
თვალს რომ დახუჭავ, მაშინვე მოდის?
ის მსუბუქია, როგორც ღრუბელი
და უსხეულო?
ქრუანტელივით მოულოდნელი?
სიყვარული ცალმხრივია დასაბამიდან?
ჰალუცინაციურ ნისლში იბადება
და დაფრენს ყვავილიდან ყვავილზე?

შეეშვი, სიმონ, მაღალფარდოვან წინადადებებს!
შეიჭყიტე მის ფანჯარაში და შენ იხილავ
მკერდდაწურულ, თმაგაწეწილ საწყალ დედაკაცს,
რომელმაც წელან გამოიღვიძა;
ის ყვავილებზე კი არ დაფრენდა
და ყვავილების ნექტარს კი არ აგროვებდა...

ყოველი წვდომა საბოლოოდ
ტრადიციული ვარდნით მთავრდება.
უნეტარესია ვარდნის შეგრძნება
დაცემამდე,
მაგრამ როგორც კი დაენარცხები,
მიმოიხედავ
და საგნები თავის ადგილას დალაგდებიან, —
ამაოების გარდა რას გრძნობს ადამიანი?!

— შენ საით?!
მეც წამოვალ. მზე ამოდის?
მზის ამოსვლას გინდა უცქირო?!
მერე რაა, რომ მზე ამოდის,
ალარაფერი ხდება ახალი მზისქვეშეთში.

მ ე ო რ ე დ ლ ე

საით მიდის გზა? წინ თუ უკან?
მარჯვნივ თუ მარცხნივ?
ფიქრის კოდალა
გულის ბზართან მოგიაკუნებს.
ის გაცდა ქალაქს.
იქ, სადაც ნაგვის ნარჩენებით მოფენილია
ვრცელი ნახნავი,
მაღალი ძაბვის ელექტრობოძებს
გააქვთ ზუზუნი
და ყვავები ბელტიდან ბელტზე
ისე დაფრენენ,
თითქოს ბელტებმა ფრთები შეისხეს.
აქვე ჩანს მთები, ქართლის მთები
და პეიზაჟს ძალას მატებენ
მწვანე სიგრილით
და მოზოზინე ღრუბლის ჩრდილებით
და კიდევ სივრცით, რომელიც არ ჩანს, —
სხვა ცით, რომელიც თვალს ჩაუკეტეს.

ნახნავების შავ ფონზე
თუთიყუშივით ჩამოსკუპულა ქალი.
— ე, აქ რას აკეთებ?!

— შენ?!

ქალი: მე აქ დამტოვეს;
ჯერ მანქანით მომიყვანეს,
მერე დამტოვეს მარტო,
როგორც ბეზერე ძაღლი,
რომ გზა უკან ვეღარ გავიგნო,
ასეა, უკვე აღარ ვჭირდები...
მეც ვზივარ სიბუე
და ჩემთვის ვფიქრობ:
წავალ ქალაქში ფეხით ნელ-ნელა,
აქეთ არავის არ გამოვეყვები.
იქით?

— სად იქით?!

ნუ დამცინი.

შენ რომ ჩემი ისტორია მოგასმენინა.
მე ხომ ასე არ მინდოდა.
ბედისწერაა.

ზის ფაშფაშა ქალი ნახნავზე
და შავ ფონზე ისე მოუჩანს
შიშველი, წამოყრილი მუხლისთავები,
როგორც ახლად გაჩენილი
უცოდველი ბატკნები.
— ე, შენ რას აკეთებ აქ?!

— ისე?!

ისე რა ჯანდაბამ ამოგიყვანა
ამ ნაგავში, ამ უკაცრიელ მდუმარებაში.
ლამისაა მაღალი ძაბვის მავთულების ზუზუნმა
თავი ამხადოს.

დღეს მხოლოდ ერთხელ,
მარტოდენ რამდენიმე წამს
ვერ გავიგონე ეს ზუზუნი.
მაგრამ რად გინდა, იგი წავიდა,
მე კი დამტოვა,
სახლში ფეხითაც წამოხვალო —
ასე მითხრა იმ...

— რა მქვია?!

ქალი.

— შეილი?

კი, სადღელამისო საბავშვო ბაღში.

შაბათ-კვირას თუ მოვიცალე

მაშინ ვნახულობ.

— საით, ცოტა ხანს დარჩი,
მერე ქალაქში ერთად დავბრუნდეთ.

შავი ბელტები, შავი კლავიშებია,
ისინი მზის თითებს მოელიან,
რათა გულში ჩამალული ფერები
თანდათანობით ამოიწვეროს,
შთანთქას მიმოფანტული მაკულატურა,
უაზროდ დაჯგუფებული ასოები ჭიანჭველებივით ააფუთფუთოს
და ქართლის მთების
უნაზეს ფერს შეეხამოს,
რომ გახდეს ღირსი ცის მოფერების.

შავი ბელტები —
მიწადქცეული ღამეები
მაღავენ ფერებს,
მხოლოდ ხანდახან მოგერვენება
მეწამული ყვავილები,
როგორც ჩავლილი სიყვარულის ნაკვალევი.

მესამე დღე

რად გაჩნდა ბზარი —
უფსკრული ჩემში?

თქვენ ყველანი,
შუბისმაგვარი სიტყვებით,
წერაქვისმაგვარი სიტყვებით,
ნიჩბისმაგვარი სიტყვებით
და გულგრილობით
ბზარს მიღრმავებდით,
ბზარს უსაშინლეს უფსკრულის ხახას,
რომელშიც ეჭვის ობობა ცხოვრობს
და შიში ფეთქავს ღამურასავით.

გზები.

მანქანების გუგუნით გამოშიგნული
ღამის სიჩუმე.
სატელეფონო ჯიხურიდან
განწირული ხმა
და მუსიკა —
მოჩვენებითი სიმყუდროვით გარემოცული...

აზელილია ერთმანეთში უამრავი ხმა:
ქალის კივილი,
ლოთის სიმღერა,
ბეჭემოთის ხერინვა და ხვნეშა
და ყოველივე გულის ბზარში
ჩადის თქრიბლით.

სადღაც უკრავს განწირული კვარტეტი...
ისინი თითქოს ჩემს ძარღვებზე
უკრავენ,
ჩემი ვენები ისე თრთიან,
როგორც სიმები.
და განასრულებს ბოლო კონცერტს
უხილავი დირიჟორის ხელი.
და მე დავრჩები მარტო უმუსიკო სამყაროში.

მაღე ჩემი მწუხარება დასრულდება,
გული, შხამიანი ისრებით დაისრული,
სამუდამოდ დაისვენებს.
როცა ბაგეებთან მიტანილი სარკე
აღარ დაიორთქლება
და მაჯისცემა შეწყვეტს ფართხალს
ლიფსიტასავით,
ის შეზღავს ცას და გაიფიქრებს,
რომ ჩემი სუნთქვა ჰაერმა შთანთქა,
რომ მე უკვე ყველგან ვარ, ყველგან,
მაგრამ სად ვარ, კონკრეტულად არავინ იცის.

— დამშვიდდი, ვერსად წახვალ,
გულგრილობა ჯანმრთელობის საწინდარია.
მაინც სცადე, იქნებ შენს თავს სადმე გაეჭმე?!
იქნებ, საკუთარ ბზარში ჩაძვრე,
ხომ გაჩნდა გულში პატარა ბზარი —
უფსკრულის ბაგე?!

თემურ ჩხეტიანი

„ეს მოსაცდელი დარბაზი იყო“ —
თადეაშ რუშევიჩი

მე აქ არასდროს არა ვყოფილვარ,
მაგრამ მე მახსოვს, რომ... აქ ვიყავი,
ერთ დროს განცდილი უარყოფიდან
როცა მოვედი, თუ მომიყვანეს.

მახსოვს, ცივი და უძრავი მზერა —
მიჩერებული კარის ღიობზე:
შემოდინდნენ მგზავრები ნელა,
შემოდინდნენ და გადიოდნენ,

და მეც ვფიქრობდი სხვებივით ერთი,
მსგავსი იქ მყოფთა, გარეშემოთა,
მახსოვს, ვიღაცა თვლემდა ჩემს

გვერდით,
ვიღაც რაღაცა ამბავს ჰყვებოდა.

მახსოვს კაცები, ბავშვებიც მახსოვს,
და მახსოვს ქალი — მზერით უხმოთი,

დაიბნევა სუფრაზე მარილი

დაიბნევა სუფრაზე მარილი,
გაიყინება უეცრად ჰაერი
და დაბნეულები მივაჩერდებით
ერთიმეორეს:

„— რაღა დარჩა,
რა უნდა გვეწყინოს?...“

ჩამოცლილია სილის საათი,
ყველა მოსახდენი მომხდარია.
თოვლი ეფინება უკვე ქუჩებს.
სახლებს, ეზოებს.

ოღონდ მარილი ნელა დნება
და დნება უხმოდ, —
ცრემლის ჩაბრუნება ბევრად ძნელია
და უფრო მძიმე,
ვიდრე ცხვირსახოცი...

წერტილები

მე ვარ წერტილი.
შენც ხარ წერტილი.
რასაკვირველია, ისიც წერტილია, —
ჩვენ ვართ ცოცხალი წერტილები:

ზოგი ჩემგან შორს, ზოგი კი
ახლოს, —
მეკითხებოდნენ და ვპასუხობდი,

ზოგი ამბობდა, ზოგი კი დუმდა,
ვისაც მოთმენა კიდევ ყოფნიდა,
და ასეც მახსოვს ყოველი ... თუმცა
მე აქ არასოდეს არა ვყოფილვარ.

იგივე შეხვედრა, ფუსფუსი, თმენა,
დათმობა — ხელი — ხელსმოჭერილი,
ეს ყველაფერი ისევე ხდება
და მეორდება მაშინდელივით.

მახსოვს ლოდინი და ნელი ბოლთა,
ფიქრი: გამერთო თავი რამეთი,
ოღონდ არ მახსოვს, აქედან როცა
წავედი, მერე საით წავედი?!

დაიბნევა სუფრაზე მარილი,
გაიყინება უეცრად ჰაერი
და დაბნეულები მივაჩერდებით
ერთიმეორეს:

„— რაღა დარჩა,
რა უნდა გვეწყინოს?...“

და არც არაფერია აქ გასაკვირი,
ეს მე,
მე მივჩერებივარ შენს დაცარიელებულ
ადგილს
და შეუვსებელ სიცარიელეს
გაოგნებული:

— რაღა დარჩა,
რა უნდა გვეწყინოს?...

ეს სახლი წერტილია.
ის სახლიც წერტილია.
სახლები არიან წერტილები, —
დახშული წერტილები;

ჩვენი ქალაქი წერტილია.
მეზობელი ქალაქიც წერტილია.
ქალაქები არიან წერტილები, —
ხმაურიანი წერტილები.

დედამიწა — მოძრავი წერტილია.

და ალბათ ყველაფერი, რაც კი
არსებობს,
მოსახდენია თუ ნაოცნებარია,
წერტილია და წერტილი დაემის.

მაგრამ ჩვენ გვინდა მეტის დანახვა,

ვიდრე უმნიშვნელო წერტილია,
უფრო ლამაზის დანახვა,
ვიდრე ჩვეულებრივი წერტილია
და ვიგონებთ ათასგვარ მიკროსკოპებს,
ფერადი სათვალღიდან ვიყურებით...
ოღონდ, მე არ მიყვარს მიკროსკოპი,
ვარდისფერი სათვალეც სადღაც
მიმეკარგა
და მაინც როგორღაც გავდივარ
იოლას:
ვიყურები
ცრემლიანი წერტილებიდან.

იმახსოვრებს ფოთოლი მზის სხივს;
იმახსოვრებს ბილიკი ნაბიჯებს;
იმახსოვრებს ღამე
წვეთების წაპუნს.

და ყოველთვის ისაა საკითხავი
ვისთვის რა ხარ და
ვინ რაა შენთვის?

რასაკვირველია, შენც გახსოვს
რამდენიმე იმთვანი,
რამდენიმე შეხვედრილი შენს
დამღლელ გზაზე:

ვინ — სიხარულად;
ვინ — დამცირებულის ტკივილად;
ვინ — შენდა თანაგრძნობის საღებუნად
მოვლენილი.

და სავსებით კანონზომიერია ისიც,
რომ არც ერთ მათგანს აღარ ახსოვდე.

ვისთვის რა ხარ და
ვინ რაა შენთვის?..

განა ასე არ ივიწყებს მზე
ფერმიხდილ ბალახს?..

ზ ღ ა რ ბ ი

თუ მოსაფერებელი ხარ, —
ისევ შენიანი მოგეფერება.

მოფერების ფორმას კი
არა აქვს არსებითი მნიშვნელობა:
ხელის გადასმა, თუ
სიტყვა გულიდან წამოსული,
თავის დანიშნულებას უნაკლოდ
შეასრულებს.

და თუ მოეფერები ვინმეს, —
ისევ შენიანს მოეფერე.

თორემ შენი გაუფრთხილებელი შეხება,
შეხება — მოსაფერებლად გამიზნული,
საფიქრალია, რომ ღინღლა ბარტყს —
დასუსხავს,
ხოლო ზღარბისაგან უთუოდ აგყვება
დაკაწრული ხელის გულები.

ჩემმა სხეულმა
გაიარა ოთხივე კედელი,
გაეშურა ოთხივე მხარეს,
თვალს მიეფარა
და ... დამეძინა.

მე ვწვავ ხელნაწერს.
იფერფლება ნელა ქაღალდი,
ხოლო კვამლი,
თეთრი და მწარე.
უკან მიბრუნებს ცრემლებს ლექსიდან.

რომან მიმინოშვილი

ტაღლა

არა სხვა ძალა და არა დაღლა,
არა გზა შორი და უნებური,
ზვირთს არღვევს ტაღლა, პატარა
ტაღლა,
ჩასახუტებლად დაბრუნებული...
სიცოცხლეც იქნებ ასეა ახლა,
აზვირთებული შენს უნებურად,

ოცნება — მერცხლის ზეცაში ახლა
ზეცათა შინა დასრულებულა...
ალარ მიდიხარ მაღლა და მაღლა,
შორს მთის თხემები ჩანს
ჩაფხუტებლად...
ზვირთს არღვევს ტაღლა, პატარა
ტაღლა,
დაბრუნებული ჩასახუტებლად...

კესანე

კესანე — შენი კენესამე...

ზაღსური

წვიმამ აწეწა მწვანე მინდორი
და ღელეზებად დატოტიანდა.
მოსაფერებლად, — უთხრა, —
მინდორი,
მოსაფერებლად, სამტროდ კი არა!

აცრემლებული შემხვდა კესანე,
აცრემლებული და მორკალული,
მორკალული თუ ჩოქვით მკვნესარი?
რად დამტოვეო, რად მომკალიო?!

რად მომკალიო, რად დამტოვეო,
თუ ამ ველს თეთრად დამათოვეო!
ჩემო პატარა მინდვრის ყვავილო,
მინდვრის ყვავილო და სიყვარულო,

გთხოვ — სინანული გულს არ გაივლო,
არ თქვა — უკვდავი არ ვიყავიო!
გაჩუქებს ლექსთა სიას ამური,
მოდო, ჰარნასის არეს იარე!

სიო გაგივლის — სიასამური,
საამური და ალერსიანი.
მანდილად თვითონ გახურავს ლექსი,
ამ დილას თუკი ეძებდი ზეცას!
გსურს მზის ამბორი უმზურვალესი,

გსურს კაბად წვიმის წვეთები გეცვას.
თუ შენც იმ ზეცას დაექარგები,
როცა ეწვევი ოცნების სამანს,

სილაფვარდში დამეკარგები,
ნება შენია.. მეც ნებისა ვარ...
თუ გაოცდი და მეც გამაოცე,
შველას ნულარ სთხოვ ქრისტეს და
ბუდას,

სიტყვა არ დაგცდეს არც საბაოთზე:
შენს სულში ახლა ღმერთი დაბრუნდა!
არ დაიხარო, არ დაიღარო,
იხარე გვალვის შემოკვნესამდე,
ბედნიერებით არ დაიღალო,
არ დაიღალო, ჩემო კესანე!

მისწრაფება

ლამის სული ამომცალა,
შემაკრთო და შემატოკა,
ბედმა ბევრი ამოცანა
აუხსნელი შემატოვა.

გადავჭირდი შმაგი, ხელი
კვალს სასაზღვრო არშიათა...
გადმომიგდეს საგარცხელი —
ულრანი ტყე აშრიადლა.

წვიმა მოდის ალმაცერი,
ცა რბილია უნაბივით.
აღვარღვარა ქალმა ცრემლი —
ტბა დაირწა უნაპირო...
ჰა — გული და ჰა, ლექსი-თქო,
ნუ გამექვც საძებარად!

გადმომიგდეს სალესი ქვა —
წინ სალი კლდე ამეფარა...
ნუ გაწყრება დაიმონი,
ანგელოსიც ნულარ მიწყენს,
თუ არასდროს დავემონე
წინ წყალსა და უკან მეწყერს!

გვირილებაი

რალას ვინატრებ, რალას მოველი —
გამანებივრე მოგონებებით.
მიცინის სულის ყველა ქსოვილი
სულ უმიზეზოდ, გოგონებივით.
მასსოვს გვირგვინი სამფეროვანი,
თმებში ჩაწნული მასსოვს გვირილა,
თვალი — ცისფერი თავფარავანი,
წარბი კი წარბის, როგორც ყვირილა...
მშვენიერებას დღესაც ასევე
იმედით ვუცქერ და სასოებით...
სული ღაღანებს, თითქოს სავსეა,
სავსე გრაცალის ყაყაჩოებით...
გრძნობას ვერავის დავესესხები,
ვერ ავივსები მოგვრილი ვნებით.
გვიან მოსულო ჩემო ლექსებო,
გვირგვინად დაგწნავთ —
მეგვირილებით.

ზურაბ კუხიანიძე

თაისური ნოველების ნიგნიღი

ზამთარში ყელაჟი ჩაფლული

„ზესტაფონი!.. ვინ ჩადის ზესტაფონში!“ — ჩამესმა მატარებლის გამცილებელი ქალის ხმა და ბორბლებმაც დაიხრჩიალა. ვაგონი ისე შეირყა, გაღვიძებისას საბანი იატაკზე ჩამოცურდა. „ზესტაფონი!“ — ერთხელ კიდევ დაიძახა ქალმა და მეზობელ კუბეს მუშტი დაუშინა.

ავდექი, ჩავიცვი, კაშნე ყელზე შემოვიხვიე და დერეფანში გავედი. „ზესტაფონი!“ — დერეფნის ბოლოს იძახდა ქალი და ახლა სხვა მგზავრს აღვიძებდა. გვერდითა კუბეს კარი გაიღო და ნიფხავ-პერანგიანმა ხანშიშესულმა კაცმა აბურძგნილი თავი გამოყო: გიჟია, ეს ოხერი! ისე გაჰკივის, თითქოს ზესტაფონს ცეცხლი ეკიდებოდეს და მე თუ არ ჩავედი, გადაიბუგება“. — თქვა, კარი გაბრაზებით მიიჯახუნა და შიგნიდან დაგუდულად შეიკურთხა.

გათენებას აღარაფერი უკლდა. ვაგონის სარკმლებში დათოვლილი სერების თვალისმომჭრელი სითეთრე ჩამდგარიყო.

მატარებელი სადგურში შეგრიალდა. კუბედან მგზავრი გამოვიდა, თავზე მჭიდროდ შემოხვეული ყაბალახიდან მარტოოდენ ჭროლა თვალები და ცხვირი უჩანდა. დამემშვიდობა და გასასვლელისკენ წავიდა. თითქოს იმ კაცს ვაცილებდი, ფეხდაფეხ მივყვები, მერე

კარში ჩავდექი და ზამთრის ცივი პაერი ჩავისუნთქე.

მატარებელი დაიძრა, შემოვბრუნდი. დერეფანში მარტო რომ მეგონა თავი, ვაგონის სარკმლის მინაზე ცხვირმიტყლეჭილი კაცი დავინახე. შლაპა კეფაზე მოქცეოდა, თხელი, საშემოდგომო პალტო ეცვა, ისეთი დაჰმუჭნილი, ვიფიქრე, პალტოთი თუ ეძინა-მეთქი. კაცმა ჯიბე მოიქექა, „პრიმა“ პირში გაირჭო, ხუთიოდე ლერი ასანთი, მიაგნისა კოლოფს, მაგრამ ვერ აანთო. გამხდარი ხელები და გრძელი, თხელნესტოებიანი ცხვირი ჰქონდა, ანთებული კვესი გავუწოდე. ორი ნაბიჯი გადმოდგა, მოუკიდა და კვესის ალზე შევათვალიერე, ორმოც წელს იქნებოდა გადაცილებული, მოკლედ შეეკრებილ, კუთხეებიან ულვაშში ჭალარა გარეოდა. უსაშველოდ გრძელმა, შავმა წამწამებმა გამოაცია. არც ისე გამხდარი იყო, მაგრამ ჯან-ლონით სავსე კაციაო, მაინც ვერ იტყოდით.

— გმადლობთ! — ხრინწგარეული ბოხი ხმით თქვა.

— თუ გნებავთ, აგერ, ყვითელფილტრიანი „კოსმოსი“ ინებეთ! — შევთავაზე და სიგარეტის კოლოფი გავუწოდე.

— გმადლობთ! — თხუთმეტი წელია „პრიმას“ ვეწევი. სხვა თამბაქო ხველას ამიტხნავს.

— რიონში ჩადიხართ?

— არ, თაისში მივდივარ.

— აბა, თანამგზავრები ყოფილ-
ვართ!

— ჰო! — თქვა და გააგრძელა, — მე
თქვენ გიცნობთ, თქვენთან კაბინეტ-
შიაც ვარ ნამყოფი. — ვინაობის კითხ-
ვა არ მაცალა, იქვე მიადევნა: — მე
ბიქტორა ვარ, კაპანაძე, ტელეფონების
სადგურში ვმუშაობ. თბილისიდან მოვ-
დივარ, ერთი ჩემოდანი კავშირგაბმუ-
ლობის დეფიციტური რაღაც-რაღაცე-
ბი წომამქვს. გამოვიწერენ მივლინების
ხარჯს თვრამეტ მანეთსა და ორმოც-
დაათ კაპიკს და ფშუუტ! ის კი არ იც-
იან, ამ რაღაც-რაღაცებს, „უიმისოდ“
არ იძლევიან. თუმცა, კარგადაც იცი-
ან, მაგრამ რა ენაღვლებათ, ბიქტორა
კაპანაძემ უნდა იმტვროს თავი...

— შენც ნუ იმტვრევ თავს! — გულ-
გრილად შევაწყვეტინე საუბარი.

— მერე, დაზიანებულ აპარატს სად-
გურის უფროსი შეგიკეთებს თუ თქვე-
ნი რომელიმე თანამშრომელი! — ეწ-
ყინა ბიქტორას. — საკუთარი საქმისა-
დმი გულგრილობა, ამხანაგო, ქვეყნის
ღალატს ნიშნავს!

„ერიჰა! — გავიფიქრე, — ეს არც
ისეთი უბრალო ვინმე ყოფილა! ეტ-
ყოზა, ყოჩალი და გულიანი კაცია“. —
ჩემს თავზე გავგულისდი, — აღამიანს
ახლო არ იცნობ და უღირსი სიტყვა
კი აკადრე: „შენც ნუ იმტვრევ თავს!..“
— ბოდის მოხდა დავაპირე, მაგრამ
ბიქტორა ჩემკენ აღარ იხედებოდა, მი-
ნას სახით აკვროდა და თავისთვის ჩუ-
რჩულებდა. თითქოს თავისთვის, მაგ-
რამ არ ავიწყლებოდა, რომ იქვე ვიდე-
ქი და გზადაგზა მომმართავდა, მიხს-
ნიდა:

„მალე სვირი იქნება... სვირი ზო იცი?
გვარიანად მოთოვა ამ დღეებში. შეხე-
დე, ვენახები წელამდეა ჩაფლული
თოვლში! სადგურიდან ჩემი სოფლის-
კენ ერთხანს სწორი გზა მიდის, მერე
მარჯვნივ გადაუხვევ და სერს აუყვებ-
ბი; ტყიანი გორაკია, დაბურულას ეძე-
ხიან. იქიდან ალისლელეში გახვალ...

ალი, ზო იცი, ტყის ქაჯია. არ გაგიკ-
ვირდეს და, ყმაწვილობაში მეც დამი-
ნახავს შორიდან. ლელეში იჯდა ქვაზე
და ბზის სავარცხლით ცეცხლისფერ
თმას ივარცხნიდა. არ დაიჯერებ და,
სავარცხელს ნაპერწკლები ცვიოდა.
ჰო, იმ ალისლელეს გაივლი და ფერ-
დობზე ჩემი სოფელიც გამოჩნდება. რა
ვქნა ახლა მე? — ბიქტორა აწრიალ-
და: — იმ გაძეძგილ ჩემოდანს რა მო-
ვუხერხო? ტყვიასავით მძიმეა. რა ვქნა
ახლა მე! არადა, სადაცაა მატარებელი
სვირში შეჩერდება. სულ ნახევარი წუ-
თი... ოცდაათი წამი... ვაგონის კიბე-
სთან თუ არ დგახარ გამზადებული,
ჩასვლას ვერც მოასწრებ...“

— თაისში მივდივარო? — შევაწყ-
ვეტინე ბიქტორს, — სვირში ნახევარი
წუთი ჩერდება თუ — მეტი, რა გა-
დარდება?

— ჰო, თაისში. მივდივარ, თაისში...
მაგრამ ჩემი დარდი მძიმეა, ჩემო ბა-
ტონო, სახელით მომმართა. დავრწ-
მუნდი, შორიდან მართლაც მიცნობდა
ბიქტორ კაპანაძე. — მალე სვირი იქნე-
ბა! რა ვქნა ახლა! ალისლელეს რომ
გაივლი, ფერდობს შეუყვები და ჩემი
სოფელია. სოფლად ზამთარში ყელამ-
დე ჩაფლული დედაჩემია. მარტოა, ხმის
გამცემი არავინ ჰყავს. ახლა უკვე ამ-
ღვარი იქნება. ბუხარში ცეცხლს ან-
თებს. შეშას გოგია დაუჩეხავდა. მუ-
გუზლებს კვაწიას მიუღდამს და ლო-
ბიოს ხარშვამდე, ფქვილს გაცრის, მო-
ზელს და კეცებსაც ააყუდებს გასახუ-
რებლად. მერე გარეთ რომ გაიხედავს,
„უფიფქავს, უფიფქავს!“ — იტყვის
და ნიჩბით გზას გაიკვალავს საქათმის-
კენ. უფიფქავს კი არა, წელამდე თოვ-
ლი დევს, მაგრამ ასე იცის დედაჩემმა.
გაზვიადება არ უყვარს; ახლა მისი ბიქ-
ტორა სვირს რომ უახლოვდება, რა
იცის, თვარა თოვლს არ მოერიდება,
სერზე გადმოდება და იკივლებს:
„ბიქტორა, უუ! ბიქტორია, ბიჭოო!
სვირში პერერეხანს ჩერდება მატარე-
ბელი!.. სადგურში შეიცადე და კარგა
რო გათენდეს, მერე წამოდი!“ რა ვქნა

ახლა მე?... ოთხი თვეა, სოფელში არ
ვყოფილვარ... კაცი ვარ მე? შეილი ვარ
მე? სულ ბოლოს, აგვისტოს დასაწყის-
ში ჩამოვიდა თაისში. ამ მატარებელს
ჩამოჰყვა. სადგურთან ახლო ვცხოვ-
რობ, რკინიგზელთა კლუბი როა, იმის
გვერდით. ძლივს მოათრია ხილით,
ჰყინტი ყველითა და ქადის ფქვილით
სავსე კალათა, დედალიც ჰყავდა ილ-
ლიაში ამოჩრილი. გადავკოცნე, კალა-
თიდან ყველი ამოვაძვრინე, ლავაშს
მივყაოლე და სამსახურში გავიქეცი.
ნაშუადღევს აღრე ავიშვი თავი. შინ
მიმეჩქარებოდა. მოვედი და პირკატა
მეცა. დედაჩემი ფანჯარასთან იჯდა.
ხელებდამქედული და პირგამეხებუ-
ლი, საძინებელი ოთახიდან ცოლის
კენესა ისმოდა. „ბაღნები სად არიან,
ბიქტორა?“ — მკაცრად იკითხა დედამ.
„პოინერთა ბანაკში არიან, გვერდის-
უბანში“, — ვთქვი და სკამი დავითორე,
გვერდით რომ მივჯდომოდი. „თქვენი
ბანაკი და ლაგერი არ ვიცი მე! არ
დაჯდე, ისე მომისმინე! — გამაფრთხი-
ლა, — ზვალიდან ხომ შევბუღებაში
ხარ? ადგები ზვალე, ბოვშებს ჩამეიყ-
ვან და მათთან ერთად, სოფელში წამო-
ხალთ!“ — ცოლმა კვნესას მოუმატა:
— იმისი კი, შენი ქალბატონის, ფეხი არ
ვნახო ჩემს ეზო-გარემოში დადგმული,
თვარა კოჭებში შაბივით მივამტვრევ!“
„რას ამბობ, დედა! — ამოვილულულე-
დი, — რა მოხდა ასეთი?“ „რა მოხდა
და, კაცი რო თავის ოჯახში არ იქნება
თავის ადგილზე, მისი თვალის დაფსება
მოხდა. გეიგე?“ „დედა! — ახლოს მი-
ვუჯექი, — თხუთმეტ აგვისტოს იხუ-
რება ბანაკი და სწავლის დაწყებამდე
ორი კვირაა“. „ზვალ!“ — მტკიცედ
თქვა დედამ. ოთახში ცოლი შემოვარ-
და, ცალი ხელით შუბლზე მიდებული
სველი ტილო ეჭირა. „ფეხს ვერ გაა-
დამ! — იკივლა ცოლმა. — დედაშენის
ნება ყოფილა ყველაფერი! — რო-
გორც კი ბავშვებს სოფელში წაიყვან,
სახლში აღარ დაგხვდებით!“ „ნუ კი-
ვიხარ! — შევუტეე ცოლს, — პირვე-
ლად ხომ არ მივდივარ სოფელში?“

„ამოვიდა ყელში თქვენი უზურპატო-
რობა! არ გაგივთ!“ — ანჩხლობდა ცო-
ლი. დედა წამოდგა „ვატყობ, შენგან
არაფერი გამოვა. წავედი მე, მარა,
იმასაც ქე გეტყვი, ქალი რო კაცს და-
აჯდება თავზე...“ „დედა!“ ვიყვირე და
თავზე ხელები შემოვიდე. „ეს რაა, —
მწარედ ჩაიციხა ცოლმა, — მიწასთან
გამასწორა ღღეს...“ დედამ კალათაში
ჩაარჩენილი ხილი იატაკზე გადმოაპირ-
ქვა, კალათი მკლავზე გადაიკიდა და
სახლიდან გავარდა... სადგურთან წა-
მოვეყვირე... ბილეთიც არ მაყიდინა...
მერე ცრემლები წასკდა, რაც მამაშენი
აღარ მყავს, მარტო ვარ და მარტო
ამომძვრება სულიო... მას აქეთ ოთხი
თვე გავიდა, გაწამებული ოთხი თვე.
ბავშვები თხუთმეტ აგვისტოს ჩამოვიყ-
ვანე ბანაკიდან, ისინიც ავაჩემე, სოფე-
ლში გვინდა ბებიასთანო, ცოლთან თა-
ვიც დავიმცირე, შევევედრე, არაფერმა
გაჭრა, მერე, ერთ საღამოს, იქამდე მი-
მიყვანა, რაც ჭამ-ჭურჭელი გავაჩნდა,
მივლევ-მოვლევ და ორი ღამე ტელე-
ფონების სადგურში გავათიე. ბავშვებს
ხელი დასტაცა და დედამისთან წაიყვა-
ნა. განქორწინებით დამემუქრა, ვიდელ-
ლე... მერე კერძო სამუშაოც მომეძა-
ლა... ორიოდე კაპიკი ხომ უნდა გამეკე-
თებინა, ტელევიზორი მქონდა საყიდელ-
ლი, ბავშვებს ახალი სასკოლო ფორმე-
ბი სჭირდებოდათ, ზამთრისთვის შეშა
უნდა მოემარაგებინა... პირველი სექ-
ტემბერი ახლოვდებოდა, ბავშვების
სკოლაში წასვლის ღლე და, შევირი-
დით... მას მერე ოთხი თვე გავიდა...
აგერ სვირიც! — თითქმის იყვირა ბიქ-
ტორამ. — რა ვქნა ახლა მე?!“.

მატარებელი გაჩერდა. ბიქტორა კუ-
პეში შევარდა, ჩემოდანი გამოიტანა და
გასასვლელში დადგა.

„რა ვქნა ახლა მე?!. სად ვათრიო ეს
ოხერი!.. ტყვიასავით მძიმეა... დედაჩე-
მი მარტოა იქ, შუაგულ ზამთარში ყე-
ლამდე ჩაფლული. ეს რომ იცოდეს,
სვირში ვარ და მატარებლიდან არ ჩავ-

ზურაბ აკუხინიძე

თაისური ნოველების წიგნიდან

დივარ, სერზე კივილით გადმოდგებოდა!

მატარებელმაც იკივლა და დაიძრა. ბიქტორამ პალტოს ლილეების შეკვრა დააპირა, გადაიფიქრა და გასასვლელისკენ გაიქცა. დერეფნის ბოლოს შემობრუნდა და მომძახხა: „თუ ძმა ხარ!... ჩემოდანი!... რკინიგზის კლუბთან ვცხოვრობ... შინ — არა!... კლუბის დარაჯს დაუტოვე, ბიქტორამთქვა!...“

მატარებელმა სიჩქარეს მოუმატა, კიბესთან წამოვეწიე. ბოგირი უკვე აეხსნა, მარცხენა ხელი სახელურისთვის ჩაეჭიდა, მარჯვენა პაერში გაეშალა და ბოლო საფეხურს ფრთხილად უახლოვდებოდა. მატარებელი მთელი სისწრაფით მიჰქროდა. თოვდა. „ფრთხილად, ბიქტორა!“ — ვიყვირე, „ჩემოდანი!“... ერთი კი ამომძახხა, შლაპაზე ხელი იტაცა და გადახტა. თოვლში ჩაემხო, ჩაეფლო, ჩაიძირა და ზევით მარტო შლაპა დარჩა. კიბის სახელურს ხელი ჩავავლე, ვაგონიდან გადავეკიდე და დავინახე: ქათქათა თოვლზე ჯერ შლაპა შეირხა და მერე სიღრმიდან სოკოსავით ამოვიდა კაცი. ფანტელები გახშირდა, მანძილიც სწრაფად იზრდებოდა და სულ მალე ჩვენს შორის თოვლის ფიფქების ფერი ფარდა დაეშვა.

ვაგონის ღია კართან ვიდექი, შეფიფქული და სახეშეწითლებული. აგერ-ეგერ, ნიავისაგან ატაცებული პეპლებივით დაფარვატებდა თითო-ოროლა ფანტელი. გამჟვირვალე სივრცეში უფრო გამოიკვეთა დათოვლილი გორაკების ჯაჭვი. ხეობაზე ყვავებმა გადაიფრინეს და, მიუხედავად ბორბლების ხმაურისა, ჩემამდე მოაღწია მათმა ყრუ ჩხავილმა. გორაკების ფონზე ისე ჩანდნენ ყვავეები, თითქოს კი არ მიფრინავდნენ, — ფრთებით მიარღვევდნენ დათოვლილ ფერდობს. ყვავების გუნდი მიიმალა და რომელიღაც ღიდი ფრინველი გამოჩნდა. ძერა იქნებოდა. მძიმედ მიფრინავდა, ნადავლი მიჰქონდა... მომეჩვენა, თითქოს ძერას ბიქტორა მიჰყავდა. კლანჭები ხერხემალში, გაეყარა და თავითა და ფეხებით

ძირს დაკიდებულ კაცს მთისკენ შიქანებდა. ასე ატარებდა, მერე დედამისის სახლს რომ გაუსწორდებოდა, კლანჭებს გაუშვებდა და ცას მოწყვეტილი ბიქტორა დათოვლილ მშობლიურ ეზოში თავდაღმა ჩაემხოზოდა. მომეჩვენა-მეთქი. კი არ მომეჩვენა, წარმოვიდგინე, თორემ ამ დროს ბიქტორა, ალბათ, რკინიგზისპირა თოვლიდან კარგა ხნის ამოფოფხებული იქნებოდა და თავდახრილი და საყელოაწეული, შპალეზე მიყუდებული სადგურის მიმართულებით. საცოდავი ბიქტორა! საცოდავი, მაგრამ მაინც ყოჩაღი ბიქტორა! გათენებამდე სადგურში სადღაც მიიყუებოდა და მერე თოვლიან აღმართს შეუდგებოდა.

— კარი მიხურეთ! — მომესმა გამცილებელი ქალის ხმა.

— ახლავე, — ვუპასუხე და კიბის გადამკეტი ლითონის ბოგირი ხმაურით ავეშვი.

მიხურულ კართან ერთხანს კიდევ ვიდექი. მერე ფანტელები თავზე დამადნა და კისერში წვეთ-წვეთობით ჩამიძვრა.

„ალბათ, ახლა, სადგურის შესასვლელში ბიქტორაც იფერთხავს ტანსაცმელს, ფეხებს აბაკუნებს და აღარ იმეორებს „რა ვქნა ახლა მე?“ კარგად იცის ბიქტორამ, რა უნდა ქნას. სვირისკენ მიმავალ გზას დაადგება, დაბურულას მთას ჩაუვლის, ალისღელეში გავა, სოფლის ფერდობს აუყვება, იქ ზამთარში ყელამდე ჩაფლული დედა ელოდება!“

ჩემოდანი კუბეში შევიტანე, საწოლზე ჩამოვჯექი.

დავუწოდები და იმედი მაქვს ამ გულისა,
თოვლქვეშ ყოველთვის სიჩუმეა
გაზაფხულისა.

მღეროდნენ რადიოში.

— თაისი, თაისი! ბილეთები ვის

გნებათ! — იძახდა გამცილებელი ქალი და მგზავრებს გასასვლელში მიგვიძღვებოდა!

ჩემოდანს ხელი დავავლე, ვაგონიდან

ჩავედი და თაისურ თოვლჭყაპს გავუდექი.

ბიქტორას დარღვივით მძიმე იყო მისი ჩემოდანი.

ჩხუპლა

სახეგაბადრული მიაქროლებდა მანქანას. მინაჩამოშვებულ კარზე დარდიმანდულად იდაყვდაყრდნობილი და პირში სიგარეტგაჩრილი ჭუჭულა წელგამართული იჯდა საჭესთან. კუბოკრულ კეპს წარამარა აწვალებდა — ხან შუბლზე ჩამოიფხატავდა, ხან გვერდულად მოიქცევდა, ხან კეფაზე მოიგდებდა. მოკუთხულ ნიკაპზე კმაყოფილი ისევდა ხელს და სარკისკენ ხშირად აპარებდა გაბრწყინებულ თვალებს.

„გადადექით, „ვოლგებო!“ — თავისთვის ლაპარაკობდა ჭუჭულა. — ოცდაერთებო და ოცდაოთხებო, გზა მომეცით, „ჟიგულებო!“ ჩამოდექით, „მოსკვიჩებო!“ პირველი მანქანა თაისში ჩემი „კუტკალია!“ მიფრთხილდით, წესიერად იარეთ, თორემ თუ სადმე წამოგედეთ, სულ რიარია წაგიღებთ. ხომ გაგიგონიათ, კამეჩის მოჭრდავე ხარს, რქები არ შერჩებაო!“

ჭუჭულამ, „კუტკალია“ დაარქვა სატვირთო-სამგზავრო ავტომობილს „ლუაზ — 269-ს, რომელიც იმ დღეს ჩამოიყვანა კრასნოდარიდან და ახლა შინისკენ მიაქროლებდა.

აღრე, პირველი გამომშვება „მოსკვიჩი“ ჰყავდა, „ფაქიზოს“ ეძახდა. გვარიანად შელანძღული იყო, როცა ჩალის ფასად შეიძინა. ჭუჭულა თაისის გარეუბანში, ჭახათში ცხოვრობდა და ქვიან აღმართებზე ჯაყჯაყში „ფაქიზო“ მალე მოიშალა. ჭუჭულა ზეინკლად მუშაობდა დასუფთავების ტრესტის გარაჟში და თავის პროფესიას მაქსიმალურად და დაუზოგავად იყენებდა. „ფაქიზოს“ სიცოცხლის გასახანგრძლივებად...

ერთხელ, ორხვიდან მოდიოდა — მისი მშობლიური სოფლიდან, — დედ-

მამა და უფროსი ძმა ცხოვრობდნენ იქ. ლეჩხუმის ოკრობოკრო დაღმართებზე თუხთუხით მოაჩინდრიკებდა სოფლური დოვლათით წელგათრეულ „ფაქიზოს“. მექვენას უახლოვდებოდა, სავეკვლავინდებურად რომ არ დაემორჩილა, მუხრუჭებმაც უღალატა, „ფაქიზო“ გზის პირას გამოშვერილ კლდეს მიენარცხა, ერთი კი ამოიხროტინა და სული განუტევა. ჭუჭულა ბეწვზე გადაჩაჩა. მანქანა ტრაქტორს გამოუბა და ორხევიში აათრია. შაბათ-კვირას „გამოშვიგა“, ვარკისი ნაწილები ქალაქად წაიღო, ხოლო კორპუსი ფაქიზოს მოსაგონარ ძეგლად დატოვა სოფლად. წვიმის ღროს ქათმები აფარებდნენ თავს, მერე საღორედ გადააკეთეს...

საფიჩხიის ბაზართან შეაჩერა „კუტკალია“, საზამთრო იყიდა და თანამგზავრით გვერდზე წამოისკუბა, იქვე შოკოლადის კანფეტებითა და ვაფლით სავსე ცელოფანის პარკი ეღო. მესამე დღეა, შინ არ ყოფილა და ცოლ-შვილთან ხელდაუმშვენებლად როგორ მივიდოდა!

კლდიაშვილის ქუჩას შეუყვავა. გვარიანი აღმართი იყო, მაგრამ მოასფალტებული, და „კუტკალია“ სისინით მიჰქროდა.

„ფაქიზოს“ რომ დაემშვიდობა, „ჟიგულის“ ყიდვა გადაწყვიტა. ძმა წახემარა, ცოლოურობამაც წაუტრა ხელი, თვითონაც ჰქონდა ფული გადანახული... ტრესტში დაჰპირდნენ, მომავალი წლის პირველ კვარტალში მოგიხებო, გული არ დასწყვეტია, ჯერ ერთი, ის წელი უკვე იწურებოდა, და-

ზურაბ აკუნინიძე

თაისური ნოველების წიგნიდან

პირებულ დრომდე სამი თვე იყო დარჩენილი; მეორეც, ფული მთლიანად არ ჰქონდა დაგროვებული... დამთავრდა პირველი კვარტალი და ჭუჭულა უმანქანოდ დარჩა, — სამინისტრომ ლიმიტი შეგვიმცირაო, უთხრეს, მაგრამ აქვე დაამშვიდეს, მეორე კვარტალი აგერ არააო. მეორე კვარტალიც მიიღია. ახლაც უღალატეს, მოუბოდიშეს, მესამე კვარტალში ამ საქმეს წყალი არ გაუვაო. გულის ძარღვი ჩასწყდა ჭუჭულას; რომ არ ეკუთვნოდეს, კი, ბატონო, ხმას არ ამოიღებდა. გეგმას გადაჭარბებით ასრულებდა. კომუნისტური შრომის დამკვერელი იყო, პროფკავშირულ დავალებასაც არ გაუბოღოდა და ტრესტის ჭირსა და ლხინში არასოდეს გამოწყვეტილა. საერთოდ, დინჯი კაცი იყო, მაგრამ ამჯერად ტრესტის მმართველის კაბინეტის კარი გულმოსულად გაიჭახუნა. თავის გულს ასკდებოდა. ტრესტის მმართველისთვის პირში რაც უნდოდა მიეხალებინა, იმას გზადაგზა ბუზბუზებდა: „პირველ კვარტალში კადრების განყოფილების გამგეს ხომ მიეცო?!. კარგი, ბატონო, მაგრამ იმაზე რას იტყვით შენცა და შენი კადრების განყოფილების გამგე, ის „ქიგული“ ხონში რომ „გააპრადალეთ“. ვითომ, დავიჭერო, თავის ფასში?... ხომ არ გგონია, ჭურში ეზივარ! მეორე კვარტალში ტრესტში ექვსი თვის წინ მოსულ შენს მამიდაშვილს მიეცი, დისპეჩერად რომ დასვი, იმ ღლაპს. მანქანას ისე არ შემოუშვებს გარაჟში, შოფერს „ხუთი მანეთი არ ააღლიტოს... წადი ერთი შენი „ქიგულიცა“ და შენი სიტყვაც...“

„კუტკალია“ პირველად კრასნოდარში წახა. აგვისტოში შევებულება აიღო და კრასნოდარში ძმას გაჰყვა საქმეზე. „კუტკალია“ ბაზართან დაჰჭროდა... კი არ დაჰჭროდა, კალიასაც დახტოდა, ფერიც მინდვრის კალიისა ჰქონდა. კარტოფილით სავსე ტომრებით მოადგებოდა ბაზარს, უკანა ბორტს გარეთ გადმოალებდნენ, დაცილიდნენ... ხტუნვით გაჭრებოდა და ცოტა ხნის მერე

კომბოსტოს ბარდანებით დატვირთული მოსისინდებოდა. როცა შეიტყო, კერძო მანქანაო, ჭუჭულას გული გადაუქანდა. გაიციტა-გამოიციტა და უთხრეს, წელს სერიულად დაიწყეს ასეთი მანქანების გამოშვება და კრასნოდარში ოცამდე მოქალაქეს მაინც ჰყავს, სოფელში მცხოვრები კაცისთვის პირდაპირ მისწრებააო. „ლუზა“-ის მძღოლიც გაიცნო, რომელმაც ისე დაწვრილებით ჩაუკაკლა ყველაფერი, ჭუჭულა ერთ ადგილზე ვეღარ ჩერდებოდა, თვალი სულ იმ მანქანაზე ეჭირა.

ჭუჭულასა და მის ძმას შორის ასეთი საუბარი გაიმართა:

— „კუტკალია“ პირდაპირ საჩვენოა.

— რა კალია, რის კალია! — გაოცდა ძმა.

— აგერ, პატარა კოხტა მანქანა რომ დახტის და ტვირთს ეზიდება, „ლუზა“-969, „კუტკალია“ მე დავარქვი. აბა დააკვირდი?

— მართლაც ჰგავს, მაგრამ საჩვენოაო, რას ნიშნავს?

— ტვირთსაც ეზიდება და მგზავრებსაც, ორივე ხიდი წამყვანი აქვს. ისეთ მალალ კოჭებზე დგას, ერთბაშად ლოდს არ წამოდოს დიფერი. უკანა ბორტი გარეთ იღება, ჰორიზონტალურად მაგრდება...

— ისე ჰყვები, თითქოს ეზოში გეყენოს, — სიცილით გააწყვეტინა ძმამ, — ჩვენ ვინ მოგვაშავენს მაგნაირ მანქანას.

— მალაზიაში იყიდება, თურმე...

— ოჰო!

— ვიფიქრე, ვიფიქრე და გადაწყვიტე, ვიყიდო. მთლად საჩვენოა... დააყარე სიმინდის ტაროები და, ჰაიდა!.. ჩაღის მოსატანად არ ივარგებს თუ! ხილისთვის და ყურძნისთვის პირდაპირ მისწრება იქნება... ვაკუნქულოთ ორხვსა და თაისს შორის და მადლობელი დავრჩებით, გარდა ამისა, თაისში, ხო იცი, ტონობით მომდის ხილი და გაწამებული ვარ ჩაბარებისას.

— „შიგული“ — იკითხა ჭუჭულას მამა.

— „შიგული“ კარგად მეყოლოს. კიდეც გადამიდეს... მეოთხე კვარტალშიო. „კუტალიას“ ფასიც გავიგე. „შიგული“ ნახევარიც არ ჯდება. „შიგული“ რომ მოეცათ, ორი ათასი მანეთი კიდეც მექნებოდა სასესხებელი. ვიყიდი „კუტალიას“ და ვალიც აღარ დამეღებოდა, ხუთასი მანეთი მთხოვეს სამალარი-ჩოდ.

— არც ისე ბევრია! — დაეთანხმა მამა.

— ჰო, ერთ თვეში ჩამოდი და იმ დღესვე გაგატანთო „კუტალიას“.

კრასნოდარიდან რომ დაბრუნდნენ და ოჯახში ჭუჭულას გადაწყვეტილება შეიტყვეს, ცოლმა ქვა აავდო და თავი შეუშვირა.

— სად გამოყვო თავი! ხომ გავხდით მეზობლების სასაცილო. ზოგს გაბრიალებული „ვოლგა“ ჰყავს და ზოგს დახატული „შიგული“.

— სად გამოყო თავი და „კუტალიაში“. ისეთი სავარძელი აქვს, „ვოლგას“ არ ჩამოუვარდება. მოგისვამ გვერდით, გამოყოფ თავს კაბინიდან და მათ „ვოლგებსა“ და „შიგულებს“ ზედაც არ შეხედავ.

— კუტალია“ როგორი მანქანაა, მამა? — შემოესივნენ შვილები.

— „კუტალია“, შვილებო, პატარა სამგზავრო-სატვირთო მანქანაა. ორივე ხიდი წამყვანი აქვს, — ეზიდება ნახევარ ტონამდე ტვირთს, აქვს ლამაზად გაწყობილი კაბინა, საათში ას ოც კილომეტრს გადის. ხაკისფრადაა შელებილი. კუტალიას ჰგავს, მიტომ დავარქვი „კუტალია“, ისე „ლუაზი“ ჰქვია. ისეთი კოხტა და მოხდენილია, თვალს ვერ მოაშორებთ. შიგ, რომ ჩაგსვამთ და ორხევისკენ ქიქინ-ქიქინით გავუყვებით, იქნება გზაზე ყველა თქვენ შემოგნატროდეთ...

— მამა, მალე ჩამოიყვანე „კუტალია“!

— არის, მალე ჩამოვიყვანო „კუტ-

ალია“ — სამხედრო წესით უპასუხა ჭუჭულამ შვილებს.

კლდიაშვილიდან თომაშვილზე გადაუხვია. აქედან მის სახლამდე ასფალტითაა სასხენებელია, მოკირწყლულიც არაა ქუჩა. კირქვიან ოღროჩოღრო აღმართზე „კუტალია“ მართლაცდა ხტუნვით მიდიოდა. მძღოლს თავის ნებაზე აბურთავებდა, ხოლო საზამთრო ხან იქით მიგორავდა და ხან — აქეთ. ჭუჭულა საჭეს ჩაფრენოდა და ცდილობდა, მანქანა ორმოებისთვის აეცდინა. მალე თავდაღმართი დაიწყო. გზას ურიგო არ ეთქმოდა და ჭუჭულამაც „შვებით ამოისუნთქა. მარჯვნივ, ოდილაგაძეების ყოფი დაიწყო, რომელიც გზისპირა დაბალ ფერდობზე იყო გადავლებული. „წინ მკვეთრი მოსახვევია!“ საკუთარი თავი გააფრთხილა ჭუჭულამ და ამ დროს ორიოდ ნაბიჯზე ორმომ დააღო პირი. იფიქრა, ავაცდენო და დაღმართში დაშვებული მანქანის საჭე ლონივრად შეაბრუნა მარცხნივ. ყველაზე პირველად მარჯვენა კარზე საზამთროს მიხეთქების ხმა გაისმა. „გასკდა, ალბათ“. არც მოუხედავს, ისე გაუელვა გონებაში. საზამთროს ვილა დაეძებდა „კუტალიამ“ საბრალოდ დაიხრიალა მარჯვნივ გადაიხნიჭა, მარცხენა წინა და უკანა თვალი ჰაერში აატრიალა და ოდილაგაძეების ყორის მხარეს ალიზის ფერდობზე გადაწვა.

ჭუჭულას ქოჩორში დასცეცხლა. „რალა მაინცდამაინც მაშინ, სახლს რომ მივუახლოვდი, ამხელა გზა გამოვიარე და არაფერი გააწვრია. საბედნიეროდ, ქუჩაში კაცის ჰაქანება არაა!“ ცოტა არ იყოს, გულს მოეშვა ჭუჭულას. (იფიქრებთ, „საუბედუროდ“ უნდა ეთქვათ, მაგრამ ჭუჭულას სხვა დარდიც აწუხებდა, არ უნდოდა მეზობლების გამჭირდავი თვალების დანახვა). მარცხენა კარი მოსინჯა, თავისუფლად გაიღო,

ზურაბ კახიანიძე

თაიხური ნოველმაგის წიგნიდან

ტანი აიმატა და მანქანიდან გადმო-
ბობლდა. წინიდან შემოუარა. „კუტკა-
ლია“, ვითომ არაფერი მომხდარაო,
მხარეთქოზე წამოწოლილიყო. გამოსა-
ჩენ ადგილებზე ყველაფერი წესრიგზე
ჰქონდა. „მარჯვენა მხარე ექნება გადა-
ხეხილი, — გაიფიქრა ჭუკულამ. — ჯან-
დაბას მაგის თავი მარცხენა მხრიდან
ჩამოვეციდები, მსუბუქია, იოლად და-
ვაყენებ ოთხივე საბურავზე. გვარიანად
იქნება გადაღლეტილი! გავუძლივთ
ზარალს, გადავლებავ, არაფერი დააჩ-
დება. კიდეც კარგი, არავინ გვიყურებს“.

უცებ დაგუდული ხითხითი გაისმა.
ჭუკულამ დაფეთებით მიმოიხედა. არა-
ვინ ჩანდა.

— აგერ, ძია ჭუკულა, მალა ამოი-
ხედ! — გაისმა პატარა ბიჭის წერიალა
ხმა.

ჭუკულამ მალა აიხედა და ყორეზე
გადმოშვებული ოდილაქაძეების უმცრო-
სი ბალი დაინახა.

— სად იშოვე, ძია ჭუკულა, ეს კა-
ლია მანქანა?

„დიდი მღვალაკი ვინმე იქნება, ეს
მამაძალი, — გაიფიქრა ჭუკულამ, —
ჩემსავით რაღა მაინცდამაინც კალის
მიამსგავსა!“

— რას აკეთებ, კვანჭალია მანდ?

— სეირს ვუყურებ! — ჩაიცინა კვან-
ჭალიამ.

„სეირს მოგცემ მე შენ!..“ — თქვა
თავისთვის, ბიჭს კი ასძახა:

— კაცი გასაჭირში ვარ და შენ კი
არხეინად დამყურებ ზემოდან, თუ კაი
ბიჭი ხარ, ჩამოდი ძირს და მანქანის
გადმობრუნებაში მომეხმარე!

— ახლავე! — დაიძახა ბიჭუნამ, ყო-
რეზე ხელებით ჩამოეკიდა, შიშველი
ფეხის თითებით ქვას ჩაებლაუჭა და
ჭინკასავით ჩამოხტა ძირს.

— ყოჩაღ, ციყვივით არ ჩამოხტი!
შენ, ახლა, აგერ დაჯექი! — მანქანი-
დან მოშორებით მიუთითა. — მართლა
მოხმარება კი არ მინდა. გამოცადე,
გაქირვებაში ჩავარდნილი კაცის მდგო-
მარეობაში თუ შეხვიდოდი. შორიდან
მიყურე, ხელად გამოვასწორობ საქმეს.

— კარგი! — დაეთანხმა ბიჭი.

ჭუკულამ მანქანის კარი გამოაღო და
ჩარჩოს ორივე ხელით დაეჭიდა. ძვრა
ვერ უყო. მერე ზედ ჩამოეკიდა. „კუტ-
კალია“ შეირხა, ოდნავ მოაცილა მხა-
რი ფერდობს, მაგრამ ისევ წამოწვა.

„დალაზეროს ეშმაკმა! სხვის დაუხ-
მარებლად, მგონი, მართლაც ვერ და-
ვაყენებ ფეხზე. ერთი დამახება კმარა,
კვანჭალის დოღრიალა მამა მისი მუტ-
რუკი ძმებით, კისრისტეხით მოირბენს,
მანქანას ფერდობიდან ააგლეჯენ კი
არა, თუ მოინდომეს, ციმციმ ასწევენ
და გზის მეორე მხარეს გადადგამენ.
არ მაწყობს!“ — დაასვენა ბოლოს...
ძალაყინი გადმოიღო, ფერდობსა და
ბორტს შორის ჩაჩხირა და ღონივრად
მოხიდა. „კუტკალია“ ოდნავ შეირხა.
კიდეც მოხიდა და მანქანას რაღაც აუკ-
ვნესდა. გამოუსადეგარი იარაღი გაბრა-
ზებით მოისროლა. ძალაყინი ქვაზე
დაეცა, დაბზრიალდა, დაგორდა და ყო-
რესთან მორჩილად ჩაწვა. ისევ აიღო
ძალაყინი და მანქანის გასწვრივ ჩათხ-
რა დაუწყო ალიზს. უაზრობა იყო. ბო-
ლომდე წარმატებთ რომ გაეთხარა მი-
წა, მანქანა უფრო გადაფერდღებოდა
და მერე, ამწეს ვარდა, აღარაფერი უშ-
ველიდა. მაგრამ მიწის გათხრის იდეამ
სხვა აზრი გაუჩინა და ყველაზე სწორ
გადაწყვეტილებას მიაგნო. მიწა გასწვ-
რივ კი არა, მხოლოდ ერთ ადგილას
ჩათხარა ღრმად, ფერდობსა და მანქა-
ნას შორის დომკრეტი ჩადო და ხუთ
წუთში „კუტკალია“ უკვე თვლებზე
იდგა. ჭუკულამ ჭირის ოფლი მოიწმინ-
დი. მალე მანქანის მარჯვენა მხარე
შეათვალისწინა, დამშვიდდა. საღებავი
გახეხოდა, სხვა მხრივ, არაფერი უჭირ-
და. რაც მთავარია, თავზე არავინ წამ-
ოღგომია. ხალისიანად ჩამოხტა ძირა-
დან.

„მადლობა ღმერთს, ყველაფერმა
მშვიდობიანად ჩაიარა... მაგრამ ეს ბი-
ჭი, ეტყობა, ჭრისტეს ფეხის მჭამელია.
რავარი ჯილაგისაა, ენაზე რომ დაამაგ-
რდეს?!“

— მოდი აქ, ბიჭო, შენ! — უნდოდა

ეთქვა „ყურებს აგახევო“, მაგრამ გად-
იფიქრა, დაყვავება ამჟობინა. — კარგი
ბიჭი ხარ შენ, კვანჭალია. თუმცა არა-
ფერს მომხმარებხარ, მაგრამ პატარა
საქმე როდია, როცა გაჭირვებაში ჩა-
ვარდნილ კაცს გვერდით უდგახარ და
ამხნევებს. კეთილ კაცს შეუძლია ეს. —
მანქანის კარი გამოაღო, პარკიდან ერ-
თი მუჭა კანფეტი ამოიღო და ბიჭს
უბეში ჩაუყარა. საზამთროსაც გაგიჟ-
რიდი, მაგრამ, სჯობია, ცოტა ხნის მე-
რე ჩვენთან ჩამოირბინო და ჩემს ხუ-
ტუნიასთან, თამარიკო და ნინიკოსთან
ერთად ჩაიკოკლოზინო ყელი.

— გმადლობთ, ძია ჭუკულა! საზამთ-
რო არ მიყვარს, — თქვა ბიჭმა, მერე
მანქანასთან მივიდა, ფრთაზე ხელის-
გული დაუტყაპუნა. — მართლა კა-
ლიას ჰგავს შენი მანქანა, ძია ჭუკულა.

— საზამთროზე რაყი უარს მეუბნე-
ნები, კოტიკოს ჭიშკრამდე გაგასეირ-
ნებ! — შესთავაზა ბიჭს.

ბიჭმა ამაზედაც უარი უთხრა.

— წავედი აბა მე, კვანჭალა!

— მეც წავედი, ძია ჭუკულა! — ბი-
ჭი შებრუნდა.

— მოდი აქ, ბიჭო შენ! — დაადევნა
უკან. კვანჭალა შემობრუნდა. ბიჭს ისევ
ეშმაკურად უცემციმებდა თვალები. —
ჭკუით იყავი, ხო იცი! — მერე ალურ-
სიანად, თანატოლივით გაუღიმა და
ტუჩთან საჩვენებელი თითი მიიტანა, —
სსუ!

კვანჭალამ ჩაიცინა და მანაც სალო-
კი თითი ტუჩთან მიიტანა.

— სსუ! — არაფერი დამცდებო.

თავისი ჭუჩის დასაწყისში კარის მე-
ზობელი შემოხვდა. „ვოლგით“ მოდიო-

და. ერთმანეთს სიგნალები შეაგებეს და
მანქანებიდან ჩამოხტნენ. მეზობელმა
„კუტკალის“ ორჯერ შემოუარა, ჭუკუ-
ლას მიულოცა, კაბინაში ჩაჯდა, ძრავა
ჩართო, დიდებული მანქანაა, მშვიდო-
ბაში მოგახმაროსო. მერე კრასნოდა-
რის ამბები გამოჰკითხა, მალაზიებში
თუ იშოვება რამე და ბაზარში ისეთივე
სიძვირეა, როგორც ჩვენთანო? ჭუკუ-
ლას გული შინ მიუწევდა და რა
ეკრასნოდარებოდა, მაგრამ ისე იო-
ლად ვერ დაუსხლტა ხელიდან...

მისი ჭუჩის დასაწყისიც დაღმართით
იწყებოდა, მაგრამ მერე ვაკდებოდა და
ყორეებს შორის ნავარდით შეაგრიალა
„კუტკალის“.

ჭუკულა მანქანიდან გადმოვიდა, კა-
რი მიიჯახუნა და დაბალ ყორეზე შემო-
მჯდარი ათიოდე გოგო-ბიჭი ტაშით შე-
ეგება.

ჭუკულას გაეღიმა, მერე შეცბა, მათ
შორის კვანჭალას მოჰკრა თვალი...

„საიდან გადმომისწრო წინ? თუმცა
„ვოლგისა“ მეზობელმა თხუთმეტი
წუთი შემაყოვნა გზად და პირველი სიჩ-
ქარით რომ წამოვსულიყავი, მაინც
მომასწრებდა აქ მოსვლას. თანაც ისევ
მალვალაკურად ილიმება! ტაში მოათა-
ვეს, მაგრამ ადგილიდან რომ არ იძე-
რიან, რაშია საქმე? ან ჩემებს რა მოს-
დით, არც ერთი რომ არ გამორბის შე-
სახვედრად?!“.

ჭუკულამ თვითონ დააპირა ბავშვებ-
თან მისვლა, ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ იქ-
ვე გაქვავდა: ბავშვებმა სალოკი თითე-
ბი ტუჩებთან მიიტანეს და ერთხმად
ამოისუნთქეს: „სსუ! — არსად დაგვი-
დებო!“

ბაბია

ბიჭები თეთრი ხიდიდან მდინარეში
ხტებოდნენ.

თაისელებისთვის ეს ისეთი ჩვეულებ-
რივი ამბავია, სათვალსეიროდ არ ითვ-
ლება. ერთს გადახედავენ ხიდის მოა-
ჯირიდან მდინარისკენ გაფრენილ ყმაწ-

ვილს და გზას გააგრძელებენ, ჩამოსუ-
ლები კი, გაგიხარიათ, ჯგუფ-ჯგუფად
ჩერდებიან მოაჯირზე შემდგარ ბიჭებ-
თან, სველი ტრუსები რომ შემოტმას-
ნიათ და გარუჯულ ზურგებზე ხორკლი
აყრიათ, თვალებს დაფეთებით გააყო-

ლებენ ქვევით კივილით დაშვებულ ბიჭს „უჟო! დაადევნებენ და მანამდე ჩასციებიან მდინარეს, სანამ იგი თმა-გადაგლეხილი არ ამოყურყუმელავდება წყლიდან.

კაპია არც უცხოის ჰგავს და არც ამ ქალაქში სამსახურებრივი მივლინებით ჩამოსულს. იგი თაისელია, მაგრამ მთელი ერთი საათია ზიდის მოაჯირს გადაჰყურებია და მობანავეთა ცქერით იქცევს თავს. ორმოც წელს გადაცილებული, მაღალი, ბეჭებგანიერი, გამზდარი კაცია. ზოლებიანი პერანგი აცვია, ქილის შლაპა ახურავს. თეთრი ტილოს შარვალი და ახალთახალი მოკასინები ახალგაზრდულ იერს აძლევს მოკრძალებულ ბუღალტერს. მოაჯირზე გადახეჩილს, შარვალი აჩაჩვია და შავი წინდები მოუჩანს.

კაპიას რიონის პირას აქვს გატარებული ბავშვობა. ახლა მდინარეს ჩასცქერის, თეთრ ქვევსა და ქვიშაზე ასხრილებულ ბიჭებში პატარა კაპიას ეძებს. ზიდან ხტებოდა. ბავშვობა რაა, სტუდენტობაშიც კი დადიოდა აქ საბანაოდ. ეს იყო, ზიდიდან აღარ ხტებოდა. მერე მდინარეზე ბანაობასაც დაემშვიდობა, მაგრამ თეთრ ზიდზე გულგრილად ვერ ჩაივლიდა, ბავშვებს შენატროდა, მდინარის ნაპირზე თავის პატარა ბიჭობას ეძებდა, იღვა და თვალს წყალს ასმევდა. ხანდახან რომელიმე გაბედულ ბიჭს მოაჯირზე ასვლისას ხელს შეაშველებდა და როგორც ბავშვობაში სჩვეოდა, მდინარეში გადასახტომად შეწყობულს შეუძახებდა: „წავე-ლით!“

ზიდის ყურესთან აბანოს ორსართულიანი შენობაა. ქვედა სართულის ეკლარის ქვის კედელი პირდაპირ წყლიდან ამოდის და მდინარის ნაპირს მტკიცე ჭებირად მიუყვება. პირველი სართული ზიდს უსწორდება, მეორე სართული, რა თქმა უნდა, ბევრად მაღლაა. კაპია და ორიოდ თევზე ხელალებული მისი თანატოლი, მდინარეში აბანოს სახურავიდანაც ხტებოდნენ. ეს დიდ ვაჟკაცობად ითვლებოდა და როცა თუნუ-

ქის სახურავზე აძვრებოდნენ, მანამდე არ გადახტებოდნენ, ვიდრე ზიდი მოთვალსიერი ხალხით არ გაივსებოდა.

„ნეტავ იმ დღეს, ფიქრობდა კაპია. — ახლა აბანოს სახურავიდან გადმოვხტე კი არა, სამტრედში ვერ გავყოფ თავს“.

ტრუსებგაწულული ორი ბიჭი მოაჯირს იდაყვებით დაყრდნობოდა. მდინარიდან ეს-ესაა ამოსულიყვნენ და ტრუსებიდან ჩამოწრეტილი წყალი პატარა გუბებზე დადგომოდნენ შიშველ ფეხებთან. ეტყობოდათ, გადახტომას არ ჩქარობდნენ.

— ვახოს ბიძა, ჩვენოდენა რომ იყო, აბანოს თავიდან ხტებოდა, თურმე, — თქვა ერთმა. — მაღალზე კია.

— ჰო! — დაუდასტურა მეორემ და აბანოს შენობას ხელის მოჩრდილვით ახედა.

კაპიამ ყურები ცქვია. ვახო რომელიმე მისი თანატოლის ძმისწული ან დისწული იქნებოდა, თანაც იმის, ვინც აბანოს სახურავიდან ხტებოდა.

„ან ტარანასი იქნება, ან — გოგილოსი, — გაიფიქრა კაპიამ. — თუმცა ჩვენს შემდეგაც უნახავთ აბანოდან გადმომხტარი ბიჭები“.

— სხვებიც ხტებოდნენ, თურმე, — თქვა პირველმა.

— ხტებოდნენ, მეც გამიგონია.

— მერე?

— წითელი კვერცხები იყვნენ, ვითომ?

— არა, მაგრამ გული კი უნდა იქიდან გადმომხტომას.

— უნდა!

— რაც მე მახსოვს, არავინ მინახავს იქიდან გადმომხტარი.

— მანამდე გინახავს, თუ?

— არც მანამდე.

— მე მინახავს, ხუთი წლის წინ.

— ბიჭოს!

— მეორე კლასში ვიყავი. თოჯინების თეატრში მიყვავდით მასწავლებელს, თეთრ ზიდზე რომ შევდექით, ყველას აბანოს სახურავისკენ გაგვექცა თვალი. ბიჭი იყო გასული. ზიდზე

იმდენმა ხალხმა მოიყარა თავი, მილიციელმა სტვენა ატეხა, დაიშალეთ, ფეხს აუჩქარეთ და გაიარეთ, თეთრი ხიდი ძველია და არ ჩატყდესო. სახურავზე გასულ ბიჭს კი მუშტით დაემუქრა, ან გადმოხტი, ან ძირს ჩამოეთრიე, ხალხი ნუ შემოიყარე, თორემ რაც სიგრძე გაქვს, იმხელა სიგანეს მოგცემო.

— რა ქნა ბიჭმა?

— რას იზამდა, იშვირა ფეხი და გადმოხტა. ქეთო მასწავლებელმა თვალეზე ხელი აიფარა და შეპკივლა, ხალხმა კი ტაში დაუკრა. მილიციელი ყველაზე წინ იდგა, ხიდის მოაჯირს დაყრდნობოდა და ჩასძახოდა, ყოჩაღ, შე მამაძაღლოო!

— ჩვენც რომ გვესინჯა? — შეაპარა პირველმა.

— მაღალზეა!.. — შეეყოყმანდა მეორე.

— მაღალზე კია, მაგრამ წყალი ღრმია. უფრო მაღალიც რომ იყოს, მდინარის ფსკერს ფეხით ვერ დაგწვდებით.

-- გაზედოთ?

— რაც იქნება, იქნება! — თქვა პირველმა, — მოვსინჯოთ. თანაც ყველა ადგილიდან გადმოხტომა არ შეიძლება თურმე. იქ, სახურავზე ღარიბა მონიშნული.

— საიდან ავიდეთ სახურავზე?

— მე ვიცი! — გაელიმა პირველს. — შენობას მდინარიდან შემოგუვლით და აბანოს უკანა კედელზე რკინის სახანძრო კიბეს სახურავამდე ავყვებით.

— წავედით! — იყვირა მეორემ და ორივე ერთად გადაეშვა მოაჯირიდან.

კაპიამ აბანოს ცისფრად შეღებილ თუნუქის სახურავს გახედა. ასე მაღალი არასოდეს მოსჩვენებია ეს შენობა. გული შეუქანდა, როცა თავისი თავი — პატარა ბიჭი კაპიელა, სახურავზე წარმოიდგინა. შიშველ ფეხისგულებს ცხელი თუნუქი უთუთქავდა და კალიასავით მიხტუნავდა. სახურავის კიდეზე რომ მიუხსლოვდებოდა, ჩაჯდებოდა, ფრთხილად ჩაჩოჩებოდა და, „წავედიო!“ კაპიამ საწვიმარ ღარს თვალი გააყოლა და ელდა ეცა. ღარზე მონიშ-

ნული ადგილი არსად ჩანდა. კაპია წელში გასწორდა, აწრიალდა, ხიდის ყურესთან მიიჭრა. მზე მოიჩრდილა და ისევ მიაჩერდა სახურავზე ქამარივით შემოყოლებულ თუნუქის ღარს. მონიშნული ადგილი არ ჩანდა. სახურავი ახალი გამოცვლილი იყო. გადახტომა კი მზოლოდ იმ ადგილიდან შეიძლებოდა, სადაც ღარი ჰქონდათ ჩაჰყლეთილი. ამ ჩაჰყლეთილი ადგილის საპირისპიროდ იყო ყველაზე ღრმა წყალი. მარჯვნივ ან მარცხნივ რომ გაწეულიყო ამ სიმაღლიდან გადმოხტარი, შეიძლება წყალქვეშა ლოდებს დანარცხებოდა:

„ბიჭები ჯერ ნაპირზეც არ იქნებიან გასული. უნდა დავასწრო!“ კაპიამ სახანძრო კიბის გარდა, სახურავზე ასასვლელი უფრო მოკლე გზა იცოდა — მეორე სართულის დერეფნის ბოლოს სხვენზე აძვრებოდა, იქიდან კი სამტრედში გავიდოდა. ადგილს ყმაწვილივით მოსწყდა და აბანოს შესასვლელში შევარდა. „უნდა დავასწრო! უნდა დავასწრო!“ — გაიძახოდა გუნებაში და კიბეზე არბოდა.

ხიდი მოულოდნელად ხალხით გაივსო. ტროტუარებზე მოძრაობა შეწყდა. ქვევით მობანავე ბიჭებს ყურადღებას არავინ აქცევდა. ყველას თავი მაღლა აეშვირა და აბანოს სახურავზე მოჩვენებასავით დაყუდებულ მაღალ, შლაპიან კაცს შესცქეროდა.

ხალხი ჩოჩქოლებდა, ზრიალებდა. საიდანაც მილიციელებიც გაჩნდნენ და სასტვენს ჩაჰბერეს.

აქეთ-იქიდან შემფოთებული წამოახილები ისმოდა:

— გიჟია, ვილაცა!

— გიჟია თუ გადარეული, შველა უნდა!

— იქნებ თავი მოსძულდა და სახურავიდან გადმოხტომას აპირებს.

— იქნებ მეთუნუქეა! — გული დაიმშვიდა ვილაცამ.

— თეთრშარვლიანი მეთუნუქე ვის უნახავს?

— ვუშველოთ ხალხო.

— მეხანძრეებს გამოეუძახოთ, ისინი თუ ჩამოიყვანენ სახურავიდან.

ერთ-ერთი მილიციელი ძუნძულით გაიქცა ტელეფონზე დასარეკად, მეორე კი იქით-აქით აწყდებოდა და გამუდმებით უსტვენდა.

კაპია სამტრედიდან სახურავზე რომ აძვრა, წელში გასწორდა, იფიქრა, ათი-ოდე ნაბიჯს ფრთხილად ჩავივლი, მერე ჩავვდები და ღარამდე ჩოჩვით ჩავალწევო. ორიოდე ნაბიჯი გადადგა და თავბრუ დაესხა, შეტორტმანდა, თავი ძლივს შეიმავრა, ხილს გაღმოხედა და ჩაჯდა. „ხალხს სეირი აჩვენე და, რაც უნდა ეჩქარებოდეს, ფეხს არ მოიცვლის. მაინც რა მაღალზე ყოფილა ეს ოხერი!“ ფიქრობდა კაპია და წინფეხგაშვებული და უკან ხელებდაჭვნილი ქვევით მიცოცავდა. „ეს „მოკასინები“ რალა დღეს ჩავიცვი! უნდა დავასწორო იმ მაიმუნებს! ნეტავ რას ფიქრობს ხალხი, ვინაო ეს აყლაყუდა სახურავზე რომ დაფორთხავს, თავი ხომ არ მოსძულებიაო. ერთი კაციც არ აღმოჩნდება მათ შორის, სინამდვილეს მიხვდეს. არც გაემტყუნებათ! თუნუქის ნაწიბურზე ჯერ შარვალი გადაიფხრიწა, მერე ხელისგული გადაიღლიტა. შეჩერდა, გასისხლიანებული ხელი შარვლის ტოტზე შეიწმინდა.

„ბიჭები ალბათ ახლა სახანძრო კიბეზე ამოდიან... მაიმუნები! ამოვიდნენ! რომ გამოჩნდებიან და დამინახავენ, უკან დაბრუნებას დააპირებენ. მე დავუძახებ: მოდიო, ბიჭებო, მომიახლოვდით, ნუ გეშინიათ, თქვენოდენა რომ ვიყავი, მეც ასე დავტანტალედი რიონის რიყეზე, აქედანაც ვხტებოდი, და ვიცი, ამ საქმეს თავისი მულამი აქვს. ჰოდა, ამიტომ ამოვედი, ადგილი უნდა იცოდეთ, აქედან რომ გადახტეთ... ერთ დროს თვალდახუჭული ვაგნებდი“.

ფრთხილად მიჩოჩავდა ქვევით და თან ხილს მხრიდან თუნუქის რიგს ითვლიდა. „ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი!“ მეექვსე რიგში ჩამდგარა.

წყალში გადასახტომი ადგილი კი მერვე რიგის ბოლოს ჰქონდათ მონიშნული. ერთხელ კიდევ აუჩქარებლად გადაითვალა, მერე უკან — ხელებს, წინ — ფეხის ქუსლებს დაეყრდნო, ტანი აიმატა და მეშვიდე რიგში გადაინაცვლა, აქედან — მერვე რიგში გადაჩოჩდა. „ესეც ასე! ახლა დავეშვათ! ოღონდ ფრთხილად, თუნუქი, ეტყობა, დიდი ხნის შეღებილი არაა და ისე პრიალებს, ადვილად შეიძლება დაცურება“. ჩაჩოჩდა, ჩაჩოჩდა და, როგორც იქნა, ქუსლით საწვინმარ ღარს შეეხო. „უჰჰჰ სახურავზე იქნებთან ამოსულნი. იქნებ აქეთ გამორბიან. უკან ვერ მივიხედავ... ასეთ ყოფაში რომ დამინახავენ, შეეშინდებათ და იქნებ ყვირილიც მორთონ. აწი ნურაფრის გეშინიათ, ბიჭებო!“ მარჯვენა ფეხის ქუსლი ღონივრად დასცხო ღარს. ღარი მაგარი იყო და არ ემორჩილებოდა. „რაც უნდა გამოძალიანდეს, მაინც ჩავჭყლეთ. ჩავჭყლეთ და საშიში აღარაა აქედან გადახტომა. ორიოდე ნაბიჯით რომ მიუახლოვდებით, თქვენც უნდა ჩაჯდეთ, ფეხით ჩაჭყლეთილი ადგილი მოსინჯოთ, მერე მთელი ტანით აიშართოთ და ხმამალა შესძახოთ: „წავედიო!“ დანარჩენი თქვენც კარგად იცით და ჩემგან არ გესწავლებათ“. ისევ დაუშინა ქუსლი ღარს და ჩაზნიჭა. ჩაზნიჭა, მაგრამ ფეხი ღარს გადასცდა, მარცხენაც დაუტყურდა. ასე რომ გადავარდნილიყო სახურავიდან, მდინარემდე სული არ დაჰყვებოდა. მარცხენა ფეხი მოღუნა, ზურგს უკან სახურავს ხელებით დაეყრდნო და ზედ კიდესთან ზამბარასავით წამოიშარა. ხილზე მოზიშვიმე ხალხს თვალი სწრაფად გადაავლო, „წავედიო!“ შესძახა და მდინარეში გადაეშვა.

ჭილის ქუდი თავიდან გადაძვრა, მფრინავი თეფშით დატრიალდა, მალე აფრინდა, წამით ჰაერში გაირინდა და მერე, თვითმფრინავს მოგლეჩილი პროპელერით, პატრონის კვალდაკვალ მდინარეში ჩაეშვა.

აბანოს სახურავზე ორი ბიჭი გამოჩნდა.

ყოველი ქალი
დღეს თუ ოდესღაც
მიტოვებული კუნძულია...
თავაწყვეტილი სიყვარულის
ქარიშხალში,
რწმენის სხივებში,
სიხარულის უკიდვანო სივრცეში,
ბედნიერების ოკეანეში.
რომეო და ჯულიეტას თავგანწირვაში

არის ფინალი: მიტოვებული ჯულიეტა.
ო, გულუბრყვილო ჯულიეტა,
ო, შეწყვეტილო მომავლო,
წახვედი, რათა აგეცდინა
მიტოვებულის უმწეო როლი
და ქალიშვილთა სპეტაკ ხელებს
შეატოვე რწმენის ყვავილი —
ერთგულებით, ერთგულების
მოლოდინში.

ჩვენ ერთმანეთი გავიცანით წუხელ,
სიზმარში...
საშინელია ცხადის სიცხადე,
სინათლე დღისა!
სიზმარში იდგა ბინდი,
მაგრამ როგორც ძვირფასი ჭადი
ჰყვაროდა შინდი...
ბედმა მცნო ღირსად
ვეოფილიყავი შენი რჩეული.
მაგრამ სადა ხარ!
სიზმარი იყო, გესმის, სიზმარი!
ამ ფუსფუსში, ხალხმრავლობაში,
მალაზიების კარნავალის ნიღბოსნებში,
აურზაურში,
ხმაურსა და ნაცნობ გზისაში
შენ არა ჩანხარ!

ალარც მე ვარ, რადგან სიზმარი,
მხოლოდ სიზმარი ადასტურებდა
ჩვენს არსებობას.
იქ ვგავდი ჩემს თავს...
არა, ვგავდი კი არა, —
ვიყავი, რაც ვარ
და მას ჩემი სახელი ერქვა.
ახლა კი ...
ცრემლის ვიწრო ფანჯრიდან
თვალს გადევნებ, ჩემო სიცხადე
და წუხანდელ სიყვარულს ვეძებ,
რომელიც აღარ დამიბრუნდება...
მე ხომ სიზმრიდან გამოსვლისას
ვერ წავიკითხე ის სანუკვარი ხამი
სიტყვა:
„გაგრძელება შემდეგ ნომერში!“

(ე. ბალაშოვს)

დიახ, სიჩუმე ოქროა.
სიჩუმე არის შუამავალი
სიკვდილსა და სიცოცხლეს შორის.
სიჩუმე კურნავს გადაღლილ სხეულს,
გულს და გონებას;
სიჩუმე არის ვულკანების წინამორბედი
და სიმფონიის უვერტიურა. დიახ, სიჩუმე.
მე გავჩუმდები, რათა განვკურნო გული და აზრი,
დავასვენო გადაღლილი სულიც, სხეულიც
და ყურთასმენაც ჩემთა მსმენელთა...
მაგრამ განა კაცობრიობა ისედაც არ სდუმს?
განა დუმილი მეტს არ ცოცხლობს, ვიდრე სიტყვები?

განა ისედაც, ღამე დღეზე გრძელი არ არის?
უნმოდ მივეყვებით პროცესიას,
უნმოდ ვგლოვობთ ძვირფას სახელებს,
უნმოდა ვსვამთ მათ შესანდობარს,
უნმოდ ხმას ვაძლევთ მზესა და მთვარეს...
როცა ვარამი გულს გამოუნგრევს მავანს და მავანს —
უნმოდ ვარ, რადგან ის ვარამი ჩვენ არ გვეჩება.
მეც გავჩუმდები, — იქნებ სიჩუმემ გამომაკეთოს,
მე გავჩუმდები, — იქნებ სხვამ თქვას ჩემი სათქმელი,
მე გავჩუმდები, — იქნებ გავმდიდრდე —
დავაგროვო სიჩუმის ოქროს უზალთუნები.
როდესაც ქარებს ზურგზე დაისვამს ქარიშხალი
და ყურთასმენას დაუხშობს სივრცეს, —
მაშინ ჩუმად ვარ, მაშინაც, როცა ვწევარ მინდორში
და სიჩუმის ღიღილოებს ვეაღერებები;
მაშინაც, როცა უღვთოდ სცროვობს ძვირფასი კაცი,
ანდა, როდესაც მეგობარი ქალი მღალატობს;
მაშინაც, როცა ვარსკვლავების ლურჯი საკენკი
მიფხიზლებს ყნოსვას და აღმაფრენის ულურჯეს სურვილს...
ჩუმად ვარ ახლაც, როცა ცახცახებს ხელი, რათა
ქალადღს მიანდოს სანუკვარი დუმილის ექო.
მე მაშინაც ჩუმად ვარ, როცა ბევრს ვლაპარაკობ,
რადგან ცხოვრება — მკაცრი ცენზორი,
ვით ეჭვიანი საყვარელი, მუდამ თან მახლავს.

რაც დრო გადის...

რაც დრო გადის, სიკვდილისა არ გვეშინია.
ბავშვობის წლებში გვაღვიძებს ხოლმე
შემზარავ ფიქრთა საშინელება: —
გაზაფხულთ სავსე სიზმრებში ჩამოწვებოდა მძიმე ღრუბელი
და ფერად სხივებს ლოლუებად გადააქცევდა
შიშის ზამთარი; მაგრამ მერე, დრომ რომ გავიდა,
ვინც ჩემზე უფროსი იყო, იმან დამასწრო,
ვისზეც უფროსი ვიყავი, მე დავასწარი შიშის დაძლევა,
რადგან თავისი ფეხით გვეახლა უდარდებლობა,
აი ასე, ბედი რომ კარზე მოგადგება...
დარდის მეტი რა გვაქვს, მაგრამ
მე ვგულისხმობ გულგრილობას სიკვდილის მიმართ...
თუმცა არა! გულგრილობას არა, — სიყვარულს.
თანდათან ხდება, რომ შენიანი იქ მეტი რჩება,
ვიდრე შენს გვერდით
და მათი ნახვა, ზოგჯერ, ისე მოგენტრება,
რომ შიში კარგავს თავის სახეს, ფორმას, შინაარსს,
ძალას, გავლენას, განზომილებას
და მონატრებას გადააქცევს დღესასწაულად!
დღესასწაული ვის შეაშინებს...
პირიქით, მისკენ მივისწრაფვით მთელი ცხოვრება!

ნანა გოგუაძე

ყანებში მიიღალება
კისერკაჟაბა მზე,
თიბათვის მსუყე ფერებში
მითვლემილია სვე.

დღეები მდორე ალაზნის
ციურ შედეგრებს თვლის,
სულ შენ გაუთვნის, სამშობლო,
ასე მომთმენს და მშვიდს.

ჯიხტა საშულო

.....
გაბრუებს ყნოსვა მომნუსხველი
ფირუზის ძგერის,
თავისუფლების პირბასრ ქართა
ქროლა იწყება,
შენს არსებობას მოაქვს ჩემთვის
ნუგეში შორი,
გრძნობის და ფიქრის უღმობელი
გამოღვიძება.

.....
სადაც საშენო იღებება ბინდის
ფარდები,
ეფემერული, სხვისთვის მუდამ
შორი ზმანება,
თავისუფლებას შენ უშიშრად იქ
ეწირები,

სიცოცხლე ღვთისგან ნაბოძები არ
გენანება.

.....
აღესილ მთების არ კრთის ჩრდილები,
და არც არსაით მიემართება,
იღუმალებით, იღუმალებით,
იღუმალებით ქრება და ჩნდება.
ოდეს მთვარეულ ღამეთა ვარდი —
შენ მწვერვალების ჩაგესმის დარდი.

.....
არ ღირს ცოხვრება, არ ღირს წვალება,
არ ღირს წანწალი არც ერთი გროში.
მე მახსოვს მხოლოდ, რაც აღარ
მახსოვს,
მახსია ფიქრის ყინვა და თოში.

„არ გიჩნს კახაბრად, ვინაც არ არის, —
ფეხითი მიგიდის თხათა არეებით...
სულს უშამაცესს და სისხლთა თხევას,
შენს გზას ერთადერთს — მივესალმები“.

ანა კალანდაძე

თავს მადგას ღამე — ჩემი გადია,
შავ დარაიას დააფენს კრთომის,
ცა — ვარსკვლავებით სავეს ბადეა,
მწიფე ყანას ჰგავს ამ შემოდგომის.

მკვდარი სიწყნარის ქირს შეგუება,
ავშალე ფიქრის მხრჩოლავი კვამლი,
გაიფებულ ამბორს მირჩვენის
ცეცხლის პერანგი და ცეცხლის ხამლი!

შეცურდა ნისლში ბორბალი ჩემი,
ტირილით მაცილს არ გუტებობ
სმენას,
ამ მხარეებში რამდენჯერც მოველ —
ცეცხლისას ვგავდი მე გადაფრენას.

ვარსკვლავთა ობოლს
ჯანლი მიმეტებს.
და თუმცა, ეს გზა
მსხვერპლისა არის,

ნაინც არ არის
ძნელი იმდენად.
გლოვია ვიდრე
ცოცხალი მკვდარის.

ედემ კვირტია

უცნობ ქალაქში მოხვდი შემთხვევით,
უცხოა ხალხი, ქუჩა, შენობა...
და მაინც მჯერა: სადმე შევხვდები,
ჩემს უცნობ, მაგრამ ერთგულ მეგობარს.
ხელს ჩამომართმევს, გადამეხვევა,
მეტყვის: „ვინ ნახეს ჩემმა თვალებმა,
ვის ეუმაღლოდე, ბედს თუ შემთხვევას,
ამ ჩემს ქალაქში თქვენს მობრძანებას?“...
ხან გამაოცებს, ხან გამაცინებს,
იზეიმებენ ჩვენი გრძნობები...
მერე, მე წავალ, გამომაცილებს
ერთგული ხელი დამშვიდობების...

მზის დაბნელების შემდეგ

დიდი მადლობა, რომ გამაფრთხილეთ!
თორემ ადვილი შესაძლოა,
არც შემეჩნია მზის დაბნელება
და შუადღის ვარსკვლავების მკრთალი ციაგი.

საოცარია მართლაც ქალაქი:

აქ, შეიძლება საუკუნე იცხოვრო და ვერც შენიშნო
მზე საიდან, როდის ამოდის

(და რა ქნას მან, ვინ ერთხელაც არ ყოფილა
სტადიონზე და არ უძებნია
აღმოსავლეთის ან დასავლეთის ტრიბუნები და
არ უსწავლია გეოგრაფია).

ის კი არა და,

შეიძლება ისე გავიდეს
გაზაფხული ან შემოდგომა, რომ ვერც გაიგო,
როგორც მოსვლა არ შეგინიშნავს.

(მხოლოდ ზამთარმა, შეიძლება
შეგახსენოს დრო და დრო თავი —
თოვლის წყალობით).

თუმცა, არც ამით იცვლება რამე:

დრო უჩვენლად მიდის და არც არავინ გვკითხავს,
დედამიწა ისევ ბრუნავს თუ არ ბრუნავს
თავისი ღერძის და მზის გარშემო.

მთავარია, რომ გქონდეს საათი,
სასურველია მალეობარა,

და კიდევ: არ დაიგვიანოს

ავტობუსმა ან ტროლეიბუსმა,
არ გამოირთოს მეტრო — ქალაქის გამოქვაბული,
რათა დროულად გამოცხადდე შენს სამსახურში.
სულ დამავიწყდა: გაზეთებისთვის რიგში ჩადგომა.

კიდევ კარგი რომ კითხვა ვიცი,
თორემ ადვილი შესაძლოა ვერც გამეგო:

დღეს სამ საათზე

მზის დაბნელება რომ იქნებოდა...

მართლაც ეს ისე ლამაზი იყო,
რომ გამახსენდა ჩემი სოფელი,
უფრო ზუსტად, ჩემი ბავშვობა,
კიდევ უფრო ზუსტად რომ გითხრათ:

დამალობანას თამაში, როცა

ქაში ჩაძვერი და დავინახე

ვარსკვლავების მკრთალი ციაგი შუადღის ცაზე...

დიდი მადლობა, რომ გამაფრთხილეთ,

დიდი მადლობა!

ზ მ ა რ ა ბ ი

რომანი

კვირის თავზე გარდაიცვალა კაჯია.
ისევ ჩამოვარდა ნათესავებს შორის
შუღლი.

არ ცხრებოდა კაჯიას მეუღლე: ილ-
ორში ფეხშიშველა ჩავალ და იქ განა-
ხებთ, რა ქალიცა ვარო, იქაძნებოდა
გამწარებული, მანამდე კი სოფელში,
ძველი ეკლესიის ნანგრევთან მდგარ
ბებერ ლეღვის ხეს მიადგა მუჟა ლურ-
სმსა და ჩაქუჩით (მის გულჩვილ
ხასიათს აბრალებდა მათ უბედურებას,
ხატის უღლიდან როგორ აღშვაო და
ქმარსაც მიაწყევლიდა ხოლმე), წყევ-
ლა-კრულვითა და ჩოქვა-ჩოქვით... შე-
აჩვენა, მიწაში ჩაფლა სამარადქამოდ
ჯანი, საერთოდ, გერა გეგიას ნაშიერი
და გასაგისი... ვინ რას ამბობდა და
ვინ — რას. ზოგი საქციელს უწუნებდა
კაჯიას ცოლს, ამბობდნენ. — ასე როგორ
გაწირა მაზლიშვილებიო, გაიძახოდა.
თუმცა ჯანის არავინ ინდობდა. ყველა-
ფერი გაეგო სოფელს: არ მისულიყო
ჯანი დგებზე ქალთან და მას აბრალებ-
დნენ კაჯიას სიყვდილს, არადა, ეს ერ-
თიცი შეეტყოთ; მართლა ავად ყოფილა
იმ დღეს დგებზე მკურნალი, ლოგინში
სიცხიანი წოლილა და კაჯიას რას უშ-
ველიდა, მაგრამ ვინ არ იცოდა (განსა-
კუთრებით მოხუცი თაყა გეგია იყო ამ
„უხანო“ ღლაპზე გამწყრალი, ამ ჯოხით
უნდა აუტრელო ზურგიო, გაიძახოდა),
ეგ სხვა რამ იყო, ჯანის საქციელი —
სხვა.

დღესაც სოფელში ცხოვრობდა ბა-
რონის ორი უმცროსი ძმა, ორი —
უფროსები, ომში უგზო-უკვლოდ ჰყავ-
და დაკარგული. ომი დიდი ხნის დამ-
თავრებული იყო, ბარონი დაღუპულად
თვლიდა მათ და, ალბათ, ასეც იყო,
მისი ძმები კი — დაკარგულად, რაც,
მათი აზრით, ცოცხლები არიანო, ამას
თუ ნიშნავდა, ანუ — სხვაგან წასულ-
ებისა და თავისთვის მცხოვრებლებს
ბარონივით, ოღონდაც მასზე უფრო
შორს და უცხო ქვეყანაში იძულებით
დარჩენილთ იმ წარღვნის დროს... კაცმა
რომ თქვას, ძმების დაღუპვის რაიმე
ცნობა არ არსებობდა და ისინიც მათი
გამოჩენის იმედს არ ჰკარგავდნენ და
ხშირად ცოცხლებივით მოიხსენიებდ-
ნენ ხოლმე სუფრაზე. დები კი ახლო-
მანლო სოფლებში ჰყავდათ დათხოვი-
ლები.

ძმებს ძველი, მამისეული ეზო-კარის
სიახლოვეს ჰქონდათ სამოსახლო, საკუ-
თარი ხელით აშენებულ ოდა-სახლში
ცხოვრობდნენ ორივენი, ის კიბემორ-
ღეუული და გადაყაფრული, წარღვნის-
დროინდელი ოდა კი — იქნებ მობ-
რუნდეს რომელიმე მათგანიო და —
გამოეკეტათ, კარგა ხანი იყო დამპალ
ყავარს აწვიმდა და ათოვდა; იტბორე-
ბოდა, აშშორდებოდა, გამოზაფხულამ-
დე ყარდა ჭერი, კედლები, იატაკი, მაგ-
რამ არ შლიდნენ და არც სახურავს და
იატაკს უახლებდნენ.

უკვე უთვალავი შვილი და შვილიშ-
ვილი ჰყავდათ მათ, კაჯიას შთამომავ-
ლობასთანაც კარგად იყვნენ, საბო-

ლოოდ შერიგებოდნენ ერთმანეთს ნათესავები, ხატისგანაც თავი გამოეხსნა გერა გეგიას უმცროს ვაჟებს გვარი და თავ-თავიანთი ჯალაბი, თუმცა ჯანის სახელი და საქმიანობა მოსწედნოდა სოფელს, კარგად იცოდნენ, რა სულისა და ხელობისა იყო და საწყალი კაჯიას გუგულივით უწყინარ ნაშვირთ კი არა, ვის არ ჰქონდა დღეს მისი შიში და მოკრძალება. საერთოდ, რომ არ იცნობდა, თვალთაც არ ენახა იგი არასდროს, ის კაციც რაღაც მოწიწებით მოიხსენიებდა ხოლმე გეგიების გვერდით უახლოეს ზღვისპირა ქალაქში ნეცხოვრებ „ბარონად“ ქვეულ ჯანის...

გიორგას, ან თულისა რა საქმე ჰქონდა ბარონთან, თითქმის არაფერი, ისევ სხვებისგან თუ გებულობდნენ მის ამბავს. ისინი გლეხები იყვნენ, მშრომელი, მიწის მოყვარული ხალხი, თავთავიანთი ეზო-კარი, სოფელი, კუთხე ერჩივნათ ყველაფერს. ეს სიყვარული და ერთგულება, რა თქმა უნდა, არც ნასწავლი ჰქონდათ და არც გაცნობიერებული, მაგრამ იმდენად მტკიცე და მყარი რამ იყო, რამდენადაც თვით სოფელია ასეთი და, საერთოდ, გამრჯე, მეურნე კაცია ქვეყნის ლიბო და კირი... მიწა იყო მათი მარჩენალი და შემნახველი, მათი ტრფიალი და ქანცგამწყვეტიც, ადგილის დედა და სამშობლოც! მტერ-მოყვარეც მხოლოდ აქ, მტკავლისტოლა სოფელში ჰყავდათ და მეტი არსად! არც ერთს ფიქრადაც არ წარმოედგინა აქედან სადმე წასვლა და სხვაგან ცხოვრება. ამ მიწაში ჰქონდათ გეგიების ორივე ოჯახს ფესვი ღრმად გადგმული და ვერც ვერასოდეს დასძრავდი და არ ამოძირკვავდი ამ სალხინობელ-სატანჯველიდან.

მათ შვილებსაც იგივე ბედი არგუნა ღმერთმა, არ იხედებოდნენ თავიანთი ეზო-კარს იქით, მარტო ქალის სათხოვნელად თუ გადავიდოდნენ გაღმა-გამოღმა სოფლებში. საქორწილო სამზადისს (აქეთ მოჰყავდათ პატარძალი თუ „საკუთარ ბინას უჩენდნენ“ ქალიშვილს) მთელი წელიწადი უსწრებდა

წინ. ქორწილის წინა კვირას, რომელიმე მახლობელ რაიონში, ან ქალაქში მიდიოდა მთელი ჯალაბი, კაცი საქონელსა და სიმინდის ფქვილს ჰყიდდა, ქალი — ყველსა და ფრინველს, სამაგიეროდ, უკან ბამბის გორები, თოფობით ფართლეული, თითო ხელი ახალთახალი ტანსაცმელი, ქალაქური პური თუ ნამცხვარ-ტკბილეულით გაძეძგილი ტომარა და სხვა ათასი წვრილმანი მოჰქონდათ...

დღესაც, როგორც მაშინ, ჯანის პატარობისას, ზაფხულის ცხელი დღეები რომ დააქერდა, ზღვაზე საბანაოდ მიდიოდა კვირაობით გეგიების ორივე ოჯახი, ოღონდაც ურმით არა (ან კი რომელი ურემი დაიტევდა მათ), სოფლის საბჭოს სატვიტო მანქანით, თულისა უმცროსი ვაჟიშვილი (უფროსი ბიძის პატივსაცემად ჯანი დაერქმიათ მისთვის) რომ მართავდა. ზოგჯერ ტრაქტორითაც, თივსაზიდ ძარას რომ გამოუბამდნენ და დიდ-პატარიანად დაადგებოდნენ ხოლმე ზღვისკენ მიმავალ გზას სიმღერითა და საზეიმო განწყობილებით...

სოფელში ცხოვრობდნენ, შრომა და ჯაფა უყვარდა ყველას და არც თავილობდნენ არც ერთ ხელობას: მხვნელ-მთესველნი იყვნენ და ღურგლებიც, ნებუზრეებიცა და შოფრებიც, ლოთებიცა და — ცხოვრების სიმძიმისდა კვალდაკვალ — ცოტ-ცოტა ქურდბაცაცებიც, სოფლის, მტერ-მოყვარის, ძმის ავიცა და მოსიყვარულენიც, გულკეთილებიცა და მისანდონიც, წელგამართულებიცა და ყინჩებიც... დილიდან საღამომდე გარე-გარე, საკოლმეურნეო მინდვრებში თუ საკუთარ ეზოში ტრიალებდნენ, შემოჰქონდათ დოვლათი ოჯახში, თითქოსდა იმისათვის, გვიან, ღამე რომ მოიწევდა, ყველანი ერთად შეკრებილიყვნენ ხან ერთ ძმასთან, ხან მეორესან ბიძა და ძმიშვილები... ქეიფიც ლაზათიანი იცოდნენ და სიმღერაც:

ზაურ კალანდია
ზვარაკი

ნაღვლიანი „ვია შურისა“ და „ჩელას“ ხმა იზრდებოდა ნელიად, წყვარამში ეძიებდა საშველს, ეფინებოდა გარემოს ფარფატიით და ისე უჩუმრადაც ილეოდა, რომ უცებ ვერც კი გაიგებდო, სიმღერა იყო ეს თუ მოთქმა და წუხილი ქანცგამწყვეტი შრომით დაღდასებული, სახენაღვლიანი ადამიანებისა... მართლაც, მაშინლა თუ იგრძნობდი, გულს მოულოდნელად შეგიქანებდა აზრი, რაც იყო მათი წილი და ხვედარი... როგორც ხელისგულზე კანი, ისე კისერიც არანაკლებ გადაეყვლითა მათთვის დუხჭირ ცხოვრებასა და ბედისწერას. ცხადია, ეგ უფრო სხვის თვალში ჩანდა, თვითონ კი არ წუწუნებდნენ ამის გამო, ეტყობა, არ ეცალათ, ანდა არც ხედავდნენ ამაში რაიმე საწუწუნოს.

თავიდანვე სხვა იყო ჯანი.

არ ჰქონდა ძმებთან საერთო, მცირედიც კი, როგორც სხვა მოდგმისა და ჯილაგისას. თითისტოლა ბავშვს უკვე ეტყობოდა, რომ ვერ ეგუებოდა აქაურობას, სოფელს... და-ძმებიც გრძნობდნენ ამას და მშობლებიც. ვინმე რომ გაუწყრებოდა, ოდა-სახლის წინ მდგარ ბებერ კაკლის ხეზე აძვრებოდა და მთელი დღე, ტოტსაც რომ არ გაარჩევდა, გაბუხებული იჯდა ზედ. არც თხოვნა ჰქრიდა და არც მუქარა... ძალად თუ დაუპირებდი ჩამოყვანას, ზევით, ენწეროსკენ მიიწევდა და, ჩამოვარდება და ცოდვა დატრიალდებო, თავს წიანებებდნენ აბუზღუნებულნი. ერთხელ მთელი ღამეც კი იჯდა ასე, ბუხავით, ვერ ჩამოადგმევინეს მიწაზე ფეხი.

რა სჭირს ამ ბაღანასო, ხშირად უთქვამს გერა გეგიას მეუღლისათვის და გულისგულში ეცოდებოდა კიდევ იგი. ზოგჯერ, თუ მთვრალი იყო, მოუხმობდა, მხარზე გადახვევდა ხელს ჯანის, თანაუგრძნობდა, მისი აზრით, ასე უცნაურსა და მაკვარანცხს, ჯიუტსა და გაუცინარ ბავშვს.

არც ჯანიმ იცოდა მაშინ, ალბათ, რა და როგორ იყო. ვთქვათ, რატომ არ ეხ-

ალისებოდა მაინცდამაინც დე-ძმებთან თამაში, რატომ არ ეგუებოდა არც ერთ სკოლის ამხანაგს და მეზობელს... მაგრამ, ჩანდა, არც ამაზე ფიქრით იწუხებდა თავს, რატომღაც არ აინტერესებდა.

თხუთმეტი წლისა იყო, სოფელი რომ დატოვა. დატოვა კი არა, გაიპარა... გაიპარა, საკუთარი გვარ-ტომისა და ცხოვრების უარყოფელი, ბანაკს ნამალევად ჩამორჩენილი, მოღალატე ბოშისავით. ზღვის ნაპირ-ნაპირ იარა ორი ღამე. დღე — ტყეში, მეც მგლების ლუკმა არ გავხდე მამაჩემივითო — ხეზე ამძვარალსა და თოკით მჭიდროდ მიბმულს ეძინა, სანამ ამ ქალაქამდე არ ჩამოაღწევდა საბოლოოდ. თუმცა, რა საბოლოოდ! ეს უკვე გვიან, ჩვიდმეტი წლის მერე მობრუნდა აქ, ამ პატარა, ზღვისპირა ქალაქში. მაშინ კი, პირიქით, უფროსმა ძმებმა არ მიპოვნეს და უკან არ გამომაბრუნონო, შიში ჰქონდა და არც გაჩერებულა დიდხანს, ერთგვირიანი ქუჩა-ქუჩა წაწწლისა და სირბილის შემდეგ, რომელიღაცა გემზე აიპარა ნავსადგურში და მესამე დღეს ოდესაში აღმოჩნდა. ეს უფრო გვიან გაიგო, ოდესაში რომ იყო, გემიდან მოეწონა ასე მოზიმშიმე ქალაქი, მისი თვალწევდენელი სანაპირო, მაღალი, ყავისფერი, მუქი ქვის მკვრივი სახლებითა და წაბლის ხეივანებით, ტყეებით... ცნობისწადილმა და სილამაზემ იმდენად არა, რამდენადაც ფიქრმა, აქ, ამსილიდე, მიღეთ ქვეყანაში უფრო იოლად გავიტან თავსო და საკმაო ხნითაც დარჩა. ოდესაში, მით უფრო მაშინ, არც ისე იოლი იყო თავის შენახვა და ცხოვრება, როგორც ერთბაშად მოეჩვენა. თავიდან არც გაუშართლა მაინცდამაინც. ერთხელ ციხეში მოხვდა მოკლე ვადით, თითქმის სასაცილო ამბავზე, მაგრამ გულს იმით ინუგეშებდა, ახალგაზრდა, გამოუცდელი ვიყავიო, მეორედ, შორეულ და ყინულოვან ვრცელ რუსეთში, თან ხანგრძლივად — ცხრა წლის ვადით გადაასახლეს. ყველაფერი — ავიცა და კარ-

გოც, საკმაოდ გაიგო, ნახა, განიცადა... ბოლოს მაინც აქეთ, ამ ზღვისპირა და მშობლიურ სოფელთან მახლობელ ქალაქისკენ გამოუწია გულმა. ცხადია, იმიტომ კი არა, მის ქვეყანაში, მისი სოფლის მეზობლად მდებარეობდა ეს ქალაქი და, თუკი სურვილი ექნებოდა, ჩააკითხავდა თავისიანებს, და-ძმებს, ნოხუც დედას ნახავდა ხშირად, მაშის საფლავის ქვას მოინახულებდა, ან მშობლიურ მთა-ველეებიდან მონაბერი ნია-ვით დატკებოდა, აქაურ მზეს, ჰაერს, ცას, მიწას თუ ბალახს — სადაც ფეხი საბოლოოდ უნდა მოეკიდა, — ერთი სახელი: სამშობლო რომ ერქვა, არამედ სულ სხვა ფიქრითა და მოსაზრებით ჩამოვიდა...

იქ, შორეულში გაუჭირდა.

ზამთარი იცოდა საშინელი, გაზაფხულიცა და შემოდგომაც. ცხრა თვე თოვლი იდო, სუსხი და თოში წანწალე-ბდა. მოკლედ, ისეთი მკაცრი და თვე-ობით გადაბმული უქმური ამინდი იცოდა, მზე რომ ერთხელ არ გამოიჩენდებოდა და ძვალ-რბილს არ გაგიტოვებდა ადამიანს. თუ გაგიტოვებდა წელიწადში ის სამი თვე მზე სხეულს და, მით უარესი — ცერისტოლა, რწყილობარია მწერებივით რომ მორთავდნენ კოლო-ები ბზუილსა და წრიალს, თან ისე მწარედ და შხამიანად იკბინებოდნენ, და-სივებული გქონდა ყოველთვის ცხვირ-პირი და, შენდა უნებურად ისევ ზამთარს თუ მოინატრებდი...

სამუშაოც ზამთარივით მკაცრი და აუტანელი ჰქონდა.

მთელი დღე ხეები უნდა გეჭრა, მო-რებად უნდა გეშაღებინა, ხერხი და ნა-ჯახი უნდა გქეროდა გაფიჩხულ თით-ებში... არც ტყე ილეოდა აქ და არც მი-წას უნდა ამოესუნთქა და გამოეხედა თეთრი, ბრჭყვიალა, უსამანო საფარი-დან. იმსიდიდე და ლარივით ხეები იდ-გა, როგორადაც არ უნდა აგებოდა, თა-ვი არ გადაგეგდო უკან კისრის ძარღვე-ბის გაშეშებამდე, დაწყდომამდეც, თვალს კენწერომდე მაინც ვერ მიაწ-ვდენდი. ცაც არ ჩანდა მათში, ტოტებ-

ში ნაფლეთ-ნაფლეთ გახლართულ თუ დაინახავდი რალაც ღია ფერს...

ალიონზე გაჟყავდათ სამუშაოდ. ათი-თორმეტი კილომეტრი უნდა გაევილოთ თოვლში, ყინვაში დაწყობილად, წალ-იკწალიკ... ნაშუადღევს იქ, ტყეში ას-ადილებდნენ: მძაღ, გულისამრევი ქო-ნიანი წყლის ნახარში, გამხმარი, შავი პურის ციცქნა ნაჭერი — სულს ძლივს რომ შეგიკავებდა, კიდეც — ერთი თა-ვი ნიორი სამ კაცზე წამალივით, რომ-ელსაც არ ჰამდნენ, ღრძილებსა და კბილებზე ისვამდნენ, იხეხავდნენ მა-ლიმალ, კბილები არ დაგვცვივდესო.

გვიან, შეღამებულზე მოდიოდნენ უკან, ყაზარმებისკენ თოფიანი ბადრა-გების თანხლებით. მოლასლასებდნენ დალილილ-დაქანცულნი, გაყინულ-გათო-წილები. ქვასავით ნარი და მუქი, რა-ლაც ჩაისმაგვარი თბილი სითხე ჰქონ-დათ სანატრელი.

ერთხელ მალე მოილიეს სამუშაო და სანამ დაიძვრებოდნენ, კოცონი გა-აჩაღეს თოვლში. სითბომ თვლემა მოჰ-გვარა მთელი დღე ფეხზე მდგომ და ნაჯაფარ კაცებს. მიღულული ქარი დროდადრო თუ რკალავდა აპარპალე-ბულ ალს და მაშინ კვამლიც ზევით კი არა, მიწაზე უნდა გაწოლილიყო თითქო განზრახ — თავთავიანთ საფიქ-რალში ნაჭუჭშივით მცხოვრებ და დაბ-ამბულ ქურთუკებში გამოხვეულ, მკაცრ, ნიკაპჩამოზრდილ, გახევებული სახის ადამიანებისთვის ერთდროულად ამოეჭიკუნა მწარე კვამლს თვალეები, ფიქრი წამით მაინც დაერღვია, ისიც იმიტომ ალბათ, უნდო, ქვეშეჭეშა მზე-რა რომ გაეპარებინათ ისევ ერთმანე-თისკენ.

ბარონმა ცდუნებას ვერ გაუძლო, ნაჯახი ამოიღლია და სიბნელეს შეერ-წყა. არც ისე მოშორებით, უკვე ზრწნაგამჯდარ არყის ხის მორს გაფ-შეკილი, ყინულადტყეული თოვლი ნა-ჯახით აათალა, გადაფხიკა და ჩამოჭდა.

ზაურ კალანდია
ზაბარაძე

გულშინამ ერთი ტომარა კარტოფილი ეშოვნათ ბიჭებს საიდანაც. ნახევარ ბადრაგს უწილადეს, დანარჩენი კი თვითონ. ვითომც მათ შეუმჩნევლად ჩაყარეს ცეცხლში, შეწვეს და მადიანად შეექცნენ. თუმცა, რას ეყოფოდა ამდენ მშვიერ კაცს ნახევარი ტომარა კარტოფილი, ორი-სამი ცალი თუ შეხვდა ყოველ მათგანს და ეგ იყო. ვილაცა წკირით მოხერხებულად არიდებდა ღროღადრო აგიზგიზებულ კოცონს კარტოფილს, ერთი ცალი შეუმჩნევლად გამოგორდა ბარონისკენ და მანაც აღარ დაახანა, სასწრაფოდ უკრა თავი ქურთუკის ჯიბეში...

მუშუში მოიქცია კარტოფილი და ხელი მომუჭა; იგრძნო, როგორ ჩაიჩუტა მისი ატარეცილი და გამწვარ-გაფუქული კანი...

ხელი ამოიღო ჯიბიდან.

მაშინ პირველად დასწყევლა ბარონმა იქაურობა. მარტო იქაურობა კი არა, მისი ცხოვრების გზა და წესი, დაბადებაც ინატრა გულით, ალაღად, აქედან გასვლა თუ როდისმე ეღირსებოდა, სხვანაირად აეწყო მერმინდელი ცხოვრება, ბევრი რამ შეეცვალა და გარდაექმნა... ვთქვათ, ხაბაზობა მაინც ესწავლა. მაინც კი არა, მთელი სიცოცხლე პური ეცხო, თავდაღმა ჩაკიდულიყო ცხელ თონეში, ოღონდაც ამ საშინელ მდგომარეობაში კიდევ ერთხელ არ ჩავარდნილიყო... მართლაც, რა სჯობდა იმას, თუ რული მოერეოდა კაცს ხორბლის ფქვილით სავსე ტომრებში გამშლართულს, ისევ პურის მადის აღმძვრელ სურნელსა და სითბოში რომ გამოიღვიძებდა... მეტი არაფერი უნდოდა ახლა ბარონს, გარდა თბილი, ცხოველმოყვრელი პურის სურნელისა, ორიოდე ძირი იზაბელასი, კიდევ — თავისი ქვეყნის მზისა, მთვარისა... იმ ოდისა და რიკულებიანი ვიწრო აივნისა, საიდანაც პირველად ცა, მიწა, ხე, ბუჩქი, ბალახი... მისი სოფლის ტალახიანი შუკა ერჩივნა ბარონს იმ წუთას ყველაფერს, მაგრამ ეს არც ისე იოლია და ცოტაცაა, ცხადია. ეს ზოგ-

ჯერ მთელ ცხოვრებას ნიშნავს — მშვიდს, მართალს პატიოსანს და, რაც მთავარია, იმავე მზესავით, მთვარესავით, ვაზივით მარადიულს... ეგ ხომ ზღაპარი უფრო იყო! ამ ყინულეთიდან სამოთხისაკენ გზასავალს უფრო იოლად იპოვიდა კაცი და აღრეც ჩააღწევდა, ვიდრე ამ ნატვრას აისრულებდა, ანდა, თვითონ ის — ბარონი, გულში შეურყევლად რომ დაიჭიდებდა ხოლმე.

„ბარონ!“

ძახილი შემოესმა.

„ბარონ! ეპეი ბარონ!“

ტყემ აიტაცა, ააზვავა თითქო სახელი — „ბარონ“, მერე სივრცეს ოთხივე ფრთით გაეკიდა...

გამოფხიზლდა.

სწრაფად აიღოკა გაშლილი ხელისგული და ღამის გასათევად აძრულ ბანაკს ისიც მტკიცედ და თამამად შეესიტყვა, შეეხმანა...

ეს მაშინ, მკაცრი და აუტანელი რეჟიმის დროს ინატრა ბარონმა. სამხრეთელი კაცი იყო, იქაურ თოვლსა და ყინვას მიუჩვეველი...

არადა, კიდე-განი არ ჰქონდ მართლაც ზამთარს, არც იმ ქვეყანას — იმავე თოვლივით, ტყეებივით, ყინვებივით, ქარების უთავბოლო წანწალივით არ ჰქონდა დასასრული... რაც არ უნდა ჩაგეცვა, ძვალ-რბილში გატანდა სუსხი, ღღემუდამ ცხვირპირმოყინული და ყურებგათოშილი დადიორი, ფრჩხილები — წამძვრალივით გქონდა. დრო არც მოძრაობდა აქ თითქოს, დრო — მკვდარი, გაყინული ვეშაპის ვეება ზურგივით — არ სუნთქავდა, უმოძრაოდ იწვა ქათქათა და უკიდევანო, მკაცრი და დაუსრულებელი სივრცე...

ბევრ ვინმეს უცდია გაქცევა ბარონის დროს. ზოგს ყინვა და სუსხი ველარ აეტანა, ზოგს — შიმშილი... ვის — თავისუფლების წყურვილი მიარბენინებდა, ვის კიდევ — ალბათ, ახალი ცოდვა-ბრალი და, რა თქმა უნდა, იმისი შიშიც — რომელ ერთ პატიმარს არ მოუვიდოდი თვალში და არ გამოგ-

ლადრიდა ყელს დანით, ან თავს ნაჯახით არ გადაგისხნიდა...

მაინც ყველაზე მთავარი ის მკაცრი და გაუსაძლისი რეჟიმი იყო, იქ რომ მაშინ ბატონობდა — ყოველწამს სუსხივით რომ გცემდა სახეში. ყინვაზე უფრო რომ გიჭერდა მარწუხებს ყელში და თანდათან გახრჩობდა...

თითქმის უშედეგო იყო გაქცევა, „თავზეხელაღებულით“ ამბავს, უფრო ხშირად კი, მათი აღსასრულისას, გებულობდნენ და მით იყვნენ მერე მთელი ის დღე, კვირა, თვე პატიმრები აფორიაქებულნი. ზოგჯერ თავისით მობრუნებულან უკან გაქცეულები, უფრო სწორად, სამი შემთხვევიდან ორს ვერ გაუგნია ტაიგაში, მხარი ქცევიათ, გზის დაუსრულებლობას, სიცოცხეს, შიმშილს, კოლოების შემოსევას, ლალატის სუნსა და შიშს სასო წარუყვეთავს მათთვის და... მობრუნებულან. ის სულელური ნაბიჯი კი, ვითომც სამშვიდობოს გავაღწევდითო, დაუწყევლიათ, და (ცალკე იმისი შიშით: უფრო მკაცრი რეჟიმი და რამდენიმე წლის დამატება აღარ აგვცდებო) ერთიორად მოკაცულან და დაჩივებულან საწყლები. თუ არ მობრუნებულან, როგორც წესი, რკინიგზაზე გასულთ საბოლოოდ, ან ტაიგაში გზა ახნეულთ მოიხელთებდა ხოლმე სპეციალური ჯგუფი, კაცის სიმაღლე გაწვრთნილი ნაგაზებით რომ მოსდებოდნენ ოთხივე მხარეს, ან ადგილობრივ მცხოვრებთა ქოხებშიც მოუშვყვდევიათ. ვითომც საიმედოდ თავშეფარებულნი და ისევ მასპინძლებისგან გაყიდულნი... ხელებგაკოჭილებს მოათრევდნენ უკან.

მაგრამ ის ერთი შემთხვევაც ხომ იყო, თითქოსდა ყველას გასაკვირად, იმედადაც — ცამ ჩაყლაბა თუ მიწამ, — არავინ იცოდა გაპარულთა ასავალ-დასავალი. ვერც ვერასოდეს იგებდნენ. და ეს გაუჩინარება უკვე ნიშნავდა იმას, რომ ისინი სამშვიდობოს იყვნენ გასუ-

ლები. მერე ეს ბნელით მოცული და ასე იღუმალის შემთხვევა ჰკრავდა კვლავ ახალ ჯგუფს, ერთ მუშტად აქცევდა, თავზე ხელს ააღებინებდა, გადარჩენის იმედს ჩაუსახავდა თითოეულს და... გარბოდნენ. ათ-თორმეტ საათში იგებდა ბანაკი გაქცეულთა ამბავს და ფეხზე დადგებოდნენ დიდპატარიანად. სანამ არ გაიგებდნენ. ჩავარდნენ ბიჭები თუ სამშვიდობოს გააღწიეს, ძილი და მოსვენება არ ჰქონდათ პატიმართ, მათებრ მხნეობასა და მათებრი სულის ჩაბუღებაზე ოცნებობდა ჩუმად ყველაზე მშიშარა და გულდელაღი.

მაისის დამლევს, როცა მზემ გამოიხედა, დათბა და ალაგ-ალაგ გალღვა კიდეც თოვლი ტაიგაში, კოლოებმა კი უმატეს ბზუილს, ბარონმაც გადაწყვიტა გაქცევა. ერთ ჩეჩენ ბიჭს გაენდო, ყველაზე სანდო და პირიან კაცად მიიჩნია იგი. ჩეჩენს თვრამეტი წელი ჰქონდა მისჯილი და დიდი სიხარულით დათანხმდა, ოღონდ მესამე კაცი არ გვინდა, ორნი უფრო იოლად გავაღწევთო, უთხრა და, ცოტა არ იყოს, რალაცაზე დაეჭვებული ბარონი, თავის სისწორეში საბოლოოდ დაარწმუნა.

მთელი თვე ემზადებოდნენ. რვა-ათი დღის სამყოფი პური და ნიორი მოაგროვეს, გაქცევის დღე და ადგილიც კი დანიშნეს... მაგრამ იმ სიზმრებად-ქცეულ კვირას მიენდო თუ გულმა უგრძნო რალაცა, გაქცევის წინა ღამეს უკან დაიხია ბარონმა, ასჯერ აწონილი და გადაწყვეტილი ჩანაფიქრი რალაც წამში ჩაშალა. მართლაც, ისეთი გრძნობა დაეუფლა, რომ ვერ გააღწევდა სამშვიდობოს, ჩაიმაჩხებოდა სადმე ლალატით, თუ მგლისა ან მგლისფერი ძაღლის წერა გახდებოდა, იქნებ ტყვიით გადაუხსნიდა თავის ქალას სადმე

ბადრაგი... რაშიც ვერ დაარწმუნა ვერ-
აფრით ის ახალგაზრდა ჩეჩენი, მისი
გულის ხმა, სიზმარი, წინათგონობა
გულდებლობასა და ლალატში ჩაუთ-
ვალა და შიგნეულს საკუთარ ხელებ-
ში დაგაჭერინებო, დაეჭადნა.

კარგა ხანს ფიზიკლად იყო. რკინის
გრძელი ნატეხი იშოვა, სამართებელ-
ივით ალესა და ჩექმის ყელში ჩადო,
ლამე — ხელში ჰქონდა ჩაბლუჯული და
ცალი თვალი იმ ჩეჩნის ნარისაკენ ეჭ-
ირა.

ეტყობა, ისე მტკიცედ ჰქონდა ჩე-
ჩენს გაქცევა გადაწყვეტილი, მისთვის
არ ეცალა. მათი წაქინკლავების მეთე-
დღეს ის და ერთი თბილისელი სომე-
ხი გაიპარნენ...

მესამე დღეს, ყაზარმიდან ასიოდე
ვერსზე, ტაიგაში იპოვეს სომხის გვამი.
ხრამივით ჩანაქცევ ალაგას, თოვლქვეშ
ჩაემარხა ვილაცას... ვილაცას კი არა,
ჩეჩენმა უღალატა, ცხადია, თან თითქოს
სამითა ფიწალი უტაკებიათო, ერთნა-
ირად და ერთ ხაზზე ჰქონდა ზურგში
ჭრილობები. მკერდიდანაც რომ გაღ-
წია... როგორც ჩანს, ორიოდ გირვანქა
პურისა და ამდენიმე თავი ნივრის გა-
მო გაეწირა ჩეჩენს ამხანაგი და მარ-
ტოკა წასულიყო...

გზას ველარ გააგნებს და დღეს-ხვალ
აქ მოგვივადებენ ხელებგაკოპილსო, იღ-
რინებოდნენ ჩეჩენის ბინძურ, საქცი-
ელზე ცოფმორეული პატიმრები. კაც-
ის კვლა რა ისეთი ცოდვა იყო აქ, არც
დანაშაულის მეტ-ნაკლებობა არსებობ-
და, თითქმის ერთნაირად — ქურდს და
ავაზაკს, მკვლელს და ღვთის გარეგანს
მოეყარათ თავი ყაზარმებში, მაგრამ ას-
ეთ დროს ლალატი მაინც ვერ წარმოე-
დგინათ და კბილებსაც მიტომ ილესა-
დნენ. ვერ გამართლდა მათი ნაფიქრი
და ნააზრევი. უკვალოდ გაქრა ჩეჩენი,
ნადირმა დაგლიჯა, შიშშილით ამოხდა
სული თუ სამშვიდობოს გააღწია, არა-
ვინ არაფერი იცოდა.

სომხის გვამი რომ მოასვენეს მარ-
ხილით ბანაკში, ბარონი კარგა ხანს

გონს ვერ მოეგო, შიშიც ჰქონდა ტანში
გამჯდარი და ის უცნაური თრთოლვა-
სიზარულიც, რომ საშიშროება დრო-
ულად ეყნოსა... სასადილოში რომ მი-
დიოდნენ, ისეთ ადგილზე დაესვენები-
ნათ ბრეზენტგადაფარებული გვამი,
ყველას სათითაოდ რომ ენახა. ჩან-
და, ამით იმისი თქმა უნდოდათ: აი, ას-
ეთი დაუნდობლობიც ხართ ერთმანეთ-
ისთვისო!...) იმ ღამით, როცა მიჩუმდა
ყველგან ყველაფერი, ნარზე მუხლმოყ-
რილმა ილოცა ბნელში, ღმერთი ასენა
და — აქედან გასვლა თუ მელირსა,
ჩემს სიგრძე სანთელს აგინებო ილორ-
შიო, გულწრფელად შეჰპირდა დამბად-
ებელს. ის ერთი კვირა კი, თოვლში
საგანგებოდ ჩამარხული, ნალალატევი
და უღვთოდ განწირული თბილისელი
სომეხი ედგა თვალწინ...

დრო მაინც გადიოდა...

ის ცხრა წელიწადი მოიხადა პატი-
ოსნად, თვით ორმა ბადრაგმა მარხი-
ლით მიაცილა მატარებლის უახლოეს
სადგურამდე. დღე-ნახევარი ელოდა
სატვირთო მატარებელს და მშვიდო-
ბით წამოვიდა. ის ნატვრა — მოპარუ-
ლი კარტოფილი რომ ედო ჯიბეში და
ჩემს სოფელში ხაბაზი უნდა გავხ-
დეო — ნატვრადვე დარჩა. არ გახსენ-
ებია მაშინაც კი, ღია ვაგონში ვეებერ-
თელა მორებშუა საცოდავად რომ იყო
მოკუნტული და ჩაწენილი; არც ის
იზაბელას ორიოდ ძირი და არც მშობ-
ლიური მწველი მზე და ზღვისპირეთი,
მისი გრილი და იდუმალი, ქაობისფე-
რი საღამოებით... სულ სხვა გეგმებს
აწყობდა გზაში. როგორც ჩანს, აქედან
თავდაღწევა იყო მისთვის მთავარი,
უფრო სწორად, ამისი უფლება რომ
ჰქონდა უკვე, რა თქმა უნდა, სახელ-
მწიფო ბეჭდით განმტკიცებული... ამი-
ტომაც ხშირად მოიფათურებდა ხელს
გულის ჯიბეში, სადაც ოთხადგაყეცილი
ის პრიალა ქალადი ედო და არც და-
ფიქრებულა, ისევ ოდესა ქალაქს მია-
შურა.

ოდესაც დატოვა გვიან.

ახალგაზრდა და ლამაზი გარეგნობის, ხორცსავსე რუსის ქალი ჩამოიყვანა აქ თავისი ზუთი წლის გოგონასთან ერთად და მის მერე (თუ იმ სამ წელიწადს არ ჩავთვლით, მეზობელი ბიჭის თვალდათხრის გამო კვლავ უცხო ქალაქის სატუსალოში ჯდომამ რომ მოუწია) აქედან ფეხიც არ მოეცვალა.

ვილად-ვილადები ახლაც ამბობდნენ: ოდესაც ახსოვთ ბარონი ოდესაშიო. თვითონაც ხშირად მოეკრა ამისათვის ყური და უკვირდა. თუ არ უკვირდა, ეჭვობდა მაინც, ვის უნდა ვახსოვდე ოდესაშიო, მაგრამ ამის გაგონება მაინც სიამოვნებდა. რვა წელიწადი ისე იცხოვრა, ერთი ზეირიანი მეგობარი, სულ ერთია. — ქალი თუ კაცი — არ დარჩენია. აქამდე გულით რომ მონატრებოდა. თუმცა ეგ არ უშლიდა ხელს, ზოგჯერ იქაური ამბავი მოეგონებინა და სინანულით ეთქვა: იქ, დერბასოვოზეო... ეხ, ვის არ ნახავდი, — მარტო არკაშა კმარაო... ვისაც არკაშა სევერნის სიმღერები არ მოუხმენია, იმან ოდესა არ იცისო, გულმომწყვლელო სინანულით დასძენდა. ვინ იყო არკაშა, ყველას აინტერესებდა, თვითონ კი დუმისს არჩევდა ხოლმე. სივრცეს თვალგაშტერებული და ფიქრიანი მიაჩნდებოდა... მერე, გვიან — ზიხტერ მახტერ აბდელმახო*, წამოიძახებდა აღგზნებული და ინტერესს უფრო უღვივებდა პირდაფჩენილ მსმენელთ... ბევრს აღიზიანებდა უკვე მისი მონათხრობი, ბევრი — ეჭვის თვალითაც უყურებდა, მაგრამ ვერავინ ვერაფერს უბედავდა. მართო გუჯა წამოუხტა ერთხელ: ოდესეღ „ფარტაჩებთან“** ზომ არ გგონია შენი თავიო, შეაწყვეტინა, პირში სიტყვა შეატოვა და წაეიდა. ბარონს არაფერი უთქვამს. უბრალოდ, ჩაიცინა და სხვა რალაცაზე გადაიტანა საუბარი. მას მერე იშვიათად ხვდებოდნენ ერთმანეთს გუჯა და ბარონი. მართლაც, ვინ არ

იცოდა, ოდესას რას გააკვირვებდა კაცი მაშინ. რა ძალის, ნიჭის, მზნერების არ უნდა ყოფილიყავი, „შავი ხალხის“ ზღვა იყო, თავისი შენაკადებით, ტბებით, გუბეებით და მართლმსაჯულება რომც არაფერი, ისევ შენი ზნისა და ხელობის ადამიანისგან გელოდა ყოველ წამს ხიფათი. ათასი თვალი და ყური უნდა გამოგება, თავი მხრებზე რომ შეგრჩენოდა. აქაც დასწრებაზე იყო ღალატი და გაუტანლობა, როგორც იმ შორეულ და კაცქამიების ბანაკში. მარტო ჰკუთითა და მოხერხებით რას გახდებოდი „ჯუნგლების კანონში“, ღლიერი და ტანდაძგრული, ნახტომ-შეუმცდარი ვეფხვივით სხარტი და დაუნდობელი უნდა ყოფილიყავი... და აქაც, როგორც შორეულში, ჩეჩენთან ერთად გაქცევა რომ გადაწყვიტა, ისევ გულისხმამ შიშვით უბიძგა ბარონს — არ დაჩაგრულიყო, რაც მთავარია, თავი არ წაეგო საბოლოოდ. მაშინ თუ გაახსენდა ეს ზღვისპირა და ჩუმი, უხმაურო, იღუმალი ქალაქი. ის ერთი კვირა, სოფლიდან რომ იყო გამოქცეული, ღრმად ჩარჩენოდა გონებაში. თავიდან სიზმარში ნახა, მერე თანდათანობით ფიქრად ექცა აქაურობა... აშკარად გრძნობდა, აქ უფრო მყუდრო და მშვიდი ცხოვრება ელოდა, ვინემ „დედა-ოდესაში“, ოდესა მისთვის დედინაცვლობდა და მასაც, როგორც ზრდადარულბულ გერს, თვალი შორს და გაქცევაზე უჭირა... მშობლიური ქალაქისკენ ეჭირა, დარწმუნებული ჩანდა, იქ უფრო იოლად და თავისუფლად, რაც მთავარია, კარგად იცხოვრებდა მისი გაქანებისა და მიდრეკილების კაცი, ამისათვის საკმარისი მოცდოლება ზომ დეეგროვებინა უკვე.

ეს ერთი ღრმად სწამდა ბარონს: თუ ქალს კაცი მაინცდამაინც არ უყვარდა, უნდა შინებოდა მისი, საერთოდ, ამ უკანასკნელს უფრო ითხოვდა იგი.

* სიტყვები თამაშია.

** ქორაბის კრალთი ნეტახელო.

ახალგაზრდა ქალი იყო აიდა, ვნება არ აკლდა და სილამაზე, თავიდანაც ტკბილად იყვნენ და მიტომ ჩამოჰყვა აქ თავისი, ხუთი წლის გოგონასთან ერთად. მისთვის ერთობ ძნელად მის-აჩვევ და უცნაურ ქალაქში, მაგრამ გარკვეული ხნის მერე, ბარონში მოტყუებული დარჩა თუ მისი სიყვარული არასოდეს არ ჰქონია, საშინლად ცივი და გულგრილი გახდა იგი ქმრისადმი, ამ ბოლო დროს მაინც, შიშით კი, საკმაოდ ხანს და ფარულად ეშიწინოდა, როგორც სიყვარული (თუ ის მაღალი და ან არაა, ცხადია!) არც შიშია ხოლმე ხშირად მყარი, ფესვი ღრმად არა აქვს გადგმული და ერთ მშვენიერ დღეს თვითონ ქალმა შეიგარძნო, თავის თავში აღმოაჩინა მოულოდნელად, რომ ის აღრინდელი თუ ფარული შიშიც გაქრობოდა. სიყვარულთან ერთად და ცოტა აგდებულადაც უყურებდა უკვე კაცს. არადა, სანამ ბარონი გაერკვეოდა, რა და როგორ იყო, საერთოდ, იყო თუ არა დღეს ან როდისმე ვინმესთვის საშიში იგი ქალს მასზე არანაკლებ ეგრძნო ეს და გამოეტანა კიდევ თავისი განაჩენი. ერთი სიტყვით, მიმხვდარი იყო, რისი შემძლე და გამკეთებელი ჩანდა დღეს მისი ქმარი (საერთოდ, ქალებს ეგ იოლად ძალუძთ, ისინი ყოველთვის ფხიზლობენ, ქმრების გულისცემას, ფიქრს, ძალას, მხნეობას — მიძინარე მამაკაცზე კი — გაფაციცებით არიან მიყურადებულნი) ასე რომ, რაც დრო გადიოდა, ემატებოდა ასაკი თვითონ და, რაღა თქმა უნდა, ბარონსაც, აიდა კვლავ და კვლავ რწმუნდებოდა იმაში, მისი მეუღლე არაფრის მაქნისი რომ იყო...

თუ გინდა, ჩემზე უფრო მშიშარა და მხალისიო, გაიფიქრებდა ხოლმე და ეცინებოდა იმ აღრინდელ შიშზე. ხოლო, თუ უჩუმდებოდა და უჩერდებოდა სახლში, ერთით — ზედმეტ უსიამოვნებას არიდებდა თავს, არ ღირდა ყოველივე ეს საკამათოდ და სადავებარაბოდ, მეორეც — არც ისე ახალგაზრდა იყო უკვე... კარს არავინ შემო-

უმტვრევდა, არ ჩაუდებდა საფრთხე კალთაში, ვთქვათ, უფრო ძლიერი და ღირსეული მამაკაცი. არადა, ქალი იყო და უნდა ჰყოლოდა გვერდით ვინმე. ვინმე კი არა — მარჩენალიცა და ლოგინის გამზიარებელიც... ასაკმოყრისას — სულ ერთია, ქალს თუ კაცს — სიყვარულზე უფრო ახლომდგომი ადამიანი სჭირდება, ყველაზე საშინელია საცქერად, ალბათ, შენს გვერდით დაცარიელებული ლოგინი. ხოლო, რაც შეეხება სიყვარულს, იქნებ ისიც ველარ გაიხსენო, როდისმე არსებობდა თუ არა იგი... ის წუთიერი აფეთქებები კი, რაც ასაკოვან ცოლ-ქმარს შორის ხდება, უბრალოდ, მაქისცემას თუ აუჩქარებს რომელიმე მათგანს და მეტი არაფერი.

ბარონის გერი ოცდასამი წლის გაუთხოვარი გოგო იყო; ქორფა, მზემოკიდებული, ხორბლისფერი კანისა და სავსე ძუძუ-მკერდის პატრონი. — ლალი, ზედმეტად თამამი და თავნება ქალიშვილი.

ბარონი ზედავდა, არ იქცეოდა მაინცდამაინც კარგად მისი გერი, ხშირად გვიან, ღამის პირველ-ორ საათზე მოდიოდა, ვილაც-ვილაცების მსუბუქ მანქანაშიც მოუტრავს თვალი, რაც, ცხადია, არ მოსწონდა, მაგრამ უყრუებდა, არ იმჩნევდა არაფერს.

აღრე უყვარდა თითქოს... არა, თითქოს სიყვარულს ვერც კი დაარქმევდი, ის ხანმოკლე დრო — სამიდან ათ-თორუმეტ წლამდე ედგა თვალწინ, მხოლოდ ის წლები დამახსოვრებოდა — პატარა, ერთი ციკნა გოგონა რომ იყო; ღამაში, ანცი, პეპელასავით მსუბუქი და სიფრიფანა, ბავშვური, უზაყველი თვალების მქონე, დაუსრულებელი ტიტინი და მოფერება რომ უყვარდა... მერე ეს გამოხედვა გაუქრა თანდათან, გაუუხეშდა საბოლოოდ თუ თვითონ ბარონი ფიქრობდა ასე, უკვე უცნოსავით ხვდებოდა, ცუდად უყურებდა გერს დღითი-დღე, თითქოს ტანის მოულოდნელ აყრასა და ფერ-ხორციტ შეცვლაში რაიმე დანაშაული ეგრძნო და დაენახა...

მზერაც სხვანაირი, უფრო ცბიერი გაუხდაო, გაუფიქრებია და ხშირად ხმამაღლადაც წამოსცდენია ბარონს. იმ ბავშვობის წლების გამო თუ სცემდა გერს პატივს და ამიტომ სწყინდა, ზოგჯერ გულზეც მოაწვევბოდა მისი უკმეზობა თუ რაიმე არასასიამოვნო საქციელი. მაგრამ მაინც ჩაურევლობას არჩევდა მის ცხოვრებაში. ერთი ორჯერ კი უყვირა მეუღლეს: შენს შვილს მიხედვე, ქალოო! რაც, ცხადია, არც დაქადნება იყო და არც გულდაწყვეტილი კაცის დაჩივლება.

ერთხელ სახლიდან რამდენიმე დღით წასვლა მოუწია.

ხშირად სამი-ოთხი დღით, ზოგჯერ კვირითაც მიდიოდა, ოღონდ სად და რა საქმეებზე, ამის ანგარიშს არავის აბარებდა, მაგრამ პატარა შავ ხელჩანთას (ჯერ კიდევ ოდესაში, რომელიღაც უცხოელი ტურისტისათვის აეღლიტა, თვითონ კი — უცხოელ დიპლომატსო, ფიქრობდა) რომ აიღებდა ხელში, მეუღლე და მისი ქალიშვილი ხვდებოდნენ, ბარონი ქალაქიდან გარკვეული ხნით „საქმეზე“ მიემგზავრებოდა.

ეტყობა დროზე ადრე მოუწია ბარონს უკან მობრუნება, ან გერმა სწორად ვერ განსაზღვრა, რა დროს მოვიდოდა შინ მამინაცვალი...

მოვიდა გვიან, შუალამისას, დაღლილ-დაქანცული და თავის ოთახს უხმაურად მიაშურა. საკუთარი ლოგინის სითბო და დასვენება მონატრებოდა ნამგზავრს, ტანშიაც უსიამოდ სტეხდა და, ხომ არ გავცივდიო გზაში, ფიქრობდა.

გასაღები საკლიტურს მოარგო, გადატრიალა და კარს ხელი უბიძგა...

საშინელი წვეარამი იდგა შიგ.

უცებ რაღაც სუნი ეცა... ჩვეულებრივი გამოკეტილ ოთახში დახუთული, სინესტეშეწოვილი ჰაერის კი არა — უცხო და უთვალავი ქალის და კაცის ნასუნთქით გაელენთილი, ორთქლივით მკვეთრი და დამძიმებული, მძალე, გულისამრევი სუნი და შეაყოვნა, დაძაბა...

ევონა სხვის ოთახში მოხვდა. აქაურობისთვის თავისდა უნებურად, აქაურობისთვის გასაქურდავად შემოპარული ქურდი და ავაზაკი იყო — უკვე კარი რომა აქვს ღია, არც არავინ ეგულება ოთახში, მაგრამ მაინც უნდა დარწმუნდეს, კარგად უნდა დაყნოსოს ყველაფერი, თვალი ბნელს შეაჩვიოს და, რაც მთავარია, ზუსტად განსაზღვროს — სად, რა განძეული ინახება, სად — მომდევნო ოთახის კარია და ფანჯარა... რაღაც წამში გაიზიაროს ესენი და მერე გადმოსცდეს კარის ზღურბლს...

— ვინ არის?

ქალის შიშნარევი წამოცნაილებასავეთ ხმა გაისმა...

— მე ვარ...

გერის ხმა ეცნო.

ეს ისე მოულოდნელი აღმოჩნდა მისთვის, უფრო გაშრა და გახევდა... მართლაც, კარგა ხანს ვერ მოვიდა გონს. იდგა და, არც ბნელში აპირებდა შებიჯებას, არც გამობრუნებას, რაღაც უაზროდ და გონდაკარგულებით მისჩერებოდა გაიდუმალებული წყვილიადის სახიფათო ფუთფუტს...

ამ ოთახში ათი წელი იწვა ბარონი, იწვა უკვე თავისთვის და მარტოც. მეუღლემც იშვიათად, კვირაში ერთიორჯერ თუ შემოიხედავდა, ისიც გვიან ღამით, სიბნელეში და პერანგისამარა, ქოშების უხეში ჩლახუნით, იფიქრებდით, ისე, შემთხვევით, ან რაიმე არარსებულ საგნის მოსაძიებლად არისო შემოხეტებულნი, ხან რას გამოედებოდა და ხან — რას... და, ბარონიც პატარა ზუქფარისაკენ გააცოცებდა ხელს, ყოველთვის თავითი, დაბალ სკამზე რომ ედგა და ღილაკს ცერს დაჰკრავდა, გაუნათებდა ოთახს... იმიტომ კი არა, უფრო იოლად მოძებნიდა ქალი მას, რისთვისაც შემოსულიყო იგი აქ ასე გვიან ქმრის ოთახში, არამედ (როს აენტებოდა შუქი, ქალი ყოველთვის ბარონის

ზაურ კალანდია

ზვარაკი

ლოგინის სიახლოვეს იყო ასევეტილი და დაბლიდან, რაღაც სანახევროდ თუ ელამად განათებულ, უცაბედად გაფოთლილ სხივებზე თვალებს დაფეთებულივით აცეცებდა, თან მკლავს წარამარა იჩრდილავდა თავდახრილი, თითქოს ნათურის შუქი ეჩოთირებოდა...), არც მე მძინავსო, ეუბნებოდა ამით და მიიწევდა გვერდით, კედლისაკენ, ადგილს გაუთავისუფლებდა, რაღაცნაირად, ყვითლად აფორაჩებული და სუნთქვამოხშირებული მეუღლეს ჩასაგორებლად... დიდხანს არც ჩერდებოდა ქალი, უკვე ჩამქრალ-ჩაწკარამებულ ოთახში, ხელის ცეცებითა და ფეხაქრებით გაილაღებოდა კარში...

მაგრამ გერს რა უნდოდა აქ, ისიც მის ლოგინში, ვეღარ გარკვეულიყო და ხელიც უნებურად კედლისაკენ ხელმარცხნივ, სადაც ჩამრთველი ეგულებოდა, გაეჭია...

ოთახი განათდა, თვალმომჭრელი შუქი დაიღვარა და მკლავი სახეზე წამით აიფარა ბარონმა, თუმცა თვალი მაინც შეასწრო, თუ როგორ ჩაყურებულა — თითქოს წყალში ჩაყვინთა და დაიკარგაო — შავბუქუთმიანი მამაკაცის ვეება თავი ქოლგასავით წამოზრდილ და აბოლქვებულ ქვეშაგებში...

მისი ზნის კაცს არც უნდა გაჰყვირებოდა არაფერი, და მაინც ფიქრადაც ვერ გაივლებდა გუნებაში მსგავს რაღაცას, თვალებს არ დაუჭერა... კი, ადრეც გრძნობდა, იცოდა, ვინც ჰყავდა სახლში. სხვისი შვილი იყო და მისი ავხორცობა არ აღარდებდა იმდენად, მაგრამ ეს სხვა რამ იყო, სხვა კი არა — საშინელება, საერთოდ, არაფერს რომ არ ჰგავდა. ის უფრო სარწმუნოდ მიაჩნდა ღღეს — დანა გამოესება გერს მძინარესათვის ყელში, ისევე როგორც კატას არ დაენდო გამზრდელი, საკუთარი ხელით მკვებავი, მარტოხელა მოხუცი დიასახლისის გუშინლამ გაცხებული გვამი, თვალები ამოკაწრა და... არა... ეს იმდენად შეურაცხყოფელი იყო ბარონისათვის, შური რომ არ ეძია, აქვე მოკლავდა თავს, ან გული

უცაბედად გაუსკდებოდა... ვერ შეაქცევდა ზურგს გერის ესოდენ უნამუსობას, ვერც იმ ხუჭუჭთმიანის ქირჭილსა და მზერას გაიყოლებდა გარეთ სამუდამოდ... მისი პატივმოყვარეობა — ბუზს რომ არ ისევამდა ვითომც თავზე უბატონოდ — და, რაც მთავარია, ათეული წლოვით ძლივს შეკოწიწებული სახელი — შიშის ზარს რომ სცემდა ბევრს ჯერაც — არ მისცემდა ამის უფლებას. ეს ორი მცნება — პატივმოყვარეობა და შიში — იმდენად იყო ერთმანეთში გადახლართული და გათქვეფილი, ცალი ფეხით რომ გაბმულიყო მგელივით ხაფანგში, კბილებით გადაილრნიდა ფეხს წვივითან და არც მოიხედავდა უკან, ისე გაითრევდა სხეულს ფორობით... ასე იზამდა უთუოდ! არ დაგიდევდათ ამ ღროს არაფერს!

ხშირად დადგომია ისეთი დღე, საათი, წუთი, სიკვდილის იმდენად აღარ ეშინოდა, რამდენადაც სიმწრით მოპოვებული სახელის ტალახში თრევისა... ეს პატივმოყვარეობა და შიში მიღენიდა ხოლმე, მიერეკებოდა ხან მარჯვნივ და ხან მარცხნივ... ადრე, ახალგაზრდობაში ასე იყო, სიბერეშიც ასე ცხოვრობდა და ვერც მოიქცეოდა, ალბათ, სხვანაირადაც.

შიში... შიში მაინც სხვა იყო, ის ყველგან და ყოველ ღროს ახლდა თან — სხვის ფანჯარაში მიძვრებოდა, თუ უცხოელს პლაჟზე წაპნინა საფულის, შარვალს, სამი დღის მიცვალებულს ძარცვავდა, მეგობარს ღალატობდა, ესარჩლებოდა, არ უშინდებოდა სხვისთვის გამიზნულ დანას თუ მძინარე კაცს უსევამდა სამართებელს ყანყრატოში — ნახევარი სიკვდილი გათავებული ჰქონდა. სული კბილით ეჭირა, სანამ არ დამთავრდებოდა ყველაფერი, არ გააღწევდა სამშვიდობოს, თავის ბუნავში არ დაიგულებდა თავს ბებერი და უსუსური, მაგრამ ამჯერად გამარჯვებული და ალტყინებული, ნაღვლმოგდებული ტურასავით... იმ ღროს მისი პატივმოყვარეობა მიმქრალი და

მიჩქმალული იყო, უფრო ხშირად, გამორიცხულიც... შიში კი, გვამში თავიდანვე შემძვრალი შიში, თავისუფლად ბატონობდა, თითქოს ეგ, მხოლოდ ეგ უბიძგებდა ბოროტებისკენ და გასაქცევადაც პირს ისევ ეგ აქნევინებდა ხოლმე.

გამოდის, რახან ასე ეშინოდა, რატომ ან რისთვის იგდებდა თავს ზღვაში? მაგრამ, ჯერ ერთი, კაცი ყოველთვის თავისი სუსტი მხრით არის საშიში, მეორე — შიში ბრმა გამბედაობას ჰბადებს, მესამე და ყველაზე მთავარი: ამაზე არასოდეს ეფიქრა. ვთქვათ, რომც ეფიქრა, ვერ ახსნიდა და ვერც ჩასწვდებოდა ბოლომდე ვერასოდეს. რაღაცნაირად, კანონზომიერადაც მიაჩნდა, ალბათ, მის საქმიანობას შიში რომ უნდა ზღებოდა თან, ანდა, უბრალოდ: რახან უკვე ჰქონდა მსგავსი ცხოვრებისთვის გემო გასინჯული, ვერ მოიქცეოდა აწი სხვანაირად და ეგ თუ იყო ყველაფრის მიზეზი... რომ შეიგულებოდა მსხვერპლს ახლოს, სხეული დაეძაბებოდა, უცაბცახებდა ყოველი კუნთი; სიამოვნების ნერწყვს ულაბავდა ჩუმად, მალულად... სჯეროდა, ეგ იყო მისი გზა, მისი ცხოვრების წესი და რიგი და ვერც დაანებებდა თავს, ალბათ, ვერასოდეს, როგორც მშვიერი მგელი ვერ მოიშლის ძაღლების შიშით ფარების სიახლოვეს სუნსულსა და წანწალს...

მარტოკას უყვარდა „საქმეზე“ წასვლა, იშვიათად შეეამხანაგებოდა ვინმეს, ბოლომდე კი არავის ენდობოდა — ეჭვიანობის თუ საკუთარი უსინდისობის წყალობით — სხვებიც მასავით უნდოდა გაუტანელი ეგონა.

ამიტომაც იქ, ოდესაში, როგორც უცხო და სხვა ჯილაგის — „ზვერად“, ვისთვის — „ცალფა მგლად“ მოინათლა თავისი წრისა და საქმის ხალხში. კაცმა რომ თქვას, თვითონ ხომ იცოდა, რა „ნადირი“ ან „მგელი“ ბრძანდებოდა, უბრალოდ, მელიასავით ცალად უყვარდა „საკბილოზე“ სუნსული და ბო-

რიალი... ზოგჯერ: კურდღელივით მშაშარა ვარ საქმის წინო, გაიფიქრებდა ხოლმე ანაზღად: კურდღელივით ფრთხილიცო... მაგრამ იმავე კურდღელივით ჰქონდა ყნოსვა და სმენა გამახვილებული, რისი წყალობითაც იშვიათად ვარდებოდა მართლმსაჯულების ხელში, „მშრალად“ გამოძვრებოდა რანაირად ჩახლართული ამბიდან.

აქ რომ ჩამოვიდა და ქალაქის ერთ-ერთ ძველ უბანში დასახლდა, არც ისე უცნობი იყო ბევრ ვინმესთვის. მაგრამ, რაც მთავარია, ოდესღაც „ფარტაჩებთან“ ნაცნობობა და სიახლოვე, თუ შორეულში შერქმეული მეტსახელი — საფეთქელზე ნაიარევივით, კაცალი თავისუფლად რომ ჩაეტეოდა — გაზვიადებულად ჩამოჰყვა და იმ ხალხში, სადაც მას ასე თუ ისე, უნდა ეტრიალა, ეცხოვრა, ადგილი მყარად მიუჩინა. თუმცა, აქაც უამხანაგოდ იყო თითქოს, ხშირად განზე დგომას არჩევდა, მაგრამ ისე მოხერხებულად დანიჭიერდაც, უფრორე მოენუსხა გვერდით მდგომი... მასავით ზნედაცემულს კი არა, მშრომელ, პატიოსან ადამიანს ჰქონოდა ხოლმე მისი რიდი და მოკრძალება, რაიც ერთ-ერთი პირობაც იყო იმისა, დღითიღვე მეტი გასაქანი მისცემოდა... ახერხებდა კიდევ, ოღონდაც უფრო ფრთხილად და ზედმეტი რისკის გარეშე. ერთი პირობა: გუჯა, ბონძი, ჯოჯი, მაშინ თვრამეტი-ოცი წლის ბიჭები, დაიახლოვა, მერე რაღაცაში არ მორიგდნენ თუ მათ გვერდით ყოფნა უკვე არ აწყობდა, ასე მოულოდნელადვე ჩამოიშორა და ისევ მართო და თავისთვის დარჩა.

ერთხანს თავიც კი ანება ყველაფერს. მეყოფაო, იტყოდა და გამოაჩენდა ღრძილებში ჩაუანგებულ, ჩანახევრებულ კბილებს, მაგრამ ისე უნდოდა ეშმაკური სიცილი ჰქონდა მაშინ, უცებ გაფიქრებინებდა, თავისი ნათქვამის თვითონაც არ სჯერაო.

ზაურ კალანდია
ზვარბაძე

მართლაც, სულ მოკლე ხანში ყავა-
ხანის აშენების უფლება მოაკვარახჭი-
ნა სანაპიროზე, რა თქმა უნდა, საკუ-
თარი სახსრებით და ამით ბევრი ვინ-
მეც გააკვირვა. სხვა თუ არაფერი, პა-
ტარა თანხა როდი იყო საჭირო, ყავა-
ხანა რკინის ხიმინჯებით ზღვაში სანა-
ხევროდ შეგეშენებინა, გარეთ და შიგ-
ნითაც ბამბუკით გაგეწყო, ლამაზი,
ნაძვისხესავით აჭრელებული ქალებით
დაგეშვენებინა და, როგორც ქალაქში
ამბობდნენ ზოლმე, სანაპირო ასე გაგე-
ლამაზებინა...

მან არ იკადრა დახლთან დგომა და
ყავის სახარშით გახურებულ ქვიშაში
ჩიქნა და ფუსფუსი... ახლანდელ
მეპატრონე, სომეხი რაფიკა მოიყვანა,
თვითონ კი, როგორც „ბარონმა“, „ბა-
ტონმა“, „შეფმა“, — სამზარეულოს
კუთხეში, ერთმანეთზე ახორხოლავე-
ბულ, ცარიელ ყუთებშუა პატარა მაგი-
და ჩადგა და ღია სარკმლიდან მონა-
ბერ ზღვის გრილ ნიავს ჭაღარა შუბლი
მიუშვია, თან უშაქრო, აღმოსავლური,
სურნელოვანი ყავა დაიდგა წინ...

ვერვინ სცემდა ხმას უბატონოდ,
ყველა რჯულისა და ზნის თუ თანამდე-
ბობის ადამიანებთან თავი ღირსეულად
ეჭირა. რა თქმა უნდა, ბარონის ყავა-
ხანასაც ჰქონდა სახელმწიფო გეგმა
და ნიხრი, რასაც, როგორც წესი, არ
არღვევდა, ყოველ შემთხვევაში, გეგმას
პატიოსნად ასრულებდა.

რა ვქნა, ქვეყანას მეც ჩემებურად
ვემსახურებო, გაიხუმრებდა ზოლმე
ნაცნობებთან და, ალბათ, ასეც იყო.

კი, მაშინ თითქოს ანება თავი აღრი-
ნდელ საქმიანობას, მაგრამ პატივმოყ-
ვარეობა ხომ შერჩა და არც ვინმეს
იოლად შეალახვინებდა...

ამიტომაც არ დაინდო ის მეზობლის
ბიჭი და გადამსხვრეული ბოთლის
ჭლათი ცალი თვალიც ამოსთხარა (იმა-
ზე თუ სწუხდა, გერის დაცვა და გამო-
სარჩლება გამომივიდა უნებურადაც)...
მისი აზრით, ორივე ერთნაირად უნდა
დაესაჯა მაგრამ... ისე, უარაფროდ, სა-
ერთოდ არ გამოესვლებოდა გარეთ.

ვერ გაივლიდა ქუჩაში, სანაპიროზე
ჩვეულებრივ, ვერც ყავახანაში დაჯდე-
ბოდა თავაწეული და ყინჩი, როგორაც
სჩვეოდა ზოლმე. ის კი არა, რაც ყა-
ვახანაში მოკალათდა, გრძნობდა, ერ-
თობ შერყეოდა. ზოგ-ზოგებთან მაინც,
ის ძველი სახელი, მხოლოდ ხელშეუხ-
ებლობა და მარტოობა შეენარჩუნებო-
ნა, მეტი არაფერი. მით უმეტეს, ეგ
ამბავი (მის ლოგინში შემძვრალი ხუჭ-
უჭთმიანისა და გერისა) ქალაქს არ
დაემალებოდა... კარს თუ გამოუხურავ-
და მათ, ეს იმას ნიშნავდა, ასევე უხ-
მაუროდ, თხუნელასავით უნდა გაპარუ-
ლიყო ზღვისპირეთიდან, კუდიც რომ
მოჰყოლოდა კარში ქვეწარმავალივით,
ტანი მაინც უნდა გაეთრია...

არყის ცარიელ ბოთლს სტაცა ხელი,
მაგიდის ძგიდეს ჩამოჰკრა. ჩამოამსხ-
ვრია და...

ადრე, ამ რამდენიმე წლის წინ, შე-
იძლება მოეკლა კიდეც. იქვე აეგო ხუჭ-
უჭთმიანისთვის წესი, ან მერე, უჩუმ-
რად და პასუხისგების გარეშე, თან
თითქმის ყველას რომ ეცოდინებოდა,
ვისი ხელიდანაც იყო გამოხული —
გეგმადებინა იგი, მაგრამ არც ამისი
კაცი იყო უკვე ბარონი, ასაკს თავისი
ექნა თუ ღიდი სასჯელის შიშსა და
რისკს ზედმეტად დაებეჩავებინა, უცებ
ვერც კი გაიგებდი. მართლაც მართლ-
მსაჯულებისადმი შიში უკვე სხვა იყო,
ისედაც ღიბხანს ვერ გავძლებო, ფიქ-
რობდა, ციხეში კი არ უნდოდა სიკ-
ვდილი. ისე, კაცმა რომ თქვას, რა
მნიშვნელობა ჰქონდა, აქ ამოხდებოდა
სული თუ იქ? იქნებ მისი მრწამსისა
და ჭკუის ხალხში სჯობდა საიმპერე-
ნოდ გამზადება და აღსასრული?.. და
მაინც: შავი, სურნელოვანი ყავა და
ერთმანეთზე ახორხოლავებულ, ცა-
რიელ ყუთებშუა ჩაკოსებულ მაგიდას-
თან ჯდომა, სარკმლიდან დანახული
ზღვა, სივრცე. მოულოდნელად აშურ-
შურებული ნიავის შუბლზე გრილი თი-
თების შეხება, თოლიების მუდმივი წი-
აქი თუ ტალღების ჩუმი ტყალაშენი
ხიმინჯებზე ერჩივნა ყველაფერს...

ყველაფერს თუ არა, იმ უკვე გან-
ცდილი საშინელების განმეორებას
მიაჩნ!

მაგრამ მთლად უარაფროდაც არ შე-
ეძლო აქედან გასვლა. თითქოს არც ის
შორეული და ერთობ უცნაური ამბავი
აძლევდა იმის უფლებას, ხუტუტთმი-
ანის დასასჯელად ეს ნაბიჯი რომ არ
გადაედგა და კარი მუხლებქვეშ შიშ-
გამოფსკენილს გამოეხურა... ოდესა-
ში შეგმთხვა ეგ ამბავი და ქვეშაგებში
ჩაყურყუმელაგებულის მამაკაცის გვერ-
დით რომ იყო ჩამკვდარ-გატრუნული,
იმის ღვიძლ მამას ეხებოდა.

ასე მოულოდნელად დაადგა თავზე
ბარონს აიდას ყოფილი მეუღლე. არა,
კი არ დაადგა, მისდა გასაკვირად, გა-
უგებრადაც, გვერდით ოთახის კარი-
დან შემოვიდა იგი. შემოვიდა მშვიდად,
თითქოს არაფერი მომხდარიყო, არც
შენიშნოს ისინი, ისე ზანტად და გულ-
გრილად დაფაჩუნობდა ოთახში. მალა-
ლი; თხელი, ორმოცს მიტანებული კა-
ცის სუსტი მხრები და აბურძნელი
ქერა თმა დაამახსოვრდა ბარონს. სხვა
რაიმეს ვერც დაიმახსოვრებდა, ვინაი-
დან არ იხედებოდა კაცი მათკენ შეგ-
ნებულად, ხან — გვერდულად, ხა-
ნაც — ზურგმექცევით იდგა და საქმი-
ანობდა თავისთვის რაღაცას შემოსას-
ვლელთან, სადაც სარკე და ათასი
წვრილმანი ეკიდა ლურსმნებზე... მან
ზამთრის სქელი, ყავისფერი ჯუბა ჩა-
მოხსნა და ჩაიცვა, ქუდი — ხინკალა,
დაჭმუჭნილ-გაქუცული — ორივე ხე-
ლით მოირგო, გულდაგულ დაიხურა
და გასვლისას, ცალი მხარ-მკლავი და
გადაფერდებული ფეხსაცმლის ქუსლი-
და რომ მოუჩანდა, შედგა ფეხის წვე-
რებზე აიწია და საოცრად მშვიდად,
თავაზიანადაც კი, გამოსძახა ლოგინში
გასუსტულ მეუღლეს: აიდა, ძვირფასო,
მე წავედი და ბავშვი შენ იციო!..

წავიდა კიდევ სამუშაოდ... ხოლო
შეშინებამ თუ მისი საქციელით არანაკ-
ლებ შემცბარ, გაოგნებულ ბარონს
ახალგაზრდა ლამაზი ცოლი, მაშინ სამი
წლის წრიბა გოგონა და ოდესის ერთ-

ერთ ძველ უბანში, ორსართულიანი
სახლის ერთი მეოთხედი საცხოვრებ-
ელი ფართი დაუტოვა...

თავშეუკავებელი ხარხარი აუტყდა
ბარონს...

თავიდან თითქოს ეწყინა ქალს, შე-
იშმუნა, აბუზლუნდა ლოგინში, მერე
თვითონაც აპყვა მის კარკაცს...

გვიან, სიცილით გული რომ იჯერა
ბარონმა, მაშინ უჩურობდა: მე მაგის
ადგილას ორივესო...

— ვიცი...

ისე მშვიდად და დაბეჯითებით მი-
უგო აიდამ, ბარონს აგრძნობინა: ის
სხვა ვინმე იყო ქალის თვალში, ქერათ-
მიანი — სხვა; თვითონაც იმდრომ ჩან-
და, ალბათ, კაცზე უფრო მშვიდი და
გულგრილი მეუღლის მოულოდნელი
შემოსვლისას თუ მისი თავისუფალი
ფეხფეხის ეამს ოთახში...

იმ დღიდან სრული თავისუფლება
ჰქონდა ბარონს მონიჭებული, ყველა-
ფერი: ბინა, ლოგინი, ქალი — მას ეკ-
უთვნოდა აწი მუდმივად, საკუთრება-
სავით, ნივთებივით და, როგორც მოეს-
ურებოდა, ისე შეზღუდვდა და მოექ-
ცმოდა...

ლამაზი, მკვრივი, ჯანმრთელი ქალი
იყო აიდა. ღამე — საოცრად ალერსია-
ნი და თავბრუდამხვევი, დღე — უსიტ-
ყვო და მორჩილი და კაციც: აწი სხვას
ვერც შეეგუებოდა, ფიქრობდა.

ორიოდ წლის მერე ბინა გაყიდა და
აიდა და მისი ხუთი წლის ქალიშვილი
აქ ჩამოიყვანა.

ამ უკანასკნელ ხანს, ცოლმაც და
გერმაც რომ მიატოვა და მარტო დარ-
ჩა, ხშირად გაჰკრავდა ხოლმე ფიქრი —
აპატიებდა თუ არა საკუთარ ქალიშ-
ვილს მსგავს საქციელს? ალბათ არა!
და მაინც, ზოგჯერ ისეთი სევდა შემო-
აწვებოდა, რომ... მით უფრო შუალამი-
სას, თითქოს ყელში წაუტყირაო მაჭლა-
ჯუნამ, აღსასრულის ეამმა დარეკაო...
და წამოაგდებდა, კედელზე აკრავდა,
აცახცახებულსა და შეშფოთებულს...

ზაურ კალანდია

ზვარაკი

მართლაც, ძალიან უჭირდა მაშინ. კარგა ხანს ვეღარ იკრებდა გონებას, ის მაინც გაერკვია — ქარი ქშუტუნებდა გარეთ თუ სიკვდილი ეწვა კარებთან ბებერი, თვალვებდაწირპლული ძაღლივით, უკვე კარმონწილილ მყრალ სუნსა და უსიამო სუნთქვას რომ გრძნობდა და ასე აშინებდა... იმ წამს, მართლაც, აპატიებდა.

შორი გზა გამოვევლოთ ალიას და ბარონს.

აქედან ქალაქი არც ჩანდა.

პატარა გორაკზე იდგნენ ისინი.

მათ ქვევით, ორმოციოდენ ნაბიჯზე ზღვა იყო; მშვიდი, ზედმეტად მუქ-ლურჯი, არ ერხეოდა ზედაპირი, თითქოს არც სუნთქავსო.

ბარონი დაიხარა, ბრტყელი ქვა აიღო და ზღვისკენ ღონივრად ისროლა. ვერ მიაწვდინა ნაპირს. ახლა უფრო პატარა ქვა მოიძია და დაბლა ჩაიწია...

ალიაც სწრაფად მიჰყვა ბარონს.

ბარონი. როდის იყავი უკანასკნელად? — მოულოდნელად ჰკითხა. არ შეუხედავს მისთვის, შედგა კი. მერე თასმებით გადამებული ფეხსაცმელები მხრიდან მოიხსნა, ლოდივით ქვაზე დადო, ზედ დააჯდა, გაფარჩხულ მუხლის-თავეებზე დაიბჯინა ხელები, შეისვენა და ახლა ამოხედა ალიას. ამოხედა ქვემოდან, ცერად...

ალმა. სად? — ვერ გაიგო ბარონის კითხვა და დაიბნა. ფეხი მოინაცვლა ქვიშაში და უკან შემოიხრწვალა გაიწია. ზღვისგან ზურგმუქცევით იდგა იგი.

აქ უფრო იგრძნობდი ნიავეს... ზღვის შრიალიც ისმოდა, ფხაჭუნობდნენ ტალღები წყნარად, ჩასაფრებულებით... ტყეც ახლოს იყო. ასირადე ნაბიჯზე და ნეშომპალისა და ზღვის სუნი ტრიალებდა ჰაერში.

ბარონი. იქ, — თავი უკან, ტყისკენ გადაიგდო, მერე — გვერდით, რალაც გაურკვეველად. — სოფელში.

ალმა. — გაუხარდა. ისევ მონაცვლელ ფეხი. — აღარ მახსოვს. რაც აქ ჩამოვედით, ორ-სამჯერ, ალბათ.

ბარონი. თქვენი გვარის ხალხს — ბერისქუეებს ეპოვნათ მამაჩემის ურემი ტყეში. მისი ყაბალახიცა და წაღდიც... გაჩუმდა. მხრები იმდენად ზეაწია, თითქოს თავი ჩონჩხივით ამოშვერილ კუზებშუა უნდა ჩამალოსო... ჭალარა, ჯაგარივით უხეში თმა ტყიდან მონაბერ ნიავეს აებურძგნა კინკრიხოზე, წინიდანაც ისე ჰქონდა, ხბოს ანალოკივით აფშეკილი...

ალმა. რა მოუვიდა?

ბარონი. შეშაზე იყო ტყეში წასული. შემოაღამდა და მგლების წერა გახდა. თერთმეტი წლისა ვიყავი მაშინ... იმ დღიდან მახსოვან შენებიც. ურემს ბაბუაშენი მოუძღვებოდა... ეხ, მის მერე რამდენი ხანია გასული, ორმოცი-ორმოცდარი წელიწადი. — შეხედა. — როდის მოკვდა?

ალმა. ვინ?

ბარონი. ბაბუაშენი.

ალმა. გუჯას დასაფლავების დღეს რომ ჩაწვა ლოგინში, კვირის თავზე სულიც დალია. ექიმმა კი თქვა, გული გასკდომიო, მაგრამ ოთხმოცდასამი წლისა იყო, რალაც უცნაური ავადმყოფობაც სჭირდა...

გუჯას დასაფლავებიდან მობრუნებულ ნათესაობას შინ არ დახვედრია მოხუცი. არც გახსენებია ვინმეს მაინცდამაინც, ან მისი დარდი ვისლა ჰქონდა, სადმე აქ იქნებოო და საკმაო ხნითაც მიაღიწყდათ. გვიან, თითქმის შუალამე იყო გადასული, ალიამ რომ მოიხსაყლისა ბერიკაცი. ვერსად ვერ იპოვა და ორ მეზობელ ბიჭს სთხოვა, თადა ბაბუა არა ჩანს და მომამეხნინეთო.

გული ცუდს უგრძნობდა ალიას და თავიდანვე ზღვას მიაშურა (სასაფლაოზე არ წაჰყოლიათ მოხუცი. თვითონ თქვა უარი. იმ სიმორე გზას ან კი რო-

გორ გავიღიდა, როცა ორივე ფეხის ტკივილი ისე აწუხებდა, მზიან ამინდში ეზოშიც ძლივს ჩაჰყავდა ალიას). ზღვა სახლიდან ახლოს იყო, ნახევარკილომეტრზე და, იქნებ სანაპიროზე ჩავიდაო, გაიფიქრა.

თბილი, მთვარიანი ღამე იდგა. ბიჭები ხან აღმა, ხან — დაღმა ჩაუყვანენ სანაპიროს. თითოეული წამი უფრო და უფრო ძაბავდა და აშინებდა ალიას; ყოველი ბუჩქი, ჭირკი, ლოდი, თუ მისი ნაწოლი, ჩრდილიც კი, თადა ბაბუას გვაძიო, ეჩვენებოდა, გვამი, და არა ცოცხალი არსება. არაბა, ესეც იცოდა, ასე შორს ვერ წამოვიდოდა მოხუცი.

რომელიღაცამ თქვა, იქნებ სასაფლაოზე ავიდაო და სხვა რა გზა ჰქონდა, დაუჯერა.

ასეც აღმოჩნდა. გუჯას საფლავს გადამხობოდა... გადამხობოდა კი არა, ისე საცოდავად მობლუნჯული! ეგდო ზედ ჩვარივით, რომ, შეგეშინდებოდათ: საშინელი სიმაღლიდან ხომ არაა დაბერტყებული და სულ-გაფრთხობილიყო... მაართლაც, ცოცხალი რომ აღმოჩნდა, მეზობლის ბიჭებს ეგ გაუკვირდათ.

ძლივს წამოაყენეს... ვერავინ იცნო ბერიკაცმა და რალაც არეულ ბუტბუტს მოჰყვა, თან უძალიანდებოდა, მერე თითქოს გამოფხიზლდაო, ალიას ჩაავლო ხელი, პერანგის სახელოში ჩააფრინდა გაფშეკილი უღონო თითები და: ნუ... ნუ წამოყვანო, ბაბუ... აქ, მასთან მიჩჩევნია, მისი საფლავი უფრო თბილია, ვინემ ჩემი ლოგინიო, შეეხეყა.

ხმა ვერ ამოიღო ალიამ... ცრემლები ჩამოუგორდა, ასლუკუნდა, მწარედ ბავშვივით... მკერდქვეშ შეუძვრა ბაბუას, თითქოს ტირილის ხმა უნდოდა ჩაეხშო, სახე მის ილლიისქვეშ დაემალა... კარგა ხანს იყვნენ ასე უძრავად ჩახვეული ბაბუა და შვილიშვილი. მერე წელზე შემოახვია ორივე ხელი აღიამ და გაჭრუტებული მოზარდით

ფრთხილად და ფერებ-ფერებით წამოაფოფინა მოხუცი.

თავიანთ ქუჩას რომ მოუახლოვდნენ, უკვე არც ისე უძალიანდებოდა, ერთობ ყოჩაღადაც შეაბიჯა ეზოში, მერე: წავალ, დავწვევბიო. თავი გაითავისუფლა ალიასგან და თავის ოთახში შევიდა. ტანსაცმელიც თვითონ გაიხადა.

ისევ მიაღიწყდათ მოხუცი, უფრო სწორად, ვერ მოიცალეს მისთვის. არც იყო, ალბათ, გასაკვირი. ალია და დედა-მისი კი არა, მთელი უბანი იყო გუჯას მკვლევლობით შეძრული და გაოგნებული. გვიან, მეოთხე დღეს მიხვდნენ, ლუკმა არ ჩასვლოდა თადას ჯერ პირში, ყოველ საღამოს ისევ ხელუხლებელი გამოჰქონდათ უკან მისი ოთახიდან შექამადი. არც სიტყვას სძრავდა მოხუცი, ჰერს მიშტერებოდა უაზროდ და გონწართმეულივით. ვინ არ მოუყვანა ალიამ და საწოლის თავით არ დაუსვა — მისი ასაკის ხალხი თუ მეზობელ-ნათესაები, მაგრამ არაფერმა არ გაჭრა, ვერც ხმა ამოაღებინეს და ვერც ლუკმა გადააცდევინეს ყელში. თითქოს თვალის დახამხამებაც ჰქონოდა აკრძალული, ან ღმერთისთვის აღთქმული, მზერაგადაგდებული და გაშეშებული მისჩერებოდა გაჰვარტლულ ღამფის ფიცრებს... რძალმა, ალიას დედამ, შეჰბედა: ვის რას შეველი შენი სიკვდილით... შენ შენი დღე გაწერია შუბლზე და თავს ძალად რად იკლავ, შე შავ დღეს გაჩენილიო!

ჩემი ბედიც ეგ არისო... ძლივს ამოთქვა. მერე, ღრმად, ქშუტუნით ჩაისუნთქა უკან ჰაერი. ჩაისუნთქა და, კიდევ გაიგუდაო, თვალშიშტერებული და სახე გახევებული დარჩა უსულო-სავით.

გუჯას დასაფლავებიდან კვირა იყო გასული.

გვიან ღამით საშინელი ხველა აუტყდა მოხუცს. გვერდით ოთახში ალია

ზაურ კალანდია
ზმარაბი

იწვა და მისმა ძალად შენაკავებმა, შემადრწუნებელმა ხრიწინმა გამოადევინა, რაც კარგა ხანს გამოისმოდა იქიდან. ჩანდა, უჭირდა, იტანჯებოდა ბერიკაცი, მაგრამ დაღლილი იყო და ვერ გამოეტყუა ძილ-ბურანისთვის ალიას ღროულად თავი თუ თბილი ლოგინის დატოვება დაზარებოდა, ჯერაც გასუსული ისმენდა ბერიკაცის წამებას. უკვე ვერ იკავებდა იგი ხველას აღრინდელივით, საშინელი ყრუ ქოშინი მატულობდა და მატულობდა, ვინმეს მოსახმობად კი, ეტყობა, ხმას განზრახ არ იღებდა... უკვე ვერ მოითმინა ალიამ და წამოხტა, შარვალი სწრაფად ამოიკეთა და ფეხშიშველი გავიდა ბაბუასთან.

შუქი აუთნო...

უცებ იბღაღლა სასოწარკვეთილი ხმით: „ბაბუ!“

მოხუცი საწოლიდან თავით გადმოყვირავებულიყო... გაღუული, ძვალტყავი მკლავები იატაკზე გაფარჩხულად დაეხრინა და სისხლსა და ნახველში ჩაერგო შუბლით ჭალარა თავი...

მივარდა და წამოსწია, ბალიშზე პირალმა რომ დაეწვინა (ცხვირ-პირი მოთხვროდა და ზედ ბუშტ-ბუშტად ადგა სისხლი) და, თითქოს ეშველო კიდეც, ერთი მოკლედ ამოიხროტინა ბერიკაცმა... ამოიხროტინა და, ალიამაც იგრძნო, რა უცებ აუმიჩაბდა მკლავებში ბაბუას ისედაც გაღუული სხეული, შუბლზეც ცერის სიმსხო წვეთები რომ დასხდომოდნენ, და გაშეშებული მზერაც თავით უკან, კისრისკენ გადაუფარდა, სული იმაეწამს განუტევა...

ბარონი. მახსოვს, საოცრად ტყბილად მოსიყვარულე კაცი იყო ბაბუაშენი. — გაჩუმდა. დაიხარა, ამოაჩრია ლამაზი კენჭი, მერე გაშლილი ხელისგული ნიკაპამდე მიიტანა, მზისკენ გაიშვირა ქვა და გულმოდგინედ გახედა.

ალბი. გუჯას მკვლელობამ შეიწირა თადა ბაბუა...

ბარონი. მჯერა. ის ისეთი კაცი იყო, ვერ აიტანდა, — კენჭი ზღვაში მოის-

როლა და ბარდაყზე ხელი ასგ-ჩამოკიდდა. — კარგად გილას კი ცხოვრობდით. ძველებური ჩუქურთმებიანი ოლა-სახლი გედგათ, ეზოც ვრცელი, გაშლილი, კონდრით გადამწვანებული გქონდათ... მანუქას ბიჭობაც კარგად მახსოვს, ხუთი-ექვსი წლით იყო იგი ჩემზე უფროსი.

ალბი. მამა აღარ მახსოვს... — თითქოს გახურებულ ქვიშაზე ფეხშიშველი იდგა, ფეხი კვლავ უხერხულად მოინაცვლა.

ბარონი. არ გეხსოვება, — თანაგრძნობით ამოხედა და წამით გაჩუმდა. — მანუქამ ქალი რომ ითხოვა, იმ წელიწადს დავტოვე სოფელი. მერე გავიგე, რაც შეემთხვა... ცუდი დრო იყო, პანტაპუნტად იყლიტებოდა ვეჟაკი ხალხი, კაცი კაცს არ ინდობდა... სოფელში თუ დავერჩათ ვინმე?

ალბი. შორეული ნათესავები. გუჯა ჩადიოდა ხშირად. უფროსი იყო და იქაურობა ჩემზე უკეთ ახსოვდა: უყვარდა, ცხადია. მე რა, ექვსი წლის ვიყავი, აქ რომ ჩამოვედით.

ბარონი. მართალი ხარ, — თავი დაუქნია. — თუმცა, არც ექვსი წელია ცოტა და მაინც დაგამახსოვრდება რაღაცა. ისე, დანამდვილებით ვერ იტყვი ვერაფერს. კაცმა რომ თქვას, ხანმოკლე ცხოვრებაზე არ უნდა იყოს მაინცდამაინც, ან თუა — მეც ხომ ვიცხოვრე იქა, გუჯაზე მეტ ხანს სოფელში? ღმერთმა უწყის, რა უფრო მართალია და სწორი. გუჯას მკვლელობიდან ათი წელი გავიდა, არა?

ალბი. — ეტყობა, ამ შეკითხვას არ ელოდა და ტანში უსიამოდ გასცრა, მერე მკერდზე აიფათურა ხელები, გვერდებზე ჩაისვა, წელამდე ჩაისხიპა თითებგაჩაჩხულად, თითქოს გარედან უნდა შეემოწმებინა, მაცვია თუ არა გუჯას პერანგიო. — არა, თორმეტი.

... ბონდი ხშირად მოდიოდა მათ ოჯახში. ის და გუჯა დიდი ხნის ძმაც-ები იყვნენ და ალიაც ძმის მკვლელს ბავშვობიდან იცნობდა.

იმ წელიწადს, ბონძიმ გუჯას ტყვია რომ ესროლა, თითქმის ყოველდღე ერთად დადიოდნენ ისინი. მათთან სახლში იმდენად არა, თვითონ გუჯაც ხომ უკვე იშვიათად ათევდა შინ ღამეს — ქალაქში უფრო ნახულობდა ალია ძმას, ბონძის თუ მის სხვა მეგობრებს, თავისი სატვირთო მანქანით ზშირად გადაჰყრია ხოლმე ქუჩაში. ვინ არ იცნობდა, უფრო სწორად, მათი სახელი ვის არ გაეგონა ამ არც ისე პატარა ქალაქში. ზოგს თუ შიში და ძრწოლა უმრგვალებდა თვალს ბიჭების მოულოდნელ შემოფეთებაზე, ზოგი — აშკარა მოკრძალებასა და პატივისცემას გამოხატავდა, ჩვიდმეტ-თვრამეტი წლის ყმაწვილები კი რომელიმე მათგანის თვალის ჩაკვრაზე თუ სალამზე იყვნენ დადარაჯებულნი. სხვა დრო იყო მაშინ, ეს ქალაქიც სხვა ქალაქებთან შედარებით, თავისებურად, ერთობ უცნაური და გაურკვეველი სურვილებითა და კანონებით ცხოვრობდა. როგორც ერთ დროს მეგრელი კაცისთვის ცხენიპარიობა არ ითვლებოდა მაინცდამაინც სათაკილო საქმედ, ისე ქურდი, ხულიგანი, ციხეგამოვლილი ლოთი და მატრაბაზი საკმაო სიმბათიით სარგებლობდა გარკვეულ ფენაში, ახალგაზრდა, მოჩირბულ ბიჭებში ხომ — მით უმეტეს. გუჯა და მისი ამქარი მთლად ქუხდა. ყველაფერი გაუდითო, ამბობდნენ ხოლმე და სადღაც ასეც იყო, არ უშინდებოდნენ არავის და არაფერს. მართალია, მილიციაცა და ხელისუფლებაც არსებობდა ქალაქში, მაგრამ, როგორც იტყვიან, „შავი ხალხის“ მოზღვაება იყო და, ეტყობა, ვერც ისე იოლად უმკლავდებოდნენ. კი, არც მთავრობა ჩანდა გულხელდაკრეფილი, თითო-ორორჯერ თითქმის ყველა მათგანი ჰყავდა ნასამართლევი (რამდენ რამეზეც ჰყავდა, დაბლა მათმა სინდისმა, მაღლა — მამაზეციერმა თუ იცოდა). არაფერიც! ნასამართლევი კაცი, ვითომც შეცდა და დაისაჯა, როგორც აღრე

ვთქვით, სიბრაულის კი არ იქვევდა, პირიქით, მეტ ფასს მატებდა ზოგ-ზოგებში, შიში და მოკრძალება თვალებს უფართოებდათ ხოლმე, გოშიასავით აწკაფწკავებდა მათსა და მათგანს... ხელზე მოსამსახურეებიც კი ჰყავდათ, მათი სიტყვით, „მომავლებად“ მონათლული „ყოჩაღი ბიჭები“.

გუჯა ახალი გამოსული იყო ციხიდან, ბონძიც. იმ დღიდან სულ ერთად დადიოდნენ. შეამხანაგებულად ეთამაშებოდნენ ვილაც-ვილაცებს კარტს, ზარს... ქალაქში დატრიალებული ყოველი ოხრობა თითქმის მათი ჩარევით ან მათი ხელიდან იყო გამოსული; „საქმის გარჩევა“ იყო ეს თუ ვინმეს ცხვირ-პირის დაღეწვა და „გადადგება“, სახლის გაქურდვა თუ გვიანი მგზავრის „ოპ-სტოპზე“ შეყენება... ასე თავისუფლად დათარეშობდნენ გუჯა და მისი ძმები. ეს კიდეც არაფერი. პატიოსანი, მშრომელი კაცისგან თუ ადგილობრივი, უწყინარი ინტელიგენტისგანაც გაიგონებდი ხოლმე მათ სახელსა და გვარს, ცხადია, ზიზღით კი არა, მორცხვად, მოწიწებით... ეს, რა თქმა უნდა, საკვირველიცაა და საშიშიც, მაგრამ სანისნო... იოლად ველარ გაქცევი. მსგავსი აღმანიების პატიოსნება არაფრის მაქნისია, საეჭვოც. როგორც ჩანს, მათაც შიში ამოძრავებთ, ანდა ის სტანჯავთ და აწუხებთ, რაც მათთვის დაუტკია ბუნებას, გუჯასანიერებისთვის კი თავზესაყრელად მიუცია... იქნებ ქალაქის ხელმძღვანელობისადმი შური და უნდობლობა ალაპარაკებთ და მეტი არაფერი, ხოლო ეს ბიჭები იმიტომ მოსწონთ, მათ რომ არიან გამიჯნულები? ვინ იცის?! ესეც რომ არა, ხშირად ასეთ რაღაცასაც გაიგონებდი: გუჯას და ბონძის კარტი უთამაშიათ რომელიღაც ხელმძღვანელ პირთან და კარგადაც გაუფქმენიათ...

რალაც განხეთქილება მოხდა გუჯას და ბონძის შორის. ეს ამბავი წაშში დაირბა ქალაქში, ზოგი რას ამბობდა და ზოგი — რას, დანამდვილებით კი არავინ არაფერი იცოდა. ალიამ ის გაიგო, გუჯამ კინოთეატრის წინ, „ბირეაზე“ სცემა ბონძი, საკუთარ სისხლში აცურავა, მერე ზღარბივით მოკუნტულსა და გონწასულს თავზე სახალხოდ დააფურთხა, ვიღაცის მსუბუქ მანქანაში ჩაატა და წავიდა (ბონძიც მხოლოდ ამას იძახდა სასამართლოზე: შემაფურთხა და ამიტომ მოვკალიო. ვინც მათ ჩხუბს შეესწრო, ისინი ამბობდნენ: საიდან უნდა ახსოვდეს ეგა, თავზე რომ დააფურთხა, მძორივით ეგდო გონწართმეულიო!).

იმ ღამეს გუჯამ შინ ჯოჯი მოიყვანა (სხვათა შორის, ამ ორიოდ დღის წინ, როგორც გუჯას უახლოესი ძმა და მეგობარი — ჯოჯი მიუგზავნა ალიამ ბონძის, როცა „გადი ქალაქიდანო“ შეუთვალა).

ორივე ნასვამი იყო. მაინც გაიშალა სუფრა. ერთობ უცნაურად იქცეოდა გუჯა; ზედმეტად მხიარულობდა, იცინოდა... ბაბუა წამოაყენა ლოგინიდან, თავისი ხელით ჩააცვა და სუფრის თავში დასვა. დედა კი გვერდით მოისვა, ბავშვივით ეფერა, ესიყვარულა... ალიასაც ხშირად გადახვევდა ტორივით მძიმე ხელს და პატარა ბიჭივით თმას აუჩქრავდა...

ქეიფი გვიანობამდე გაუგრძელდათ. ბაბუა და დედა დაწვნენ.

გუჯამ რატომღაც ხელად მოიწყინა. უცებ ცარიელი ჭიქა აიღო ხელში, მოუჭირა და მუჭში ჩაიფშენა... თითები რომ გაშალა, სისხლით ჰქონდა ერთიანად გადაღებილი. ალია შემეფოთდა და ძმას გაოცებული მიაჩერდა. თვალებიც ისე უცნაურად ჰქონდა გუჯას დაწითლებული და გაღმოკარკლული, იფიქრებდით, ეს-ეს არის, სისხლი თვალებიდანაც იფეთქებს ანდა გაღმოუცვივიაო... მკლავი უდიე-

რად ედო მუხლზე და სისხლი იატაკზე წვეთავდა... ალია დაფაცურდა; არაყი გადაასხა ნაჭრილობევზე, მერე ჩაცუქდა, ცხვირსახოცი შუაზე გახია და გადაუხვია. წამოწევა რომ დააპირა, თავზე ხელის შეხება იგრძნო... ესიამოვნა და გაისუსა, თითქოს ძმის ნიჩაბივით ფართო და საოცრად თბილ ტორქვეშ თავი უნდა შეემალა...

წამოდგა, მოკრძალებით შეხედა ჩაფიქრებულ გუჯას, გაუღიმა და თავის სკამზე დაჯდა.

გუჯა ალიას სავსე ჭიქას მისწვდა და უსიტყვოდ გამოცალა. უცებ ჯოჯისკენ გადაიხარა და: შევეცი. უნდა მომეკლა... ვიცი, არ მომცილდება ის ახვარი და რა დღეს, რა ხვალ, მაინც მოსაკლავი მეყოლებათ, სინანულით გადაულაპარაკა.

— კი, დაუნდობელია ბონძი, — კვერი ხელად დაუჭრა ჯოჯიმ და თვითონაც არაყი გადაჰკრა.

არ ექაშნიკა ალიას ეს ამბავი.

მართალია, გუჯას ჩხუბი არახალი იყო ქალაქში, მაგრამ ბონძისთან? ისინი ხომ უახლოესი მეგობრები იყვნენ? სიტყვა „დაუნდობელიც“ ისე იყო ჯოჯისგან ნათქვამი, ძარღვებში სისხლი გაეყინა, გაფითრდა და ძმის მუხლს მოუტაცუნა ხელი მორიდებით, რა მოგივიდათო, თვალებით შეეკითხა. — ბონძი ვცემე, — თქვა გუჯამ ყრუდ. — თავს ნამეტნავად გაუვიდა და ვცემე, — მუშტი ისე ძლიერად დაჰკრა მაგიდას, სახლიც კი შეზანზარდა. — სასიკვდილოდ მაინც ვერ გავიმეტე; — დასძინა ცივად, განაწყენებულმა, რომ დაინდო და სასიკვდილოდ არ გაიმეტა.

ხმა ველარ ამოიღო ალიამ. ისიც ვერ გაიგო, გახარებოდა ბონძის ცემა თუ სწყენოდა და გუნება გაუფუჭდა. არც ის იყო ძნელი მისახედრი, ასე უბრალოდ არ ჩაივლიდა ეს ამბავი. თვითონ გუჯასაც ეტყობოდა, ბონძის შუა ქალაქში ცემა და ხალხში გაბითურ-

ება არ ნიშნავდა ჯერ საბოლოო გამ-
არჯვებას, უფრო სწორად, თუ ის კა-
ცი იყო, რა სახელითაც ცნობდნენ და
სარგებლობდა, არ დარჩებოდა გაბი-
თურებული და შერცხვენილი.

ჩხუბის მიზეზს არ ეტყოდა გუჯა
ალიას, მის საქმიანობასა და ფათერა-
კებზე არ უყვარდა ძმასთან საუბარი.
იმიტომ კი არა, ხუთი წლით რომ ეუმ-
ცროსებოდა იგი, არამედ „ბნელი
ცხოვრების“ წესს მისდევდა, ხოლო ამ
ხელობის კაცებს, თუ ოდნავ მაინც
აქვთ ჯერ კიდევ სინდისი შერჩენილი,
არასოდეს არ უნდათ იმავე ცხოვრების
გზას დაადგნენ მათი შვილები, ძმები,
ახლობლები... მით უმეტეს, გუჯა
მარტო ძმა კი არ იყო ალიასი, მის
გამზრდელადაც თვლიდა თავს, რასაც
ალიაც ამაყად აღნიშნავდა ხოლმე.

საერთოდ, მიზეზი, რაზედაც გუჯას
და ბონძის შორის ჩხუბი ამტყდარ-
იყო, ისევ მათი სამოდან, ისიც რამ-
დენიმე კაცმა თუ იცოდა. იქნებ არც
ღირდა საჩხუბრად, სადავიდარაბოდ.
ეს, რა თქმა უნდა, ალიას აზრით.
მსგავს ბიჭებში კი ხშირია უთანხმო-
ება, ზოგჯერ უმნიშვნელო, ერთი გად-
აბრუნებული სიტყვაც კმარა, გუშინ
ძმები რომ იყვნენ, ხვალ სამკვდრო-
სასიცოცხლოდ გადაეციდებიან ერთ-
მანეთს. აქ ერთი რამ არის კიდევ სა-
ნიშნო: ისინი ერთ მუშტად ბნელმა
ძალამ შეკრა, მაგრამ დღემუდამ ჩას-
აფრებული ეშმაკის წყალობით, ცალ-
ცალკეც ხომ ერჩით ღონე და მკლავი,
ავსული ხან საით და ხან საით ექაჩება
და ის უამრავ უღგებბათ ხოლმე, უნდათ
თუ არ უნდათ, ერთმანეთს კბილებიც
მოუხსინჯონ, ვის უფრო მეტი გუ-
ლი აქვს და მკლავში ძალა, დაად-
გინონ საბოლოოდ. ორი კაცი, მათი
ვიწრო გონებითაც, ერთ კვარცხლბეკ-
ზე ვერ ავა, ისიც ასეთ პატარა ქალ-
აქში და ან ერთი უნდა გადგეს განზე,
ან — მეორე. ვერც გაამტყუნებ. მათ
ძმობას ხომ მირონი არ სცნებია, სიყ-
ვარულს არ შეუკრავს იგი, ეშმაკსა

აქვს მათთვის თავიდანვე ჭიბლარი გა-
მოსკენილი...

კი, გუჯამ დისჯაბნა ბონძი, რაც,
ალბათ, გაუხარდა კიდევ ალიას, მაგ-
რამ ძმის სინანული: უნდა მომეკლა,
აწი არ მომცილდება ის ახვარიო, უწ-
რიალებდა გულს. ეტყობა, გუჯა ნა-
ფიქრს მიუხვდა, ჭიქა არყით გაუვსო,
მიაწოდა, მერე — ნუ გეშინია, ყვე-
ლაფერი რიგზე იქნებაო, უთხრა და
თვალიც ჩაუკრა, გაუღიმა.

მეორე დღეს სამუშაოდ არ წასულა
ალია. გუჯას გაჰყვა ქალაქში. არც მან
დაუშალა (იშვიათად დადიოდნენ ძმები
ერთად), პირიქით, მხარზე გადახვია
ხელი და მთელი გზა — სახლიდან ქა-
ლაქის ცენტრამდე — ასე, მოზარდე-
ბივით გაიარეს.

ბარონი. ვიცი, ახერხული საქმე ქნა
ბონძიმ... იმ დღეს, გუჯამ რომ სცემა,
გვიან ღამით ჩემთანაც მოსულა. დან-
ამღვილებით არ ვიცი, რა უნდოდა,
ალბათ, იარაღი... მართალი გითხრა,
უკვე გაგებული მქონდა მათი ჩხუბის
ამბავი და შინ შეგნებულად არ დავ-
ხვდი... — ამოხედა ალიას. ალია შე-
იშმუშნა, თვალი აარიდა მის მზერას.
აშკარად ეშხნეოდა, არ სჯეროდა მისი
ნათქვამი, მერე რალაცის თქმაც დაა-
პირა... — გატყობ, აღარ ვჯერა, —
უცებ ალაპარაკდა ბარონი. — თუმცა,
რა მნიშვნელობა აქვს. განა იარაღს
ვერ იშოვიდა ბონძი, ან თუ გადაწყ-
ვეტილი მქონდა მისი მოკვლა, მამაზე-
ციერიც ველარ დაუშლიდა, — ზღვას
გახედა. ჩაფიქრდა. — კი, შენ ძმა
ხარ და ვალდებულიც, ასე მოიქცე.
მეც მყვანან ძმები, რომელთა დაჩაგ-
ვრას ღმერთი როა, მასაც არ ეპატი-
ებდი. თუმცა, ჩემი ამბავი მაინც
სხვაა, შენი — სხვა. ოცდათექვსმეტი
წელიწადია რაც მათ დაეშორდი და,
ალბათ, სამუდამოდაც! უფრო მეტიც!
არც მაშინ მქონია მათთან რაიმე სა-
ერთო, დედა ძმებს ერთ ლოგინში

რომ გვაწვენდა, დღეს — მით უმეტეს, მაგრამ მაინც ჩემი სისხლი და ხორცი არიან ისინი. რაც წამოვედი, მის მერე სულ სამჯერ ვიყავი სოფელში, უკანასკნელად კი — თხუთმეტი წლის წინ. დედა გარდამეცვალა და მიტომ ჩავედი. უცნაურია, არა? უფრო მეტს გეტყვი. ადრე, საერთოდ, არც მახსოვდა თუ ვინმე დამჩნა იქა, არც ძირი მახსოვდა და არც ფესვი... ამ ბოლო დროს რაღაც შეიცვალა თითქოს... უფრო მახსენდება იქაურობა. ალბათ ავადმყოფობის ბრალია ეს ჩემი აღსარებაც, რომელიც, ვგრძნობ, ასერიგად გიკვირს. კი ასეა. — წამოღვა, ქვეშაში გაიარა წინდების ამბრა, ქვაზე დაჩუტულ თეთრი ტილოს ფეხსაცმლებს გამოხედა და რატომღაც გაეცინა. — ის ბავშვობის ხანა, — მერე სიარულში განავრძო, — ჯანის რომ მეძახდნენ და, ჩვეულებრივ, ოჯახის წევრად ვითვლებოდი, კარგა ხანია დაკარგული მაქვს. გაქრა, ჭაობმა შთანთქა ის დრო, იმ სოფლის მიწაცა და ცაც. როცა მზე მარტო ის არის შენთვის, სხელი რომ გავითბოს... ბალახი ბალახი არაა, მთვარეზე ხომ, საერთოდ, ზედმეტია ლაპარაკი, მიწა კი მარტოდენ ტალახია და მეტი არაფერი, მაშინ რა აზრი აქვს, სად დაბადებულხარ! ახლა რომ გითხარი, უფრო მახსენდება იქაურობა-მეთქი, სისხლის ყვირილი, იმ ადგილ-მამულის სიყვარული, მის გამო სევდა და წუხილი, მონატრება, სოფლიდან დიდი ხნის წასულ კაცს რომ ეწვევა ხოლმე და უკან, შენი საწყისისკენ მოგახედებს — ეგ კი ნუ გგონია. ეგ უფრო შიშია ჩემთვის, შიში და სინანული იმისა — უპატრონო, მაწანწალა ძაღლივით სული მარტოკას რომ უნდა ამომხედეს... ეტყობა, სიყვარული მტელიდან უნდა დაგყვეს კაცს, შენთან ერთად, ისიც შენს ვენახში იხაროს და გაიდგას ფესვი, მარტო მშობლიური მიწისამ კი არა, საერთოდ, ცისამ, მთვარისამ, გვარისამ და ჯილაგისამ...

სისხლივით გენში უნდა გამოგდოს სიყვარულმა, თან მალმალ უნდა განჯღრიოს, გულზეც დაგქაჩოს, უკან, გინდა თუ არ გინდა, მოგახედოს, თორემ განწირული ხარ. კი, ვიცი, ჩვენ ერთი დედ-მამის შვილები ვართ, მაგრამ ჩემთვის ისე შორსაა მათი ყოფა და საქმიანობა, საუბარი, მოძრაობა თუ ცხოვრების წესი და მიზანი, იმდენად უცხოა და მიუღებელი, როგორც ქრისტიანული მრწამსი, იმ ათი მცნების მიხედვით, ჩემისთანა კაცისთვის სამოთხის კარი ყურთამდე გაღებული. ეს არც კია ჩემი ბრალი, რა თქმა უნდა, ღმერთი თუა ადამიანის გაჩენაში ჩარეული. მე ხომ ასეთი დავიბადე, თავიდანვე მოგდებული, სხვა ჯურის ბავშვივით განსხვავებული ზნე და ხასიათი, სისხლი და ჯილაგიც თითქოს სხვა გამომყვა... ბავშვობიდან ვგრძნობდი ამას და მეშინოდა ჩემს ძმებს არ დაევსგავსებოდი. ახლა მათ ჰკითხე, დააკვირდი, როგორ ერიდებათ ჩემი — უფროსი ძმისა. უფრო მეტიც, ეშინიათ, არ მენდობიან არაფერში. ასეა და, ვერაფერს შეცვლი. არც ეცდილობ. ერთი შეხედვით, საწყლებიც არიან და საინტერესონიც, კეთილებიცა, და ვირეშმაკებიც. მოკლედ, რანიც არიან, სახეზე აწერიან... მათ ფიქრსა და საწუხარს, ღალატს თუ გულნამცეცობას უშეცდომოდ ამოიკითხავს ოდნავ მახვილი თვალი. ჩემი ყადის ადამიანისთვის სასაცილოა და საკვირველიც მათი მდგომარეობა. რომ ეგუები არაფერი, გეცოდებიან კიდევ საწყლები. მეც ხომ მაინც მათი სისხლისა ვარ! არადა, არ ვიცი, რწმენა გამოვიცვალე თუ ღმერთი (თუმცა, რწმენის გამოცვლას ღმერთის გამოცვლა არ სჭირდება), სულ სხვანაირი ბედი და ცხოვრება მერგო; შიში, ეჭვი, ყოყმანი ლანდივით თანა მდევს... ეთვალთმაქცობ, ეშმაკიც მიზის ილღიებში, თან არაერთი და სათითაოდ გაწვრთნილები... — ისევ ქვა-

ზე დაჯდა: უფრო მჩატედ და რბილად ამოიღო და გაისწორა ფეხსაცმლები. — როგორ მოგწონს? სახე უტყვი უნდა მქონდეს ყოველთვის ნილაბივით, ყნოსვა — მეძებარ ძალზე უფრო გამახვილებული. მაგრამ ეს არ არის მთავარი, რისი თქმაც მინდა დღეს შენთვის. ჰო, ზოგჯერ ჩემნაირ კაცსაც მისწვდება ხოლმე ფიქრი, ერთბაშად უცნაურიც კი. ცხადია, ისეთ ფიქრს ვგულისხმობ, გინდა თუ არა, წამით მაინც რომ გაკვესნავს გონებაში — ვინ ხარ და ასეთი რა დგას შენში? ზოგჯერ-მეთქი! ჩემი ცხოვრება ხომ დამთავრდა, კარგა ხანია ქვევით, დაღმართზე მივგორავ... დაღმართზეც გხვდება ხოლმე ხნარცვი, ქვაცა და ჯაგიც, რომელიც კი არ გაჩერებს, უშნოდ განჯღრევს, გამოედები რალაც წამით და შეგაყოვნებს... ჰო, მაშინ გეწვევა ის უცნაური ფიქრი და უსულგულო, ცარიელი კასრივით რომც იყო, ძველი ცოდვები წამოყოფენ თავს და ტანშიც უსიამოდ გაგცრის. ასეა, რაც არ უნდა ურწმუნო იყო სააქოს, დრო მოგივა, საიქიოსი რომ გეშინია, — გაჩუმდა, ეკვით ამოხედა ალიას, მისმენს თუ არაო. — ეხ, ლამის გავსივდე კაცო, ჭაობად ვიქცე... ფიქრებით კი არა, ჩემი წარსულით, იმ ცოდვების ცოდვით ტარებით თუ მათი მალვითა და გულში ჩახვევით... ამეებისგან განტვირთვის გთხოვს ხოლმე სხეული, სული, რა თქმა უნდა, თუ სული ოდნავ მაინც გერხევა, საერთოდ, გაგაჩნია. რაც შეეხება განტვირთვის, ეგ არ არის ჩემი მოგონილი, თვითონ სწავლულებიც აღნიშნავენ, საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერები. მათ წიგნებში წამიკითხავს. ასეა, ბოლოს და ბოლოს, შენც ადამიანი ხარ. ველარ ძლებ ბოლომდე, ტანზე ნაყვავილარივით გამოგაყრის ცოდვა-ბრაღი... ჭაც კი ითხოვს წელიწადში ერთხელ ამოწმენდას. თუ არ მიხედვ, მალე ამოივსება; წყლით არა, ათასი სიბინძურით... ავადმყოფი კაცო მეზობლი! ჭაში აფურთხებსო,

ესეც ნათქვამია. ხოლო ავადმყოფსა და სულწაწყმედილს რა გამოლევს? დილით, ახალგამოდვიძებულზე ერთი წამებაა. სხეულს ვერა სწევ, თან შმორის სუნი ამოგდის ხახიდან თითქოს, მერე მთელი დღე ნელინელ, მწვალებლურად რომ გიჭერს ყელში, ასე მგონია, სულ ცოტაც და, დავიხრჩობი, გავიგულებიო... არც ეგ არის სწორი მაინცდამაინც, ეს მოულოდნელი აღსარება გათავისუფლებს-მეთქი, რომ გითხარი. აი, ლეყებიანი ადგილი, ჭყანტი და ჭაობი ხომ გინახავს, თაკარა მზე რომ ამოშლაპავს ზაფხულში გვალებების დროს — ამოიხახება, ერთბაშად დაუსკდება მთელი ზედაპირი... სწორედ ისე ხარ გულის მოოხების მერე, შმორის სუნს ჭყარ-გავ... თითქოს არც გქონია და ტანიც კარგა ხნით აგიმსუბუქდება. — სიგარეტი ამოიღო და მოუკიდა. კვამლი გადასცდა სასულეში და ხველა აუტყდა. წამოჭარხალდა. — ამ დაჩეჩქვილი თითების საიდუმლო საფლავში ჩამყვება. კაცმა რომ თქვას, სწორადაც ვიქცევი. ყველანი ცოდვის შვილები ვართ, უბრალოდ, მეტ-ნაკლები ცოდვა გვკიდია ზურგზე და ეგ არის. ადამიანი ადამიანია, ჭიპზე უფრო იოლად აღმოუჩენ მას, რისი უფლება ჰქონდა ან არ ჰქონდა. წმინდან ბერსაც უღალატნია მრწამსისთვის, ალბათ, ისიც ლოცვისა და მუხლმოყრის ეამს; ჩივილი მაინც დასცდენია, ღმერთისთვის უთხოვია მისეული პირადი რამ და არა — მრევლისა; ერის სარგო და სანიშნო. ისე, ის რა საიდუმლოა, თუ საფლავში არ ჩაიტანე. საიდუმლო საფლავის მიწამ უნდა შეგინახოს, შენს ძვლებთან ერთად უნდა გამოხრას ჭიამ... ამას ხომ ხედავ? — ცერი საფეთქელზე მიიღო და ნაჭრილობებში ჩამალა — ახლაც შიშის ზარს სცემს ზოგიერთს, ჩემთვის კი ერთი ბინძური მოგონებაა და მეტი

ზაურ კალანდია
ზვარაკი

არაცერი. ადრე, რა სისამაგლის ნიშნადაც დამჩნა ეგ, დავიწყებული მქონდა. პირიქით, თავსაც ვიწონებდი. იმ ფათერაკით კი არა, ნაჭრილობევით, რა თქმა უნდა! თმას განზე შეგნებულად გადავიწევდი და ცერს, ვითომც შემთხვევით, შიგ ჩავმაღავდი ფიქრიანი, — გაიღიმა და უკვე ჩაფერფლილი სიგარეტის ნამწვი წკიპურტით მოისროლა. — ხომ ვთქვი, აღსარებით გულზე მომეშვება-მეთქი. ვითომც ასეა საქმე? არა მგონია! შენ გშველი რამეს? არა და არა! შენ ხომ იარაღს მთხოვ! კაცი გინდა მოკლა... ციხეში გამოიშვა ამ სიბერეში. კი მაგრამ, მე რა დაგიშავე?! ალბი. შენ? — დაიბნა. — შენ რატომ?

ბარონი. რახან იარაღს გაძლევ, მკვლელობის მონაწილეც ვარ, — გაჩუმდა. — გიყურებ და მეცოდები. ცოდვის გზაზე ხარ შემდგარი, ყმაწვილო, ჩემს კვალში ჩამდგარი. ერთნი ვართ, ოღონდ, მე ცოტა ადრე დავიბადე, ორი თუ ცოტა მეტი ათეული წლის წინ.

თქმა არ უნდა, ძნელად თუ დაუჯერებდა ვინმე ბარონს გულწრფელობა ალაპარაკებდა. იქნებ ძველებურად, ცრუ და თავბრუდამხვევი ლამაზიტყვაობა მონატრებოდა და მით ერთობოდა, ან ისეთი რამ ჰქონდა უკვე ჩაფიქრებული და განზრახული, ეს-ეს არის, ორივე ფეხით გაბმულიყო ბარონისეულ ხაფანგში გულუბრყვილო და საწყალი ალია; არ იყო სიტყვის ღარში ჰაიპარად ჩავდება იგი მიჩვეული... ვინ იცის, იქნებ მართლა აწუხებდა რაღაცა, უფრო სწორად, ადამიანური რამ — ცოდვილი სულისთვის სარგო და სანიშნო... ბოლოს და ბოლოს, როგორც თვითონ თქვა, ძველმა ცოდვებმა აუქავა ენა, სული შეუჯუბა, გამოაყარა ტანზე მუწუკებივით ზღვა დანაშაულმა და სიბილწემ სააღსარებოდ, მაგრამ მაინც ჰქირდა მისი ნდობა და დაჯერება, მხოლოდ ეშმაკმა თუ უწ-

ყოდა, რას ჩაახუჭუჭებდა საშოროლოსკი, ალია გრძნობდა, იცოდა კიდევ, არც ერთ ნაბიჯზე არ იყო ბარონი სანდო (საერთოდ. ვინ არ იცოდა ეგ დღეს ზღვისპირეთში!) კაცმა რომ თქვას, არც ახლა მიჰყვებოდა ბრმად გულწრფელობის თუ სიცრუისა და ბუნდოვანების მორევეში... და მაინც...

ალბი. მან ძმა მომიკლა! — ყიყვებმოწოლილი, სიცხიანი ბაღლივით წამოიძახა, — ის იყო ჩემი ალალი ძმა, მამა... ერთადერთიცა და მფარველიც! ჩემს თვალწინ ესროლა ტყვია; გული ჰქონდა ორად გაგლეჯილი, — მოულოდნელად გაჩუმდა და, ცრემლი არ ჩამომიგორდესო, თვალის დახამხამების შეეშინდა, ბარონს თავზემთ გადაატარა მხერა და ერთ ბურთად შეკრულ ტყის კორომს მიაშტერდა...

ბარონი. ვიცი... — თავი სინანულით გადაიქნია. — განა არ ვიცი, რა ძმაც მოგიკლა.

კინოთეატრის წინ, „ბირჟაზე“ ყოველთვის იდგა სამი-ოთხი ქალაქელი „გამოსული“ ბიჭი.

გაღმა, ქუჩისა და ჭადრების ხეივანს იქით, ნავსადგურის მაღალანძიანი და წვრილმავთულებით დახლართული, მწვანედ შეღებილი ორსართულიანი შენობის უკანა ხედი ჩანდა. ცოტა მოშორებით — ბარონის მიერ ზღვაში შეშინებული, ბამბუკით გაწყობილი ყავახანა და ზღვა — რამდენიმე კატარლითა და მეთევზეთა ნაგებით...

თვეში ერთხელ, როგორც სიზმარში, ანდა ზღაპარში, გამოეცხადებოდა ხოლმე ქალაქს უზარმაზარი, მრავალსართულიანი თეთრი გემი — რაიონის მოსახლეობის ნახევარს თავისუფლად რომ დაიტევდა, — მეტწილად უცხოელებით რომ იყო საესე და, თუ აქაურ ახალგაზრდა გოგო-ბიჭებს თანამედროვეულად ეცვა, ცხადია, ამ ღირსშესანიშნავ დღესაც შეჰქონდა გარკვეული წვლილი...

გემის შორეული შეკივლება და გუ-

გუნი მაინც სხვა იყო. გამოჩნდებოდა თუ არა ზღვის სილურჯეში შეჭრილი თეთრი, ქათქათა და, რაც მთავარია, თანდათან მზარდი ფერი, ქალაქს საზე-
რმო განწყობილება ედებოდა. პირვე-
ლად ახალგაზრდები გამოეფინებოდნენ
სანაპიროზე. მერე დიდპატარიანად:
საქმიანი თუ უსაქმური, წითელყელ-
სახვევიანი გოგო-ბიჭები თუ ხელში
ჩვილატატებული, თვალმდგაცისკროვ-
ნებული, მორცხვად მომღიმარი დედე-
ბი, ჯონსდაყრდნობილი ბერიკაცებიც.
ხელახლა იკვებოდა და სუფთავდებოდა
სანაპირო, ქალაქის ცენტრი, ზედმეტად
თავაზიანი ხდებოდა უკანასკნელი ლო-
თი თუ ხულიგანი... ის დღე თუ დღე-
ნახევარი მათ ერთფეროვან ცხოვრებას
ამსხვრევდა, აღამაზებდა რაღაცით გე-
მის შემოსვლა: საწვავს რომ აიღებდა
და ისევ აგუგუნდებოდა, გაუჩინარდე-
ბოდა მათთვის უცნობი და იდუმალი
ქვეყნებისკენ...

სალამო ხანს, „ბირჯაზე“ თუ ნახავ-
დი გუჯას და მის ძმაკაცებს. გუჯას
დალანდვა იყო საჭირო, სული მოეთ-
ქვა, გამოცოცხლებულიყო ხელად უკ-
ვე მიმჭრალი და შეთხლებული საკ-
რებულო. შეიკვრებოდა წრე მის ირგვ-
ლივ (შორი ნაცნობების თუ მეგობრე-
ბის), გამოუჩნდებოდნენ ძმაკაცებიც და
არ დაიშლებოდნენ მერე გვიანობამდე.
გამორჩევით უყვარდა ყველას ეს ად-
გილი. აქედან იღებდა სათავეს მათი
გზა, რა თქმა უნდა, ყველა მიმართუ-
ლებით. გვიან, უკვე შებინდებულზე,
შეერწყმოდნენ ბნელს წყვილ-წყვი-
ლად, ცალ-ცალკეც; ვინ სააგვაცოდ და
ეშმაკებისკენ... ზოგჯერ უიმისოდაც:
საქეფოდ, დროს სატარებლად. ეს ყვე-
ლას არ ენებოდა, ცხადია, ბევრიც ისე,
სალაზღანდაროდ, დროის მოსაკლავად
იყო მოსული და სანამ ზედმეტად არ
იგრძნობდა თავს, ან არ მობეზრდებო-
და, მანამ იდგა, არ ეთმობოდა თითქოს
აქაურობა — „ძველი ბიჭების“ უც-
ნაურ ფათერაკებს, ანეგდოტებს თუ
ქალაქის ახალ-ახალ ჭოროსა და მარ-
თალს არ მოისმენდა ბოლომდე, არსად

მიდიოდა, მერე, „იქ“ ითქვამო და სადმე
რიხითაც მოჰყვებოდა...

ზაფხულის სალამო იყო.

ზღვა — გალურსული, ჩამკვდარი-
ვით, ნიავე არსაიდან იძვროდა და დაბ-
უთულ ჰაერში თბილი მტერის სუნი
იდგა.

გვერდით ედგა ალია ძმას, მის მხარ-
სა და მკლავს, ვითომც შემთხვევით,
გაენახუნებოდა, გაჰკრავდა ხელს, თით-
ქოს უნდა ეგრძნობებინა — მეც შენ-
თანა ვარო. გუჯაც ამას თუ უცდისო.
მოუტრიალდებოდა ხელად, ფიქრიან
მზერას, მკრთალ, სევდიან ღიმილს მი-
აგებებდა, ისეთ ღიმილს, რაღაც რომ
უნდა უთხრას უმცროს ძმას ხელის შე-
ხების პასუხად, მაგრამ ჯერ ამისი დრო
და ადგილი ვერ უპოვინია... არა, ამ-
დენს ვერ ხვდებოდა ალია, უბრალოდ,
გუჯას უცნაური გამოხედვა აკრთობ-
და, გაცრიდა ტანში და ერთიორად
დაბნეული მიაჩნდებოდა ხოლმე.

ყველა, ვინც კი მოდიოდა, პირზე
კოცნით ხვდებოდა ალიას დაბარებუ-
ლებივით, მერე მოიკითხავდნენ: რო-
გორ ხარ და სად დაიკარგეო. არ იცო-
და, რა ეპასუხა. ისე, კაცმა რომ თქვას,
სად უნდა დაკარგულიყო მძღოლი კა-
ცი, ძველ, ფერდებშეღწეულ სატვირთო
მანქანას დააგრძინებდა აღმა და დაღ-
მა, ოჯახს და თავის თავს ამით ინახ-
ავდა... კვირა დღეს ისვენებდა. დილი-
დანვე გამოვიდოდა ქალაქში სასეირნოდ
და ძმასაც მაშინ ნახულობდა, გადაეყ-
რებოდა ქუჩაში, კინოთეატრის წინ,
„ბირჯაზე“ ან, სტადიონზე და გვიანო-
ბამდე ერთად იყვნენ მერე ძმები. იმ
დღეს არ მოსცილდებოდა ალია გუჯას,
არც ის იცილებდა. ზოგჯერ გუჯაც
მოვარდებოდა ვილაცის მსუბუქი მან-
ქანით სახლში კვირა დღეს, დედას
და ბაბუას მოეფერებოდა, ფუფუნა
ქებდა ორივეს ცოტ-ცოტას, იტყოდა,
რომ ყველაფერი ძალიან კარგადაა და
მასზე ტყუილად სწუხან. არადა, სანამ
უფროსი შვილის ნახვით გამოუწვეულ

ზაურ კალანდია

ზვარბაძე

სიხარულს მოინელებდა ქალი, აწრიალდებოდა, ჩაუღვებოდა თვალბეჭეტი — სქუა* გუჯა, აქამდე სად იყავიო, — მანამ ჩაბტებოდა მანქანაში (ბაბუა კი ღუმედა ყოველთვის, ხელებში შესცქეროდა, თუთუნი ზომ არ დაეწყნა ჩემთვისო, გუჯა განზრახ რომ უგვიანებდა), ალიას გვერდით მოისვამდა და წავიდოდნენ ქალაქში სასაღამუდო... თავიდან კინოში შევიდოდნენ, მერე სტადიონზე შევიდოდნენ, ადგილობრივ ფეხბურთელთა გუნდის თამაშს, რომელიც ყოველ კვირას იმართებოდა, ნახავდნენ, „ბირჟაზეც“ დადგებოდნენ კარგა ხანს და, უკვე შეღამებულზე, წაუქეფებდნენ სადმე. ქეიფის შემდეგ, თუ რაიმე სერიოზული საქმე არ გამოუჩნდებოდა გუჯას, იმ ღამეს ერთად ბრუნდებოდნენ ძმები შინ.

ხმას არავინ იღებდა გუშინდელ უსიამოვნებაზე. უკვე იცოდა ალიამ, რომ აქ, ამ ადგილზე სცემა გუჯამ ბონდი. მართალია, არავინ არაფერს ამბობდა, მაგრამ მაინც ცხადი იყო ყველადგერი. ალიაც ზოგჯერ ისე თამამად ერეოდა ბიჭების საუბარში, თითქოს ხაზს უსვამდა ვისი ძმაც იყო. თვითონაც უკვირდა ზოლმე მისი ასეთი სითამამე. მაგრამ არ იყო ალიას ბრალი, ისევ „ბირჟაზე“ უმაგრებდნენ ზურგს, ესენი აგდებდნენ მსგავს მდგომარეობაში: აბა შენ რას იტყვი ალია, უფრო სწორად — გუჯას ძმაო! და თვალბეჭეტი შესცივინებდნენ. ამდენს კი ზვდებოდა, ვინც ედგა გვერდით. ძმა იყო და იცოდა, რა ძალა და გავლენა ჰქონდა გუჯას ბიჭებში, მით უმეტეს, დღეს, როცა ასე სახალხოდ ჰყავდა ბონდი ნაცემი...

რა ქვა და რა მისი მუშტი... ერთი დარტყმით სამი წლის მოზვერს კლავსო, სხვებისგან გაეგონა და ბავშვით უხაროდა. რამდენჯერ უნდოდა ეკითხა, მართლა მოეკლა ერთი დარტყმით სამი წლის მოზვერი თუ?.. მაგრამ ეხატებოდა, ვერა და ვერ გადმოეცდინა ყე-

ლიდან სიტყვა, თითქოს იმისი ეშინოდა, ვაი თუ ტყუილი აღმოჩნდესო.

უხასიათოდ იყო გუჯა. ორიოდ ნაბიჯით უკან, ბიჭების წრიდან ამოვარდნილივით იდგა, ოღონდაც მათზე უფრო მტკიცე და თავდაჭერებული, შუბლშეკრული და შემართული. თეთრი მიტკლის საყელოვანამებულები და ტანშემოტმასნილი, ახალთახალი პერანგი (თორმეტი წლის მერე თვითონ რომ ჩაიცვა, ძმის სისხლის ალემა არ გამოკირდესო), ყავისფერი ლაცხანის ვიწრო, შემოტკეცილი შარვალი და შავი, ცხვირწაწვეტილი ფეხსაცმელი ეცვა. ხმას, საერთოდ, არ იღებდა. სხვებს ენაკვიმატ, მოსწრებულ ხუმრობა-ქილიკობას უგულისყუროდ უსმენდა... ალია მაღიმილად გახედავდა ძმას; მიიწვევდა, მიეტმასნებოდა ისევ... უკვე დაეწყნოდა წუხანდელი ეჭვი და მით გულსგაწონილი შიში, ჯოჯიმ რომ თქვა, რა დაუნდობელიც იყო ბონდი...

გუჯამ სიგარეტი ითხოვა...

რამდენიმე ბიჭმა ერთდროულად ამოიღო „პრიმის“ კოლოფი და მიწყოდა. ამდენს ერთბაშად ვერ მოეწეო, ხელები გაშალა გუჯამ და ყველას სათითაოდ გაუღიმა.

გუჯამ გაიღიმა და... გამხიარულდნენ ბიჭები, რაც მალე სიცილ-ხარხარშიც გადაიზარდა... ეტყობა, გუჯას გახუმრებამ უფრო აუშალა ზოგერთს საღერღელი, რა არ მოიგონეს და არ მოჰყენენ: ერთმა „სამოთხის ის ჩიტი“ — ანცი, საყვარელი გოგონა ახსენა (თუმცა „აუთვისებელი“, მაგრამ საამისოდ შეთვალული ვილაციისგან. ეს „ვილაცა“ ისე ითქვა, არ უნდა ყოფილიყო მაინცდამაინც ძნელი მისახვედრი და ალიამაც ძმას შეპლიმა...), ამჯერად, ვითომც საქმიანად და შემთხვევით, „ბირჟას“ მესამედ რომ ჩაუშრილა და ყველა მათგანის ფართული მზერა გაიყოლა... მეორემ: წუხანდელი ქეიფი და სუფრაზე რომელიც „ცხრა ნომერი კალოშის“ ჰინჯული, რაღაც ბედად რომ გადაურჩა ცემა-ტყეპას, მერე იქიდან ყომაშში

* შეილო:

წაგებული „არიფის“ დაბომბვა, ვინა-
იდან ფული დროზე არ მოეტანა... ვი-
ლაცამ: ის მილიციელი (ამ სამიოდე
წლის წინ, ოთხი მთვრალი მეზღვა-
ური რომ სცემა გუჯამ ქალის გულის-
თვის ნავსადგურში, ხოლო მას, ჯე-
რაც ახალბედს — წესრიგს როგორ
ან რა უფლებით არღვევენო, — ქუ-
დი წაართვა და ზღვაში მოუსროლა),
აქაოდა, არ შემიმჩნევინებართო, ბიჭ-
ებს თვალი მოარიდა და ქუჩის მეორე
მხარეს გადავიდა...

ალიამ ისევ ძმას შეხედა...

გუჯა თითქოს არც იყო აქ; ზღვას
თუ საოცრად მშვიდ, ზღვისფერ სივ-
რცეს ფქპრიანი ვაჰყურებდა...

ლურჯი ფერის „მოსკვიჩმა“ გადმო-
უხვია და „ბირჟისკენ“ წამოვიდა... ამ
ქუჩით არ შემოდიოდნენ მანქანები,
სანაპიროზე ტრანსპორტის მოძრაობა
აკრძალული იყო და ყველამ (ქალა-
ქის რომელიმე ხელმძღვანელთაგანი,
ან ვინმე თამამი ბიჭი თუაო), როგ-
ორც ერთმა, თავი იქით მიაბრუნა...
მანქანამ სვლა შეანელა, „ბირჟას“
გაუსწორდა, გაჩერდა და...

იქეჭა იქედან ტყვიამ ერთხელ, მე-
ორედ... იქეჭა და საშინელი სისწრა-
ფითაც მოსწყდა ადგილს...

— ვაი! — შეჰყვირა გუჯამ.

უცებ გაწყდა, გაიფანტა ბიჭების
წრე...

ვინ განზე, ვინ — უკან გახტა შემ-
ფოთებული...

ალიამაც ისხლიტა ფეხი...

— ალ-ი...

ძახილი ყელში გაუწყდა გუჯას...
მყის შემოდანტულ მეგობრებში ძმამ
ძმას დაუწყო ძებნა...

არა! ალია რაღაც წამით, თავისდა
უნებურად შეახტუნა სროლის მკანზე
და მოულოდნელმა ხმამ... ტყვიას
უგანა თითქოს, ზურგი შეაქცია, თო-
რემ მისი სახელის გაგონებამდე —
სიტყვა „ვაიმ“ ადგილზე გაჰყინა და
მოახედა...

გუჯა მოკუნტულიყო... ორივე ხელი

მუცელზე მიეფარებინა, დაეჭირა და
ნელა, წამებით, საცოდავად იბღუწე-
ბოდა წელში — აგერ-აგერ ასფალტში
ჩაძვრება და ჩაიკარგებო... თუმცა,
ჯერ კიდევ იკავებდა თავს სასწაულად,
არ დაცემულიყო, თან, კისერიც აქეთ,
ალიასკენ მოედრიცა, მერე მარჯვენა
ხელი მუცლიდან მოიშორა და გამოუწ-
ვდინა... სისხლი დაინახა ალიამ და თი-
თქოს ახლა მიხვდა, რაც სჭირდა ძმას...
იზმუვლა, ყელგამოლადრულივით საზა-
რლად დაიხრთინა და მივარდა, სის-
ხლიანი ხელი უხეშად დაუჭირა...

— ფრთხილად...

შემოსჩვილა გუჯამ, ნაოჭებით გადა-
ესერა სახე, ყბა არაადამიანურად მოე-
ქცა და გაუხევდა... მერე ნელა, სვენებ-
სვენებით, თითქოს ძვირფასი განძით
აქვს უბე სავსე და ეშინია არ დამებნე-
სო, ორივე მუხლით ასფალტს ჩაუჩო-
ქა...

წელქვეშ შეუტურა ალიამ ხელი და
თვითონაც ჩაქდა... მიიწვინა, მიიკრა
მკერდზე ძმის სულთმობრძავი სხეული,
მისი გაფითრებული და გადაღარული,
დაბზარულივით სახე...

ალბ. მეც ავდგები და მოვკლავ! —
იყვირა. — მოვკლავ!

ბარონი. კარგი, ადექი და მოკალი.
მერე?

ალბ. ბარონ, ცხვირს ნუ ჰყოფ იქ,
სადაც არ გესაქმება!

ბარონი. აჰა! — აშკარად გაიკვირ-
ვა, მერე გვიან და გვერდულად ამოხე-
და. — სწორი ხარ, ხო იცი.

ალბ. ამით რა გინდა მითხრა?!

ბარონი. არაფერი. — გაჩუმდა.
— შენ თუ გიწერია ბედად კაცის მო-
კვლა, უდაბურ კუნძულზეც რომ იყო
მარტოკა, შენს მსხვერპლს, შენს ჯამში
ჩაგარდნილი ლუქმასავით, იქ გამოგი-
რიყავს... კასრის სახურავსა თუ ფიც-

რის ნატეხზე დაკრულ-ჩაბლაუჭებულს მოგიგდებს და, რაღაც სასწაულად გადარჩენილს, იმედინას — მიწა რომ ნახა, შენ რომ გნახა: აღამიანი, ძე, მოყვასი, ღმერთის ტოლი, სანდო და საყვარელი — შარვლის ტოტა თუ ქუსლზე წაგებოტინება საშველად... ფიქრადაც რომ არ გქონდეს, საერთოდ, არც იყო მკვლელი, სწორედ მაშინ მოგცემს ეშმა ხელში შუბს, გონებას სატანა დაეპატრონება და შიგ ყანყარატოში ჩაგაცემინებს... არა, შენ არაფერ შუაში ხარ. შენი ბედისწერა, ღმერთი, თუ გინდა — ეშმაკი, გამოქმედებს, მხოლოდ მას მიჰყვები ბრმად და საბელშებმულივით... საითაც ის — გინდა ეშმაკი დაარქვი, გინდა — ბედისწერა, სულ ერთია — მოიქნევს კუდს, იქით მიჩანჩალებ... მწირის ხალათიც მისია და ტირანისაც: ტყუილად არა ჰყავს განგებას ორივე გმირად. შერაცხული. მხოლოდ მან უნდა გაგხადოს გამარჯვებული და, თუ უნდა — დამარცხებულიც! იქნებ გაგასწოროს მიწასთან ისე, ყეფა და წკაპწკავიც დაგაწყებინოს ძალივით. როცა კაცს კლავ, რა თქმა უნდა, არასოდეს ფიქრობ, ისიც შენსავით აღამიანია; სუნთქავს, მგრძნობიარე სხეული აქვს, სული გააჩნია. ის მხოლოდ მტერია და ნადირივით შორეული. ქვეწარმავალია — თავი ქუსლით რომ უნდა გაუჩნებო... ეს ერთი გახსოვს მხოლოდ: შენს წინაა მტერი, მოძალე და ბრძოლაში თუ არ მოუგე, რაღაცნაირად არ დაასწარი — აქეთ გადაგსანლავეს. ჰმ! — რატომღაც გაიცინა. — შეიძლება, გმირადაც ირწმუნო შენი თავი! ასეა ეს. ვინა თქვა, შენი მოძმის სისხლს ღვრიო! პირიქით, სულს ითქვამ მაშინ მისი მოკვდინებით, აღგვით პირისაგან მიწისა, მერე ხელებს მალა, ზეცისკენ რომ აგასროლინებს გამარჯვებული გლადიატორივით. — შეხედა. სიგარეტი ამოიღო და მოუკიდა; ცერად ამოაბოლქვა კვამლი ალიასკენ. — მაგრამ... მაგრამ მერე უნდა ნახო შენ, როცა დრო გაევა, დაგეწმინდება გონება... არა, გონე-

ბის დაწმენდა სულ სხვაა, მკვლელი მას არასოდეს ეღირსება. აი, ჩემსავით ბევრს რომ იცხოვრებ, ქვევით, დამართზე დაგორების ეამი რომ დაგიდგება, მაშინ უნდა ნახო... — გაჩუმდა. უფრო მიეძალა სიგარეტს. — თუმცა, ტყუილად ვყვები ყოველივე ამას. ყველაფერი კარგად, ძალიან კარგად იქნება, ყმაწვილო! შენ ხომ მკვლელი არა ხარ! უფრო მეტს ვიტყვი: მხოლოდ ერთხელ, ისიც რაღაც წამში შეგეძლო მოგეკლა ბონძი. დიახ, დიახ, სულთმობრძავი გუჯა მკერდზე რომ გყავდა მისგანებული... შველას რომ გთხოვდა, როგორც ერთადერთ ძმასა და იმედს... დღეს უკვე გვიანია. სანამ ჩახმახს თითს გამოჰრავდე, სული გაგძვრება, შარვალში ჩაისვრი... ალღი. გაჩუმდი! — იყვირა.

ბარონი. ტყუილად ფიცხოვ. — თვალეზი მოჭუტა და როგორც პატარა ბიჭუნას, რაიმე ეშმაკობაზე რომ წასწრეს, ისე გაუღიმა. — გამოტყდი, სიმართლის რომ გეშინია. შენ... შენ გგონია არ ვიცი, სასამართლოზე მოვკლავ ბონძისო, ბიჭებს რომ დაჰპირდი. მაშინ მაინც არ გქონდა რევოლვერი საძებნი, თავისი ხელით მოგიტანა ჯოჯიმ და ბალიშქვეშ შეგიცურა... ჰმ, დაძინება რაა, ბალიშზე თავს ველარ დადებდი...

აქ ვერ გაამტყუნებდი ბარონს.

შუქი არ ენთო ოთახში ალიას.

— ალი...

ხმადებლა დაიძახა ვილაცამ და ფანჯრის მინას ფრთხილად, საიდუმლოდ მოაკაკუნა.

„ხომ არ სძინავს ამ მამაძალს...“ დაიბოლმა ფანჯარასთან მდგომი და ახლა კართან მივიდა და ხელი მსუბუქად უზიძვრა.

კარმა ზანტად გაიჭრიალა...

— რომელი ხარ? გულგრილად, როგორც ძილბურანში, იკითხა ალიამ. თავი არც აუწყვია ბალიშიდან, ლოგინში გაუძვრევლად დარჩა.

— მე ვარ, ჯოჯი. თქვა მოსულმა და ჩუმად ჩაახველა.

გრილი, ნათელი ღამე იყო.

მაღლა, კარის წირთხლებში ბაცი ცის ორი ოვალი დაჩნდა და გამოიკვეთა... მაღე კარში აბლაყული ვეება კაცის ტანი, მხარბეჭი მოიხაზა. სხეული ერთიანად ჩამოისხა და ნაცნობ ადამიანად იქცა...

— ახლავე ავანთებ შუქს...

ლოგინზე წამოჯდა. სკამზე მოაფათურა ხელი და შარვალს მისწვდა.

— არ გინდა. იწექი... ხომ არ გეძინა? — ისე, სასხეათაშორისოდ იკითხა მოსულმა.

— არა.

ჯერაც ღია კარში იდგა ჯოჯი; ეტყობა, ბნელს თვალს აჩვევდა. ნელინელ და მძიმედ იკვეთებოდნენ საგნები, ადგილს უხეშად იკავებდა გრძელი, გასაშლელი მაგიდა ოთახის შუაგულში, სარკეებიანი კარადა, ალიას საწოლი — მონიკელებული მბზინავი თავებით, თავსასთუმალთან დადგმული სკამი, ზედ — მალეიძარა საათი თუ მისი წიკწიკი სიჩუმეში...

— არა, — ისევ გაიმეორა ალიამ და, შარვალი ამოიცვია.

შუალამე გადასული იყო, მაგრამ რა დააძინებდა ალიას. ხვალ, უფრო სწორად — დღეს ბონძის სასამართლო იყო დანიშნული და რა ეშმაკი მოუხუჭავდა თვალს... გონება აფორიაქებული, სული — აწეწილ-დაწეწილი ჰქონდა, როგორც არასდროს. სხვა თუ არაფერი, ამ დილით, თერთმეტ საათზე უნდა ეხილა კაცი ვინც ძმა მოუკლა. რა თქმა უნდა, მანამდეც იცნობდა ბონძის, ამ ოთახშიც მსხლარან ერთად: მას, გუჯას, ბონძის ღვინო უსვიათ, უმღერიათ, უკამათიათ კიდევ; ძმობა შეუფიცავდნენ. მკვლელს და მოკლულს ერთმანეთისათვის. ალია ყოველთვის ჩუმად იყო, არ ერეოდა მათ საუბარში, კამათში, ღვინოს სვამდა და ხან ერთს, ხან — მეორეს უსმენდა. ქეიფის მერე ალია რჩებოდა ოთახში, ისინი

ზევით, მეორე სართულზე აღმოდგნობდნენ დასაძინებლად. ალია სუფრას აალაგებდა და დაწვებოდა. ადრე უნდა ამდგარიყო, შვიდი საათისათვის უნდა გამოეყვანა მანქანა გარეუდიან. გუჯას მკვლელობიდან სამი თვე იყო გასული. ეს სამი თვე გაიტანჯა ალია. თითქმის ყოველდამ, როგორც კი შუქს ჩააქრობდა ოთახში, გამოუტყვებოდა საიდანღაც ბონძი და თვალწინ შემოჩენილივით დაუდგებოდა. მარტო ბონძი კი არა, ძმის სახეც არ სტოვებდა ოთახს და, თითქმის ჰაერს აქამდე შემოუნახიაო, მათი ხმამაღალი საუბრით თუ ნერვიული სიცილით გაიყვინებოდა ხელად იქაურობა. მართლაც, ის რამდენიმე ღამე, ბონძი რომ სტუმრობდათ, ცოცხლად შემოჩენოდა მის მახსოვრობას, გონებაში მკვეთრად ჩახსტულიყო... არ ჰქონდა მერე ძილი და მოსვენება: წვალობდა, წაღმა-უკუღმა ტრიალებდა ლოგინში, სიცხიანივით აბოდებდა... არც ძილში პოულობდა შვებას, ხან ბონძის დასდევდა მოსაკლავად, ხან — ცხელი, უკვე აღებული სისხლის ოხშივარი ასდიოდა ხელებზე და, რომ გამოეღვიძებოდა, თითქმის ამოწმებდნენ, სახეზე მიიტანდა ხელებს შემფოთებული და ხარბად იყნოსავდა, მაგრამ ოფლით გახვითქულ, დამსკდარ ხელისგულებს ბენზინისა და ჭუჭყის სუნითა ასდიოდა და — გული თუ ეზიდებოდა — მოიკუნტებოდა პირზე მუჭათარებული, თავს საბანქვეშ ზღარბივით შემალავდა... არც ბონძი ანებებდა თავს იოლად, თვითონ ალია ჰყავდა ზოგჯერ კურდღელივით თავის კლანჭებში მოჭყეული და თითქმის ტყავიც ცოცხალს უნდა გააძროსო, დააპროწიალებდა აქეთ-იქით... ხან ბონძის ხარხარს გამოჰყავდა ბურანთან, ხანაც — თავისას. მაგრამ ხვალინდელი დღე მოჩვენება კი არ იყო

ნათლად უნდა ეხილა იგი სამი-ოთხი მეტრის იქით და, სხვა გზა რა ჰქონდა, ძმის მკვლელისთვის თვალეზში უნდა შეეხედა, თუნდაც შემთხვევით — ერთხელ მაინც შეჰფეთებოდა მის მზერას და, ეჭვგარეშეა, ეს ყველაფერი უსიტყვოდ, გულხელდაკრეფილს მოეთმინა და აეტანა...

სკამი ოდნავ უქან გააჩოჩა ჯოჯიმ და წინ დაუჭდა.

— როგორა ხარ, ალია? — მუხლზე შეაზო ხელი და მსუბუქად შეუნჯღრია.

— რა ვიცი...

არაყის მძაფრი სუნი ეცა და თავი უქან, კედლისკენ გადაიგდო, თავისდა უნებურად.

— დღეს... — ამჯერად საკუთარ მუხლზე დაირტყა ჯოჯიმ მუშტი. — უხ, მაგისი ოხერი დედა... — შეიგინა და გაჩუმდა.

— დღეს...

გაიმეორა ალიამ ჩუმად, უცხოსავით... თითქოს ახლა გაეგო ჯოჯისგან, რა „დღეც“ უთენდებოდა და ცრემლები მოაწვა... ვერ დააფახულა თვლები შიშით, რაღაც უმწეოდ და საწყლად შეხედა, გულუბრყვილოდ მიაჩერდა მის წინ მჯდომ ვეშაპივით აკის.

— დღეს რაღაცა უნდა ვიღოთ! — უცებ მოსჭრა ჯოჯიმ და თავი მკერდთან ისე ახლოს მიუტანა, თითქოს ალიას გულის ბაგაბუგისთვის უნდა მიეყურადებინა. — მოსახდენი უნდა მოხდეს!

— რა, ჯოჯი?

წამოიძახა დაბნეულად. მართლაც, უცებ ვერ მიუხვდა, რას ითხოვდა მისგან დღეს ჯოჯი, საითკენ მიჰყავდა საბოლოოდ.

— რა და... ხმას უფრო დაუწია ჯოჯიმ. — მან არ უნდა იცოცხლოს, გესმის! მან არ უნდა იცოცხლოს! ხო იცი, რა კაცი მოგვიყლა? — მაჯა დაუჭირა და ისე მწვარედ, მარწუხებივით შემოაჰლო თითები და მოუჭირა, სიმწრისაგან კინა-

ლამ იყვირა ალიამ. — თუ შენ არაფერი შეგიძლია, თქვი! კი; შენი ძმა იყო, ძმა — უფროსი, გამზრდილი, მაგრამ რა მოხდა მერე? ჩვენც ხომ არანაკლები ძმობა გვქონდა! ბოლოს და ბოლოს, რომელიმე ჩვენთაგანი იკისრებს და ეგ არის! — თითებს ისევ ისე უჭერდა მაჯაზე, ხელს არა და არ უშვებდა.

— როგორ? უაზროდ იკითხა.

„ხელი მაინც გამიშვას... ხელი მაინც გამიშვას...“

ისეთი გრძნობა ჰქონდა, ახლაც დაითრევდა ჯოჯი, ბაწარშებმული ბატკანივით წააპროწილებდა სადაც სურდა და მანამ არ მოეშვებოდა, სანამ ნაფიქრს არ შეისრულებდა.

— შენ თვითონა ხარ ცოდვა, — უკვე კი არ ჩურჩულებდა ჯოჯი, ბგერებს სისინით გამოსცემდა, — ქუჩაში ვერ გაივლი თამამად, კაცივით... ყველაზე დიდი, სამი წელი მოგცენ... აჰა, ხუთი! — ხელი უშვა და მეტი დამაჯერებლობისთვის თითები ცხვირწინ გაუფარჩხა და დაუტრიალა. — ცხელ კვალზე ხდება ყველაფერი... — ჰო.

ისე ამოთქვა ალიამ, ველარ გაიგებდი, ხუთ წელზე იყო თანახმა თუ იმაზე, რასაც ჯოჯი ამჯერად სთავაზობდა...

კაცმა რომ თქვას, ხუთი წელი რა იყო ალიასათვის. თუ საჭირო იქნებოდა, მთელი ცხოვრება, საუკუნეც რომ ჰქონოდა დარჩენილი, უსიტყვოდ ჩაჯდებოდა ციხეში გუჟას გულისათვის. უფრო მეტიც: რამდენჯერ უნატრია გულით, ალაღად, ნეტავ მე მომხვედროდა მისთვის გამიზნული ტყვია იმ დღესო... ახლა, ამწუთშიც მზად იყო ამისთვის. ორივეს გვეშველებოდაო, ფიქრობდა, დღევრილი სისხლი სამაგიერო სისხლს ითხოვდა მისგან, თუ უფრო დიდ ცოდვაში ჩადგამდა ფეხს, არ იცოდა, მაგრამ საკუთარი არყოფნით ერთხელ და სამუდამოდ გათავისუფლებოდა

ამ ტანჯვა-წამებისაგან, ეგ ნამდვილად
სჯეროდა. კი, სიკვდილი სჯობდა,
ასწილ ერჩივნა დღევანდელ დღეს.
მართალია, სისხლის აღებაზე მეტს
რას ფიქრობდა, ზოგჯერ ეგონა,
სწყუროდა კიდევ, სისხლი სისხლით-
ვე უნდა მოიბანოსო, იმეორებდა ხო-
ლმე სადღაც ყურმოკრულს, მაგრამ
ის — მკვლელობის წინა წუთი აში-
ნებდა, ხელ-ფეხს უბორკავდა და ამ
გადაწყვეტილებამდე ვაი-ვაგლახით,
მისულს, ყველაფერს წყალში გადა-
უყრიდა მისი კეთილი თუ ბოროტი
ღმერთი... ალიაზე უკეთ ვინ იცოდა,
რა ან რისი ჩამდენი და გამკეთებე-
ლიც იყო. სანამ ჩახმახს თითს გამ-
ოჰკრავდა (ეტყობა, აქაც არ სტყუ-
ოდა ბარონი). მანამდე გაუსკდებო-
და გული, ალბათ.

— ზო იცი, შენს ადგილას გუჯა...
მართალი იყო ჯოჯი. გუჯა ალიას
მკვლელს კი არა, მთელ გვარს ამო-
უუყავდა ერთიანად... ყორეზე რომ
დაცემულიყო და სული განეტევა,
ქვას არ დაუტოვებდა ახლომახლო
დაუფშვინტავს...

— ვაჟკაცი კაცი ხარ... არ უნდა
შედრე! უკეთეს წუთს ვერასდროს

იბოვი. ზომ გითხარი, ცხელ კვალზე
ხდება ყველაფერი-მეთქი! — ხელი
ისევ გამოაჩინა ჯოჯიმ...

თითები უნებურად მომუჭა და
მტკივანი ხელი ზურგს უკან დამალა.
მოტყუვდა. ჯოჯის ხელი გვერდით.
თავსასთუმლისკენ მიცოცავდა...

უცებ, რაღაც ბრტყელი და შავად
მბზინავ საგანს მოჰკრა თვალი, ბალიშ-
ქვეშ რომ შეუცურა ჯოჯიმ და დაიკა-
რგა.

— დროულად შემოდი დარბაზში...
ყველანი იქ ვიქნებით, გუჯას და შენი
ძმები. შენ ჩემს ზურგს უკან დაჯდე-
ბი და იქიდან ესვრი... შეიდი ტყვია-
შიგ, შვიდი! გესმის, არ უნდა დაზ-
ოგო! — წამოდგა, მხარზე დაადო
ტორი და შეანჯღრია.

— აბა, შენ იცი!

წავიდა...
კარი ღიად დატოვა.
ვარდისფერ გაფოთლილ ცაში ალ-
ავ-ალავ რძისფერი ჩამდგარიყო...

ეს „დღეც“ თენდებოდა...

ხელი ბალიშქვეშ შეეყო, ცივ, მძიმე
ლითონს თითები შემოაჭდო, მოუჭი-
რა, მერე ბალიშში სახე ჩარგო, ჩამა-
ლა და ცრემლებიც წასკდა...

დასასრული შემდეგ ნომერში

გივი ბერაია

ფერისცვალება

აჰა, ზაფხულიც მიწურულია!..
და ნაცრისფერი ზეცით
სხივდაშრეტილი და განწირული
მნათის იღვრება ვერცხლი.
და გული სევდას დაუტანია!..
მუდამ ასეა, ასე,
როს ჟამი, —
მყიფე, ქარის ტანივით, —
გადის უჩინარ გზაზე.
გადის ფოთლების რია-რიათი,
ფერთა ფრთონებით და კედომით,
გადაიხადოს რათა —
ღიაღია
ფერისცვალების ომი,
რომელშიც მუდამ თვითონ იმარჯვებს...

ჩვენ კი, შვილები ჟამის,
ვბორგავთ,
ვწრიალებთ,
გვეყდება ილაჯი,
ვღრტინავთ დღისით და ღამით. —
ასე იყო და ასე იქნება,
სანამ გვიდგია სული.
ჩვენ ზომ თვით ჟამის
ხმა და ფიქრი ვართ,
ვმონებთ მის ნება-სურვილს...
და პა,
ზაფხულიც მიწურულია
და ნაცრისფერი ზეცით
სხივდაშრეტილი და განწირული
მნათის გვეღვრება ვერცხლი.

ნოქტიურნი

ბეჭობზე —
ძველი ბაზილიკა.
მკრთალი ნათელი...
ო, ახლადგაჭრილ საფლავის ქვაზე
ამაოებას ჩამოეწყო მშვიდად თათები.
საყდარს,
ვით ნისლი,

ებურა ხავსი.
მზე დაებნია ოქროს ღილივით, —
დაღლილი მხრები უთრთოდა ზამთარს.
ეხატა შენი მიღმიერი
მშვიდი ღიმილი
შორი ლაყვარდით ჩამოშვებულ
მიმწუხრის ფარდას.

ღირს კი იმაზე თავის მტკრევად,
რა ახითხითებს
მავანს,
როცა შენ.
მთელი ღამის ნატანჯ-ნაჯაფი,
ბუხარში ისვრი
დაქმუქვნილ ქალღღს?!

—

პლატონი

დიდი ბერძენი ფილოსოფოსის და მოაზროვნის, პლატონის ლირიკა, ნაკლებადაა ცნობილი ქართველი მკითხველისთვის, პლატონმა ლექსების, ეპიგრამების, ტრაგედიების წერა კაბუკობის წლებში დაიწყო, გათავაზობთ, რამდენიმე ნიმუშს პლატონის ლირიკიდან.

როცა აგათონს ვეამბორე,
მის ბაგეზე სული შევიგრძენ:
გოგო მოსულა ძღვნად სულისა
აგათონისთვის.

აჰა, ვაშლს გესვრი, დაირჩინე, თუ თანახმა ხარ
ჩემს სიყვარულზე,
თუ განმიწილებ სიტყბოს შენი სიქალწულისა.
თუ არა — მაინც აიღე ვაშლი:
დაე, მან გითხრას, რა მოკლეა ყვავილის ხანა.

მე ვაშლი ვარ. შენსკენ მისროლა შენმა მიჯნურმა,
ქსანთიპე, დამწვდი!
უკვდავნი არ ვართ არც მე და არც შენ.

ასტერიდაში

1

ვარსკვლავებს უმზერ, ვარსკვლავო, — ასტერ.
ნეტავ ცა ვიყო,
რომ უთვალავ თვალით გიმზირო.

2

ცოცხალთა შორის აღმოსავლის ვარსკვლავად ენთე,
ვარსკვლავო, — ასტერ.
აწ საღამოს ვარსკვლავი ხარ მკედართ საუფლოში.

დიონ სირაპუზელისადმი

ჰეკაბესა და მთელ საქალეთს ილიონისა
ცრემლი აწვიმეს მოირებმა დაბადებითვე.
ხოლო შენ, დიონ, გამარჯვების სიმღერები და
კეთილგზიანი დაგიბედეს საქმე ღმერთებმა.
აწ დიდ პატივით განისვენებ მშობელ ქალაქში,
მაგრამ ო, დიონ, სიყვარულით სულს ალხენ ახლაც!

„რა ლამაზია ალექსისი“ — წამომცდა ერთხელ
და იგი უმაღლესი დაიტაცა ათასმა მზერამ.
სულო, ეს რა ჰქენ? — ძაღლებს ძვალი რად დაანახე?
განა მე ასე არ დავკარგე ძვირფასი ფედრა?

კოლოფონშია ჩემი გოგო — არქენასა.
ოჰ, სიყვარული ნაოჭებში აყვავდა ისევ!
ვერ განმაქიქებთ, გლეხ-ჭაბუკნო, —
ჯერ თქვენს ასაკში
დაიწვით თავი სიყვარულის ამგვარ
კოცონზე!

სპარსეთში დაღუპული ერატიელეზისადმი

1

ევბეელნი ვართ გვარტომობით — ერეტრიელნი,
სუზასთან ახლოს გვაქვს საფლავი, შორს — სამშობლოსგან.

2

ტალღა-მქუხარე ზღვა დაეტოვეთ ეგეოსისა
და ეკატანას ჰალაქთ შორის ვწევართ მიწაში.
მშვიდობით ჩვენო ერეტრიაჲ, ათენ-ქალაქო, —
ჩვენი ევბეის მეზობელო, ზღვაო, მშვიდობით!

კაცმა იპოვა ოქრო, იქვე
დასტოვა თოკი.
თოკი იპოვა დაკარგული ოქროს
მძებნელმა, —
კისრის მარყუჟი იყო ის თოკი.

კიპრისი და მუზები

კიპრისმა მუზებს:
— მომეტრფეთო მე — აფროდიტეს,
თორემ საცენესად მოგივლენთო ეროსს,
ქალწულნო!

მუზებმა კიპრისს:
— ეგ ზღაპრები შენ არესს უთხარ,
ჩვენ კი მაგ ცელქი ბიჭუკელა არესის
ფრთები
ვერ აგვაფრენსო.

ერთმა იპოვა და მეორემ დაჰკარგა ოქრო.
პირველმა ოქრო კვლავ დაჰკარგა,
მეორემ — თავი.

პიტიპიტი

1

მე მეზღვაურის სამარე ვარ, ჩემს წინ — გლეხისა.
ზღვაზეც, მიწაზეც უმეტესი არის ჰადესი.

2

ნავ-დამზობილი ზღვამ დამახრჩო, მაგრამ მის ტალღას
არ გაუხდია ჩემთვის ტანზე — შერცხვა ამისი.
კაცთაგანმა კი მკვდარს წამართვა ტანისამოსი
და დიდი ცოდვა მოინაგრა მცირე ჭინჭისთვის.
დაე, ის ჩემი სამოსელით ჩახდეს ჰადესში
და მაგ ძონძებით სამსჯავროზე წარუდგეს მინოსს.

3

ო, უდარდელი მეზღვაურო,
ჩემს საფლავს რომ ცურვით ჩაუვლი,
უწყოდ — შენი უდარდელი ძმა განისვენებს.

არისტოფანესადმი

ღვთიურ სავანეს რომ ეძებდნენ ნეტარ-ქარიტნი
მოსავანებლად,
არისტოფანეს სული ჰპოვეს ასეთ სავანედ.

მე ლაიდა ვარ, ქალმცინარე, მთელი ელადის
შეყვარებული ვაეთა ჯარი მედგა კარებთან.
ახლა, პაფია, ჩემი სარკე შენთვის მიძღვნია, —
აღარ მჭირდება; რაც ვარ, იმის დანახვა არც მსურს,
ხოლო რაც ვიყავ, კვლავ ის ვიყო, არ შემოძლია.

საფოს

ასანელებენ ცხრა მუზას მცდარად: —
სულ ავიწყდებათ ლესბოსელი საფო —
მეათე.

პინდარეს

სტუმარმოწესე, რჩეულ-კაცი
მოქალაქეთა
იყო პინდარე, პიერიის მუზათმსახური.

აკაკი მინდიაშვილი

ნუთისოვლის ატიულები

ოთარ ჩხეიძის ახალ წიგნში „ჩემი სოფლის ეტიუდები“ ეტიუდი „სურათების გაღერვა“ ერთი სოფლის „გაღერებისა“ და ექსპონატების შესახებ მოგვითხრობს, რომლებიც მარტოხელა თანდას ერთმანეთზე მიდგმულ ერთ ოთახსა და ბოსელშია გამოფენილი. საინტერესოა და უცნაური „გაღერების“ შექმნის ისტორია. თანდას მეზობლად მცხოვრები ბიძაშვილი ქალაქში რომ გადასახლდა, რაც წასაღები იყო, წაიღო, რაც აღარ სჭირდებოდა, მათ შორის სახლი და მიცვალებული დედ-მამის სურათები, დატოვა. აქ დარჩენილმა ნათესავებმა მთელი სახლ-კარმიდამო დაინაწილეს, დაიტაცეს და ნაგავი გზაზე გამოჟარეს, ამ ნაგავს გამოაყოფნის ბიძაშვილის დედ-მამის სურათებიც თავის ჩარჩოებთან. თანდას გაასუფთავა და თავისი ხანების სურათების გვერდით დაკიდა. სადილოების დროს სინანულით და თანაგრძნობით შეჰყურებდა და შესანდობარს ეუბნებოდა. სურათების რაოდენობამ თანდათანობით იწყო მატება, — პირველ ხანებში მხოლოდ ქალაქში საცხოვრებლად წასულებს მოჰქონდათ, მერე — დანარჩენ თანასოფლელებსაც. თან აღუთქვამდნენ თანდას, არ შეგატოვებოთ. რა თქმა უნდა, „პირობა“ არავის შეუსრულებია, — არც წასულებს, არც დარჩენილებს. თანასოფლელები მშობლის გარდაცვალებიდან წლისთავად იტოვებდნენ სურათს, მერე წუთსაც აღარ აყოვნებდნენ და თანდასთან მოარბენინებდნენ. ზოგიერთი მათგანი კი ქელების და მთავრებასაც არ ელოდებოდა და მაშინვე „გაღერებაში“ მოჰქონდა გარდაცვლილი მშობლის სურათი.

ოთარ ჩხეიძე დიდი გულისტიკივლით მოგვითხრობს, როგორ იყარგება წარსულის, წინაპრების, მშობლების ხსოვნა, როგორ ცარიელდება და უკაცურდება სოფლები. ეტიუდებში „სურათების გაღერვა“, „და ბუბუნებდა“, „ბოლიწო“, „სიზმარი“... იმ ადამიანთა სა-

ხეებს გვიხატავს, ვისთვისაც უპატიურად აღარ არსებობს წარსული და, რაც ყველაზე სამწუხაროა, მოთხოვნილებაც აღარა აქვთ, რომ ის არსებობდეს, ვისაც აქვთ ხსოვნისაგან, წარსულის „რეპრესიული“ დაწოლისაგან განთავისუფლების მოთხოვნილება, ვისაც სურთ წარსული, ხსოვნა შორს, აწყოს მიღმა, საკუთარი თვალსაწიერის მიღმა გადაისროლონ, ისე რომ მათ ცხოვრებაში არავითარ მონაწილეობას აღარ ღებულობდეს. ისეთი შთაბეჭდილება გრჩებათ, თითქოს ჩვენს წინაშე იქმნება და ვითარდება ადამიანის რაღაც ახალი ანთროპოლოგიური „სტრუქტურა“, რომელიც ადამიანური არსებობის სრულიად ახლებურ, განსხვავებულ ფორმას გულისხმობს, არსებობას ორ იპოსტაზში — აწყოსა და მომავალში, არსებობას წარსულის, მესხიერების გარეშე. ამ ნაწარმოებში პერსონაჟები ის ადამიანები არიან, ვინც მხოლოდ „ერთადერთ რეალობას“, საკუთარ ემპირიულ „მე“-ს სცნობენ და აღმერთებენ (თავისებური ნარცისიზმი), ვისთვისაც საკუთარი თავის გარდა ყოველივე დანარჩენი, — მოუვასი, ახლობელი, მშობლები, წარსული, ხსოვნა, ისტორია, წინაპრები, მოვალეობა, — რაც მათი „მე“-ს ჩარჩოებისა და მისწრაფებების სფეროში არ თავსდება, არავითარ ღირებულებას არ წარმოადგენს, „არასაინტერესო“ და „არაპერშპატივა“, ვისთვისაც მხოლოდ ისაა ღირებული და ქეშპირტი, რაც მათთვისაა, რაც მათია:

„ყველა მონა თავისი სურვილისა, პირადი სურვილისა, რომ მიეწანება ყველა აწყვდითი, დაბრმავებული რომ მიეწანება, ოღონდ ჩაიგდოს ხელში, რაც რომ ნებაგს, თუნდაც რომ გასრისოს ბევრი, უამრავი, ოღონდ ჩაიგდოს, ოღონდ ჩაიგდოს, და განა მართლა დიდი რამ ჩაიგდოს... რა სათქმელია... რაღაც წვრიშალი რომ ჩაიგდოს ხელში: უბედურება სწორედ ეს რომ, ეს გაბელება წვრიშალებისათვისა, ეს

უმოპოვანობა უმნიშვნელოდისა, რო დაკარგულა მნიშვნელოვანი, რო დაკარგულა თუ იკარგება, თვალსა და ხელს შუა, თვალსა და ხელს შუა რო იკარგება; რო დარღვეულა ზნეობა, დაუშენილა, დაწეწილა, რა ეშველებო, რო არავინ იცის, რა ააშენებს... არავინ უწყის, რო ისეა..." („ვაშლიცა“).

წარსული, ხსოვნა წარსულისა, მშობლები, სოფელი, ისტორია, მართალია, არსებობენ, მაგრამ არსებობენ „თავისთავად“, ისე რომ თავად ამ ადამიანების ცხოვრებაში აქტიურად აღარ მონაწილეობენ. მათ აწმყოს კავშირი აქვს გაწყვეტილი წარსულთან. დაკარგული აქვთ მართალიულობის, უკუდავების გრძნობა და რწმენა („გარება... შენ დარდი ნუ გაქვს, უკვლადგერი გარება, უკვლადგერი გარება“ — მოძღვრავს ქუაბა თანდას). მათი აზრით, აქ და ახლა, სიკვდილის მოხვალასთან ერთად მთავრდება უკვლევი და მათთვის აღარასოდეს არავითარი ცხოვრება აღარ იარსებებს, აღარასოდეს არაფერი აღარ იქნება. აღარ სწამთ უკუდავება გარეშე, ოჯახში, შვილებსა და შვილიშვილებში, რადგან საკუთარ მაგალითზე ხედავენ, რომ თითქმის უტკივნეულოდ კარგავენ უკვლადგე ძვირფასს და ადამიანურს — ხსოვნას. ასეთი მსოფლმეგობრება ოთარ ჩხეიძის წინაპრებების პერსონაჟებს უძლეველად დროებითობის განცდას, წარმავლობის გრძნობას. ხოლო დარწმუნებულთ იმაში, რომ მათი სიცოცხლე ამჟამად იწყება და აქვე მთავრდება, რომ არავითარი სხვა ღმერთი, საკუთარი ეგოისტური, ემიპირიული „მე“-ს გარდა არ არსებობს, მოხსენილი, დაკარგული აქვთ უკვლადიარის პასუხისმგებლობის გრძნობა უკვლასა და უკვლადგის წინაშე, ცდილობენ უკვლადგერი მოსწრონ, დღენიადგ საკუთარი საზრუნავით იუვენენ დაკავებულნი, თავისი თავისთვის ფიქრობდნენ და იღვწოდნენ. ჰიპერტროფირებული სწრაფვა უმნიშვნელოსათვის, წვრილმანისათვის და ბრძოლა მხოლოდ პირადი ინტერესებისა და კეთილდღეობისათვის იწვევს ამ ადამიანებს შორის ბუნებრივი კავშირების გადაკვარებასა და დაკარგვას. მათ ირწმუნეს, რომ მალე მშობლებით ვით ისინი წარსულად იქცევიან და მომავალი თობა ისევ მოექცევა მათ, ისეთსავე უმადურობას გამოავლენს მათ მიმართ, როგორც თვითონ იჩენენ თავისი წინაპრების, მშობლების, წარსულის მიმართ, მოვალეობის გრძნობა მშობლების მიმართ მათთვის პრობლემური და სადავიდარაბო გამხდარა.

წარსული ამ ადამიანებისათვის აღარ წარმოადგენს გამოცდილებას, ტრადიციას, წარსულის ანალოგიით აღარ შეუძლიათ აწმყოს გაგება. ამდენად, მათთვის წარსულს შემეშვებით თვალსაზრისითაც დაკარგული აქვს მნიშვნელობა. წარსულის, ხსოვნის დაკარგვასთან ერთად ზოგიერთი მათგანი, მაგალითად, მთავარი

პერსონაჟი მოთხრობიდან „და ბუბუნებდა“ გრძნობს, რომ რაღაც არსებითი, სიცოცხლისეულად მნიშვნელოვანი კვდება მის სულში, მწვავედ შეიგრძნობს აწმყოში წარსულის უკონლობას, ხვდება, რომ წარსულს, განვლილ ცხოვრებას ფესვები აღარ აქვს მის აწმყო ურთაში, ამიტომ თავის თავს საკუთარი წარსულისა და ისტორიის გარეთ აღიქვამს, ხოლო კავშირს იმ ადამიანებთან, ვინც მის წარსულში იუვენენ — შემთხვევითობად...

მოთხრობაში „და ბუბუნებდა“ ორმოცი წლის შემდეგ მშობლიურ სოფელში დაბრუნებული კაცი ხედავს და მტკივნეულად შეიგრძნობს, რომ დარღვეულია „დროის კავშირი“ — წარსულში, მომავლისა და აწმყოს განუყოფლობა და ერთიანობა, რომ მისთვის ცხოვრება მთლიანობას აღარ წარმოადგენს. ცდილობს მაგრამ ვეღარ ახერხებს თავისი ცხოვრების მთლიანობაში წარმოდგენასა და გააზრებას, რადგან უიმედოდაა მოწყვეტილი თავის ბავშვობასა და სიკვამყეს, თავისი ცხოვრების უკვლადგ ბედნიერ და ნეტარ დროს, რადგან ვეღარ ხედავს წარსულის პერსპექტივას. მას აღარ ძალუძს წარსულის აღქმა და გააწმყოს, ვეღარ აღიქვამს მას, როგორც თავისი ცხოვრების, თავისი დროის ორგანულ და განუყოფელ ნაწილს. მთლიანად აწმყოში და აწმყოს, მიმდინარე დღის, ამოცანებით ცხოვრობს. აწმყოს გააზრება და „გაღმერთება“ კი სხვას არაფერს ნიშნავს, თუ არა საკუთარი წარსულის, ისტორიული მემკვიდრეობის მოხსნას...

წარსული, ბავშვობა და სიკვამყე, რომელიც ორმოცი წლის პარიზონტს მიღმა დარჩა, ამ კაცისათვის უკვე „მკვდარი“ დროა. მან ამით დაკარგა ნიადაგი, საფუძველი, ამდენად — თავისი არსებობის განუწყვეტლობის შეგრძნება. თუმცა ორმოცი წლის შემდეგ იგი კვლავ ბრუნდება ბავშვობისა და სიკვამყეს ადგილს, მაგრამ ვეღარ ახერხებს იმ დროში დაბრუნებას, რომელიც ოდესღაც მშობლიურ ადგილთან აკავშირებდა. ამიტომ მას, წარსულის დროიდან ამორთულს, ამოვარდნილს, სოფლის შუადგულ სივრცეში მდგომს, თავის თავთან მარტო დარჩენილს, ამ სივრცისათვის უცხო და შორეულ სულად აღიქვამთ.

იდეა, რომელიც, ჩვენი აზრით, მოცემულ ნაწარმოებში იკითხება, შემდეგია: წარსულის გარეშე ნამდვილი ადამიანური არსებობა შეუძლებელია, იგი ისევ აუცილებელია ადამიანისათვის, როგორც, ვთქვათ, პრომეთეისათვის — ცეცხლი, ადამიანი უნდა იბრძოდეს წარსულის, ხსოვნის და უკვლევი იმის შესაწარმუნებლად, რაც მის წარსულს შეადგენს, რაც წარსულთან აკავშირებს.

პაპაი მინდიაშვილი
წითლისოფლის ებრაელები

შესაძლოა „სურათების გაღერის“, „სიზნა-
რის“, „ბოლღიწოს“, „და ბუბუნებდას“ პერ-
სონაჟთა წარსულისადმი უპატივცემულობას, უმ-
ადურობას, ხსოვნის დაკარგვას, შათი დღევან-
დელი დღით, აწმყოსით უმეყოფილებაც ბა-
დებდეს, რადგან ისინი, ცნობიერად თუ არა-
ცნობიერად, აწმყო ვითარებას წარსულის პრო-
დუქტად და გაგრძელებად აღიქვამენ, რადგან
მიანიც გრძნობენ, რომ აწმყო წარსულს ეყრდ-
ნობა და როგორც სინათლეც ეცემა მას წარ-
სულიდან, აწმყოც ამის მიხედვით ნათდება.

ოთარ ჩხეიძე ამ ნაწარმოებებში გველაპარა-
კება წარსულისადმი, მისი სულიერი ფასეუ-
ლობისა თუ მატერიალური შეშვედრობი-
სადმი პასუხისმგებლობის გრძნობაზე, რომელ-
თა მომავალი თაობებისადმი გადაცემა სიცოცხ-
ლისეულად აუცილებელ საჭიროებას წარმოა-
დგენს, თაობათა შორის ურთიერთობა, კავში-
რი რომ შევინარჩუნოთ, ეს კავშირი ერთ დღე-
საც რადიკალურად რომ არ გაქრეს და
თაობებს შორის ვაკუუმი არ წარმოიქმნას,
რომელიმე მომდევნო ახალი თაობა თავისი წა-
რსულის, ისტორიული შეხიერების გარეშე
რომ არ აღმოჩნდეს. ეროვნული ორგანიზმის
არსებობისათვის თაობებს შორის ამ კავშირის
საჭიროებასა და აუცილებლობაზე მწერალს
მძაფრი პუბლიცისტური პათოსითა და ვენტი-
ანობით აგვესაუბრება“ ეტიუდში „თითქოს გუ-
შინაო“.

ოთარ ჩხეიძის ამ ახალ წიგნში ვცნობით
აღამიანებს, რომელთა შორისაც უმთავრეს მა-
ხასიათებლებს ანგარება, სიცრუე, სარგებლიანო-
ბა, შური, ბოლო ურთიერთკავშირის ერთადერთ
ფორმას სიძულვილი და ურთიერთუარყოფის
აქტი წარმოადგენს („სტუმარ-მასპინძელი“
„ღამის სტუმარი“, „მსაჯული“, „ლიტერატურულ-
ი დილა“...) „მძღოლის“ პერსონაჟები ნადიმის
შემდეგ „უფროსის“ მანქანით სახლებში ბრუ-
ნდებიან. ეს პერსონაჟები შეიძლება პირობი-
თად ორ კატეგორიად დაიყოს: აქტიური, წამყვან-
ი პერსონაჟები — ვინც აქებენ და იგნებენ,
ვინც აქებენ და აიგნებენ — უფროსი და მისი
ხელქვეითი — და პასიური პერსონაჟები —
მსმენელი-„მაყურებელი“ — ფრიდონი და
მძღოლი. უფროსი და ხელქვეითი ერთმანეთს
სიყვარულს, ერთგულებას, მეგობრობას ეფიცე-
ბიან, მაგრამ შემდეგ ვრწმუნდებით, რომ ეს
სიყვარული მხოლოდ სიტყვებში არსებობს და
სიტყვებიც, რითაც ერთმანეთს მიმართავენ, იმ-
დენად სიყვარულის გამოსახატავად არ არის მო-
წოდებული, რადენადაც იმ სიძულვილის შესა-
ნილებად, ერთმანეთის მიმართ რომ გაჩნდათ. აქ
სიტყვები თავიანთ სპეციფიკურ მნიშვნელობა-
თა მატარებელი არ არიან, სრულიად საბი-
რისპირო ფუნქციას ასრულებენ — აზრებს კი
არ გამოხატავენ, არამედ ნიღბავენ მათ. ეს
სიტყვები ერთგვარი ნიღბებია, რომლებიც ამ

პერსონაჟთა, ამ აღამიანთა ურთიერთობის
ტერმინიტად არის უარყვენი მოთხრობის პერ-
სონაჟთა ურთიერთობაში სიყვარული ნიღბ-
ებია, „უფროსა“, სიძულვილი — „შინაარსი“;
ფორმა და შინაარსი რადიკალურად არიან ერ-
თმანეთისაგან გათიშულნი. „მძღოლის“ პერს-
ონაჟები იმ ტიპის აღამიანებს განეკუთვნებიან.
რომელთათვისაც უცხოა უშუალო, ნამდვილი
აღამიანური ურთიერთობა — ურთიერთობა გუ-
ლწერული, საღა, ძალდაუტანებელი და ჰარმო-
ნიული, ურთიერთობა ნდობით, დადებითი ემო-
ციებითა და ტერმინიტის სიყვარულის გრძნობით
გაზიჟვალული (ქაიც, სადაც სიყვარული არბე-
ბობს, იგი მიზანი კი არ არის, აღამიანთა სული-
ერი, ინდივიდუალური სიმდიდრის გამოვლენის
ფორმა კი არ გაზღავთ, არამედ მხოლოდ საშუა-
ლება — საკუთარი მიზნის მისაღწევად და
განსახორციელებლად. — „ღოშინი“). „მძღო-
ლის“ პერსონაჟთა ყველა ქათინაური, ყველა
კომპლიმენტი, ყველა სიტყვა, უფროსის მიხა-
მართით წარმოუტყული, ყველა ქცევა და
მოქმედება პრაქტიკულად სურათდერით მიზანს
ექვემდებარება — მოპოვონ უფროსის კე-
თილგანწყობა, თავიანთ ერთგულებასა და
სიყვარულში დაარწმუნონ იგი, ისინი ყოველ-
თვის განსაკუთრებული გრძნობით მიმართა-
ვენ — „უფროსო!“ — რაც მათთვის თითქმის
იმაზე ნიშნავს, რასაც „ზედაღამიანი“; ცდილობ-
ენ აგრძელობენ და დააქრონ, რომ არ შე-
უღლიათ, არ იყვნენ მისი ექო და ჩრდილი,
დააქრონ, რომ ისინი დათრგუნული არიან
მისი „ზედაღამიანური სიღიადით“. ხელქვეითე-
ბის მამოძრავებელი სტიმული და მოტივი „თამა-
ში“. ამ მასკარადში ის სარგებელია, რასაც თი-
თოეული მათგანი საკუთარი „როლის“ წა-
რმატებით შესრულებიდან მოეღოს. მათთან
მოქმედებს მოლიერიბეული „უფროსულა“: „ჩემს
სარგებელს იქ ვეძებ, სადაც ეპოულობ“. პერ-
სონაჟთა ურთიერთობაში ბევრი რამ აგებულია
პრინციპით: — „რაც უარესი, მით უკეთესი“
ი. ი. შინაგანად რაც უფრო დისპარმონიული,
არაკეთილმეგობრული და წინააღმდეგობრივია
მათი ურთიერთობა, მით უფრო ჰარმონიულ, გა-
წონასწორებულ და კეთილგანწყობილ სახეს იღ-
ებს იგი გარეგნულად, პირად ურთიერთობაში.
ი. ი. თამაში. ანეთა ამ პერსონაჟთა ურთი-
ერთობის „ექსტრავაგანტური ფორმა“ (მ. შა-
ნის გამოთქმა), რომლის მიღმაც მძღოლი
ხედავს შემარწმუნებელ შინაარსს — აღამი-
ანებს სძულთ ერთმანეთი და ყოველდღიურად,
თანმიმდევრულად, ერთგვარი პარტიტა და
არტასტეზიითაც კი მონაწილეობენ ურთიერ-
განადგურების ვაკეანალიაში, მოთხრობის ფა-
ნალში, ფრიდონთან მარტო დარჩენილ მძღო-
ლი, აშიშვლებს იმ მასკარადის აზრს, რომ-
ლის მაყურებელი და თანამონაწილეც თავის-
დაუნებურად ყოველდღე ხდება, რომელიც

აღმავანური გრძნობებისა და სიტუაციების წილ-
ბეზად გადაქცევის შედეგად ჩნდება და რო-
მელიც აღმავანებს შორის ამ სანუკვარი „ერ-
თადერთი მიწისათვის“ თამაშდება...

ხელშეკრულებითი ეგვიპტეიდან, ერთმანეთს არ აც-
ლიან უფროსის ქება-დიდებას, ქათინაურობისა
და კომპლემენტების ქარბორალობას ატრიალე-
ბენ მანქანაში: „შერე რო ის გადავიდა, მალე
ვინც უნდა გადასულიყო, ჭრ იყო და ვეღარ
გადავიდა: მოეხვია, ძლივს ძლივს გაშვებ-
ნეს უფროსსა, ესენიც გადაესვენენ და ძლივს
გაშვებნენ, არც ეთმობოდათ, ლამის თან
გადაჰყვნენ. ისიც თავის მხრივ იწევდა შვინი-
თა, ისევ იწევდა...“ მაგრამ მანქანის დაძვრი-
სთანვე უფროსი და მანქანაში დარჩენილი
მეორე ხელშეკრულებითი იწებენ მის ლანძღვა-
გინებას. მეორე ქვემდგომის გადახვლისას ამა-
ლოგური სცენა შეირდება. — იგივე ზვეწა-
კოსნა, იგივე ფიცა და შტაცება სიყვარულისა
და ერთგულებისა, მაგრამ გამომწვიდობებისთა-
ნავე იწევდა უფროსის მიერ ამქრად ამ მე-
ორე ხელშეკრულების ლანძღვა და გინება.

შოაგონება, რომელიც ამ პერსონაჟს, ამ
„უხედურ ადამიანს“, გინება მონოლოგის დროს
ეუფლებს. თითქოს რაღაც სატანური, ბოროტი
ძალის შოაგონებაა, თითქოს მეორე ადამიანის
განადგურების სურვილის ვერბალური გამო-
ხატულებაა. ამ გინება-მონოლოგით ქვემდგო-
მის მიმართ („მანამდე კი „პირველი“ ქვემდგო-
მის მიმართ) „უფროსი“ თითქოს თავისი სი-
პატარავისა და არაბობის კომპენსირებას
ცდილობს საკუთარ თავად. მის მიერ წარ-
მოქმედებული ყოველი ურჯავა, ყოველი სიტუ-
ავა, ინტონაციები ისეთი სიძულვილითაა აღ-
სავსე, თითქოს ამ კაცის მთელი არსება,
თხემიდან ტერფამდე, მთელი მისი სული და
სხეული, ბოროტებითა და სიძულვილითაა
გაფლენილი, გაჭერებული, თითქოს სიძულვი-
ლის მეტი მის არსებაში არც არაფერი არ
არის: იმდენ გეგლს ანთხებს, გგონა, ლანძღ-
ვა-გინების მომთაყვრებას ვერ შეძლებს და
თავისსავე სიძულვილში ჩაიძირება და დაიხრ-
ჩობა, იმდენი სიძულვილია მასში, გგონია,
რომ ამ სიძულვილით დაიტბორება...

უფროსისა და მისი ხელშეკრულების სამეტყ-
ველო ენა არის ენა, რომლითაც მხოლოდ
განადგურება და წყველა-კრულვა შეიძლება,
მაგრამ არამც და არამც „შენება“ და „შექმნა...“
ჩვენ ვხედავთ მათს ენაში სიტყვებისა და
აზრების განსაცდობრად აღრევის. პერსონაჟ-
თა მეტყველება უბამისა და უტოფარი, აღსავ-
სე შინაგანი ცინიზმითა და სიძულვილით. მათ
მეტყველებაში თითქოს ყველაფერი ჩვეულებ-
რივია, მაგრამ სწორედ თავისი ჩვეულებრიო-
ბით, თავისი უბამობით, თითქმის ფანტასტი-
კურობის წყაროს რომ აღწევს, არის რაღაც სა-
შინელი და შემაძრწუნებელი. ენა აზრებს გამო-
ხატავს. მეტყველების კულტურა აზროვნების

კულტურას ამხელს. როგორი უნდა იყოს აზ-
რების უბამობა საიმისოდ, რომ ენის ასეთი
უბამობა, ენის ასეთი „სულიერი სილატაკე“
მივიღოთ. „უფროსის“ მონოლოგები გარკვეულ
წარმადგენას გვიქმნის მის ბუნებაზე, მის
შინაგან სამყაროზე. გვარწმუნებს, რომ ამ
კაცში არაფერია უჩვეულო, განსაკუთრებული,
ინდივიდუალური, პიროვნული, არაფერია —
თავისი, მაგრამ სწორედ უჩვეულობის, პი-
როვნულის, განსაკუთრებულის უქონლობაშია
მისი მთავარი ძალა... იგი იმ ადამიანთა გან-
ზოგადებული მხატვრული სიღრმე, რომელთაც
არ ძალუძთ კრიტიკული თვლით შეხედონ
თავის თავს, რომელთაც დაკარგული ან დაზი-
მდებული აქვთ თვითკრიტიკული რეფლექ-
სიების უნარი და ამიტომ თავიანთ „მტრებს“
ეძებენ და ებრძვიან არა თავის თავში, თავის
შინაგან სამყაროში, არამედ „გარეთ“, ადა-
მიანებში...

სიძულვილი ცოდვის ნაყოფია (ნათქვამია --
ვისაც თავისი ძმა, ე. ი. მოყვასი, არ უყვარს,
წყვედავით იმყოფება), ბოროტებაა, რადგან
ადამიანები ერთმანეთის სიყვარულისათვის გა-
ჩენილან და არა სიძულვილისათვის. კენის
მაგალითიდანაც ჩანს, რომ შური და ეგოიზმი
სიძულვილის წყარო, შური, რომელიც ადამი-
ანს მის, მოყვასის სიძულვილს, ხოლო ზოგ-
ჯერ მის მკვლელობასაც კი შთაგონებს ხოლ-
მე („სტუმარი-მასპინძელი“, „ღამის სტუმარი“
და სხვ.).

„ჩვენში რაღაც, — ისევ სიძულვილი დარჩე-
ნილა საგნად გამოხატვისა, ისევ ისე სიძულ-
თიერთმანეთი პერსონაჟებსა, ანთუ უნდათ რო
აღზარდონ ისევ ისე. — თუ აღზარდონ და
დაუჭერებლად, უფრო ვერ აღზარდონ და
სიძულთ ისევ. — ცხოვრობენ ასე, ამ სი-
ძულვილითა, ერთმანეთის სიძულვილითა...“
„თითქმის გუშინაო“).

სიძულვილი რო არ ჩნდება პერსონაჟებისა
არ გახლავთ ის სიძულვილი, რომელიც ზოგჯერ
სიყვარულსაც ახლავს და სიყვარულისგან გა-
ნუყოფელია, ის ამბივალენტური „სიძულვილი-
სიყვარულიან“ გრძნობა, რომლის შესახებაც
არაერთი ხელოვნება და მოაზროვნე წყადა
ხედავს და დროსა და სხვადასხვა ეპოქაში. (გა-
ვისხენოთ აკაკის: „ისიც მიყვარს, ვინც იმ
რო მძულს“, თეოგნიდეს (რომელმაც პოეზიაში
პირველად გამოხატა გრძნობის ასეთი ტრადი-
ციული გაორება) — „ვერ გამოგია, მეყვარხარ
თუ მძულხარ, ძვირფასო“. კატულის —
„Odi et amo“ — „მძულს და მიყვარს“
ქონ დონის „გუჟარდუ და გჟულდუ, ძვირფა-
სო“ — „გაფრთხილება“, გერცენის „სიძულ-
ვილი არის სიყვარულის „superexaltatio“
ბელინსკის — „სიძულვილი ზოგჯერ მხოლოდ

აპაკი მინდობაშილი
წუთიმოღლის მტრადგბი

განსაკუთრებული, თავისებური ფორმაა სიუ-
ვარულია" და სხვ.). ოთარ ჩხეიძის პერსონაჟ-
თა სიძულვილი მთლიანად გამოირჩევა სიუ-
ვარულს, სიუვარულია და სიძულვილის ასეთ
„აღრესში“. გავიხსენოთ ლალისა და ვილას
ურთიერთობა „ღამის სტუმარში“, პროფესო-
რის დამოკიდებულება იუბილართან „სტუ-
მარ-მასპინძელში“, თანამგზავრ-თანამშრომელ-
თა „მძლოელში“ მოსამართლისა-აღამთან „მსჯავრ-
დებულში“ და ა. შ., სადაც ეს ორი გრძნობა —
სიუვარული და სიძულვილი ამ პერსონაჟები-
სა — ისე მიემართებიან ერთმანეთს, როგორც
ეპიკურს ცნობილ ფორმულაში აღამიანი და
სიკვდილი: არის აღამიანი, არ არის სიკვდილი,
არის სიკვდილი, არ არის აღამიანი, — ისინი
ვერასდროს ვერ სვდებიან ერთმანეთს.

ოთარ ჩხეიძის პერსონაჟთა უმრავლესობას
მხოლოდ საკუთარი თავი უყვარს, თავის „მე“-ს
აღმერთებენ, მათთვის „სხვისი გირი ღირს
ჩხირია“. აღამიანს, რა თქმა უნდა, უნდა უყ-
ვარდეს თავისი თავი, მაგრამ ასევე უნდა უყ-
ვარდეს მოყვასიც (ასეთ სიუვარულს საკუთარი
თავისას არავითარი კავშირი აღარა აქვს ეგო-
იზმთან და ნარცისიზმთან). მათი ყველა ცოდ-
ვა და დანაშაულიც ამ ეგოისტური თვითგაღ-
მერთობიდან, ვიწროპარგამატისტიული მოსოფ-
ლებიდან, ამაპრტავებიდან, ავადმყოფური
სიამაყიდან და პათივიზმუყვარებიდან მოდის.

„ყველა თავისი თავით ამაყობს, თავისი
სიამაყე აქრებს ყველას. მე სხვანაირი რატომ
ვიქნები, ვის რას დავუთმობ, თუნდაც ბავშვო-
ბაში“. — გვაცნობს თავის ცხოვრებისეულ
კრდოს „ღამის სტუმარის“ ერთ-ერთი პერსო-
ნაჟი.

— „ვის რას დავუთმობ“ — აი, ყველაზე
„პოზიტორი“ აზრი, რაც კი ო. ჩხეიძის პერ-
სონაჟთა უმეტესობას გააჩნია, რაც მთელ
მათ ცხოვრებისეულ პროგრამას, სამოქმედო
წესსა და მოსოფლმეტყვნას განსაზღვრავს, აი,
მათი ერთადერთი მტკიცე და „შეურყველი
რწმენა“, გამოუმუყავებული ყოველდღიური ცხო-
ვრებისეული პრაქტიკით. ამ „პრაქტიკის“ შე-
მოთ ციტირებულ სიტყვებში, რა თქმა უნდა
არ არის ღვთაებრივი სიმართლე, მაგრამ სამა-
გიროდ არის „აღამიანური, მეტისმეტად აღა-
მიანური“ სიმართლე და ამიტომ, შესაძლოა, ასე-
თი აღამიანური არსებობის ნაწილობრივი გამა-
რთლებაც...

ოთარ ჩხეიძის მრწამსით, ცხოვრების ნამდ-
ვილი აზრი და გამართლება ბედნიერებაა, ბედ-
ნიერება სიუვარულია, სიუვარული — აღამი-
ანის, სამშობლოს, მიწის, სიღამაზის... იგია
აღამიანური არსებობის რეალური, და ამავე
დროს, ტრანსცენდენტური გამართლება; სი-
ძულვილი და ეგოიზმი კი ასეთივე რეალური
უარყოფა და განადგურებაა. აღამიანმა თავის
ცხოვრებას, არსებობას აზრი და გამართლება
რომ მიანიჭოს, უნდა უყვარდეს, რადგან სი-

ძულვილი, რომელიც თანდათანობით ანადგუ-
რებს და ფიტავს პიროვნებას, ანადგურებს და
ფიტავს სიუვარულსაც: „სიუვარული მხოლოდ
სიმართლეა, ტეშმარტებაა მხოლოდ სიუვარუ-
ლი, ხოლო სიცრუე არაფერია, არაფერი და
არარაობა, სიძულვილიც სიცრუე არაა, სიცრუე
მხოლოდ არარაობაა, სიძულვილიც სიმართ-
ლე გახლავთ, მკაცრი, პირუთენელი, ხოლო
პირმოთენ, სიძულვილიც შეშარავია, სიუვარუ-
ლიც შეშარავია, — პირმოთენობაც ხვანია
ხელგენებისა“ — „თითქმის გუშინაია“...

„მძლოლი“ ჩვენთვის საინტერესოა იმ მხრი-
ვაც, რომ მასში მხატვრული „შეშენების“
საგანს „მოთამაშე აღამიანი“ („homo ludens“)
წარმოადგენს. „მძლოლის“ პერსონაჟებმა ერთ-
მანეთის სიძულვილი და თავიანთი ტეშმარტი
არსი რომ არ გამოამჟღავნონ, ნიღებს „იკე-
თებენ“ და ეს „ზრდადარღუებულები“, „ჩამო-
ყალიბებულები“ აღამიანები ბავშვებს ემსგავსე-
ბიან, ბავშვებივით იქცევიან — თამაშობენ
თითქმის რა უნდა იყოს ცუდი იმაში, რომ ამ
ასაშვი მათ ჭერ კიდევ არ დაუყარავთ თამა-
შის უნარი და სურვილი, მაგრამ საქმე ისაა,
რომ ბავშვებისაგან განსხვავებით მათი თამაში
არ გახლავთ „თამაში თამაშისათვის“, არამედ
მხოლოდ საშუალება — პარმონისა და კი-
თილგანწყობილი ურთიერთდამოკიდებულების
სურათების, ერთმანეთთან თანამშობისა და
სიუვარულის ილუზიის შესაქმნელად, უფროსის
კეთილგანწყობილი დამოკიდებულების მოსა-
პოვებლად (ბავშვები ცხოვრობენ, რომ თა-
მაშო, ეს აღამიანები კი თამაშობენ, რომ
იცხოვროს). ნიღები მათ თავს ასხვებს მოქმე-
დების, აზროვნების, ქცევის, შეტყუების
შესაბამის მანერას (სტილს). მართალია, სახედ-
ნიეროდ, ისინი ჭერ კიდევ შორს არიან კოზი
აბეს კარმას ტრადეიხისაგან, ერთ დღეცა თა-
ვისი ნამდვილი სახე რომ დაკარგა და სავიზი-
ტო ბარათად ექცა, რომ გამოც მთლიანად
გაუცხოვდა როგორც გარშემომყოფთაგან, ისე
საკუთარი თავისაგან, ან მარსელ მარსოს პან-
ტომისის პერსონაჟისაგან, სახეზე ნიღაბი რომ
შეეწარდა და ისე დამუდგა სახედ ექცა, მაგრამ
უკვე საგანგაშოა ის გაორმადობა, ის გათი-
შულობა, რაც „მძლოლის“ პერსონაჟებს შო-
რის არსებობს.

„მძლოლის“ პერსონაჟები ერთგვარი აქ-
ტიორული აზრით თამაშობენ ვულწარუდ-
ლობას, სიუვარულს, პათვისციემას, ნიღაბს,
ალტაცებას, ერთგულებას, ედილობენ გამოზა-
ტონ ის, რაც მათთვის სასურველი და საჭიროა,
არ გამოზატონ ის, რის დაფარებაც აშკობი-
ნებენ. მაგრამ როგორც კი რომელიმე მათგან
ჩადის მამქანიდან, დარჩენილნი მყისვე
„იხსნიან“ ყოფილი თანამგზავრებისადმი სიუვარუ-
ლისა და პათვისციემის ნიღაბს და მისდამი
ნამდვილ დამოკიდებულებასა და თავის ნამდ-
ვილ „მე“-ს ავლენენ.

ანებებთ თუ არა ეს თამაში, ეს მასკარადი მის მონაწილეებს სიამოვნებას?

ერთი რამ აწყარა, — „სიყვარულობანას“ თამაშის პროცესში ისინი გამუდმებით დაძაბულნი, საკუთარი თავის, საკუთარი თამაშის „მეყურებენლი“ არიან. მათ უოველთვის ახსოვთ, რომ თამაშობენ, ამიტომ ქცევებს, ინტონაციებს, სიტყვებს აკონტროლებენ და ყურადღებით აკვირდებიან, რადგან იციან, რომ ერთი უმინშენელო შეცდომა „როდში“, რომელსაც ამ მასკარადში ასრულებენ, შეიძლება საზღვრისწერო აღმოჩნდეს და ძვირად დაუჯდეთ:

„...ხოლომ ჰო ყველა მოიტებს კისერსა, — ვეღარ მოწონა ხელქვეითში, გაატანა ენაშა თავისი, გაიტანა, რაც წამოიწყო, ან მოსწყდა ისე, ვეღარ რო ჩახლანა.

— დროზე მოიტებს... — არ ამყვხ უფროსი...“

ხელქვეითი ამჭერად გადაჩრა. ამ ერთადერთი „წამოცდენილი“ ფრაზით მან კინალამ ხალხო გახალა ყველაფერი, რასაც აქამდე თამაშობდა, რასაც აქამდე „ქმნიდა“ თავისი როლით და, რაც მთავარია, კინალამ იმეკვეშ დააყენა ის უპირატესობა, რაც მართლად უფროსის პიროვნული ღირსებებიდან კი არ მოდიოდა, არამედ მისი საზოგადოებრივი მდგომარეობის განსაკუთრებული პირობებიდან.

„მძლოდში“ მძლოლი განზოგადებული მხატვრული სახეა იმ ადამიანებისა, რომელთაც არ სურთ ამ თამაშის, ამ სიციურის, ფარსევლობის, პირმოთენობის, უნდობლობის, სიძულვილის ატმოსფეროში, ამ არანაშვდილ, ყალბ სამყაროში ცხოვრება. ამიტომ ჩვენთვის გასაგებია ის აღფრთობა, პროტესტი და უკმაყოფილება, რასაც იგი ფრთხილნათ მარტო დარჩენილი გასობატავს: გასაგები და ბუნებრივია მისი მოთხოვნებობა-მონატრება — ცხოვრობდეს ისეთ გარემოცვაში, ისეთ ატმოსფეროში, სადაც შესაძლებლობა ექნება ილაპარაკოს და იაზრიხონს გულწრფელად და ამაოაზროვნად, უსულოდ და შეუნიღბავად, როგორც ნამდვილმა ადამიანმა, ფილოსოფიის ენათ რომ ვთქვათ, სადაც შესაძლებლობა ექნება ნამდვილი „იდეგისტენტიალური კომუნიკაციის“ — უსაზღვრო გულბადილობის, „თვითგახანის“ და თვითგამოხატვისა:

„მეტი აღარ შემოქლიანო, ასე შეჩვილა, — ამით რო ვუსმენ, ესე მგონია, მეც რო სულ მტრები მახვევია ვარსა, პირში შეცილიან, თვალს მიხვევენ და ორმოს მოთხრიან, ეგრე მგონია და არავისი აზრადი არ მჭერა, მესალმებიან და აღარა მჭერა, მაღღვრებელბენ და აღარა მჭერა, მაღლობს მიხდიან და აღარა მჭერა, მეც მესიანიან, რო კაცი ვადღერძქედო, რომ მწამს, ვაუახებ, რო მიყვარს მეშინიან, რო ვადღერძქედო, მგონია, რომ არ დამიჭერებს, არ დამიჭერებენ, სხვებიც არა, რალა თქმა უნდა, მგონია და მეშინიან. მაღლობს

სიტყვა ვეღარ ამომსვლია პირიდანა. ვერავისზე ვერავისთან მითქვამს; ციცო...
...მაგრამ მაწუხებს, რომ არც დამიჭერებს, ფილიდობას შემწამებს, მაცდურობას შემწამებს, ეს მაწუხებს და ენა მიწეუდება. კრინტი ვეღარ დამაძრავს. მტერი და მოყვარი ვეღარ გამიჩნევია. ჩემიანი ჩემიანი აღარ მგონია. უცხოა არ ვენდობი, როგორი, რა თეთრი კბილიც არ უნდა მიჩვედოს. არც უნდა ვენდო, არა, არა, არ უნდა ვენდო, მაგრამ რო ვეღარც გამიჩნევია, შინაურია თუ გარეული... ანთუ ამრევი, ვინ ჩემიანია, ვინ უცხო, ვინ რა არის, თუ ვინ როგორია; ყველა მაეკვებს, ყველა ყველას მტერი მგონია, ყველა ჩემი მტერი მგონია... ვმარჯვნიანო ყველაფერშია, ღვთის წყალობა ღვთის რისხვად მეჩვენება. ცოლს ვეჩხუბები, ბავშვებს ციცილს ვაყრი თავზედა, ლუკმა შეჩირება ყუდშია და ლანის არის დავებრიო. აღარ შემოქლიან. უნდა წავიდე უნდა გადავიდე სადმე...“

ოთარ ჩხეიძის ნაწარმოებებში მხატვრული და კრიტიკულ-პუბლიცისტური პათოსი მემარტულია ყოველდღე იმის საშველად, რასაც იგი აღიქვამს, განიცდის და გაიზრებს; როგორც მანკიერს, ყალბს, ფარსიველურს, მდაბალს, არაწერობრივს. მისი ირონია და სარკაზმი, თავისი პერსონაჟების ცხოვრებისეული პრინციპებისა და წესისადმი მიმართული, დაუნდობელი, გამანადგურებელი და უარყოფითი, მაგრამ იმავდროულად, შემოქმედი და „რელიგიურიცა“, რადგან ყოველივე მანკიერის, ნეგატიურის, გაღაგვარებულისა და ანტიადამიანურის მიხედვით, უარყოფა, ნამდვილი ადამიანისა და ცოცხალი ადამიანური ურთიერთობების მოთხოვნების განზოგადებულებასა და პოზიტიურის მტკიცებასაც წარმოადგენს. (სამართლიანად შენიშნავდა ჰეგელი, მედარია ის ხელოვანი, ვისაც სამყაროსადმი მხოლოდ კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება აქვს). ამ თვალსაზრისით ოთარ ჩხეიძე (თავის რამდენიმე თანამედროვე თანამოკალმესთან ერთად) ჩვენი ქართული მწერლობის ე. წ. „კრიტიკული რეალიზმის“ წარმომადგენელთა ტრადიციებისა და პრინციპების თავისებურ გამგარტელებად გავვიღიებთ...

როდესაც ჩვენი წინაპარი მწერლები და მოღვაწენი თავისი ერის, თავისი ხალხის, თავისი თანამემამულის მანკიერებებს, დაეცმება თუ გადაგვარებას ხედავდნენ, მათი სიტყვა „შხამინი“, ხსარი, სასტიკი და დაუნდობელი ხდებოდა. სხვაგვარად არც შეეძლოთ. თავიანთი დანიშნულების, მოვალეობისა და ეროვნული მისიის დრმა და მაღალი შეგნება აიძულებდათ, სძულეობდათ, — სძულეობდათ ყოველივე, რაც ეროვნულ სულს სწამლავდა, რაც

ბაბაი მინდიაშვილი
წუთისოფლის მტრუდები

მშობლიური ხალხის ცხოვრებას აუფასურებდა და აკინებდა; მათ არ შეერქლოთ გულგრილად უკოდოიყვნენ იმის მიმართ, რაც მთელი გულით, მთელი არსებით უყვარდათ და სტიმ-ოდათ. მათ თავის ხალხში, თავის თანამემამულეში უყვარდათ და მოსწონდათ „კარგი“ და იმავე სიყვარულით კანონით სახტკად სძულდათ „ცუდი“. საჭირო იყო სძულდობიდან სიყვარულის გამო, სძულდობიდან ზომანურობის გამო... მათ სულსა და ცნობიერებაში სიყვარული სიძულვილიდან განუყოფლად იყო დაკავშირებული. ჩვენს რჩეულ მწერალთა ცხოვრებასა და მოღვაწეობაში (დავით გურამიშვილი, ილია, ვახე, აკაკი, ჭავჭავაძე, გამსახურდია...) სიძულვილი უღრმესი და უძლიერესი ეთიკური იმპულსის როლს თამაშობდა და, ამდენად, სუბიექტურად არ შეიძლება დანაშაულად ჩავთვალოთ იგი, უფრო მეტიც, ობიექტური თვალსაზრისითაც უნდა ითქვას, რომ ასეთი ეთიკური მოტივიტი განაპირობებელი სიძულვილის გრძნობა სწორად მორალურად ფასებული და ეროვნული თვალსაზრისით სასარგებლო იყო. ერისადმი, ხალხისადმი მათ „სიყვარულ-სიძულვილს“ კვებავდა არა მარტო პატრიოტიზმი, არამედ სამშობლოს, თანამემამულეების, ისტორიის, წარსულის, აწმყოსა და მომავლის წინაშე უზარმაზარი პასუხისმგებლობის გრძნობა. გავიმეორებ ათასჯერ თქმულს: მწერალი სიმართლეს და სიმართლეზე უნდა ელაპარაკებოდეს ხალხს (დავსძენ, — ასეთივეა ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებითი კრებული; „მე არას ვთხზავ, არც არა შემთხზავს, არც არას შევთხზავ, ოსკარ უილდს დავიძიებთ ეგონა ეს სელოვანისა, — ეგონა თუ ჰგონებოდა, მაინც არა, მე არაფერსა ვთხზავ“ — „გამოდება“), როგორი მწერალი, მტკივნეული და მიუღებელიც უნდა იყოს იგი, მას უნდა ჰქონდეს გამბედაობა, შეუნიღბავად ამხელდეს იმ უარყოფითს, ნეგატიურს, რასაც საზოგადოებაში, ადამიანებში, ურთიერთობებში ხედავს ისევე და ისევე საზოგადოების, ადამიანების, ურთიერთობების სასიკეთოდ. მართლაც, განა ბოროტება და უგუნურობა არ იქნება, ჭურჭელს, რომელშიც რაღაც სიბოხ ასხია და აწერია „საწაღალი“, ეს წარწერა მოვაცილოთ და მის ნაცვლად დავაწეროთ, ვთქვათ, ეს სიტყვები „ვალერიანის წვეთები“. ცხადია, რაც უფრო უწყინარო იქნება წარწერა, მით უფრო საშიში გახდება ის, რაც ჭურჭელში ასხია. წარმოიდგინეთ, როგორი უნდა იყოს დანაშაული და ცოდვა იმ პოეტისა თუ პროზაიკოსისა, ვინც ასეთ უწყინარ და უბოროტო „წარწერებს“-წაწერს იმგვარ, სთავაზობს მკითხველს, თავის ხალხს, ვინც თავის ხელებს წნეობრივ-მორალურ, საზოგადოებრივ-ადამიანურ მანიერებებსა და საკლავიანებზე, ვინც მუდამ მოღიმარი ოპტიმიზმით, რაღაც გამომწონად, არარეალური იდელებით, მაცდურად მამოხვედელი სიტყვი-

ბითა და ილუზიებით უზნელებს მას გონებას და კიდევ უფრო აცლიებს ჭეშმარიტებას. არადა, არაფერი არ რყვის ისე მკაცრად, გულსა და გონებას, როგორც ბანალური ჰიმნების სიკეთეზე, ბედნიერ ცხოვრებაზე, ფხედოპე-მანურ იდეებზე, შიშველ ოპტიმიზმზე... როცა ასეთ ნაწარმოებებს ეცნობი, გინდებია სურვილი მათი ავტორების მიმართ გაიმეორა: „ვიცნობი საქმენი შენი... ესრეთ ნელ-ტელ ხარ და არცა გრილი, არცა ტფილი, მეგულების აღმოგ-დებაა შენი პირისაგან ჩემისა...“

ჩვენი სასიქაღლო მწერლები და მოღვაწენი არასოდეს არ აიდელებდნენ ხალხს, მართკება-დიდებითა და ქათინაურებით არ ახვედნენ თავბრუს. სწორად არ „იდედნენ“, „აგუნებდნენ“ და სწყვედიდნენ კიდევ იმ ნაღოვანებათა და მანიერებათა გამო, რომლებიც, რა თქმა უნდა, ხალხსაც გააჩნდა (უადრესად მრავლისმეტყველი და დამაფიქრებელია აკაკის სიტყვები, თუნდაც ის წარმოქმნილიყოს თავისი ერის, ხალხის მისამართით უდიდესი განარსებ-ისა და გაღწეანების ფაზის: „უფროსის ღირსი ხარ, შენ საქართველო!“), მაგრამ ყველაზე უკეთ მათ მოეხსენებოდათ ამ „წყვეტა-არუღებაში“, „ამ სიძულვილში რაოდენიც სიყვარული“ (ილია) იყო.

ჩემის აზრით, ჩვენს თანამედროვე ქართულ მწერლობაში, მცირე გამონაკლისის გარდა, რამდენადმე შეუსტებულობა ეს ისტორიულ-მემკვიდრეობითი „სიძულვილ-სიყვარულიანი“ გრძნობა, რითაც ერის რჩეული მწერლები სხვადასხვა დროს თავის ხალხთან, თავის სამშობლოსთან იყვნენ დაკავშირებული. ჩვენი თანამედროვე მწერლობა ამ თვალსაზრისით რამდენადმე კომპლიმენტურია, გაცილებით მშვიდი, კეთილმოწყალი, აუდიტუბელი, დათმობი და დამნდობი თავისი ხალხის, თავისი თანამემამულის მიმართ; მას თითქმის აკლია ის გამბედაობა, ის სითამამე, კრიტიკული პათოსი და პუბლიცისტურობა, ის „შხამიანი სიტყვა“ და „მწარე ენა“ (აკაკი), რითაც წინამორბედი მწერლობა „მოყვარეს პირში სძრაზავდა“, მის მთვლემარე სულს აღვივებდა, „სენულ გონებას“ კურნავდა, მის თვითშეგნებას აფხიზლებდა, ავითარებდა და აცხოველებდა... ჩვენი თანამედროვე მწერლობის სიტყვა უფრო ტბილია, ვინემ შხამიანი და, ამდენად, ცალმხრივი და ტენდენციური. მართლაც, „ტბილი მწერლობის“ ასეთი ცალმხრივობა უსაფრთხოებისა და უშფოთველობის უტყუარი გარანტიაა, მაგრამ მის მიერ შექმნილი კომპლიმენტური ლიტერატურა ან მოწყენილობის ჰვრის მკითხველს, ან, უკეთეს შემთხვევაში, ართობს მას. ვისი, თუ არა სწორედ მწერლობის, ლიტერატურის უპირველესი წნეობრივი ვალია, მშობლიურ ხალხს, საზოგადოებას მის ნამდვილ, „შეუღამაზებელ“ სახეს პირუთენე-

ლად ურევინებდნენ ხელოვნების „გაბჭარულ
სარეჟი...“

ოთარ ჩხეიძის მსოფლგაგებებს მიზნდვით
ადამიანის ცოდვებისა და მანკიერების ერთ-
ერთ მთავარ მიზეზს ბუნებისადმი დაპირისპი-
რება და მისგან გაუცხოება წარმოადგენს.
ადამიანი უკვე გრძნობს თავის უმწიფრობას ბუ-
ნების წინაშე, რომლის საკუთარი ნებისადმი
დამორჩილება და დაპყრობაც კიდევაც კაცობ-
რიობის ბედნიერებისა და კეთილდღეობის აუ-
ცილებელ პირობად ესახებოდა; მას აწვადენს
სინდისის ქენჭსა და სინანულის განცდას ბუნე-
ბისადმი თავისი ამპარტყვეული, ზედმეტად ამა-
ყი და ქედმაღლური დამოკიდებულების, მისი
დამონებისა და მასზე გაბატონების მიზნითაა.
გამო (ამაოდ როდის გვაფრთხილებდა მე-
რავლიტე, ამპარტყვეობის ხანძარზე სწრაფად უნ-
და ვაქრობდეთო). ადამიანის სურვილია, დაეუ-
ფლოს ბუნებას, როგორც ნივთს, მითვისოს
მთელი პლანეტა, როგორც პირადი საკუთრება
(სამინდობა, როგორც ჩანს, სავსებით უფლები-
მოსილად მიიჩნევს თავის თავს), რაშიც იგი მნი-
შვნელოვან წარმატებებს აღწევს, მაგრამ ყოვე-
ლი ახალი წარმატება ძვირად უჯდება — უფრო
მეტეს კარგავს, ვიდრე იძენს... ყოველი მიღწევისა
და წარმატების საპასუხოდ ბუნება ზურს იძი-
ებს მასზე; ბუნების ძალები და საიდუმლოე-
რბანი, რომელთაც ადამიანი ლაბორატორიებში
„ამწყვდევს“, შემდგომში საშინელ დანაშაულო-
ბათა და უხედეურებათა წყარო ხდება, — კა-
ცობრიობის და მთელი პლანეტის ბედსა და
მომავალს სათაოდ აქცევს, რის გამოც დღეს
გამოთქმა-ცივილიზაცია ადამიანის უმაღლესი
ტრაუმა — უკვე შეცდამად ირონიულ ქვე-
ტემატს იძენს. კაცობრიობა სულ უფრო მეტად
ემსგავსება სულელ მითოლოგიურ ბარს ბუნი-
რისს, რომელიც რქებით ზეცას ერკინება და
რომლის ჩამონგრევაც გარდუვალ სიკვდილს
უქადის... ადამიანიც ასევე ებრძვის ბუნებას,
ცდილობს მისთვის იმ ძალების წართმევას, რო-
მელთა პრაქტიკული გამოყენება შემდგომ მის
არსებობას, ყოფნას, დაღუპვით დაემუქრება...

ყოველივე ზემოთქმულის გამო უამრავი მონ-
ანიების სიტყვებს ვისმენთ მეცნიერთა და ზე-
ლოვანთა ნაწერებიდან, ბუნებისადმი პრაგმა-
ტულ-მომხმარებლობითი დამოკიდებულე-
ბის საწინააღმდეგო არაერთ ნაწარმოებს, არა-
ერთ ქმნილებას ვცნობთ. სწორედ ერთ-ერთი
ასეთი ნაწარმოებია ო. ჩხეიძის „ნინია“. ავტო-
რის მრწამსით, ბუნებისადმი ცალმხრივი, ეგო-
ისტური, უპატივცემული, „მტაცებლური“ და-
მოკიდებულება, საზოგადოების „ეკონომიური
სული“ არსებითი მიზეზია იმისა, რომ ადამი-
ანის ცხოვრებიდან ქრება პოეტური სული, ეს-
თეტიკური საწყისი, ქრება სილამაჟეც, ეს ნო-
უმენური სამყარო და ადამიანიც თანდათანობით
კარგავს სილამაჟის, მშვენიერების განცდიბას
და აღქმის უნარს...

„ნინიაში“ სოფლის მეცხოვრებლებს (წარმოდ-
ნის გამოკლებით) ცხენში, ბუნების ამ უმშვე-
ნიერეს ქმნილებაში, მხოლოდ საშუალო ძალისა
და მის მატერიალურ ღირებულებას ხედავენ
და არა ცოცხალი, ბუნებრივი არსების სილამა-
ჟის. ნინია (ცხენის სახელია), „ბუნება თავის-
თაში“ (იგი თავისუფლებასა და თავისუფალი
ბუნების პერსონიფიკირებული სახეა), თავის-
თავადაა ღირებული და არავითარ უტილიტა-
რისტულ მიზნებს არ უნდა ემსახურებოდეს.
ადამიანს, ამ „სულიერ მტაცებელს“ კი მისი
დამონება, საკუთარი ადამიანური, ვიწროპრაგ-
მატისტული ინტერესებისათვის დამორჩილება,
მის „სასარგებლო საგნად“ გადაქცევა სწადია...

ოთარ ჩხეიძისათვის ბუნებისაგან გაუცხოე-
ბულია და გამოყოფილი ადამიანი ისეთივე უაზ-
რო არსებაა, აპარაობაა, როგორ უაზრობასა
და აპარაობასაც ანტრეპტულად, ადამიანისა-
გან იზოლირებულად აღებულ, ბუნება წარმო-
ადგენს. მისი იდეალია ადამიანის საკუთარ თავ-
თან და მთელ სამყაროსთან, ბუნებასთან ერთა-
ნობა, მათი ურთიერთგანუყოფლობა, რაც მისთ-
ვის იმავს ნიშნავს, რასაც ქეშმარიტება, მშვე-
ნიერება, სიეთვე, ბედნიერება... ბუნებასთან ურ-
თიერთობის უმთავრესი ფორმა, მწერლის აზ-
რით, უნდა იყოს ესთეტიკური, „დაუინტერესე-
ბელი“, აპარომხმარებლობითი, ძალდაუტანებე-
ლი, ესთეტიკურ ჭკრებასა და პატივისცემზე
დამყარებული ურთიერთობა, რადგან ქეშმარი-
ტად მშვენიერი ბუნებაში სწორედ თავისუფა-
ლი და დაუმორჩილებელი ბუნებაა...

„ნინიაში“ გამოხატულია ნივთები რა-
გორ აჯადოებენ ადამიანებს და რა საშუალოა
შედეგები მოაქვს ამ გარემოებას. ადამიანი
მიზანი უნდა იყოს ადამიანისთვის, ნივთი კი —
საშუალება, მაგრამ ზოირად საშუალება ადამი-
ანია, ნივთის დასაკუთრება და მითვისება კი —
მიზანი. ეს იმიტომ ხდება, რომ ყველაფერზე
მაღლა „ნინიის“ პერსონაჟები აყენებენ და
აღმერთებენ თავის ემპირიულ „იესოს, რომელ-
მელიც მოითხოვს პიროვნულ და მატერიალურ
კეთილდღეობას, დანარჩენ ადამიანებს კი იმ-
დენად, რამდენადაც მათი მშვენიერებით შეიძლება
ამ კეთილდღეობის მოპოვება, საშინაუბრებრი-
ვი მდგომარეობის გაუმჯობესება და ა. შ. დღე-
ნიადვე კეთილდღეობისათვის ზრუნვაზე გადა-
გებულნი ვეღარ უხმენენ სინდისის ზმას, წვრილ-
მას და უმნიშვნელო საქმიანობებსა და საზ-
რუნავეებში ახურდავენენ სულიერ ძალებს, თან-
დათანობით კარგავენ თავისუფლების გრძე-
ლობასაც, გააუღმებთ ყოფით, ემპირიულ საქმეთა
და საზრუნავთა ლაბირინთში გახლართულნი
ვეღარ ახერხებენ ამ ლაბირინთიდან თავდაღწე-
ვას და იმ მატერიალური ილუზიებისაგან გან-
თავისუფლებას, რითაც სავსეა (და მხოლოდ
ამითაა სავსე) ამ პერსონაჟთა გარკვეული ნა-
წილის ყოველდღიური ცხოვრება; „ყოველ-
დღიურობის დიდგემი“ (პ. პესე) გამოკტი-

ლებს დაკარგული აქვთ ნამდვილი ადამიანური
არსებობის შესაძლებლობა და უოფიერების აზ-
რის შეგრძნება. ისინი კი არ მართავენ ცხოვ-
რებას, თავთ ცხოვრება წარმართავს მათ. სუ-
ლიერად რაც უფრო დაბლა იცემა, მით უფ-
რო მნიშვნელოვანი და ძვირფასი ეჩვენებათ
ნივთები. სულიერად ვეღარ ვითარდებიან. გა-
მოთქმავ — „იყო, ნიშნავს იყო გზაში“ —
მათ მიმართ სრულიად უადგილო და გაუმარ-
თლებელი ხდება. მათ არა აქვთ არავითარი პა-
სუხისმგებლობის გრძნობა იმის გამო, თუ რამ-
დენად აზრანად ცხოვრობენ, როგორ იყენე-
ბენ სიცოცხლეს, რას აზმარენ, რას ემსახურე-
ბიან... ასეთ ადამიანებს ვხვდებით „ნიშნოზა-
ში“. საბჭო პრეზიდენტი კლავს ახალი
მანქანის, „24“-ის ხელში ჩასაღდება ამ ქალა-
ქის მცხოვრებნი არანაირი საშუალების გამო-
ყენებას არ ერიდებიან. ცხოვრების მოცემულ
მონაკვეთში მათი არსებობის უმთავრესი ამო-
ცანა და მიზანი, უმთავრესი ღირებულება ხდე-
ბა „ვოლგის“ მოპოვება. „ნიშნოზაში“ შეხა-
ნიშნავდა ნაჩვენები, როგორ ეკარგება ღირე-
ბულება ადამიანს, საერთოდ, ყოველივე ამაღ-
ლებულება და მნიშვნელოვან იქ, სადაც უმაღ-
ლეს ღირებულებაღ „ნივთი“ იქცევა.

... და ატყდა ორმოცთრიალთ, შენლა-შემოხ-
ლა, მიწვე-მოწვევა, დავა და კამათი გაცხარე-
ბული ყოველ კრებასა თუ ყოველ თათბირ-
ზედა, სულ სხვას რო ამბობდნენ, სულ სხვას
და საზოგადოება, საჭიროება და აუცილებელსა
ისტატუსისათვის, ქალაქისთვის, ქვეყნისთვის,
ერისთვის, ოღონდ მხოლოდ რო ის იგულისხ-
მებოდა: „24“ მე მეკუთვინისო, შენ არა, —
მეო; არცერთს, — მეო, არა, — მეო, მეო,
მეო... მეო... შთამომავლობა რას იტყვისო:
როგორც რა იყო, ერის და რჩა ბოლოება, —
ერთი იყო და ერთს დარჩებოდა, — და აი
სწორედ ის უნდა მოცლაო... ამის თქმა უნდო-
დაქ.

„მსჭავრებულში“ ცენტრალური ფიგურაა ადამი, აქ მრავალი დეტალი, შტრისი, წვრილმანი არის imitatio Cristi. მწერალს ადამის მხატვრული სახის შექმნის პროცესში, მხედველობაში აქვს ქრისტეს სახე. სოფლის მახაწველებლის მხატვრული სახე უფროდ შეიცავს განმარტებულ მნიშვნელობას, განმარტებულ აზრს, რაც გამორიცხავს ამ ნაწარმოების „სიტყვა-სიტყვით“ აღქმასა და გააზრებას („მსჭავრებულს“ მრავალნაირი წაკითხვის შესაძლებლობა და ღრმა მხატვრული პერსპექტივა გააჩნია). შემთხვევითი არ არის, რომ აღამის გარდა ნაწარმოების არცერთ ელემენტს — უნაწარმოებელი არ ვიცნობთ, გ. ი. ავტორი აშთად უზგადობაზე მიგვანიშნებს და არა კონკრეტულობაზე. ადამიც აღსავსეა იმ იმედებითა და იდეალებით (ოღონდ ადამიანთა წინგობაზე სრულქმნილებასთან დაკავშირებით — ადამის ქადაგებები და შეგონებები უპირატე-

სად ეთიკისა და წნეობის სფეროს განეკუთვნება, ვიდრე თეოლოგიურსა და რელიგიურს). რომელთაც ქრისტეც ქადაგებდა, მაგრამ, ქრისტეზან განსხვავებით, ადამისათვის შესაძრავი აღმოჩნდება იმ ფაქტში დარწმუნება, რომ სოფლის ხალხმა ბოლოს მაინც ვერ გაუგო მას, ვერ მიიღო მისი იდეალები და შეგონებები, რომ ხალხის თვალში იგი მხოლოდ კეთილშობილური იდეალების რენეგატია და მეტი არაფერი. მაგრამ ადამი, მიუხედავად ამ ფაქტის ტრაგიკული შეგნებისა, მაინც არ დაღატობს თავის რწმენას, თავის იდეალებს, რომელთა პრინციპულ განუხორციელებლობაშიც უკვე საბოლოოდ დარწმუნებულია და მაინც განაგრძობს თანახმუღებლისათვის მათ ქადაგებას, მათი პრაქტიკული განხორციელებისათვის ბრძოლას. აქ შეხანიშნავად ჩანს, რომ იდეალები და იდეები, როგორი ამაღლებულნი და ჰუმანურიც არ უნდა იყვნენ ისინი, ვერ შეძლებენ რაიმე ზეგავლენა მოახდინონ ადამიანზე, თუ ეს უკანასკნელნი დერგადირებული, სულიერად დაცემული და ამ იდეალების მიხედვით და გასათავისებლად, მით უმეტეს, მათს ცხოვრებაში გასატარებლად და განახორციელებლად მოუზადებდნენ და „მოუმიწვეუებდნენ“ არაინ. ნაწარმოების კონცეფციის თანახმად, ხალხის, სოფლის მცხოვრებთა ყოფა რომ შეიცვალოს, საჭიროა, პირველ რიგში, არა გარეგანი გარდაქმნები, არამედ მაღალწნეობრივი იდეალების მიხედვით ადამიანის სულიერ-წნეობრივი მეტამორფოზა, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მისი „შინაგანი რეკლუქია“ თვით ადამიანის შეცვლა, მისი „გაადამიანურება“. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მუდამ იარსებებს ის დისპროპორცია მაღალი იდეალების სიმაღლე (კეთილშობილებასა) და ადამიანური ბუნების სიმაღლეს შორის, რაც ადამის იდეალებისა და მის თანახმუღებლთა „ურთიერთობაში“ გამოვლინდა, მოსამართლის მსგავს ადამიანებს კი მუდამ ექნებათ შესაძლებლობა, რომ ამ ადამიანებს, თუ მათ არ მოინდომეს, თუ ვერ შეძლეს საკუთრი თავზე ამაღლება, შენაგანი გარდაქმნა და გაუფრთხილება, იოლად, უმტკავრულოდ, ძალების „დაუძაბავად“ წაართვან ის მაღალი იდეალები, ადამი რომ დღე და ღამ შთაგონებდა, სანაცვლოდ კი მისცენ ნეგატიური მორალი და ეთიკა, რომლის ნიშანდებად ადამიანს არავითარი შინაგანი ტრანსფორმაციები არ დაჰქირდება.

ზოგს შეიძლება მოეჩვენოს, რომ ადამის იდეალები და სურვილი, ადამიანებმა ამ იდეალების მიხედვით იცხოვრონ, რამდენადმე მიაპირებოდა და უფუნეროა, მაგრამ უტკავრულოდ, ძალების „დაუძაბავად“ წაართვან ის მაღალი იდეალები, ადამი რომ დღე და ღამ შთაგონებდა, სანაცვლოდ კი მისცენ ნეგატიური მორალი და ეთიკა, რომლის ნიშანდებად ადამიანს არავითარი შინაგანი ტრანსფორმაციები არ დაჰქირდება.

ზოგს შეიძლება მოეჩვენოს, რომ ადამის იდეალები და სურვილი, ადამიანებმა ამ იდეალების მიხედვით იცხოვრონ, რამდენადმე მიაპირებოდა და უფუნეროა, მაგრამ უტკავრულოდ, ძალების „დაუძაბავად“ წაართვან ის მაღალი იდეალები, ადამი რომ დღე და ღამ შთაგონებდა, სანაცვლოდ კი მისცენ ნეგატიური მორალი და ეთიკა, რომლის ნიშანდებად ადამიანს არავითარი შინაგანი ტრანსფორმაციები არ დაჰქირდება.

და პრობლემატიკითაც ოთარ ჩხეიძის წიგნში შეხული სხვა ნაწარმოებებიც, რომლებშიც იგი მრავალი საჭირობოროტო, აქტუალური პრობლემის მხატვრულ „გვთავაზობს. „ეპიკოსის“ ეხება კრიტიკასა და კრიტიკოსთან, „გამოცდა“ — პროფესორ-მასწავლებლების ინტელექტუალურ და ზნეობრივ — მორალურ სახითან, „ლიტერატურული დილა“ — საბავშვო მწერლებსა და საბავშვო მწერლობასთან, „შეიპოვებლი“ — კითხვის ბელოფებისა და სერიოზული, საუკეთესო მკითხველთან, „ბოლოლო“ — შეილებსა და მშობლების ურთიერთგანმართულობასთან, ურთიერთგანმართულობასა და მასტრობასთან დაკავშირებულ პრობლემებს.

„ბოლოლოში“ მამაც და შეილიც მხოლოდ ფიზიკურად, სისხლითაა არიან ახლობლები, ნათესავები, თორემ ერთმანეთისათვის, რა ხანია, უცხონი და შორეულნი გამხდარან, რასაც თავადაც გრძნობენ, მწვავედ, მტკივნეულად განიცდიან, მათი დღევანდელი შეხედვრაც ვერ დაძლიევს ამ უცხოობას, ამ სიშორეს, ერთმანეთისაგან დაცილებულობას, პირიქით, კიდევ უფრო მტკივნეულად და მძაფრად წარმოაჩენს მას.

„სიწმარე“ ეხება ქალაქში გადაკარგული „უძღუბი“ შეილების“ მიერ გადავიწყებული, მიტოვებული მშობლების პრობლემას, იმას, რომ შეილებში მშობლების ამქვეყნიდან წახვლა განსაკუთრებულ ტკივილსა და ტანჯვას აღარ იწვევს, რომ შეილებს მონატრებული მშობლები იმაშიაც კი არ არიან დაარწმუნებულნი, შეილები მათ დაკარგულს მაინც თუ დედის-რებისა.

„მოცქეული“ მწერალი გვიჩვენებს გლეხის ცხოვრებას, როგორც უბრალო „მთის“ უბრალო ცხოვრების სიბარულზე, როგორც პროტესტს ინდუსტრიული, ქალაქური ცივილიზაციის სტანდარტული, „მაკიურული“ სიეთისა და ბედნიერების წინააღმდეგ.

„ღამისმთველებში“ ოთარ ჩხეიძე ქმნის ცნობილი ჭარბი მწერლებისა და საზოგადო მოღვაწეების ლეო ქიჩილისა და გერონტი ქიჭინაძის საინტერესო მხატვრულ სახეებს, რომელთა ავტორიტეტი და შეხედულებები ავტორისათვის ერთგვარი შემოქმედებითი „ნაღობი“ საკუთარი აზრებისა და იდეების გამოსათქმელად.

ოთარ ჩხეიძე თითქმის ყველა ნაწარმოებში პერსონაჟთა ბატვისას განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს მათ ფიზიკურ თუ ანთროპოლოგიურ თავისებურებებს. აღნაგობაში, მიმოქაპში, გამოსივდაში, ენებში, ხმის ტემბრში, ინტონაციის, სიცილის, ღმინის, ჩაცმის, ქდომის, ადგომის, პოზის, სიარულის მანერის თავისებურებებში მათ ხულიერ და გონებრივ თვისებათა და თავისებურებათა ანარკლს ხედავს. გავისწნეთ „ლიტერატურული დილა“, „სტუმარ-მასპინძელი“, „გამოცდა“, „მხატვრი“ და სხვა, რომლებშიც პერსონაჟთა გარეგნობა,

სხეულებრივი გამოვლინებები არანაკლებს გვეუბნება მათ შინაგან სამყაროზე, ვიდრე სიტყვები და ქცევები.

მაგრამ ოთარ ჩხეიძემ იცის, რომ გარეგნობა და შინაგანი სამყარო შეიძლება უკვლევის არ შეესატყვისებოდნენ ერთმანეთს, რომ ადამიანის გარეგანი მიწოდებულობის, მომხიბვლელობის, სოლიდურობის, სერიოზულობის და ა. შ. მიღმა მდებარე ადამიანი, ბოლო, შეუხიბლადობის, უღამაზო პაბიტუის მიღმა შინაგანი ღირსებები იმალებოდეს (ამ მხრივ საგულისხმოა „ლიტერატურული დილა“, „გამოცდა“ და „სტუმარ-მასპინძელი“). სწორედ ამის გამო ო. ჩხეიძის დამოკიდებულება სახისა და გარეგანი გამოვლინებებისადმი ორაზრადანია. მაგალითად, დასახელებულ ნაწარმოებებში იგი გვაცნობს პროფესორებსა თუ საბავშვო პოეტებს, სერიოზული გამოშვებულებითა და სიღარბასილით აღსავსეთ, სოლიდურებს, კულტურულებს, როგორც მათ შესახებ იტყვიან ბოლომ, მაგრამ ისეთი ირონიული ინტონაციებითა და ქვეტექსტებით, რომ მათ პორტრეტულ დახასიათებებს პარდაპირი მნიშვნელობით ვეღარ აღვიქვამთ, სრულიად საპირისპირო მნიშვნელობით ვკითხულობთ და ვხედავთ მათ შინაგან სიკარგილს, სიმდაბლს, წვრილმანობას, საშინელ სუფიერ უზადრუკობას, ინფანტილობას, შეზღუდულობასა და უკულტურობას. ასეთი შეუსაბამოა კი პერსონაჟთა შინაგან და გარეგან მხარეებს შორის მათ მამხილებელ მხატვრულ ძეგრადობას ანიჭებთ...

ყველა ნამდვილი მწერლის შემოქმედებაში დგება პერიოდი, როდესაც საკუთარი, ინდივიდუალური „სტილის“ დაბერებაში შეიგრძნობს. რაც მას ახალი სტილურ-ენობრივი ძიებებისაკენ, ცვლილებებისა და განახლებისაკენ უბიძგებს. ასეთი ცვლილებები, თუმცა მინიმალური და „თვალისათვის“ ძნელად შესამჩნევია, ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებაშიც მიმდინარეობს. ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ სტილის თვალსაზრისითაც, ვთქვათ, ხუთიოდ წლის წინათ დაწერილი ეტიუდები განხვადებდა უკანასკნელ ხანებში შექმნილი ეტიუდებისა და მოთხრობებისაგან, — სისადავის, უბრალოებისა და ლაკონიზმისაკენ მერტ მისწრაფებით გამოირჩევა...

ოთარ ჩხეიძის ახალი წიგნის „ჩემი სოფლის ეტიუდების“ გაცნობა კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ ლიტერატურაში მთავარია ნაკლებად მნიშვნელოვნად მიიჩნიო ის, რაც უკვე გააქეთ, რაც უკვე შექმნი, რადგან ზელოვანისათვის საშიში და საფრთხიო წარსულიცხოვრება — უკვე მიღწეულით თვითდაშვებდა და თვითგამაყუფილებდა.

აღმათ ამ „მოუცილებელი“ შემოქმედებით დაუკმაყოფილებლობის გრძნობითაც უნდა აიხსნას ამ თვითგამაყუფი მწერლის შესაუფრი ნაყოფიერება და პროდუქტიულობა.

სეპდის გაგართლება

(რამოდენიმე შტრიხი მედია კახიძის ლიტერატურული პორტრეტისათვის)

საითაც გინდა დაფიქსაცოთ
ტოტოც ფოთლები,
მინც ქართული მთების ნისლით
დავიორთქლებით...

მედია კახიძის შემოქმედებაში პოეტური-ბუნება საკითხებმა შეიძლება ისე გაიტაცოს ადამიანი, რომ მთელი ცხოვრების მანძილზე არ გაუნდლდეს მათდამი ინტერესი და თანაგრძნობა.

პოეტის „ლექსები“ გამსჭვალულია იმ ერთიანი შეგრძნებით, რომელიც მკითხველში უკვადებზე ოცნებას აღვიძებს. ამ ოცნებითაა გათხარა პოეტის შემოქმედებითი ენერგია — სიკვდილ-სიცოცხლეზე ფიქრი, რომელიც ჩვენ მისი პოეზიის ერთ-ერთ უღრმეს ფენად წარმოგვიდგება. ადამიანს ჩვეულებიასაშებრ, საკუთარი რაობის შესაბამისად უყვარს სიცოცხლე ისე, რომ არც კი წარმოუდგენია მისი დასასრული: სიცოცხლე ადამიანის უპვირფხესი სიმდიდრეა. და აი, ჩვენს მარადიულ წმიდათაწმიდას, ჩვენს მარადიულ სათაყვანოს, სალოცავს უხასტიცხი გარდუვალობით უსწორდება სიკვდილი. სიკვდილის გარდუვალობისა და უკვადების სურვილის წინააღმდეგობა კაცობრიობის შემოქმედებითი წინსვლის დაუშრეტელი წყაროა.

ნოსტალგია ამკვეყნოურზე, სიცოცხლის ტრფიალი, ოცნება უკვადებზე... რამდენი თქმულა, რამდენი დაწერილა ამ საკითხებზე და მაინც, მიუხედავად ამისა, მედია კახიძის შემოქმედებაში ამ მოტივებით შთაგონებული ლექსის კითხვისას ახალი, უჩვეულო განწყობილებების სიახლოვეს შევიგრძნობთ:

გზაზე შატლის გამონდა ციხე,
ყველა სივალის დასასრულს ნეტარობით,
გარუშლით ყველა ვიარაოთ ისე,
ცხენის ფეხის ხმა გვესმოდეს მარტო.
დავკარგე ფიქრის თავი და ბოლო.
ციხის სიყრუე მესამსალაბა,
კლდიდან ყორნები დააფრთხო მხოლოდ
ნაწუმათევმა ჩემმა საღამომ.
აქ იდგა დიდი მებაირახტრე,
ხმაში ჩასხმული ჰქონდა ლითონი,
ციხე გულდიდად შემოინახეს.
თვითონ წასულან თითო-თითონი.
ციხე, დიდი ხნის იმედდამცხრალი,
მთას დაყარდობია მძიმე ხელებით,

მარტო მდინარე მიენარცება
ძველი ზაბჭით და ციხე-ციხელებით.
უკვე ახლოა მგზავრობის ბოლო,
თვალი მიკირავს ჩამავალ მზისკენ,
გარუშლით ყველა, ვიარაოთ ისე,
ცხენის ფეხის ხმა გვესმოდეს მხოლოდ!

ალბათ ისიც კი, ვინც კარგად არ იცნობს მედია კახიძის შემოქმედების გლობალურ კონტექსტს, იგრძნობს, რომ ამ პოეტური გამოსხივების უძლიერესი კომპონენტი „სამაღლი გზის“, მართლაც რომ უნიკალურად ფაქიზი გაორებაა. ნაწუმათევი ხალხით დაშფრთხალი შორანები; იმედდამცხრალი, მძიმე ხელავით მთას დაშარდნობით ცინი; ჩამავალ მზისკენ მიპარობილი მზარა და მგზავრობის ბოლოს სიბსლშოპე ლირიკულად ზეიმობს რაღაც ნეტარებას, რაღაც წნეობარავ განცხრამს, ზღაპრული ოცნების, ზმანებასა და რეალობის ერთიანობასა და ზელშეუხებლობას. შატლის ციხისკენ მიმავალი გზა პოეტური აღქმის წყალობით ადამიანის ცხოვრების გზისა და დასასრულის მოსაზულობას იღებს ჩემს წარმოდგენაში. ამაღლებული, ამაყი და ერთგვარად სევდანარეგია ეს გზა. „შატლის ციხე“ შემოქმედებითი ენერგიით „შობლი“ ნაწარმოებებს განეკუთვნება, რაც იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ „გაკეთებული“, ზელოვნური ნაწარმოებებისაგან განსხვავებით მისი იდეურ-ემოციური ღირებულების ანალიტიკური ინტერპრეტაცია თითქმის შეუძლებელია. ლექსის მთავარი იდეა, და განსაკუთრებით გზის სევდიანი ფონის ფსიქოლოგიურ-ფილოსოფიური საფუძველი ორგანულ კავშირშია მედია კახიძის პოეტური სამყაროს მთელ რიგ ნაწარმოებებთან. სიკვდილ-სიცოცხლის წინააღმდეგობას დასტორიადებს პოეტის აზრი ლექსებში — „სიბერე“ და „გვიცდიან“, „როგორც მორცხი“ და „გადაკარგულა დალდა“, „არც მოძახილი ძველი“, „ჩემი უწყინარი მამიდა“ „რაგინდ ვეცადო“, „ხალხურ მანგზე“, „ცოტაც და დავიღლებით“, „ნეტავი ღმერთებს“, „ძაღუარჩემმა ერთადერთი დეკარგა შვილი“, „არწივი“, „მამულა“, „სიკეთე...“ „თურმანაულის

კაკლი". თემატურად ახლოა ამ ციკლთან ზავ-
შეზიზის, სიკაბუის, დღეებზე ფიქრით, ზედნიერ
წარსულზე ფიქრით შეთავაზებული ლექსებიც
— „მემღერებოდეს ოლონდ“, „გახსენება“, „რო-
დესაც იღვიძებს მარტო“, „როცა ქუჩაში დიდ-
თოვლობისას“, „აღამიანებს ერთნაირი გვაწუ-
ხებს სევდა“. ცხადია, რომ იდურობის სიხალ-
ღის გამო ბზირ შემთხვევაში ძნელია ამა თუ იმ
ლექსის მკაცრი, ზუსტი თემატური იდენტიფი-
ცირება, ვინაიდან ნოსტალგია სიკაბუისაა ლო-
გიკურად გადადის სიბერის ფიქრებზე და ეს
უკანასკნელი კი სიცოცხლის დასასრულზე.

სევდანარევი და წინააღმდეგობრივი მედეა
კახიძის პოეტური აზრი აღამიანის სიცოცხ-
ლის, სიკაბუის ეფემერულ ბუნებასთან დაკა-
ვშირებით. უოველი ახალი ლექსი ამ თემატურ
ციკლში რაღაც ახალ აზრობრივ ნიუანსს გვთა-
ვაზობს, — და, საბოლოო ჯამში, არც ისე ად-
ვილია, აქედან გამომდინარე, იმის ნათელი წა-
რმოადგენა, თუ როგორია უზოგადეს ფორმაში,
პოეტის ინტუიციური თუ ფილოსოფიური მიდ-
გომა სიკვდილ-სიცოცხლის მარადიული პრობ-
ლემახდში. ამას თითქოსდა ავტორიცა გრძნობს
და ერთი პატარა წიგნის ბოლოს ასეთი კითხვით
მიმართავს მკითხველს:

წინ გზა ძევს ძალზე ძნელი,
გზებზე ბორძიკობს გული,
არც მოძახილა ძველი
გულსაღირდიტოდ თქმული.
თვალს ვერ მჭრის ნამის

მივიცი,
ვერც სიმღერები უცხო,
ველარც უცნობის ღიმილს
გულისთქმას ველარ ვუწყობი..
... აღარც სიზმრები მშვიდი,
არც მოლოდინი, ძრწოლა.
ჩატებელია ხიდი,
წაგებულა ბრძოლა?

იმანენტურია აღამიანისათვის სიცოცხლის სი-
უვარული; ჩვენ ვაშობთ სიცოცხლის სიუვბა-
რული, რაც სულაც არ ნიშნავს თავს ნება
მისცე ლაჩრულად ებღაუბებოდე სიცოცხლეს
სიკვდილის გარდუვალობის პირისპირ. შეხანი-
შნავი აღეგორიით გამოხატა ეს აზრი მედეა კა-
ხიძემ ლექსში „არწივი“:

მე სულთმობრძავი არწივის მართვე
აქვე ნამეხარ მუხებთან ვნახე...

და შინაც მის პოეზიაში „შეში“, სიცოცხლის
დასასრულის, „შეშის სამუდამოდ ჩახვლის“ საკ-
მაოდ ბზირი თანამგზავია. ჩვენ მხედველობაში
არა გვაქვს ის დასასრული, ის უბედურება, რო-
მლის სათავეც უმეტრებაში, ღალატში, ფლიდო-
ბაში, გაჭირვებაში, უბედობაში, მიწიერებაში,
ბოროტმოქმედებაში ან კიდევ ათასგვარ სხვა
რაიმე ბრმა შემთხვევითობაშია; ჩვენ ვვალის-
ხობთ ბუნებრივ სიკვდილს, ცხოვრების დასრუ-
ლებული განვითარების შედეგად რომ მოდის.

ამ დროს აღამიანი ხომ თითქოსდა შეუშინებ-
ლად ილევს, ჭრება. სუსტდება მისი წარმოსახ-
ვის ძალა, მესხიერება და ხატებიც, სახეებიც
მის გონებაში უფერულდება, ახალი შეთბე-
დილებანი სწრაფად ორთქლდებიან, ისე, რომ
არავითარ კვალს არ ტოვებენ გონებაში; სიკ-
ვდილს ფაქტურად აღარაფერი რჩება მოსაკ-
ლავი ღრმად მოხუცებულის არსებაში. ასეთ
მდგომარეობაში მყოფი აღამიანის ცხოვრებიდან
წასვლას, არაფერი უნდა ჰქონდეს საერთო უბე-
დურებასთან: სიკვდილი გაერთხილებს თავის
მოახლოებას, ის ბამმშვიკობრივად უარ-
უყოფს და სწორედ ამიტომ უკარგავს სიცოცხ-
ლის უარყოფას, სიმძაფრეს. ამას გვკარნახობს
სალი აზრი.

... ამას გვკარნახობს გონება, მაგრამ დრო-
დადრო ბნელი, გაუცნობიერებელი განწყობი-
ლების, გაუცნობიერებელი „წარმოდგენების“
შინაგანი ნაქადი ჩაძირვით ემუქრება ლოგიკურ
დასკვნებს. ამ დროს —

არ ისმის არსათ ნაბიჯები,
არც ვინმე გვაშინებს დაქაღნებით
სერებზე გვიცილიან დაღინჯებით,
ჩვენთვის მოზომილი საფლავები!

ამგვარ სულიერ მდგომარეობაში, ამგვარი
განწყობილების ძალით იწერება ლექსი „რო-
გორც მორევში“ —

როცა გიციქერი, ძვირფასო დედი,
ვილარ ვერევი იღუმალ ტკივილს,
მეშინებს წელში მოხრილი წლები,
წყალს რომ მიჰყვება ვით მუხის ტივი.
ძვირფასო, როცა შენს თმებს დაეცქერი,
შეში მაფეთებს მე აღმაცერი
და გვრწნობ, ვილაცა ჩაესაფრებია,
როგორც მორევში კალმას ფაცერი.

რა არის ეს, სიკვდილის უარყოფა, სიკვდი-
ლის გაძევების უნე. ამჟვეუნიური სამყაროდან,
უკვდავების მინიჭების სურვილი საყვარელი
აღამიანისათვის თუ ოცნება უკვდავებაზე საერ-
თოდ, დროის შეჩერების ფანტასტიური ცდა?
ფიქრობთ, რომ არ არსებობს ამ კითხვაზე ზუ-
ხტი, განსაზღვრული პასუხი. აღამიანის ხატი
არ არის შეზღუდული, სასურელი ხატი, წინააღ-
მდეგ შემთხვევაში პოეტური სული ჩამოიცილ-
ბდა ამ საზღვრებს და შემოქმედებითი ძალით
შექმნიდა მისგან უფრო მაღალ ხატს. უდავოა,
მედეა კახიძის ბევრი ლექსი სიყმაწვილივე ნოს-
ტალგიის შეთავაზებით დაიწერა წარსულის დაბ-
რუნების რომანტიული ოცნებით შეიქმნა,
მაგრამ უდავოა ისიც, რომ პოეტისათვის აღა-
მიანის ხატის ძირითადი მატერია სისხლი და
ხორცი კი არ არის — სულია; ფანტაზია, სუ-
ლიერი მხედველობაა თავდაპირველი პოეზია-
ში. ამ სულიერ ხედვას ყველაფერში ის აინ-
ტერესებს, რაც მისი მხგავსია, რაც მის მსოფ-
ლმხედველობას შეეფერება, მას ამტკიცებს, რაც

მას უნდა რომ თვითონ იყოს, რაც მისი საკუთარი რაობის, სურვილის, ნების გამოხატულებაა. უმარტივეს, ყველაზე უფრო ბუნებრივ საგნებში ბედავს ის უღრმეს პოეტურ საიდუმლოს, თავდაპირველ ცაში — ყველა ტკივილისა და ბრძოლის დასასრულში, ცაში — სადაც მთავრდება ყოველგვარი მღელვარება, ყოველგვარი მოქცევა და უკუქცევა — ბედავს ის ადამიანის უკვდავებას. ქეთევან დედოფლის მხოლოდგანცდის, რწმენის სოლიდარობაზე აგებულ სულიერ მეგობრობას სიკვდილიც ვერა სპობს — გარდაცვლილი ისევ ცოცხლობს პოეტის გულში ნათელი და იდეალური ხატის სახით —

დუმილი ჩამოწვა მძიმე,

კოცონი ღუღღღუღებს წითლად,

— დათმეო, რამეთუ მცირე

არისო ქართული მიწა.

და როცა ცეცხლის წინ შევდექე,

მანდილზე მიტაცეს ხელი,

ცხელ შანთებს მადებენ მკერდზე,

დაფარონ სიშიშველე ჩემი

კოცონში მაგდებენ უძლურს,

როგორც ღვთის საწირავ ზვარას,

მე მტკივა მოჭრილი ძუძუ,

უფრო კი სირცხვილი მზარავს.

მე ვითმენ წამებას დიდხანს

და ყელში მოხუჩენილ ტკივილს,

რამეთუ ნაშენი ვიყავ

ქართული მიწით და კირით.

ქოქოლას მაყრიან მშველას,

ვიწვი და მიიწე არ ვგმინავ,

ასევე სუენადნენ ძველად

ცეცხლში ხალიბები რკინას.

მე ჩემს სიზვიადეს ვენდე,

ტანთ აბკრად სიმშვიდე მცეცა...

გვრე, დედოფალო, ეგრე,

ცოტაც და იწყება ზეცა...

მედია კახაძე გვარწმუნებს ქეთევანის უკვდავებაში, ჩვენც გვედება პოეტის განცდა, პოეტის რწმენა, რომ სიკვდილთან ერთად არ წყდება დედოფლის არსებობა; ქეთევან დედოფლის ცალექის უშლიერები მხატვრული კომპონენტია. ამ კომპონენტის, ამ სიმბოლოს მხატვრულ ღირებულებას დედად განაპირობებს ის ფაქტი, რომ უკვდავების იდეა ფორმალურად განხორციელებულია ბიბლიური ელემენტების საშუალებით: („ღვთის ზვარაკი — ზეცა“) მაგრამ ფაქტობრივად, კონტექსტუალური მნიშვნელობიდან გამომდინარე (პოეტის შემოქმედების გლობალური კონტექსტიც უნდა მივიღოთ მხედველობაში) დედოფლის მეორე სიცოცხლე მისტიკურ ცაში კი არ იწყება, არამედ ქართველი ერის ისტორიულ მესხიერებაში. გარდაცვლილი დედოფალი არ მოიხპო ჩვენთვის აბსოლუტურად, მან მხოლოდ არსებობის ფორმა შეიცვალა, რეალური, სხეულისმიერი არსებობა-

დან სულიერ წარმოდგენილ არსებად გადაქცევა. ეს სულიერი არსება, ეს ხატი ადამიანისა ჩვენს გულში შემოქმედებს ცოცხლებზე, ამტკიცებს ამკვიდრებს საკუთარ „მე“-ს მათი მესხიერების ფარგლებში. ასეთ უკვდავებაში მისტიკის ნატამალიც არ არის. მედია კახაძის ფიქრებში უკვდავებაზე შეთავსებულია სევდისა და სიხარულის, ღიადისა და სიმშვიდის წინააღმდეგობანი. მას არ შეუძლია უყუროს მოვლენათა რიგს ცივი გონების თვლით, ხარკესავით აირეკლოს ხარკესავით ასახოს წარმავალი ხატები. მას უყვარს, ის თანაუგრძნობს, მას უხარია, სევდა ერევა. პოეტს სურს, რომ ყოველი მისი ნაბიჯი, ნაშოქმედარი, ყოველი მისი სიტყვა სიკეთეს, სიყვარულს ემსახურებოდეს. მხოლოდ სიყვარულშია სიცოცხლე, უკვდავება, სიყვარულის გარეშე არაფერია —

ვიღრე სამყურებს ნიავე ვარცხნის,

ვიღრე სიმღერას არავენ გვიშლის,

ნაუცბათვე ვერ დამცემს მარცბი,

არც განშორების მექნება შიში.

ვიღრემდე შევმღებ ტკივილის მალვას,

თავისდაღებას და გულის ძგერას,

არ მივცემ ნებას წამილოს ქარმა,

როგორც წიწილას წაიღებს ძერა.

ვიღრე თერგს უცემს ძლიერი მაჯა,

ვიღრე ღვას ფეხზე ამაყი მთები,

არ მივცემ სიკვდილს

ჯანჯალს და არჯალს,

დავაკეცინო ლამაზი ფრთები.

ვიღრე ვებუნებთ

„ჟრმულს“ და „ლილეს“,

ვიღრე ბუბუნებს მთებში არაგვი,

ვიღრე ღვას ფეხზე თუნდ ერთი ციხე,

მე დამარცხებას ჩემად არა ვთვლი!

ეს უნდა იყოს იმ სევდის საპირწონე, სიცოცხლის დასასრულზე ფიქრებს რომ გაჰყვება ლეიტმოტივად მედია კახაძის პოეზიაში. არა მარტო სტამბის მარტობა ლაზარატორია შექმნა ბუნებაში, მანვე აღმართა გონების, წარმოსახვის ტაძარიც, მანვე გვიბოძა თვლები, სინათლის უანგარო, ციური არსით რომ ტკბებიან. გაშინებს თუ არა სიკვდილი, ერთი რამ ნათელია — არავის შეუძლია სევდის გარეშე ფიქრი იმაზე, რომ აქადაც, სხვების მსგავსად, მოუხდება ნაწვიმარ ვერცხვის ფოთლებთან, ძარღვი მოღვრვლივმ სოფლებთან, ჩამავალ მზისთან ბანშორბაბი, ვინაიდან სიცოცხლე — ღობეებიან ტყრუშული; სიცოცხლე — არწივი, ცის ლავარდში რომ ბოინობს, სიცოცხლე — მთებში დაკარგული ნისლეზია... სევდა, რომელიც თან დაჰყვება პოეტის ფიქრებს სიცოცხლის დასასრულზე არ ამოდის რეფლექსიიდან შეუცნობელზე, იმჟვენიურზე, არაფერზე — მისი საფუძველი ეს ქვეყანაა, ამჟვენიურთან განშორების გარდუვალობა. სიმშვიდე კი, სიმ-

შვიდი, რომლითაც ჰერტს პოეტი წლებს, ლაგუა ჩიტბრძოთ რომ გაუბატონა ღრმს, წლებს ისე, რომ მიიპარება, რომელიც მანაში მწერარი, მტკვარს რომ მიიპარება მით მუხის ტიპი იმ რწმენით ხაზდობს, რომ ნაოცხადი მოვალს და ნათესავი წარვალს, მაგრამ ერთი ღრმად, იქნება ყოველთვის, იქნება მანაში, „მანაში თეთრულდი მოჩანს“. ეს არის პოეტის, როგორც ინდივიდუალის, როგორც პიროვნების აღზოცველობის, მოუხაზლობის იდეა, ოცნება უკვდავებაზე, რამეთუ ერის იდეაში, ერის ცნებაში პოეტებს განხორციელებას პიროვნების სიცოცხლის ნება. ერის აღზოცველობის, უკვდავების უღრმესი რწმენა აძლევს პოეტს იმ სულის სიმშვიდეს, რომლითაც მოყვება იგი ცხოვრების გზას.

მედია კახიძე იცის, რომ სიცოცხლე მარადული ნეტარება არავისთვის ყოფილა. ამიტომ არის ალბათ, რომ ის სიკვდილს კი არ ღეწის ამ ქვეყნიდან, არამედ სიცოცხლის უნიშვარულად; სინარბას, ბოლმას, გულჭკაბუბას, შურს, უსამართლობას, სიშალბას. ეს თეტიკური, რომანტიკური, მეოცნებე თვალსაზრისის გარდა სიცოცხლის ეფემერულობაზე, მას აქვს მკაცრი პრაგმატული, ეთიკური თვალსაზრისიც: სიკვდილი მოუწოდებს ადამიანს საუკეთესოდ გამოიყენოს მასზედ განკუთვნილი დრო, დახარჯოს მისი სრულყოფაში, ცხოვრებისეული ამოცანის გადაწყვეტაში. პოეტს არა აქვს უფლება შეცდეს. მას არ ეპატიება, თუკი ის, რაც განათლება, ერუდიცია ჰგონია უბრალო ჭკუის ჭკუტება, ის რაც დამოუკიდებლობა ჰგონია, სინარბა და თავაშვებულობა, ის რაც თვინიერებად, უწყინარობად ერქვენება — სისუსტეა და უსიცოცხლობა. უმაღლესი პასუხისმგებლობა შვილის, დედის, მეგობრის, ერის, სამშობლოს, ადამიანის წინაშე მისი პოეზიის მთავარი ღირსეულობა, მისი მსოფლგანცდის ნერვია:

თუკი დამნაშავე მეტყვის
ან რამ შეოდება მიძღვის,
არის შეცოდება ერთი —
ჩემს თავს ვატყუებდი მიწყვი!

თუმც ვარ გულმართალი ცამდი,
ცოდვილს ვერაფერი მისხნის,
ბრძოლის სარბიულზე ცხადივ
რომ ვერ დავანთხე სისხლი
ისე დამეშრიტა თვალი,
ისე დამიმოკლა გუბი,
რომ ვერ განაცეად თავი
და ვალმოუხდელი ვცდები!

ლექსი, რომელსაც პოეტი წერს, მისი რაობის სარკეა, რჩეული ლექსები — მისი სულის დღაური. სულიერი ფანელოვების ქეშმარიტი მწარმოებელი საკუთარ ცას, სიცოცხლის გაგრძელებას, თავის შემოქმედებაშიც ხედავს. ამო-

უწერავია, გამოუღვევლი, გაგებისა და უფრო მეტი
ძნობის საუწყე, ნაზობები პოეტისათვის მარადი-
ული სიყვარულით:

მეგობრობა სანაცვალგარდა,
სანაცვალგარდა სიკეთე,
სიკეთე გადამგრენი ფრინველია,
ბუდეს ყველას გულში იკეთებს;
სიკეთე მზის სხივით მივლიან,
მას იქით სიკაცსლეა უაზრო,
სიკეთე ყველაფერზე ძლიერია,
უკიდებარ და უსაზღვრო.
სიკეთით სიკვდილსაც მოგრევივარ,
მრავალჯერ გაყიდული, გაძარცვული,
სიკვდილის შემდეგ მფლობელი ვარ
ფსადაულებელი საგანძურის!

ნათესავი მოვალს და ნათესავი წარვალს. მაგრამ ღელავს, მიდინება, ხმაურობს სიკეთის, თანაგრძნობის, სიყვარულის მარადიული ნაკადი. წმინდა და ნაკურთხი მიდინება უხასრულობისკენ ერის სიცოცხლე, დიდი შემადგენელი ძალა, დიდი საიდუმლო, შენი სიცოცხლე. ამ საიდუმლოში ქრება, უჩინარდება პიროვნების ეგოისტური ღრმადი ბედნიერებისკენ, ხავსებით დამოუკიდებლად საკუთარი ნებისგან იმის იგი ქედს აღთრუიშის წინ; სამშობლოს წყალ-ჭალის ხმეში, შეიღბა და მშობელში, დასა და მშაში, ამხანაგში, წინაპარსა და მომავალ თაობაში, სამყაროს ყველა ძარღვში ხედავს შემოქმედი უკვდავების და იმპულსურად, თითქმის ქვეყნობიერად ემსახურება სინათლის საქმეს —

ვიწამე შენი ზეცის სიმაღლე,
მაშ უკვდავების საყვარელები,
ღიღი სითბო და ღიღი სინაზე
გაღმომილოცეს შენმა ველებმა.
შენ აყუყუე მეგდრეთით ისევე,
რაც კი ოდესმე ნაკრად ქცეულა,
ილხნის წყალო ათასწლეულა,
ჭალებს მიჰყვები ახლაც ეულად.
შენ გახსოვს ზეგრი დაისი, ბინდი,
ზეგრეკი გზედავით ცრემლში გახვეულს,
ვეწაფებოდი,

მაინც ვერ ვცოდი
ალხანს, როგორც სავეს სამწოდურს.
შენ გაგაქვეყნეს ქვეყნად ტშვიით
და სიყვარულში შეგარა ტივებით,
მეც შენეული გული გაშლილი,
ალალი გული მეპატიება.
ჩემი გულიდან ვერ ამოგძირკვო,
ტანზე მეხვევით ვერცხლის ტალღებად,
შენი ბრალოა

ამ თვალთა სითბო,
ეს სიზვიადე შენა გბრალდება.
შენს გზას უგულოდ გვერდს ვერ ავევლით,
შენს მზეს ფიცავენ ათასურები,
ქვეყნად იდინებ სიყვარულივით,
სიყვარულივით არ დმარდლები!

ჩარჩოებს ნუ დაჰაპინრობთ

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში უზ. სოფარი დროიდან არის გავრცელებული მომხიბლავი გადმოცემები ღვებებისა და ციდან ჩამოფრენილი გმირების, ანუ ზთისშვილების (იგივე ღვთისშვილების) ბრძოლებზე.

პროზაული და პოეტური ვარიანტებით მიღწეულ ამ გადმოცემებში მოთხრობილია არაერთი ამაღლებული ეპიზოდი. მათი მოკლე სიუჟეტე კი ასეთი გახლავთ: ღვთაშინავე გაბატონებული იყვნენ საზარელი ურჩხულები — ღვებები, რომელთაც ფშავში, კართანახთან ჩაკეტეს არაგვი და აღამიანებს წყალი შეუწყვიტეს. ზალხი გაღაშენების გზაზე დაღვა. ამ ამბავმა სამყაროს შემოქმედს, მორიგე ღმერთის (იგივე დამბადებლის) კარამდე მიაღწია. დამბადებელმა ისმო ზთისშვილები, ძალაში გამოცადა და ყველაზე რჩეულნი — იახსარი, კოპალა, ზადური, თერგვაული და სხვანი, მიწაზე ჩამოუშვა აღამიანთა დასაზარებლად. ზთისშვილებმა მძიმე და ზანგრძლივ ბრძოლაში ამოუღიტეს და გაანდევნეს ღვებები. მაღლიერმა ზალხმა დღისასწაული — ზთისშვილთა დღეობა დააწესა იმ ადგილებში, სადაც გადმოცემის მიხედვით, ღვთა განდევნიას ცხოვრობდნენ და იბრძოდნენ ზეციური გმირები.

თუ ამ გადმოცემებს მეცნიერული თვალსაზრისით განვიხილავთ, აღმოჩნდება, რომ საქმე გვაქვს მითების ციკლთან, რომელსაც ემყარება აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის მოსახლეობის სარწმუნოებრივი აზროვნება. საფუძრებელია, რომ ზთისშვილთა მითები ქრისტიანობამდელ ეპოქაში გავრცელებული იყო აგრეთვე ზარის საქართველოში, ანდა ისინი სხვადასხვა საერთო ქართული წარმართობის ნაშთს წარმოადგენდნენ, რომელიც მთამ შემოინახა. ამ სურათის საბოლოო დადგენა შეუძლებელია, ხანამ არ განხორციელებულა ქართული მითოლოგიური სამყაროს კომპლექსური, ფუნდამენტური კვლევა, რასაც მყარ საფუძველი ივანე ჯავახიშვილმა ჩაუყარა. შემდეგშიც, მკვლევარები, რომელნიც ამა თუ იმ კუთხით შეხებიან ზთისშვილთა მითებს და საერთოდ, ქართული მითოლოგიის საკითხებს, ერთსულოვნად მოიჩინებდნენ, რომ ზთისშვილთა მითები ქრისტიანობამდელ ეპოქაშია შექმნილი და

ქართველთა წარმართული სარწმუნოებისა და კულტურის ნაწილს წარმოადგენს.

უკანასკნელ ხანს, განსხვავებული აზრი გამოთქვა მითოლოგიის ცნობილმა მკვლევარმა ზურაბ კიკნაძემ, რომელიც ამტკიცებს, თითქმის ზთისშვილთა ამბავი შექმნილია ქრისტიანობის შემდგომ პერიოდში და წმინდა ნინოს მიერ ქართლის მოქცევის უკავშირდება, ბოლო მთაში დღემდის შემორჩენილი წარმართული კულტმსახურების ელემენტები საქართველოს ერთიანი სახელმწიფოს დაშლის შემდეგ არის აღმოცენებული-დამკვიდრებული (იხ. „მაცნე“ №1 1982, „მნათობი“ №6, 1988).

საკითხისადმი დამოკიდებულებას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ჩვენი მრის წარსულისათვის და იგი არ განისაზღვრება მართლდენ მმენიერული ინტერესებით.

შეიძლება ითქვას, რომ ამირანის ეპოსთან ერთად, ზთისშვილთა ამბავი ერთგვარად ავსებს იმ სიცარიელეს, რომელიც წერილობითი ძეგლების უქონლობით არის შექმნილი ქრისტიანობამდელ კულტურაში, მაგრამ ზეპირსიტყვიერებისა და ეპიკური აზროვნების ეს შესანიშნავი ნიმუშები ჭერაც არაა საფუძვლიანად შესწავლილი და ფართო მკითხველისათვის ხელმისაწვდომად გამოცემული, რის გამოც, მსოფლიოს ზალხთა კულტურაში დამკვიდრებული ტრადიციის საწინააღმდეგოდ, ზთისშვილთა მითებმა და საერთოდ ქართულმა მითოლოგიამ ჭეოვანი ასახვა ვერ პოვა ქართულ მწერლობასა და სახვით ხელოვნებაში. ერთადერთი ქართველი მწერალი, რომელიც კარგად იცნობდა ზთისშვილთა მითებს და მთის მთოსურ სამყაროს — ვაჟა-ფშაველა იყო, და თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ვაჟა-ფშაველას პოეტური მსოფლმხედველობა, გარკვეულწილად, ზთისშვილთა მითების ზნეობრივ პრინციპზეა დაფუძნებული. ამ მითების სტრუქტურული და მხატვრული ელემენტები უხვად არის გამოყენებული ვაჟას ლექსებსა და პოემებში და ეს საკითხი ცალკე კვლევის საგანს შეადგენს.

უაქტობრივად, ზთისშვილთა მითების შესწავლა და გამოშიწურებაც ვაჟა-ფშაველასა და თედო რაზიკაშვილისეული პუბლიკაციებიდან იღებს სათავეს, მაგრამ მას შემდეგ მთელი საუ-

კუნე გავიდა, ჩვენ კი ჭერაც ვერ მოგვიხერხებოდა ამ მითების შეძლებისდაგვარად სრული სახით შეკრება, ურთიერთშეჭიბრება, გვიანი ინტერპოლაციებისაგან განწმენდა და ფართო მკითხველისათვის ხელმისაწვდომად გამოცემა. მაგრამ იმ მასალის ანალიზიც კი, რომელიც დღესდღეობით მოგვეპოვება, არ იძლევა არავითარ საფუძველს, რათა ზთისშვილთა მითების წარმოშობა, ქრისტიანობის შემდგომ პერიოდს დაუყავთიროს.

ზ. კიენაძის ამ მოსაზრების პასუხად პროფ. აბ. ცანავამ სამართლიანად მიუთითა, რომ ზთისშვილთა მითები ქრისტიანობამდეღო პერიოდს განეკუთვნება („მნათობი“ №8, 1988. №8 1984), მაგრამ ამ კამათში გამოყენებული არ არის ზოგიერთი საყურადღებო არგუმენტი, რომელიც დანტერესებულ მკითხველს უფრო სრულყოფილ წარმოდგენას შეუქმნის საკითხის გარშემო.

ჩვენ აქ საშუალება არა გვაქვს, დწვრილიებით განვიხილოთ მკვლევართა ყველა მოსაზრება. მკითხველის ყურადღებას მხოლოდ ზოგიერთ მათგანზე შევაჩერებთ.

როგორც ზ. კიენაძეს, ასევე აბ. ცანავას მიაჩნია, რომ ზთისშვილები იგივე ჭკრებია და მათში გავრცელებული საეკლესიო ძეგლები ზოგადი სახელწოდება ჭვარ-ხატნი თითქმის ზთისშვილებს აღნიშნავდეს. მათ შორის დავა ამ საკითხში, მხოლოდ ჭვრის წარმომავლობაზე მიმდინარეობს.

ზ. კიენაძე თვლის, რომ ჭვარი მთის ხალხში ქრისტიანული ჭვრის გავლენით დაჰყვიდრდა და ეს მოვლენა წმინდა ნინოს მიერ ქართლის მოქცევის უკავშირდება, ხოლო ა. ცანავა იცავს მოსაზრებას, რომლის მიხედვით, ჭვარის რწმენა ღთის საეკლესიო ძეგლებში ქრისტიანობამდეღო ეპოქაში დადასტურებული ჭვრის კულტიდან მომდინარეობს.

„თუ არა ქრისტიანული, მაშ ხვდა რა წარმოშობა უნდა ჰქონდეს აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში გავრცელებულ ლეგენდებს, ადგილობრივი ტერმინით ანდრეზებს, სადაც მოთხრობილია ჭვრის სახელწოდებით ცნობილი ღვთისმცხადის არსებობის ბრძოლა დევ-კერპებთან“ — კითხულობს ზ. კიენაძე, ხოლო სხვა წერილში (იხ. „მნათობი“ №8 1988) იცავს თავის ადრე გამოთქმულ დებულებას და წერს, რომ „ჭვრის აღმართვით კერპების შემუსვრა ისეთივე მითოსურ-ანდრეზული გამოხატვაა რეალური ვითარებისა, როგორც ანდრეზებში ღვთისშვილთა (ჭვართა) მიერ დევ-კერპთა ერთდროული განადგურება. მქონდა თუ არა ამის შემდეგ იმის საფუძველი, რომ ღვთისშვილთა ანუ ჭვართა ბრძოლების სიუჟეტები „ქართლის მოქცევაში“ წარმოდგენილი მოდელის ანდრეზულ განხორციელებად მიმეჩნია, ორივეგან

ხომ ჭვრის რელიგიის დაარსებაზეა ლაპარაკი მაგრამ იქნებ იფიქროს ვინმე, რომ მთიელთა ანდრეზების ჭვარ-ხატნი „წარმართული“ ჭვარის კულტს აარსებდნენ“ — შენიშნავს ზ. კიენაძე.

მაგრამ, არც ერთი ამ დებულების დასამტკიცებლად მკვლევარს რაიმე დამაჭერებელი საბუთი არ მოუტანია. ჩვენ არ ვიცით, თუ რას გულისხმობს ზ. კიენაძე, როცა თვლის, რომ „საფუძველი მქონდა ღვთისშვილთა ანუ ჭვართა ბრძოლების სიუჟეტები „ქართლის მოქცევაში“ წარმოდგენილი მოდელის ანდრეზულ განხორციელებად მიეჩნია“. ანდა რანაირად უნდა დავინახოთ ქართლის მოქცევის მოდელი ზთისშვილთა მითის სიუჟეტებში, ანდა საიდან მტკიცდება, რომ „ორივეგან (ქართლის მოქცევასა და ზთისშვილთა მითებში) ჭვრის რელიგიის დაარსებაზეა ლაპარაკი“.

მსგავსი მტკიცებულებების მხოლოდ მაშინ გვექნებოდა საფუძველი თუკი აღმოჩნდებოდა, რომ ქრისტიანული, ან თუნდაც წარმართული ჭვარის კულტს რაიმე კავშირი აქვს ზთისშვილებთან, როგორც ამას ფიქრობენ ზ. კიენაძე და აბ. ცანავა.

თუ დავეყრდნობით იმას, რომ მთიელთა ყველა სალოცავი დღეს ჭვარ-ხატის ზოგადი, საერთოდ წმინდა ადგილის აღმნიშვნელი ტერმინითაა ცნობილი, შეიძლება მართლაც მივიჩნიოთ, რომ „ღვთისშვილები იგივე ჭკრებია“, მაგრამ თუ ზთისშვილთა წარმომავლობის სათავეებს დავძენით, აღმოჩნდება, რომ იქ არავითარი ჭვარი არა ჩანს, და ხალხს, რომელიც ზთისშვილთა მითს ქმნიდა, ჭვრის სიმბოლურ მნიშვნელობაზე წარმოდგენაც არა ჰქონდა.

ჭვარ-ხატებისა და ზთისშვილების იგივეობის საბუთად არ გამოდგება ის, თუ რას ეძახის თვის სალოცავებს დღევანდელი ფშველი ან ხევსურთა, არამედ საჭიროა გავანალიზოთ ზთისშვილთა შესახებ დღემდე შემონახული უძველესი ტექსტები. მაშინ სრულიად სხვა სურათს მივიღებთ და დავინახავთ, რომ არავითარ „ჭვარის კულტის დაარსებაზე“, არც წარმართულისა და არც ქრისტიანულისა — ზთისშვილთა მითებში ლაპარაკი არ არის.

1891 წელს თედო რაზიკაშვილს ხევსურეთში ჩაუწერია ერთი თეოგანიური ლექსი, რომელიც, ჩვენი აზრით, მხოლოდ ფრაგმენტი უნდა იყოს, თანაც შემდეგდროინდელი მნიშვნელოვანი ცვლილებებითა და ჩანამატებით. ლექსს პირობითად „ზთისშვილთა დაბადება“ ჰქვია და ასე იწყება:

ბრძედედ დღასა მორიგება
ბერი ბუქნაი ბადური,

დავით მვაღლური

ჩარჩომბს ნუ დაგვამოვრობთ

იმას მისცა მორიგე ღმერთმა
საფერხედ თეთრი ცხენი.
იმას დაუქვივნა სახელად
„ბედის ბედღური“
ის არის იმის საკვებური
ცის კიკვავებში სახეთქები,
ბაადურს ჩააცვა მორიგება
ტანზედა კაბა სისვისაი,
ჩექმან ჩააცვა რკინისანი
თაზე ღაბურა თეთრი ქუდი და ა. შ.

მთავარი ის არის, რომ ამ ტექსტში მოთხრო-
ბილია ზთისშვილთა „დასახვის“ ანუ დაბადე-
ბის ამბავი, უწყობილეს დეტალებამდე არის აღ-
წერილი მორიგე ღმერთის მიერ ახლდასახულ
ზთისშვილთათვის ნაბოძები სამოსელი და
საჭურველი, დაიწყებული არ არის კაბის შე-
საკვრელი „ვიგუნიც“ კი, მაგრამ არაფერია ნა-
თქვაში ჭვარზე, ზთისშვილთა ამბავი რომ ქრის-
ტიანობის წიაღში იღებდეს სათავეს და წმინ-
და ნინოს მიერ ქართლის მოქცევის ღვინდის
ტრანსფორმაციას წარმოადგენდეს, მაშინ მო-
რიგე ღმერთი მათ უპირველესად ღვთიური
ძალმოსილების სიმბოლოს — ჭვარს უბოძებ-
და არა „ცის კიკვავებში სახეთქებ“ თეთრ
ბედღურს, ანდა ცეცხლის ალივით ანთებულ
„საგმირო სინანს“ (სატყორცნ იარაღს) ანდა
ცხრაკუთხოვან მთარაზს და სხვა.

გავიხსენოთ მეორე ლექსი, რომელიც გვიამ-
ბობს, თუ როგორ იხმო მორიგე ღმერთმა
ზთისშვილთა თავის კარზე, ძალ-ღონეში გამო-
სცადა და მიწაზე ჩამოუშვა დევების ბატონო-
სისხვან ადამიანების გასანთავისუფლებლად.

ზთის კარზე შევიკარენით
ზთისშვილნ სამოცდაცხრანია,
გადმოდგეს სასწორო-ჩარეჭი
კვირავ, გვიჭირ თვალთა!
ერთმანეთს ეუბნებიან —
ვინ უფრო ძალიანია?
ვერვინ შეჰბედა რკინასა
მიბრძანდა იახსარი
სამოც ლიტრასა რკინასა
ძირს გაუტარა ქარი.

ამას მოჰყვა ის, რომ დამბადებდნენ „საგმი-
რო სინანს“ უბოძა შეგებრებაში გამარჯვებულ
ზთისშვილებს და მიწაზე ჩამოუშვა დევებთან
საომრად.

ზთისშვილთა მითების შემქმნელი ზალხისათ-
ვის რომ ცნობილი ყოფილიყო ჭვარი, როგო-
რც სარწმუნოებრივი სიმბოლო, მაშინ აქცენ-
ტი გაღაძიანილი იქნებოდა არა საგმირო ლაბ-
ტზე ან ზთისშვილთა უიწიკურ ძლიერებაზე,
რაც წარმართულ ღვთებათა თვისებას წარმო-
ადგენს, არამედ ჭვარზე, როგორც ეს ქრისტი-
ანულ წმინდანებს ახასიათებთ, ზთისშვილები
მაშინ დევებს ლაბტით კი არა, არამედ ჭვრით
განდევნიდნენ, როგორც წმინდა ნინომ შემუს-

რა კერპები, განა მორიგეს პანთეონში რომ
სცნობოდათ ჭვარი, როგორც სარწმუნოებრივი
სიმბოლო, მიწაზე მიმავალ ზთისშვილებს, რო-
მელთაც წინ მძიმე ბრძოლები ელოდა ავსუ-
ლებთან, ღვთის კარზე ჭვარს არ უბოძებდნენ?
საკულტო ტექსტებში რომ რამდენჯერმე მართ-
ლაც გვხვდება ზთისშვილების ქრისტიანული
ეპითეტებით მოიხსენიება, ეს იმას სულაც არ ნი-
შნავს, რომ ისინი ქრისტიანული წარმომადგენ-
ლობა. სანამ ამის მტკიცებას დავიწყებდით,
უნდა ავხსნათ მათი მთავარი ეპითეტები, რო-
მელთაც აშკარად წარმართული ელფერი დაჰ-
კრავთ: „გმირი“ „ლალი“ „ლახტიანი“ „გოზა-
ფართო“, „თეთრი მთის ქორი“ და სხვა. ანდა
როგორ მოხდა, რომ ასეკტი ქრისტიანი წმინ-
დანები „ცის კიკვავებში სახეთქებ ბედის ბე-
დღურზე“ ამხედრებულ გოლიათებად მოგვე-
დინენ?

ზთისშვილთა ამბავი რომ „ქართლის მოქცე-
ვის“ ანდრეულები განხორციელება“ იყოს, მა-
შინ ზთისშვილთა საკულტო ძეგლების უმთავ-
რეს ატრიბუტს ჭვარი უნდა წარმოადგენდეს,
მაგრამ ჭვრის უძველესი გამოსახულება იქ ჭე-
რჭერობით არავის უნახავს. იგი მხოლოდ რამ-
დენიმე სალოცავის სარიტუალო საგანზე გვხვდე-
ბა და ეს სალოცავები ან ქრისტიანული წარ-
მომავლობისა, ანდა ჭვარი იქ გვიან (არაუად-
რეს XVII საუკუნისა) გაჩნდა ქრისტიანული
ეკლესიის ზეგავლენით.

პროფ. ვ. ბარდაველიძის გამოქვეყნებული
აქვს მასალები, რომელთა მიხედვით, თვით კუ-
ლტის უპირველესი ატრიბუტი — დროშა —
რომლის ტარზეც შემდგომში ვერცხლის ჭვარს
წამოცმა დაიწყეს, ადრე შუბის წვერით ყოფი-
ლა შემკული. საფიქრებელია, რომ ჭვარი მთი-
ელთა დროშაზე, რომელიც ამავე დროს სალა-
შქრო დროშაც იყო, გვიანშუასაუკუნეებში და-
მკვიდრდა, როცა მთიელები აქტიურად ჩაებნენ
გამათავისუფლებელ ომებში, რომელსაც ქართ-
ველი ზალხი აწარმოებდა მუსულმან დამპყრო-
ბელთა წინააღმდეგ.

ზთისშვილები და ჭვრები რომ ერთი და იგი-
ვე იყოს, მაშინ ჭვარს უპირველესი ზთისშვი-
ლების — იახსრისა და კოპალის სალოცავებში,
ახევნ მათს შესახებ არსებულ დედამოცემებში
უნდა ექიროს თვალაწინო ადგილი, რაც არ
დასტურდება.

ახვევ ჭვრით უნდა იყოს დაგვირგვინებული
ზთისშვილთა საკულტო ნაგებობები, როგორც
ქრისტიანულ სალოცავებს შეეფერება, მაგრამ
იქ როგორც წინა — ზროლის თეთრი კვა დღეს,
რომელსაც უსათუოდ თავისი სიმბოლური გაა-
ზრება აქვს, ეს ტრადიცია სათავეს წარმართ-
ული სამყაროდან იღებს და ახვევ ახსნა ესაჭი-
როება.

როცა ზთისშვილთა მითებზე ვმსჯელობთ, არ
უნდა დავავიწყდეს, რომ ჩვენს ზელთაა მხო-

ლოდ ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები, და ისეც ფრაგმენტების სახით მოღწეული. მათ ათასწლეულების განმავლობაში, ათასობით „შემნახვის“ ფანტაზიასა და მესხიერებაში გამოიარეს, რომლებიც განსხვავებული სოციალურ გარემოში ცხოვრობდნენ, განსხვავებული საწმენო-ბრივი მსოფლმხედველობა და წნეობრივი პრაქტიკები გააჩნდათ. ამიტომ ბუნებრივია, ყოველი მათგანი რაღაცას აკლებდა ან უმატებდა. ძველი იკარგებოდა ან სადღაც სიღრმეში ილექებოდა, მის ადგილს ახალი ყოფითი და კულტურული გარემოების შესაფერისი ლექსიკური ელემენტები იკავებდა, ასე გაჩნდა ხთისშვილთა მითებში ჭვარი, ხატი, ქრისტე, ქრისტეს დედა, თამარი, ლაშა, ერეკლე...

თუ დავაკვირდებით ქრისტიანული ლექსიკური ელემენტების სიკარბე უფრო საგრძნობია პროზაულ ვარიანტებში, რაც იმით უნდა აიხსნას, რომ ამბის მთხრობელი პროზაულ ვარიანტში უფრო მეტ გასაქანს აძლევს საკუთარ ფანტაზიას, თამამად იჭრება ამბავს და საკუთარი წარმოდგენით ცდილობს მის გამდიდრებას. და რაკი თანამედროვე მთხრობელისათვის ქრისტიანული ელემენტების გარეშე წარმოუდგენელია სარწმუნოება, იგი უმატებს სწორედ იმას, რაც ძველ ამბავს აკლია — ქრისტიანული რელიგიის ატრიბუტებს, ან ძველ წარმართულ ლექსიკას ცვლის ახლით — ქრისტიანულით.

სხვაგვარად გამოიყურება პოეტური ვარიანტები, ლექსებში ქრისტიანული ტერმინოლოგია იშვიათად გვხვდება, ეს კი იმით აიხსნება, რომ ლექსი ერთგვარად კანონიზებული ტექსტია, რომელშიც ჩარევა მთხრობელს უჭირს ან ერიდება.

დღეისათვის მარტო ფშავის ხეობაზე ასამდე საკულტო ძეგლია შემორჩენილი. აქედან ხთისშვილები, რომლებიც მითებში გვხვდება, მხოლოდ ათიოდე სალოცავშია იხსენიებენ, ზოგი კი სულაც დაიწყებულიაო — აღნიშნავდა ვერა ბარდაველიძე თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „აღმოსავლეთ საქართველოს მითიანთა საკულტო ძეგლები“. დანარჩენი სალოცავები წმინდა გიორგის, ანდა სხვადასხვა ქრისტიანული წმინდანების სახელზეა აგებული და ამჟამად, ჭვრის კულტის არსებობა იქ ბუნებრივია, მაგრამ ეს სალოცავები არ უნდა აგვიჩვენოს „თხისშვილთა საკულტო ძეგლებში“.

სთისშვილებისა და დევების შესახებ არხეოლოგი გადმოცემების ერთი თვალის გადავლენითაც ცხადია ხდება, რომ საჭმე გვაქვს უძველესი „ახლანა მითოლოგიის კლასიკურ მსოფლთან, რომ დევები საზოგადოების განვითარების პირველ ეტაპზე წარმოსთხმული ღმერთების ძველი პანთეონია, რომელსაც ცვლის ახალი — ხთისშვილთა პანთეონი.

„დევებთან ბრძოლა ღმერთთან მებრძოლთა

ბის უძველესი მოტივის თავისებურ გამოხატულებას გვიჩვენებს, დევები უძველესი მითოლოგიური წარმოდგენების მიხედვით აღმოსავლეთის უძველეს კეთილდღეობებს წარმოადგენენ და მხოლოდ შემდეგ გადაიქცნენ ბოროტ საუღელმად“. — სამართლიანად წერდა მ. ჩიქოვანი.

ბოროტად აღქმულ ღვთაებათა პანთეონის ზოგადი სახელწოდება დევები (დევნი) შემდგომში დამკვიდრებული ჩანს. თავდაპირველად მათ კონკრეტული სახელები (ბუქარი, მელედა, მუზა, მიგრი, გამბეურა, ავთანდილი, მელანია) ერქვათ და კონკრეტულ ადგილებში (ირემთალო, ავისგორი, კართანა, დანიფხო, ვერხველა და სხვა) ცხოვრობდნენ.

დამბადებლის ბრძანებით მიწაზე ჩამოსულმა ხთისშვილებმა თანდათანობით, მძიმე ბრძოლაში დაამარცხეს დევები და დაიწყეს მათი განდევნა. საგულისხმოა ხთისშვილთა იახსარის სიტყვები ფუძის ანგელოზისადმი: „მავათ (დევების) ნასადგომარში შენ დადექ, თორემ იხვე გათხილდებიანო“. აქ უნდა ამოვიკითხოთ საწმენოების შეცვლის რთული და ხანგრძლივი პროცესი, ჩანს, რომ დევებს, ანუ ძველი პანთეონის ღვთაებებს, კვლავაც ჰყოლიათ მიმდევრები, რაკი ხთისშვილებს მათი ერთხელ შემუსვრით მოსპობის იმედი არა აქვთ, ამიტომ მათს ნასადგომარზე იახსარი თავისი პანთეონის ღვთაების კულტის დაფუძნებას ცდილობს, რათა ბაღს ამ ადგილას სხვა ღმერთის თაყვანისცემის საშუალება მოუსპოს. საგულისხმოა ისიც, რომ ბევსურეთში დღემდე შემორჩენილა სალოცავი რომელსაც „დევთა დედა“ ჰქვია.

საინტერესოა, თუ როგორ წარმოუდგენია მითს დევის გარეგნობა: „სანდელღეს იყო მუშაბატა დევი, ეს სუშაბატა ცინთვალ (ცალთვალ) იყო, შუბლზე ექდა ერთი თვალი, ის ღვთის უადრ იყო, ღმერთამდე აღარა უღლდა... ცხრა თვე მშობიყვ, ცხრა იახხედვ ჰქონყვა, თითო თვალ, თითო თავზედა“. ახლა გავიხსენოთ ურანისისა და გეას შთამომავლობა — მრისხანე კიკლოპები, ტიტანები და ჰეკატონქერიები, და მათი გარეგნობა... ამ ორი მითის პერსონაჟებს შორის მსგავსება უთუოდ არის. ანდა შევადაროთ პერსესისა და ურჩხულის ბრძოლა სუშაბატა დევთან კოპალის ბრძოლას (ორივენი პაერში აფრინდნენ და იქიდან დახოცეს ურჩხულები). თუნდაც ამ ორიოდე მსგავსებით უფრო მეტი საფუძველი გვაქვს ხთისშვილთა ამბავში გიქით უძველესი ხალხების მითების ანარქიული, ვიღრე წმინდა ნინოს მიერ ქაროლის მოქცევის „ანდრეშული ვარიანტები“.

ცნობილია, რომ უძველეს ხალხთა მითოლოგია პირველ ღვთაებათა გარეგნის წყლის სტიქიას

დაპირთ მშველურნი

სარჩიებს ნუ დაგავიწყოყათ

კავშირებს. ამ ტრადიციის ანარქიული იძებნება ხოისშვილთა მიხედვით. დევები წყლის სტიქიანთან ძალზე ახლოს არიან: მათ კართანთან ჩაკეტებს არაფერი, რასაც თმელ ხეობაში უზარმაზარი ტბის წარმოშობა გამოუწვევია: „კართანას შერეის არაფერი, შუაღობს შამამდგარაო“. დევები ხმელეთზეც დადიან, მაგრამ ძირითადად მაინც წყალთან, წყლის სტიქიანთან არიან დაკავშირებული. დევები „წყალში სხდებოდნენ“ გვეუბნება ერთი პროზაული ვარიანტი, სხვა ლექსში კართანის წყაროს პატრონად დევი გამოხვედრას იხსენიება, ხოლო დევების წყლის სტიქიდან წარმომავლობა ყველაზე უფრო კარგადაა ახსნული ეპიკურში, როცა იახსრის მიერ დევნილი დევი აბუდელაურის ტბაში გადაიხვეწა. ჩანს, რომ წყალი დევის მშობლიური სტიქია იყო, რადგან უნაქანელ წამს, ხოისშვილის სასიკვდილო ღაბისაგან განრიდება მან ტბაში სცადა.

მაზევე მივყავართ ის, რომ დევი ბუქრაი ზღვაში ცხოვრობს და ტყვედ ჩაგარდნილ ხოისშვილებსაც ზღვის ქვეშ ახაშს. არაგვის ხეობაში დასტურდება აგრეთვე ტოპონიმი „დევების საბანაო“, რაც ასევე დევების წყალთან კავშირის ხალხისეულ რწმენის გამოხატულებაა. კართანას გაბატონებულ დევებს შორის არის დევი მიგარი, როგორც ჩანს ძალზე ძლიერი და გავლენიანი, რადგან მიმდებარე ადგილს დღესაც მიგრაციული ჰქვია, რაც ამ ადგილის მიგრაციის კუთვნილებასზე მიუთითებს, ხოლო ფშაურ დიდიქტში ნიგრი უცხვირპირო, უხიაგ კაცს წინაშე. ეს მიგრი ყველაზე უფროსი უნდა ყოფილიყო კართანის გაბატონებულ დევებს შორის, რაკი მას არამარტო წყალი, არამედ გარშემო მდებარე ადგილებიც ეკუთვნოდა.

ახლა ვნახოთ ამირანის ეპოსი: გველეშაპის მუცლიდან თავდახსნილი, თმაწვერგაცვენილი ამირანი ვინმე იგრისთან მიდის — წვერ-უღვაში გამოეცურა, იგრი ავი და უცხვირპირო ვინმე ჩანს, ამირანსაც გაუჭარდა — იგრი ბატონი დამიბაბო. აკადემიკოს შალვა ნუსტოძის იგრი წყლის ღვთაებად მიაჩნია. უდავოა, რომ ფშაურ მითაც მიგრი წყლის ბატონად ჰყავს წარმოდგენილი. იგრისა და მიგრის იდენტურობა კი სპეციფიკურ არ არის.

უნდა ვიფიქროთ, რომ ამირანისა და ხოისშვილთა მითების შემქმნელი ხალხი ერთმანეთისაგან არც ისე დაშორებულ ეპოქაში ცხოვრობდა.

ამ მომენტთან დაკავშირებით ისიც გავიხსენოთ, რომ როგორც ამირანში, ისევე ხოისშვილთა მითებში დევებს ჰყავთ დედა, უნდა ვიფიქროთ — ქალ-ღვთაება. ისინი ერთნაირად წარმოდგენილია ორივე მითის შემქმნელებს.

თხორს სძახდა დევების დედა

ჯარა-ხევიშტიკი ხეიოლა.

(ამირანი)

ჯარასა სძახდა წყეული

ცას ეყურება ჩქამია.

(ხოისშვილთა მითი)

ადამიანის გონებაში ვერც მომდევნო ეტაპზე გაწევიტა კავშირი იმ რწმენასთან, რომ ღმერთები წყლიდან არიან წარმოშობილი, მართალია ხოისშვილებიც ციდან მოველინენ დედამიწას, მაგრამ მათ შეუძლიათ წყალში ცხოვრებაც, იახსარმა ცხრა წელს იცხოვრა აბდულაურის ტბაში, სანამ მისი უმანი ოთხრქიანისა და ოთხუკრიან ცხვარს ეპოვებოდნენ და დევის სისხლით გაუწმინდებულ ტბას განათლავდნენ. (სხვათა შორის, იახსარის უმათ რომ სცოდნოდათ ჯვრის სასწაულმოქმედი ძალა, აღმათ ტბის განათლავს ჯვრით შეიცდებოდნენ). ტყვედჩაგარდნილი კოპალა კი ერთ წელს ჰყავდათ დევებს ზღვის ქვეშ დაბნული.

ს. კანაძე გიერთოდ ებვის ქვეშ აყენებს წარმართობას მთის ტომებში და მით უფრო, წარმართული სარწმუნოების გადმოწამების არსებობის დღევანდელ პირობებში.

„ნუთუ ფშავისა ან ხევსურეთის რომელიმე თემში არსებული ხალოცაგები (წმ. გიორგი, მიქაელ ანუ მიქელ მთავარანგელოზი, ღვთისმშობელი და სხვა) მრავალღმერთიანობის ფაქტად უნდა მივიჩნიოთ. რაღა დავავშლის, რომ ბარის ქრისტიანული სოფელი თავისი რამდენიმე ეკლესია-ხალოცავითურთ, რომლებიც სხვადასხვა წმინდის სახელზეა აგებული, წარმართულად გამოცხადდნენ“. — წერს მეცნიერი. მაგრამ ამაოდ ირქება, რადგან ჯერ კაციაშილს აზრად არ მოსვლია მიქაელმთავარანგელოზის ან მარიამ ღვთისმშობლის ხალოცაგები წარმართულად გამოცხადებისა. ფშავ-ხევსურეთში წარმართული ხალოცაგებია უპირველესად იახსარის, კოპალის, შუბნურის, თერგველის, ბერ ბაადურის, ღაშარის სახელზე აგებული საეკლესიო ძეგლები!

რადგან ლაშარი ვახტანგ, მინდა აღვნიშნო რომ მთიელთა (და არა მარტო მთიელთა) ამ უმთავრესი ხალოცავის წარმომავლობა დღემდის სარწმუნოდ არ არის ახსნილი, ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, ლაშარის ჯვარის ეტიმოლოგია ლაშქარს (ლაშქართ ჯვარი) უკავშირდება. მეორე და უფრო გავრცელებული ვერსიით, ლაშქარის ჯვარი და საერთოდ, ამ ხალოცავის დარჩენილი ლაშა გიორგის სახელთანა დაკავშირებული, მაგრამ არც ერთი და არც მეორე ახსნა დამაჯერებლად ვერ გამოიყურება. უფრო სარწმუნოა, რომ ლაშარის წარმოშობა მთვარის წარმართულ ღვთაებას უკავშირდებოდეს.

ლაშას სულხან-საბა ორბელიანი განმარტავს როგორც მნათობს „ქვეყნისა მნათობელს“, თუმცა დღეს ეს სიტყვა ცოცხალ მეტყველებაში აღარ გვხვდება. დღეს გარკვეულია, რომ მთვარე წარმართულ საქართველოში უპირველესი

დღეობა იყო და როგორც ი. ჯავახიშვილი ფიქრობდა, შემდგომში მოხდა მისი შერწყმა წმინდა გიორგის კულტთან. სწორად ამ ვითარებასთან უნდა გვეკონდეს საქმე ლაშარის ჯვარში, რომელიც შემდგომში მექანიკურად დაუკავშირდა მეფე დავით გიორგის სახელს. ხთისშვილთა მითებში გარკვეულ კაცს არ შეიძლება აზრად მოუვიდეს, რომ: „ძნელბედობის ხანაში, საეკლესიო ცენტრალიზმის შესუსტებისა და მოშლის ვითარებაში, როცა რომელიმე კლდე მოწყვეტილია იერარქიულ ხელმძღვანელობას, კულტარული სახელმძღვანელო წესების გამოყენებით სახეს იცვლის ლიტურგია“.

სანამ ამ კატეგორიულ დებულებას სამსჯავროვო გამოკრძალა, სჯობდა მკვლევარს კიდევ ერთხელ გადაეხედა სათანადო მახასიათებლის და უმაღლეს დარწმუნებებთან, რომ ხთისშვილთა კულტის სამსახური ერთიანი სისტემა და საკმაოდ რთულიც, ის არც „კულტარულია“ და არც „სახელმძღვანელო“, არამედ დაკავშირებულია მთებში მრავალდღიან, სახიფათო მოგზაურობასთან, ღამისთევს რიტუალთან, მკაცრად არის განსაზღვრული თითოეული სალოცავისათვის შესაწირავი ცხოველის რაოდენობა, სქესი და ასაკი, ხანთელ-კელეპატარი, ღოცვის რიტუალი და სხვა. ეს სისტემა სიმბოლურ რიტუალსაც შეიცავს, რაც გამოიხატება იმ შარშნუტზე მოგზაურობაში, რომლითაც ხთისშვილებმა განდევნეს დევენი (თ. ოჩიაური), და ბოლოს, მკაცრად არის განსაზღვრული დღეობათა კალენდარი.

ხთისშვილთა საკულტო ადგილები არქიტექტორული სიმწირით გამოირჩევა, აქ ვერ შევხვდებით რთულ კომპლექსებსა და ზურთმოძღვრულ ფანტაზიას, ქრისტიანობას რომ დაეკანა წარმართობა, მაშინ ხომ თვით სალოცავის სახეც უნდა შეცვლილიყო, მაგრამ ფშვინ-ხევსურებს ერთი წესიერი ეკლესიაც კი არ აუგიათ ქრისტის სახელზე, თუმცა საამისო რესურსებიც გააჩნდათ და მშენებლობის კულტურაც, რასაც ამტკიცებს საუოფაცხოვრებო და თავდაცვითი ხასიათის რთული კომპლექსები.

ეს მოვლენა კიდევ ერთხელ მიუთითებს ამ საკულტო ძეგლების წარმართულობაზე, რადგან წარმართული ტაძრები არ იყო ნავარაუდები წარწმუნეთა შესაკრებად, მხოლოდ ღვთაებათა „საცხოვრებელი“ იყო“ (ვახტანგ ბერიძე).

ჩვენ სიტყვას აღარ გავაგრძელებთ ხთისშვილთა სამსახურის ტრადიციულ წარმართულ წესებზე, მკითხველს მოკლედ შევასვენებთ ზოგიერთ მათგანს: ფშვ-ხევსურეთის სალოცავებში დღემდე დახატურდება ქადაგად დავარდნა, ამ რიტუალს ჭერ კიდევ სტრაბონი შესწრებია სადღაც ალბანეთ-იბერიის საზღვარზე, ბოლო რიტუალის წარმომავლობა და სიმბოლური მნიშვნელობა გამორკვეული აქვს ივანე ჯავახიშვილს. დღემდეა შემორჩენილი ბატის მონობა და მისი ატრიბუტი ქარ-გირაკალი, რომლის არ-

სებობა ლაშარსა და გუდანშია დადასტურებული. ანდა საიდანაა მომდინარეობს სამსხვერპლო ცხოველისათვის შუბლზე ბეწვის შეტრუსვა, სამსხვერპლო ცხოველის სისხლის სხურება წმიდა ხეებისა და ხალოცავ ნაგებობებზე, ხევის-ბერის მიერ მხარ-მკლავზე სისხლის წაცხება, (განათვლა), ზვარაკის შეწირვა, დასტურების ტრადიცია და სხვა.

მთიელთა წარმართობა ვრცელი საკითხია და მასზე საუბარი შორს წაგვიყვანს. აქ მხოლოდ რამდენიმე მომენტზე მინდა გავამახვილო ყურადღება.

მთის ხალხები ქრისტიანობას იზიარებდნენ და პატვს ცემენდნენ, როგორც თავიანთი ერთიანი სამშობლოს რელიგიას, იგი ეროვნული ერთიანობის სიმბოლოდ მიაჩნდათ, და უფრო იდეოლოგია იყო, ვიდრე სარწმუნოება. ბუნებრივია, მთის ტომების დამოკიდებულებაც ქრისტიანობისადმი უფრო შეგნება იყო ამ რელიგიის მნიშვნელობისა, მისი ეროვნული როლისა, ვიდრე ბრმა რწმენა და ეგზეშუტანლობა მის ჭეშმარიტებაში. ისიც ფაქტია, რომ ადრეულ საუკუნეებში რელიგიურ ნიადაგზე არაერთხელ ჩაოვარდნილა შუღლი მთის ტომებსა და ცენტრალურ ხელისუფლების შორის.

ზ. კიკნაძე თვლის, რომ მთაში ოდესღაც მტკიცედ დამკვიდრებული ქრისტიანობის გადასხვაფერება (პაგანიზაცია თუ ფოლკლორისუცხა) მთის კუთხეებისაგან ბარის საქართველოსაკენ კავშირის დაკარგვამ, მთაზე ცენტრალური ხელისუფლების შესუსტებამ გამოიწვია საქართველოს ერთიანი სამეფოს დაშლის შემდეგ, რაც ისტორიულად არ დასტურდება. არა თუ მთარის ეპიკაში, თვით საქართველოს ერთიანი სახელმწიფოს დაშლის შემდეგაც კი ქართლ-კახეთის მთიანეთსა და ბარს შორის ურთიერთობა სხვადასხვა მიზეზების გამო (ხიზნობა, საერთო აჯანყებები დამპყრობელთა წინააღმდეგ) კიდევ უფრო გაძლიერდა და განმტკიცდა. საქმე ვკონებ სულაც პირიქით იყოს — XII საუკუნეში მტკისმეტად გაძლიერებული სახელმწიფოს სასულიერო ხელისუფლებამ მოიწადინა ფხოველთა ძველი სარწმუნოებრივი ავტონომიის ხელყოფა, მისი ძირფესვიანად ამოშლარვა, რასაც მოჰყვა ფხოველთა ცნობილთა აჯანყება 1212 წელს და რომელიც სასტიკად ჩაახშო ათაბაგმა, მაგრამ როგორც კი ცენტრალურმა ხელისუფლებამ და ეკლესიამ თავი დაანება მთაში რელიგიურ ექსპანსიას, მთიელები მასწინე მხარში ამოუდგნენ გაჭირვებაში ჩავარდნილ ბარის საქართველოს და მასთან ერთად იბრძოდნენ საერთო მტრების წინააღმდეგ.

მთის ხალხების წინეობისა და მსოფლმხედველობის წარმართულობაზე მიგვითითებს მთაში

დაპირთ მემდღური
ჩარჩოებს ნუ დაჰვაციწრეობთ

პიროვნების, გვირის კულტის არსებობა, ადამიანის გაღმერთებისა და ბთისშვილთა რანგში აყვანის ფაქტები (შუბნური, პირქუში, თამარი, ლაშა, ერეკლე).

დღემდის ამოუცნობ ფენომენად რჩება, თუ რამ განაპირობა უმდიდრესი და უბრწყინვალესი ზეპირსიტყვიერების შექმნა მაინცა და მაინც მთიანეთში. (ფშავი, თუშეთი, ხევსურეთი, სვანეთი).

ჩვენი აზრით ამ მოვლენის მიზეზი, უსათუოდ აქაური ხალხის წარმართობაშია საძიებელი. მთიელთა სულიერი და ფიზიკური ცხოვრება, მათი წინაპრთა არ იყო შეწვდომული ქრისტიანული დოგმებით, ასკეტოზმით და რომელიღაც ერთი ღმერთისადმი უსიტყვო მონა-მორჩილებით (ამასთან ერთად ისინი, კერძოდ ფშავ-ხევსურები, არ იცნობდნენ კლასობრივი ექსპლოატაციის ფორმებს), რაც განაპირობებდა მათი აზროვნების თავისუფლებას, ხოლო ეს უკანასკნელი თავის მხრივ ხელს უწყობდა უმდიდრესი საგმირო და სატრფიალო პოეზიის აღმოცენებას. მთიელთათვის იდეალი იყო ბთისშვილი — ტბირი, რომელიც ცხენზე ამხედრებული ღაბიკით, და არა რაღაც სიმბოლურ-მისტოკური ჭკრით ხელში, ებრძოდა მოძალადესა და ანულებს.

გვირი კოპალა ცხენზე ზის
ცხენი მიდის და გოგდება,
მის სამტროდ დევნი აშლილან
ყველა დიდ მთაზე გროვდება.

ახე შეავდა წარმოდგენილი მათ უპირველესი ბთისშვილი. ზოგადად, პოლითეისტური რწმენა განაპირობებდა ადამიანის ქმედებისა და აზროვნების უფრო მეტ თავისუფლებას, ვიდრე მონოთეიზმი, ხელს უწყობდა მის სულიერ აღზევებას და მნიშვნელოვან მიღწევებს სულიერი კულტურის დარგში, რაც ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში ჩაღბური პოეზიით გამოვლენდა.

მთიელთა წარმართობა შემდგომი კვლევის საგანია. დასადგენია ბთისშვილთა რაოდენობა, მათი ფუნქციები, თვით უდიდესი ხალოცავის ლაშარის წარმომავლობა და ბოლოს და ბოლოს ამ მითების შეკრება-გადამუშავებისა და გამოცემის დროც დადგა.

ეს ყველაფერი ჩვენი ხალხის წარსულში, მისი ისტორიული ფსევდოზა და რომელიღაც აპოკალიფსური იდეის სამსხვერპლოდ მისი მიტანის უშუალო პრაქტის პარა პაჰს.

თუ ჩვენ ახე ხელადებით გადავანაცვლებთ დროში ქართული წარმართული საწყაროს ისეთ დიდმნიშვნელოვან მოვლენას, როგორც ბთისშვილთა მითები, ეს გაიოწვევს დროთა კაცში-

რის დადრევას, გაწყდება ქაჭვი, რაშიღაცა ერთი დაკავშირებულია თავის უძველეს ფესვებთან.

დასასრულ, ერთი ამბავიც მინდა გავიხსენო. გადმოცემით, როცა ზურაბ ერისთავმა ფშავ-ხევსურეთი დალაშქრა, გაუგონარი საქციელი ჩაიდინა — მთიელთა სარწმუნოების უძველესი სიმბოლო — ლაშარის წმინდა მუხა კატის სიხლით შებილწა და მოაპრევინა. ეს თავისი ზნეობრივი გააზრებით ისეთი აქტია, რომლის ჩადენისაგან გადამთიელი ბარბაროსიც კი თავს შეიკავებდა, არათუ ქრისტიანულ კულტურაზე აღზრდილი ქართველი ერისთავი.

ზურაბ ერისთავი არ იყო სარწმუნოებაზე თავგამოდებული კაცი, ღვთის წინაშე მარტვილობას იგი ამქვეყნიურ ძალაუფლებასა და სიამეს არჩევდა, მაგრამ ალბათ, ისიც კი ვერ ხელყოფდა ქრისტიანულ ხალოცავს, მთიელთაგან წმინდად მიჩნეულ ადგილზე რომ ქრისტიანული ეკლესია მდგარიყო, ერისთავი მის დანგრევას ალბათ ვერ გახედავდა.

ცხადია, ერისთავს ამ მუხის სარწმუნოებრივი ფუნქცია არაფრად უღირდა და მისი მოჭრით მთიელთა ერთიანობის სიმბოლოს მოსპობას, ლაშარის, როგორც აქაური ხალხის იდეური და მორალური ორგანიზატორის ფუნქციის მოშლას ცდილობდა, წმინდა სამხედრო თვალსაზრისით ხელმძღვანელობდა და ისე მოიქცა, თოქოს უცხო მიწაზე უცხო რაჭულის ხალხს ეომებოდა. (სხვათა შორის, მთიელებმა ვერ აპატიეს მას ეს ბარბაროსობა. ცნობილია, რომ საფურცლის შეთქმულებაში მათ აქტორი მონაწილეობა მიიღეს და გადმოცემით ზურაბ ერისთავი თუშს, ვინმე ელუმი თულუმიშვილს მოუკლავს „ბულუმი თულუმიშვილო, ვეფხე ბარველის კანქარი, შენ მოპკალ ერისთვისშვილი, ზურაბს შენ დაეც ხანქარი“).

ხოლო ფხოველებმა ლაშარის წმინდა მუხის ძირსა და ფესვებს დიდრონი სიბები გადახუარეს ბუნების დამანგრეველ ძალთა ზემოქმედებისაგან დასაცავად. ის სიბები ახლაც აწყვია ლაშარის გორაზე, იმ ადგილას, ოდესღაც რომ ათასწლოვანი მუხა იდგა. შესაძლოა მისი ფესვები მართლაც შემოინახა იმ სიბების ქვეშ, ყოველ შემთხვევაში ხალხს ზეგრა, რომ იქ დიდი წარსული და უწმინდესი სიმბოლოს ნარჩენებია დევნებული და მათთან მიახლოებისას ყველა ფრთხილობს, რათა არაფერი ავნოს, არაფრით დააზიანოს, არ შეაფოთოს მიწის წიაღში ჩამარხული წმინდა მოვლენები.

ჩვენ რატომ არ უნდა მოვიქცეთ ასე?!

პროვინციური დაქვემდებარების სათავეებთან

„შენით მღერდა მომღერალი ვეფხვის“.

ბალატიონი

პროვინციური ამბობს: მრისხანე დარიუსმა, რომელიც სკვითთაში შეიპყრა, დაპყრობილი ქვეყნის მკვიდრთაგან ამანათად მიიღო ფრი-ნეველი, თავები, მუყარანი და ხუთი ისა-რი. ცხადია, ეს არ ყოფილა ჩვეულებრივი ამანათი; იგი დიპლომატიური ეპისტოლე ვაზ-ლად, რომელიც ბრძენმა გორდამ წაიკით-ხა. ამ ეპისტოლეში სკვითები ატყობინე-დნენ დარიუსს: „თუ თქვენ თვალს არ მიე-ფარებით ცათა შინა, ვითარცა ფრინველი; ან სოროში არ შეძვრებით, ვითარცა თავგნი; ან წყალში არ ჩაუვინთავთ, ვითარცა მუყარ-ნი — მაშინ თქვენ ვერ დაემაღლებით ამ ის-რუბს!“

იერუზას ტომის ტყვე მამაკაცმა კი თავის მეუღლეს გაუგზავნა ქვა, ხის ნახშირი, პილპი-ლი და გამოშვრალი სიმინდის მარცვლები, გაბეჭდილი ჭინჭში. ცოლმა ტყვე მეუღლის წე-რილი ასე წაიკითხა: „განმტკიცებულაა სხე-ული ჩემი, ვითარცა ქვა; შავია მომავლი ჩემი, ვითარცა ნახშირი; იწვის სული ჩემი, ვითარცა პილპილი; გამოშვრალია სხეული ჩემი, ვითარცა სიმინდის მარცვალი; ჩამოი-ღონა სახლის ჩემი, ვითარცა ჭინჭი“.

მოტანილი შავლითები, რომლებიც, ცალ-ცალკე, უძველეს და თანამედროვე ეპოქათა ვითარების ამსახველია, კარგად აგრძნობი-ნებს მკითხველს იმ უდიდეს სირთულეს, რაც ახლად დამწერლობის შექმნას — კაცობრი-ობის ცივილიზაციის ყველაზე მნიშვნელოვან მონაპოვარს. თუ დამწერლობამდელი კაცობ-რიობის აზროვნება მკაცრად იყო განსაზღვ-რული დროთა და სივრცით — ადამიანებს ინფორმაციათა ურთიერთგადაცემა შეეძლოთ მხოლოდ გარკვეულ დროსა და გარკვე-ულ სივრცეში — დამწერლობათა შემოტა-ნით დაძლეულ იქნა თითქმის დაუძლეველი ეს დაბრკოლება. ამიტომაცაა, რომ დღეს ნებისმიერ კულტურულ ერს, დროისა და სივრცის დაუსაზღვრელად, აქვს საშუალება ეწ-იაროს უმეტრების, ეგვიპტელების, ხეთების ბაბილონელების, ურარტუელებისა და სხვ. უძველეს, აწ გარდაცემულ, ცივილიზებულ ხალხთა ნაწარებს.

ალხანიშნავია, რომ მსოფლიო დამწერლო-ბათა თითქმის ყველა ძირითადი სახე ძველი აღმოსავლეთის ქვეყნებში დასაბამირდა, მათ შორის საქართველოშიც. ფორმალურ-გრაფიკული თვალსაზრისითაც კლასიკურ სრულყოფას მან აქვე მიაღწია, რადგანაც აღმოსავლეთის ხალხთა უძველესი დამწერლო-ბანი, განსაკუთრებით ეპიგრაფიკით წარ-მოდგენილი, ერთსა და იმავე დროს დამ-წერლობაცაა და ხელოვნების დიდი ნიმუ-შიც (ქართულ სინამდვილეში ამის მაგალი-თად გამოგვადგებოდა იშხნის ფასადის X საუკუნის ცნობილი წარწერა). ამიტომაც არაა გასაკვირი, რომ თავად დიდად ცივილიზებუ-ლი ბერძნები, ეგვიპტეში მოხვედრილნი, გონებაშეძარული და გაოგნებულნი იდგნენ ეგვიპტურ სტელათა წინაშე და მოწიწებით შემეყურებდნენ მათ, როგორც ზეციური, წმიდა, ღვთაებრივი ნიჭის გამოვლენას. პერ-ლოტემ ეგვიპტურ დამწერლობას სწორედ ღვთაებრივი, წმინდა ნიშნები (შირა გრამმატა) უწოდა, ხოლო კლიმენტი ალექსანდრიელმა (გარდაიცვალა დაახლოებით 210 წელს) — „წმიდად გამოკეთილი ნიშნები“, ანუ იერ-ოგლიფები (პიეროგლიფიცა გრამმატა).

ბერძნებსვე, რომლებმაც აითვისეს ფინი-კიური ანბანი, რაინდული სული აღმოაჩნ-დათ — მათ ეს ნახსიზობა შთამომავლობას კი არ დაუშაღეს, არამედ, პირიქით, ქიშნები და საგალობლები შეთხზეს მასზე. დროთა ვითა-რებაში ამ საგალობლებმა ფერისცვალება გა-ნიცადა და ჩამოყალიბდა დამწერლობათა შემსწავლელი მეცნიერების დარგად, რომ-ელსაც აქამდე პალეოგრაფია ეწოდებო-და. 1958 წელს საიოხის უდიდესმა მცოდნემ ი. გაღბმა მას, ძველი ბერძნული წყაროების ცნობათა საფუძველზე, უწოდა გრამმატო-ლოგია, ანუ მეცნიერება ღვთაებრივი, წმინდა ნიშნათა შესახებ. ეს სახელდება თანდათანო-ბით პოპულარული ხდება მსოფლიო მეცნი-ერებაში და იგი ჩვენშიც უნდა დამკვიდრდეს, და მით უფრო ჩვენში, რადგანაც ქართულმა ანბანმა, როგორც ჩანს, იმთავითვე მართლაც ღვთაებრივი სრულყოფას მიაღწია.

ქართულ ეროვნულ ანბანს, ამ „ჩერაც შე-
უცნობ სფინქსს, ესთეტიურად თვით ხან-
სართულ და ლათინურ აღფა-ბეტზე უფრო
მოშობვდილს“ (კ. გამახარდია), დიდი ივა-
ნე ჭავჭავაძის სახით, მოცვლინა მისთვის
შესაფერისი, მარალც ღვთაებრივი ნიჭის
მკვლევარი-გრაფიკოლოგი.

ქართული ანბანის გენეზისისა და გრაფიკულ-
პალეოგრაფიულ თავისებურებათა მეცნიერუ-
ლი კვლევა გვიან დაიწყო, ბოლო ამ დარგში
სისტემატური მეცნიერული კერისი შექმნა
სწორედ ი. ჭავჭავაძის სახელს დაუკავშირ-
და. მისი ფუნდამენტური მონოგრაფია ეროვ-
ნული დამწერლობის ისტორიის შესახებ („ქარ-
თული დამწერლობათა-მცოდნეობა ანუ პალე-
ოგრაფია, 1948“) განსაკუთრებით ფასეულია იმ
მხრივ, რომ მასში ქართული დამწერლობა მხო-
ლოდ უძველეს ცივილიზებულ ხალხთა (ფინი-
კიელ-არამეელები, ეგვიპტელები, ებრაელები და
სხვ.) დამწერლობებთან მიმართებაშია განხილუ-
ლი, დიდმა მეცნიერმა ჩამოაყალიბა მწუხრი
თერიაა ფინიკიურ-არამეილისაგან ქართული
ანბანის წარმოშობის შესახებ. ამასთანავე ი. ჭა-
ვჭავაძის ზემოდასახელებულ (აგრეთვე ზოგ
სხვა) დამწერლობებთან მიმართებაში იკვლევდა
არა მხოლოდ ეროვნული ანბანის გენეტიკურ-
პალეოგრაფიულ საფუძვლებს, არამედ ქართული
ანბანის შექმნის ქრონოლოგიასაც. მეტიც; მისი
მონოგრაფიის მეცნიერული საზრისი უწინარეს
ყოვლისა სწორედ ამ უკანასკნელის დადგენის
ცდითაა განსაზღვრული.

ახეთ შემთხვევაში გადამწყვეტი როლი შე-
ასრულა ზოგ ფინიკიურ-არამეულ და ქართულ
ასოთა გრაფიკულმა სიახლოვემ. ამ მხრივ ი.
ჭავჭავაძის კონცეფციის გამოჩენული ად-
გილი დაიჭირა ქართული ასომთავრული თავ-
შეკრული „ზანის“ (q) შეპირისპირებითა ანა-
ლიზში აღმოსავლურ, უწინარესად ფინიკიურ-
არამეულ, დამწერლობათა შესაბამის გრაფიკას-
თან გრაფიკულ-ქრონოლოგიური თვალსაზ-
რისით.

ქართული ასომთავრული „ზანის“ მოხაზუ-
ლობის „ისტორიული განვითარების“ განხილვი-
სას ი. ჭავჭავაძის დიდადგინა, რომ „ჩერ კი-
დეც V ს-ში ქ. შ. ამ ახოს თავი შეკრული ჰქო-
ნდა და მხოლოდ VII ს-დან მოყოლებული მას
თავი გაეხსნა თანდათანობით ისე, რომ X და
მეტადრე XI ს-ში უკვე თავი მთლად ღია ჰქო-
ნდა“ (იქვე, გვ. 288).

ამ ფაქტის დადგენას დიდი მნიშვნელობა ენ-
იქებოდა ი. ჭავჭავაძის თვალსაზრისისათვის,
რადგანაც, მკვლევრის დაკვირვებით, ზოგმა
არქაულმა აღმოსავლურმა დამწერლობამ მოხ-
აზულობის განვითარების ამგვარი გზა განვლო.
გარკვეულ დასკვნათა გამოტანისას დიდი მეცნი-
ერის ყურადღებას განსაკუთრებით ის ფაქტი
იპყრობდა, რომ „სხვა დამწერლობათა შორის

მხოლოდ ფინიკიურსა და მის უშუალო განვი-
თარებას — სიდონურსა და პუნურს ჰქონდა
„ზ“-ის თავშეკრული მოხაზულობა, აგრეთვე
მოაბურს — უძველეს ებრაულსა და სამა-
რიტულს. არამეულმა დამწერლობამ მხო-
ლოდ უძველეს ხანაში დაიცვა ამ ახოს თავ-
დაპირველი თავშეკრული მოხაზულობა. უკვე
VII ს-დან მოყოლებული ქ. წ. არამეულმა
„ბეთ“-ს თავი გაუხსნა და ამგვარივე თავღია
მოხაზულობა შეითვისეს ყველა არამეილისა-
გან ნახსენებ-წარმოშობილმა ანბანებმა — კუთ-
ხოვანმა ებრაულმა, პალმირულმა, ასურულმა
და ფაალურმა. ამ გარემოებას დიდო, შეიძლე-
ბა ითქვას, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს
ქართული ანბანისა და დამწერლობის თავდა-
პირველი წარმოშობის დროისა და სადურობის
გამორკვევებისათვის“ (იქვე, გვ. 288), ამის შემ-
დეგ ი. ჭავჭავაძის შესაძლებლობა მიეცა ად-
ესკვან: „თუ ქართულ დამწერობას „ზანი“ თავ-
შეკრული მოხაზულობისა ჰქონდა უძველეს
დროს, ცხადია, ამგვარი მოყვანილობა მას იმ
დამწერლობაში უნდა ეპოვა, რომლისგანაც იგი
წარმოიშვა და ასოთა პირველი მოხაზულობის
შეთვისებული აქვს... ამგვარ, ქართულიათვის
დიდან დამწერლობად შეიძლება ყოფილიყო
მხოლოდ ფინიკიური, სიდონური და პუნური,
ერთი მხრით, მეორე მხრით — უძველესი ებ-
რაული სამარკიტულითურთ IV ს-მდე ქ. წ., მე-
სამე მხრით — არამეული VII ს-მდე ქ. წ.“
(იქვე გვ. 288-284).

მკვლევარი აქვე აკონკრეტებდა სიდონურისა
და პუნურისაგან „შესათვისებელ“ ქრონოლო-
გიას: სიდონურისაგან — IV-I სს. ქ. წ., ახლო-
პუნურისაგან — I ს. ქ. წ. — IV ს-მდე ქ. შ.,
თუმცა იმ დროისათვის ქართული ანბანის მათ-
გან „შეთვისების ფიზიკურ შესაძლებლობას“
დაბეჭდებით გამოიცხადდა — დაუჭერბელი
იქნებოდაო, რომ „ქართული ანბანი კართაგე-
ნელთა და ძველი თუ ახალი პუნურისაგან წარ-
მოშობილად გვევლისსმა, რადგან ქართველ
ერსა და პუნელთა შორის მე ზო ბ ლ ბ ა რ
ყოფილა (ზაზ ჩენია — ბ. კ.) და კულტურუ-
ლი ურთიერთობის შესახებაც არავითარი ცნო-
ბები არ მოგვეპოვება“ (იქვე, გვ. 284). მკვლე-
ვარმა თავშეკრული „ზანის“ ნახსენობა გამო-
რიცხა სიდონურისაგანაც IV-I სს-ში. ქ. წ. იმ
მოტივით, რომ „ამ დროს საქართველო სიდონ-
ლებზე სრულებით მოშორებული იყო და არა-
ვითარი კავშირი მათთან არ ჰქონდა. ქართვე-
ლებს ამ ხნის განმავლობაში სპარსელებთან
ჰქონდა დამოკიდებულება, შესაძლებელია აგ-
რეთვე არამეელებთან ყოფილიყვნენ დახა-
ლოვებული. მაგრამ არც სპარსელებსა და არც
არამეელთ ამგვარი მოხაზულობის „ზ“ არ ჰქო-
ნათ, არამედ თავღია და რაც იქ არ იყო, ვერც
შეითვისებდნენ. ყველა ამ გარემოებათა გამო
საფიქრებელი ხდება, რომ ქ ა რ თ უ ლ თ ა ვ -

დაპირველ ანბანს თავშეკრული „ბ“-ის შეთვისება შეედგომ ან ფინიკიელთაგან უშუალოდ, ან არამედიელთაგან უძველეს ხანაში, ქ. წ. VII საუკუნემდე. ფინიკიელთაგანაც ქართველებს უშუალოდ მხოლოდ იმ ხანაში შეეძლო შეთვისება (ხაზი ჩვენია — ბ. კ.), როდესაც მათთან შედარებით ახლო იყვნენ და საერთოერთს დამოკიდებულება ჰქონდათ, ე. წ. VII საუკუნემდე, ხანამ ტუხალები და მონღოლები მცირე აზიაში ცხოვრობდნენ და როდესაც იერიკიელის სიტყვით, „თხადი და მონღო ვაჭრობდნენ“ ფინიკიის ქალაქ ტიროსში“ (იქვე, გვ. 284).

ი. ჭავჭავაძის იქვე იმეორებს ამ თვალსაზრისს იმ განხილვებით, რომ ამჟერად ქართული ანბანის დედანად იგი უფრო არამედიელთაგან მიიჩნევა: „ახლ „ბ“-ანის ქართული თავშეკრული მონაწილეობა შეესაძლებელია მხოლოდ ფინიკიელთა, ებრაელებისა და არამედიელთაგან ურთიერთყოფით შეთვისებული VII ს-ზე არაუგვიანეს ქ. წ. როდესაც თვით არამედიელნიც ჭერკადევ თავშეკრულ „ბ“-ს ხმარობდნენ და როცა ქართველი ტომები ტუხალ-მონღოლებიც აზიაში ცხოვრობდნენ და ფინიკიელთან აღებულიყვნენა ჰქონდათ“ (იქვე, გვ. 286).

ასე და ამგვარად, ი. ჭავჭავაძის თავის აღიარებულ მეცნიერულ თეორიაში ქართული ანბანის გენეზისისა და ქრონოლოგიის შესახებ განსაკუთრებული ადგილი მიუძღნა ქართული ანბნითარული თავშეკრული „ბანის“ შედარებით ანალიზს ფინიკურ-არამეულ დამწერლობის „ნებითან“ მიმართებაში და, სხვათა შორის, მასზე დაყრდნობითაც, და უმთავრესად სწორედ მასზე დაყრდნობით, სცადა ეროვნული ანბანის გენეზისისა და წარმოშობის დროის დაკონკრეტება. ქართული დამწერლობა გენეტიკურად უკავშირდება ფინიკურ-არამეულს და მისი შემწეა-ჩამოყალიბება ვერ გადაცილებდებოდა ქ. წ. VII საუკუნეს, რადგანაც არქაულ ქართულ ტექსტებში „ბანს“ თავი აქვს შეკრული ისევე, როგორც არამეულ „ნებით“ ჰქონდა სწორედ ქ. წ. VII საუკუნემდე; ამ დროიდან კი მას არამეულში თავი გაეხსნაო.

დიდი ივანეს სულიერი მემკვიდრეობისადმი მოწინებობა დამოკიდებულებამ და, აგრეთვე, ეროვნული დამწერლობის არქაულობის მტკიცების მოქარებულება სურვილმა ხელი არ უნდა აგვადებინოს მცნებაზე: ექსპარტებაო ყველაზე ძვირფასი. თუ ამ მცნების ერთგული დავრჩებით (და სხვაგვარად არც შეიძლება, რადგანაც თვით დიდი ივანე სიკვდილამდე მი-

სი ერთგული იყო და ამ შეგნებით ზრდიდა თავის მოწაფეებსაც), მაშინ დაუფარავად უნდა ვთქვათ: ქართული ანბანის ფინიკურ-არამეულისაგან წარმოშობის თეორიის ეს ერთი ასპექტი — და არა მთელი თეორია ხაზგადგომად — თანამედროვე გრამატოლოგიის, ისტორიოგრაფიისა და არქეოლოგიის მონაპოვართა უწყვეტ ბოლომდე საჩუქრისა არ ჩანს. ნაკლებ საჩუქრისა იგი თავისი თეორიული საფუძვლითაც, რაც მეცნიერებულ ე. წ. მიგრაციის თეორიასთანაა დაკავშირებული.

როგორც ჩანს, — ეს საგანგებოდ თითქმის არცაა სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნული — ი. ჭავჭავაძის ქართული დამწერლობის გენეზისისა და ქრონოლოგიის პრობლემა არა მხოლოდ თავისთავად აინტერესებდა, არამედ ამასთან ერთად და, იქნებ, ამაზე უწინარეს, ქართველურ სტომა პირველსაცხოვრისის ლოკალიზების პრობლემასთან მიმართებაში; ამ გაგებით, მისი გრამატოლოგიური შეხედულებების პირდაპირ კავშირშია და უშუალოდ გამომდინარეობს მისსავე თვალსაზრისიდან ქართველთა მოდგმის სადაურების შესახებ. ასეთ შემთხვევაში დასახილველ პრობლემებზე ი. ჭავჭავაძის მხრივ განხილვებული აზრის გამოთქმა, იმ დროს მაინც, ერთბაშად მოულოდნელიც იქნებოდა და, აი, რატომ: ი. ჭავჭავაძის, ვიდრე ეროვნული ანბანის გენეზისისა და ქრონოლოგიის პრობლემას გამოიყვლიდა, მსოფლიო მეცნიერებაში მაშინ გავრცელებული ე. წ. მიგრაციის თეორიაზე დაყრდნობით, შემოუშვა მყარი მეცნიერული თვალსაზრისი იმის შესახებ, რომ ჩვენს წინაპრები კავკასიის აზორიგენები კი არ ყოფილან, არამედ მცირე აზიისა. ალბათ, სხვათა შორის, ამითაც იყო განპირობებული ის ფაქტი, რომ თავის კაპიტალურ მონოგრაფიაში — „ქართველი ერის ისტორია“ (I, თბ. 1915 და შემდგომი გამოცემები) — ქართველთა პირველსაცხოვრისზე მსჯელობისას ადგილი არ დარჩა არგონავტთა თქმულებისათვის, რომელშიც უკუფენილია „კავკასიელი“ კოლხთა თავგადასავალი მომეროსამდელ ხანაში — ქ. წ. X-IX საუკუნეებამდე. ეს ბუნებრივია, რადგანაც, ი. ჭავჭავაძის კონცეფციით, ქართული, ხაზგადგომად — იმერულ-კავკასიური მოდგმა კავკასიაში დამკვიდრდა მხოლოდ ქ. წ. VIII-VII საუკუნეებიდან, როდესაც, ინდოევროპელ კიმერიელთაგან ძველ ქართველურ ტომები მცირე

* განვმარტავთ, რომ ამჟერად ჩვენ გვანტერესებს ქართველთა წინაპრების პირველსაცხოვრისი ი. ჭავჭავაძისივე ლოკალიზაციის ერთი ეტაპი და არა საზოგადოდ ამ საკითხზე დიდი მეცნიერის შეხედულებათა ისტორია, კერძოდ, მისი ევოლუციური ხასიათი.

აზიიდან კავკასიაში გადმოვიდნენ და აქ შპო-
ვებს მეთრე, ამჟამად უკვე მარადიული სა-
შობლო.

ამ კონტექსტში განიხილავს ი. ჭავჭავაძე
ქართული დამწერლობის ისტორიას, რომლის
საწყისი პერიოდად, გასაგები მიზეზით, ძ. წ. VIII-VII
საუკუნეები, ან უფრო ადრინდელი
პერიოდია ნაგულისხმევი, დრო, როცა, მისი
აზრით, ქართველური ტომები მცირე აზიაში,
ფინიკიენ-არამეელებს მახლობლად, მოსახლე-
ობდნენ.

თანამედროვე ისტორიოგრაფიული, არქე-
ოლოგიური და ლინგვისტური მეცნიერე-
ბანი ამ საკითხზე არსებითად განსხვავებულ
თვალსაზრისზე დგას (ცხადია, ეს იმას არ ნიშ-
ნავს, რომ თითქმის ი. ჭავჭავაძის კონცეფ-
ციას დღეს საერთოდ მშინდევარი არ ჰქვამდეს).
სახელდახელოდ შეგვეძლოს დავსახელებინა
ისტორიკოსის, — გ. მელიქიშვილის, არქეოლო-
გის — მ. ფიცხელაურის, ლინგვისტის — მ.
კლიმოვის შრომები, რომლებშიც ისტორიულ,
არქეოლოგიურ და ლინგვისტურ ფაქტებზე
დაყრდნობით თითქმის ექვემდებარება დამ-
ტკიცებული, რომ კავკასიაში, ძ. წ. VIII-VII
საუკუნეებში (და არც სხვა დროს) ადგილი არ
ქონია მკვეთრ გარდატეხას ეთნიური, ენო-
ბრივი და ყოფითი თვალსაზრისით; ქართულ-
უცხოური ისტორიული ცნობები, საქართვე-
ლოს არქეოლოგიური მასალები და ქართვე-
ლურ ენათა მონაცემები ადასტურებენ უძველ-
ესი დროიდან კავკასიაში ერთიანი ქართველური
ეთნოსის არსებობას უწყვეტად.

ზოლო რაი ეს ასეა, გვაქვს საფუძველი ექ-
ვის თვალთ შევხედოთ ი. ჭავჭავაძის კონ-
ცეფციის გარკვეულ ასპექტს, ეგრძოდ იმას,
რომ ქართული ანბანი უცლილ ძ. წ. VIII-
VII საუკუნეებამდე იყო შექმნილი, ფინიკი-
ელთა მახლობლად ქართველთა ყოფნის დროს.
როგორც ითქვა, აშკვარი თვალსაზრისი არაა
მყარი თავისი თეორიული საფუძვლითაც. ეგრ-
ძოდ, ეტყობა, დიდი მეცნიერი ხალხთა შორის
კულტურულ ფასიულობათა გაცვლაში რამდენ-
ადმე გადაპარბებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა
ამ კულტურულ ფასიულობათა მატარებელი
ხალხების ფიზიკურ ურთიერთსახელოვებს. ამა-
ტალსაყარ, რომ ეჭვი ზნორად მსჯელობდა აღმ-
სავლეთის ან გარდასულ ხალხთაგან ქართული
ანბანის ზოგიერთი ასო-ნიშნის „თვით შეთვი-
სების ფიზიკურ შესაძლებლობასა“ თუ შეუძ-
ლებლობაზე. სანამდელიშე კი, ვფიქრობ, —
ამაში პირუთენელი მკითხველი დავუთმანხე-
ბა — ხალხთა შორის ქართულად ფასიულო-
ბათა ურთიერთგადასვლა ყოველთვის არ გუ-
ლისხმობს ამ ამ ხალხთა შორის გეოგრაფიული
სიახლოვის აუცილებლობას. ნათქვამის საილ-
უსტრაციოდ საყოველთაოდ ცნობილ რამდენ-
იმე ფაქტს დავასახელებთ. მაგალთად, ინდუ-

რი ციფრი და ჩინური ქალაქი არაბთა მე-
ვობით გავრცელდა მსოფლიოს ისეთ ქვეყნე-
შიც, რომლებთანაც არც ინდოეთსა და არც
ჩინეთს მაშინ არავითარი კავშირი არ ჰქონა.
ერთ დროს კავკასიაში არამეული დამწერლო-
ბის დამკვიდრებაც არ ყოფილა მაინცდამაინც
ქართველთა და არამეულთა ფიზიკური სიახლო-
ვით განსაზღვრული. იგი დამპყრობ სპარსთა
პოლიტიკამ განაპირობა.

გასათვალისწინებელია სხვა ფაქტიც: როგ-
ორც ჩანს, და ეს ტურ პერიოდის ექსპე-
დიციამაც დადასტურა და ამის მოსმობა აქ
უაღვლილად არ მიგვანია — უძველეს ხანაში
ჩვენს პლანეტაზე ხალხთა ისეთ მიგრაციებს
ჰქონდა ადგილი, რომლის წარმოდგენა დღესაც
კი ჰერს, ცხადია, ყოველთვის ამას (და არა მხო-
ლოდ ხალხთა სიახლოვის) თან ხდევდა კულ-
ტურულ ფასიულობათა მიგრაციაც.

ასე რომ ფინიკიურ-არამეულიდან რომელ-
იმე გრაფიკის „თვით შეთვისების ფიზიკურ
შესაძლებლობაზე“ მსჯელობისას არაა აუცილ-
ებელი ქართველური ტომების ისტორიულად
მცირე აზიის ამარიგებებზე ვცნოთ, ამისათ-
ვის არც ფინიკიელბთან სავაჭრო ურთიერთ-
ბის კონსტაქცია აუცილებელი. კონკრეტულ
შემთხვევაში ჩვენს წინაპრებს თავშეკრული
„ბანის“ შეთვისება შეეძლო ნებისმიერი აღ-
მოსავლელი ხალხისაგან უშუალოდ თუ არაპირ-
დაპირი გზით. და თუ მაინცდამაინც ფიზიკურ
სიახლოვეზე მიდგებოდა საქმე, უნდა ითქვას,
რომ ასეთ „ბანის“ შეთვისება უფრო ებრაული
სამყაროდანაა მოსალოდნელი, რომლის დიას-
პორები ჩვენში უძველესი დროიდანვე არსე-
ბობდა („ინოს ცხოვრება“). რომელსაც ურ-
თიერთობა არ გაუწყვეტია თავის „აღთქმულ
ქვეყანასთან“ (იქვე). იქ კი, დროის გარკვეულ
მონაკვეთში, სხვათა შორის, მსგავსი მოხაზუ-
ლობის გრაფიკა იხმარებოდა, უფრო კონკრეტუ-
ლად, თავშეკრული „ბეთ“ დასაბამიდან მთუ-
ლი შუა საუკუნეების მანძილზე იხმარებოდა
ერთ-ერთი ებრაული ტომის — სამარიტბას
დამწერლობაში.

და ზოლოს — ეს მთავარია — ი. ჭავჭავაძე-
ვილის მიერ დასახელებული კონკრეტული ფაქ-
ტები, იმეამად უფრო მაღალი მეცნიერული
მოთხოვნების დონეზე მოწოდებული და ინ-
ტერპრირებული, თანამედროვე გრამატოლოგიის
მონაპოვარია შეუქმნო გრაფიკით ხასიათის
შესწორებას საჭიროებს. ქართული მეცნიერე-
ბის პრესტიჟი ითხოვს, უწინარესად თავად ი.
ჭავჭავაძის შრომისა, რომ ეს გაკეთდეს ოპ-
ერატორულად, თანაც შინ, ვიდრე გარეთ, თუნ-
დაც დაყუვნებით.

ი. ჭავჭავაძემა თავისი მონოგრაფია 1926
წელს გამოაქვეყნა და იგი მთლიანად უახსუ-
ბებდა თავისი თანამედროვე მეცნიერების უმაღ-
ლეს მოთხოვნებს. მაგრამ მას შემდეგ დიდმა

დრომ განვლო, გრამატოლოგიური მეცნიერება შეივსო ახალ-ახალი აღმოჩენებით, ახალ-ახალი მიღწევებით. ეს მიღწევები და აღმოჩენები, სხვათა შორის, არსებობდა სრულადაა ფიქსირებული მსოფლიო გრამატოლოგიის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენლის, გერმანელი მეცნიერის იოჰანეს ფრიდრიხის ფუნდამენტურ ნაშრომში — „დამწერლობათა ისტორია“ (ბერლინი, 1966; გერმანულ ენაზე), რომლის ჩინებული რუსული გამოცემა, დიდი საბჭოთა მეცნიერის მ. დიაკონოვის წინასიტყვაობითა და კომენტარებით, განხორციელდა: 1979 წელს. მისი გაცნობა ამიერიდან მკითხველის ცოდნას დამწერლობათა ისტორიის თეორიულ და კონკრეტულ საკითხებზე, რა რანგისაც არ უნდა იყოს მკითხველი.

ბუნებრივია, ეს ვრცელდება ქართველ მკითხველზეც, და, იქნებ, განსაკუთრებით სწორედ ქართველ მკითხველზე. რადგანაც სხვა რომ არ იყოს რა, იგი აქ წააწყდება (რუსული გამოცემა, გვ. 258) ერთ-ერთი გერმანელი ავტორის ისეთ ნაშრომს, რომელშიც ქართული დამწერლობის ისტორია ავსტურ და სომხურ დამწერლობებთან მიმართებაშია ვრცლად წარმოდგენილი და რომელსაც ქართული მეცნიერება თითქმის არც იცნობს. ამავე დროს აქვია გამოკვლევებელი მსოფლიო დამწერლობათა ტაბულეზი, უმეტესად ქრონოლოგიური მაჩვენებლებით, რომელთაც არსებითი კორექტივი შეეძოთ ი. ჭავჭავაძისეულ დათარიღებებში (ამგვარი ტაბულეზი ზოგი სხვა მეცნიერის გამოკვლევებაც ახლდა, მაგრამ ჩვენს დაფიქრების საფუძველზე კონკრეტულად ი. ფრიდრიხის ნაშრომი გახდა თავისი უაღრესი კომპენტენტურობისა და იმის გამოც, რომ იგი ერთ-ერთი უახლესი მონოგრაფიაა ამ დარგში).

კერძოდ, როგორც აღინიშნა, ქართველი მეცნიერი ფიქრობდა, რომ თავშეკრული „ბეთ“ უძველეს ებრაულსა და სამარტულში იხმარებოდა ძ.წ. IV საუკუნემდე (იქვე ებრაული-სათვის ასეთ ზღვრად რატომღაც ძ. წ. VII საუკუნეა მიჩნეული), სინამდვილეში კი, როგორც ირკვევა, სამარტულში, რომელიც არამეულის სახესხვაობას წარმოადგენს, ამგვარი „ბეთ“ დასტურებულია მთელი 800-1000 წლის შემდეგაც, კერძოდ ა. წ. IV-VI საუკუნეებშიც კი (ი. ფრიდრიხი, დახა. ნაშრომი, გვ. 295, ნახ. 112). მეტიც თქმაც შეიძლება: როგორც ითქვა, იგი გადაასწვდა მთელ შუა საუკუნეებს და ჩვენს დრომდე მოაღწია, უწინარესად საკულტო პრაქტიკაში (იქვე, გვ. 105).

ი. ჭავჭავაძისეული ახალ პუნსურში თავშეკრული „ბეთის“ არსებობის ქვედა ქრონოლოგიურ ზღვრად ძ.წ. I საუკუნის სახელებს, სინამდვილეში კი იგი ძ.წ. II საუკუნეშიც დასტურდება (იქვე, გვ. 291, ნახ. 103).

და მაინც ყველაზე არსებითი და დამაფიქრებელია ისიც, რომ, სამწუხაროდ, ფინიკიურსა და არამეულში თავშეკრული „ბეთის“ არსებობის ი. ჭავჭავაძისეული (გადაწვეტა შესწორებას საჭიროებს).

კერძოდ, დოკუმენტურად მტკიცდება, რომ თავშეკრული „ბეთ“ ფინიკიურში იხმარებოდა არა მხოლოდ ძ. წ. VIII-VII საუკუნეებამდე, არამედ თითქმის ნახევარათასწლიან წლის შემდეგაც (იქვე, გვ. 281, ნახ. 89).

ასევე დოკუმენტურად მტკიცდება, რომ არამეულში დამწერლობა, თვით გვიანარამეულიც ტრადიციის ერთგული დარჩა და თავგანსნაილი „ბეთის“ პარალელურად თავშეკრულ „ბეთს“ ხმარებოდა არა თუ ძ. წ. VIII-VII საუკუნეებამდე, არამედ მის შემდეგაც (იქვე, გვ. 305, ნახ. 127), თითქმის მთელი ათასწლიულის მანძილზე, უძველეს მემკვიდრეობაში არამეულში ა. წ. გაყვამის ასეთი დაწერილობა ფაქტია ა. წ. პირველ საუკუნეშიც.

მკითხველი, ალბათ, ამჩნევს, რომ აქ ჩვენ ვსაუბრობთ არამეულში თავშეკრული და თავგანსნაილი „ბეთის“ თანაარსებობაზე ძ. წ. VIII-VII საუკუნეებიდან. ეგ ამიტომ: არამეულში ძ. წ. VII საუკუნეში მართლაც გაუხსნა თავი „ბეთს“, მაგრამ გაუხსნა მხოლოდ ხელნაწერში. რაც შეეხება ეპიგრაფიკას, აქ თავშეკრული „ბეთის“ ხმარების ტრადიცია, თუმცა სპორადულად, მაგრამ არსებითად ძალაში დარჩა გვიან პერიოდაშივე, თვით ქრისტეს შემდეგაც. ეს აუცილებელი განმარტება არ ახლავს ი. ჭავჭავაძის მსჯელობას. ამის გარეშე კი ქრონოლოგიური ხასიათის რაიმე კონკრეტული დასკვნის გამოტანა მიზანშეუწონელია, მეცნიერულად გაუმართლებელია, რადგანაც, სხვა რომ არ იყოს რა, ქართულ „ბანს“ თავი შეკრული აქვს სწორედ უძველეს ეპიგრაფიკულ ძეგლებში და არ არსებობს არავითარი რეალური საფუძველი ვთქვათ, რომ იგი ასახავდეს არამეულს ვითარებას მაინცდამაინც ძ. წ. VII საუკუნემდე. ასეთი „ბანის“ ათვისება არამეულისაგან, თუ იგი მართლა მისი „დედანი დამწერლობაა“, ქართულ ეპიგრაფიკას შეეძლო თითქმის მთელი ათასი წლის მანძილზე. ძ. წ. VII საუკუნიდან ა. წ. I საუკუნის ჩათვლით.

დაახლოებით ასეთ ვითარებასთან გვძინებოდა საქმე, თუ ვაღიარებდით, რომ ჩვენმა წინაპრებმა ამგვარი „ბან“ ათვისების უშუალოდ ფინიკიულებიდან, რომლებთანაც, დიდი მეცნიერის თქმით, ჩვენს „წინაპრებს ახლო ურთიერთობა ჰქონდათ“. ნათქვამის დახადასტურებლად სანამეულად იოჰანეს ფრიდრიხის შრომიდან მოგვაქვს რამდენიმე ტაბულა. აი ისინიც:

Самаритянское письмо			транскрипция
Написи на камне IV—VI вв. н. э.	Книжное письмо (рукописи Библии)	курсив	
Ⲫ Ⲫ	Ⲛ	ⲛ	ⲥ
ⲑ	ⲑ	ⲑ	ⲑ

რის. 112. Таблица самаритянского письма (стр. 295)

транскрипция	поздний арамейский	пальмирский	пальмирский курсив
1	ⲕ ⲕ	ⲥ	ⲛ
ⲑ	ⲑⲑⲑ	ⲑ	ⲥ

რის. 127. Типы пальмирского письма (стр. 305)

транскрипция	Ахирам XIII в. до н. э.	Иехиашил XII в. до н. э.	Меша IX в. до н. э.	Средне-финикийский V—III в. до н. э.	пунийский	Ново-пунийский
1	ⲕ	ⲕⲕ	ⲕ	ⲕ	ⲕ ⲕ	ⲕⲕⲕ
ⲑ	ⲑ	ⲑ	ⲑ	ⲑ ⲑ	ⲑ	ⲑⲑⲑ

რის. 89. Финикийские алфавиты (стр. 281)

ვფიქრობთ, შეიძლება დაინტერესებს იმის აღნიშვნაც, რომ მიღებული დასკვნები, ძირითადად იოჰანეს ფრიდრიხის მონოგრაფიის საფუძველზე გამოტანილი, განმტკიცებულია სხვა მასალებითაც, რომლებიც პირადად, წერილობით, მოგვაწოდა საბჭოური გრამატიკის (და არა მარტო გრამატიკის) ერთ-ერთმა თვალსაჩინო წარმომადგენელმა ი. მ. დიაკონოვმა. ეს ასე მოხდა: როცა იოჰანეს ფრიდრიხის მონოგრაფიას გავეცანით და გარკვეული წარმოდგენა შეგვექმნა წინამდებარე ნარკვევში განხილულ საკითხზე, დასკვნების გამოტანისას არ ავჩქარებულვართ, დამატებითი ინფორმაციისათვის წერილობით მივმართეთ მოსკოვში გამოცემილი „მეტეიერების“ აღმოსავლურ ლიტე-

რატურათა მთავარი რედაქციის (ამ რედაქციაში გამოაქვეყნა ზემოდასახელებული მონოგრაფია) მთავარ რედაქტორს. რედაქციის განუყოფლების გამგემ ვ. პოდბერეჟსკაიამ ოპერატიულად გვაცნობა, რომ ჩვენს წერილზე პასუხის გაცემა უთხოვიათ ი. მ. დიაკონოვისათვის, როგორც ამ საკითხში ყველაზე კომპეტენტური პირისათვის, რომელმაც ვრცელი წინასიტყვაობა და კომენტარები დაურთო გერმანელი მეცნიერის ზემოდასახელებულ შრომას, და ამ მიზნით გადაუზავნიათ კიდევაც ლენინგრადში.

დიდმა მეცნიერმა შესაშური გულისხმიერება გამოიჩინა და დაუყვენებლივ (წერილის მიღებიდან 4-5 დღის შემდეგ) გვაახლა პასუხი. ამ

პასუხის შინაარსში დასაკადიანებლად საკუთრად ვთვლით ჭერ გადმოცემა თუნდაც სრულიად მოკლედ ჩვენი წერილის შინაარსი, მით უფრო, რომ იგი მხოლოდ აქ აღმართულ კონკრეტულ პრობლემას კი არ ეხებოდა, არამედ სხვა საკითხებსაც. კერძოდ, ჩვენ ვწერდით: გასულ წელს თქვენმა რედაქციამ გამოაქვეყნა გრამატოლოგიის დიდი სპეციალისტის, გერმანელი მეცნიერის იოჰანეს ფრიდრიხის კამიტატური მონოგრაფიის რუსული თარგმანი. განუზომელია მისი მნიშვნელობა ძველ ლიტერატურათა სპეციალისტებისათვის, მათ შორის ძველი ქართული ლიტერატურის სპეციალისტთათვისაც, რადგანაც უმაღლეს სასწავლებლებში ამ კურსის კითხვა იმთავითვე უძველესი და თავისთავადი ქართული ანბანის ისტორიის თხრობით იწყება.

მიუხედავად იმისა, რომ ჭერ კიდეც 1926 წელს განხორციელდა აკად. ი. ჭავჭავაძის ფუნდამენტური გამოკვლევის გამოცემა ქართულ გრამატოლოგიაში, გერმანელი მეცნიერის შრომა ამდღერებს ჩვენს ცოდნას ამ დარგში, განსაკუთრებით თეორიული თვალსაზრისით. ამა-სთანვე ეს შრომა აღძრავს რიგ კითხვებს, რომლებზეც სწორი პასუხის გაცემას აქვს პირველხარისხიანი მნიშვნელობა ქართული ანბანის წარმოშობის კონოლოგიისა და გენეზისის გასარკვევად. ყველა აღმართულ კითხვაზე ამოწურავი პასუხის გაცემა ჩვენ არ ძალგვძის. კერძოდ, საინტერესოა გაიარკვეს, კონკრეტულად როდემდე იხმარებოდა დ. წ. თავშეკრული „ბეთ“ ფინიკურში, ძველებრაულში და, განსაკუთრებით, არამეულში (ვიმეორებთ: განსაკუთრებით არამეულში), რადგანაც ძველ ქართულ ეპიგრაფიკაში (V საუკუნიდან გარკვეული დროის მანძილზე) იხმარებოდა სწორედ ამგვარი „ბანი“ (ხაშწხარო ისაა, რომ იოჰანეს ფრიდრიხის ზემოდასახელებულ წიგნში იქ, სადაც ქართული ანბანის ნიმუში — ტახულა წარმოდგენილი (გვ. 876, ნახ. 258), ასახულია ქართული დამწერლობის განვითარების გვიანდელი მოვლენა — მასში „ბანს“ თავი აქვს გახსნილი). 89-ე ნახატში (გვ. 281) გერმანელი ავტორი აღნიშნავს, რომ ასეთი „ბეთ“ თავგახსნილთან ერთად იხმარებოდა დ. წ. V-III საუკუნეებში. იქნებ თავშეკრული „ბეთ“ იქ უფრო გვიანაც იხმარებოდა? მონოგრაფიის 305-ე გვერდზე (ნახ. 127) შენიშნულია, რომ თავშეკრული „ბეთ“, თავგახსნილთან ერთად, ხმარებაში ყოფილა „გვანანარამეულ“ დამწერლობაშიც. ქართული ანბანის ფინიკურ-არამეულიდან წარმოშობის თეორია მჭიდროდაა დაკავშირებული ცნება „გვანანარამეულის“ ქრონოლოგიურ განსაზღვრაზე, ამ მიზრთ, რამდენადაც ვიცით, მეცნიერებაში უოველთვის აბსოლუტურად ერთნაირი აზრი არაა გამოთქმული. სამწუხაროდ, ჩვენ არ ვიცით, იოჰანეს ფრიდრიხი კონკრე-

ტულად (ზედმეწიგნით კონკრეტულად) რომელ საუკუნეებს გულისხმობს „გვანანარამეულ“ პერიოდში. ამ კონტექსტში საინტერესოდ მიგვაჩნია ნახ. ნახ. 118, 119, 120, რომელთა წაიკითხვა გავიწინებლად.

შემდეგ, ჩვენთვის საინტერესო იქნებოდა გავგეგო: ა) რატომ არაა გამოყენებული იოჰანეს ფრიდრიხის მონოგრაფიაში კითხვულ ავტორთა ნაშრომები; ბ) რა წყაროები ღაყარდნობით ამბობს გერმანელი მეცნიერის გამოკვლევის რუსული თარგმანის ავტორი ი. მ. დიაკონოვი ქართული ანბანის წარმოშობის შესახებ ჭრისტიანობის დამყარების შემდეგ და როგორ აახლოვებს იგი მას ავსტრუთანს; გ) დ. წ. საგანობრივ დამწერლობაზე მსჯელობისას რატომ არ ასახელებს გერმანელი ავტორი აპოლონიოს როდოსელის კლასიკურ ცნობას ძველ კოლხთა ახევე კლასიკური „ცირბეანა“ შესახებ; დ) კონკრეტულად ვინ და როდის დაარქვა დამწერლობათა შემწაველი მეცნიერებას გრამატოლოგია...

ი. მ. დიაკონოვი თავის ვრცელ პასუხში განმარტავს, რომ იოჰანეს ფრიდრიხის ნაშრომი მას არ უთარგმნია, წიგნის გამოცემისას იმის მთავარგენილ ჩვენს ქვეყანაში უკვე არ მიუყოფებოდა და, თუმცა შეეძადა, ეთიკური მოსაზრებით, ნათარგმნ ტექსტში თავისუფალი ჩარევა ვერ შეეძელიო. ჩავსწორრო მხოლოდ უცილო ხარვეზები, მეგრამ თქვენ ისეთი საკითხები განიტერესებთ, რომელთა შესახებაც თარგმნილ ტექსტში არაფერია ჩამისწორებია და, მთარგმნილიც ადგილზე რომ ყოფილიყო, არც შეეძადა მათი ჩასწორება.

ჩვენს უმთავრეს კითხვაზე პატივცემული მეცნიერის პასუხი ასეთია: თითქმის ყველა ცვილილებულ აღმოსავლეთის ხალხთა დამწერლობაში, მათ შორის უწინარებად ფინიკურში და ფინიკურიდან მომდინარე დამწერლობებში თითქმის ყოველთვის იხმარებოდა თავშეკრული „ბეთ“. ეს ეხება არა მხოლოდ უძველესი პიანის, არამედ შემდგომ პერიოდსაც, თითქმის პირველათწილელი დასასრულამდე. მეტეს: ზოგი აღმოსავლელი ხალხი დღესაც ხმარობს ამგვარ დამწერლობას.

არსებითად იგივე ითქმის არამეულზე. უძველესი დროიდან მოყოლებული, არამეულში თავშეკრული „ბეთ“ იხმარებოდა, იქ ამ ასოს თავი გაცხნა დ. წ. VII საუკუნეში მხოლოდ ხელნაწერებში. ხოლო არამეულ ეპიგრაფიკაში თითქმის ა. წ. პირველ საუკუნეებამდე „ბეთს“ ძირითადად თავი აქვს ნადა შეკრული.

საზოგადოდ ი. მ. დიაკონოვის პასუხში აშკარად იგრძნობა, რომ ი. ჭავჭავაძის თეორიის ამ ასპექტს, მისი აზრით, შემდგომი დაზუსტება ესპეროვება, თუმცა კონკრეტულად ეს თეორია მას დასახელებული არა აქვს.

ო. მ. დიაკონოვის ცნობით, იოჰანეს ფრიდრიხი ჩინებულიად ფილოსოფიად რუსულ ენას, ხელი მიუწვდებოდა ქართული დამწერლობის შესახებ ყველა რუსულენოვან გამოკვლევაზე, რასაც ვერ ვიტყვით ქართულენოვან გამოკვლევებზე. მაგრამ ასეც რომ უოფლიანყო, იგი ამ ნაშრომებს ვერ გამოიყენებდა, რადგანაც — აქ რამდენადმე აჭარბებს პატივცემული მეცნიერი — ქართველი მეცნიერები, „მეტწილად პატრიოტული გრძნობით ამოძრავებულნი“, ეროვნული ანბანის გენეზისისა და ქრონოლოგიის კვლევისას ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ ძველ ფილოლოგიურ თეორიებს, უწინარესად ძველ ბერძნულ ფილოლოგიურ თეორიას, აგრეთვე ადრეშუასაუკუნეების ტრადიციას ქართული ანბანის შექმნის შესახებ V ს. I ნახევარში.

იოჰანეს ფრიდრიხის შემოდასახელებული მონოგრაფიის რუსული გამოცემის წინასიტყვაობას (გვ. 29), კომენტარებს (იქვე, გვ. 224), სხვებთან ერთად ო. მ. დიაკონოვის რედაქციითაც გამოსულ მრავალტომიან ძველი მსოფლიოს ისტორიას (История древнего мира. Упадок древних обществ. М., 1983, с. 217), და მისი წერილის აქ. წარმოდგენილ ნაწყვეტს გაცნობილ მკითხველს ექმნება მკვეთრი შთაბეჭდილება, რომ რუს მეცნიერს ქართული ანბანის ქრონოლოგიის შესახებ თითქმის მყარი შეხედულება ჰქონდეს შემუშავებული. სინამდვილეში კი ჩვენთან მოწერილი წერილის მომდევნო გვერდზე მასვე აქვს პირდაპირ ნათქვამი „პირადად ჩემთვის დღე-ღამეობით დაუდგენელია, თუ რომელი შეიქმნა ქართული ანბანი და ეყრდნობა თუ არა იგი რომელიმე ძველ დამწერლობას.“ მე ვთვლი, — აგრძელებს პატივცემული მეცნიერი, — რომ ტიპოლოგიურად იგი ახლოს დგას ავეტასთან და მისი ისტორიის გასარკვევად კარგ თეორიულ საფუძველს ქმნისო ა. გ. ფერისხანაის შრომა: „სომხური დამწერლობის წარმომავლობის საკითხისათვის“ (წინააღმდეგობა, II, მ., 1966). მკითხველის ყურადღებას მივაქცევთ იმ ფაქტზე, რომ ო. მ. დიაკონოვი ამ შემთხვევაში არამცდარამც არ გულისხმობს ქართულ-სომხურ ანბანთა გენეტიკურ ურთიერთმიმართებას, არამედ მიუთითებს მხოლოდ იმაზე, რომ სომხები მეცნიერის ნაშრომი ისეთ თეორიულ ცოდნას იძლევა, რომლის დაუფლება საჭიროა, სხვათა შორის, ქართული ანბანის ისტორიის კვლევის სფეროშიცო.*

აქვე განვმარტავთ ჩვენი ნარკვევის გაცნობის

შემდეგ მკითხველს არ უნდა შეექმნას აგრეთვე შთაბეჭდილება, რომ თითქმის წინამდებარე სტრიქონების ავტორის ებარებადეს საზოგადოოდ ი. ჭავჭავაძის თეორიაში. პირქვე, ამ თეორიის ცხოველმყოფელობა ღრმად გვწყას უწინარესად ეროვნული ანბანის უადრესი არქაულობის თვალსაზრისით. ნიშუშისათვის შეგვიძლო დაგვესახელებინა ერთ-ერთი ქართული გრაფემის, სახელდობრ „სანის“, გენეზისისა და ქრონოლოგიის ი. ჭავჭავაძის ეთნოლოგიური ინტერპრეტაცია, რომელიც შეტყველებს ეროვნული ანბანის წარმოშობაზე უძველეს პერიოდში, რაც ცხადია, ბელს არ უნდა გვოშლიდეს დასახელებული თეორიის ზოგი ასპექტის დაკონკრეტების ცდაში, რადგანაც ასეთი ცდა ბელს შეუწყობს მისხავე შემდგომ დაზუსტება-სრულუფას.

აქვე დავძენთ: თუ შეიქმნება ქართული გრამატიკის ახალი მეცნიერული კურსი (რის წინაპრობასაც რ. პატარაძისა თუ სხვა ავტორთა შრომები იძლევა) და იგი უთუოდ უნდა შეიქმნას, დაფუძნებული თანამედროვე მსოფლიო დამწერლობათმცოდნეობის მიღწევებზე, მასში უარყო ასახვა უნდა პავსოვს პირველ ყოვლისა ბერძენ კლასიკოსთა ასევე კლასიკურმა ინფორმაციებმა ეროვნული დამწერლობის არსებობის შესახებ ჭეკ კიდევ ჰომეროსამდე კოლხეთში, მსოფლიოში გაზიარებული კოლხური ოქროს საწმისისა თუ ე. წ. კვარების (კირების) სახით. ეს იქნებოდა ქართველ მეცნიერთა მოსაწონი სითამამე, რომელსაც მათგან დაუინფიქტო მოითხოვს თავისი პირველწყარო, და რომლის მსგავსს, თვისი ისტორიული წარსულის კვლევის გზაზე, ნებისმიერი ცივილიზებული ხალხი ინატრებდა. მართალია, ამ მხრივ ქართველმა მეცნიერებმა, განსაკუთრებით ა. ურუშაძემ, ცალკეულ გამოკვლევებში გადაადგეს გაზედული და სწორი ნაბიჯი, მაგრამ ქართველმა (და არა მარტო ქართველმა) მკითხველმა ზანც იგი ვერ აღიქვა არსებითად, მყარად უფრო იმიტომ, რომ, ალბათ, იმავე მიგრაციის თეორიაზე დაფუძნებით, დიდმა ივანემ ქართული ანბანის შესახებ თავის ფუნდამენტურ მონოგრაფიაში, კერძოდ მის სპეციალურ ქვეთავში, სახეებით გვერდი აუარა უძველეს ბერძნულ პირველწყაროებს, რომლებიც შეიცავენ უპირატესად ცნობებს ეროვნული დამწერლობის არსებობის შესახებ კოლხეთის ქვეანა-ში. ი. ჭავჭავაძის, როგორც ჩანს, საბერძნეთისა და ბერძნულენოვან სამყაროში ქართული დამწერლობის დასაბამის ძიება უპერსპექტივოდ მიაჩნდა. ამიტომაც თქვა მან: „ქართული დამწერლობის დასაწყისი უნდა ვეძიოთ შორეულ წარსულში, მაგრამ არა საბერძნეთში, არამედ აზიასში“ (იქვე, გვ. 236).

* თავისთავად ეს აზრი საეჭვო ჩანს. მოსაწონი არაა ა. ფერისხანაის ტონი ქართველ მეცნიერთა მიმართ (ა. გაწერელია, თბ., 1977, გვ. 591-606).

მაგრამ მედიტერანული კულტურის საწყის-
სთა კვლევა-ძიების თანამედროვე დონე და,
უბრალოდ დროიდან მოყოლებული, ელმისუ-
რი პერიოდის გავლით, თვით ბოზანტიურის
ხანის ჩათვლით, ქართულ-ბერძნულ სამყარო-
თა შორის მჭიდრო სახელმწიფოებრივ-კულტ-
ურული უთიერთობის არსებობის ფაქტი, ა.
ურუშაძის სახეობით სწორი შენიშვნით, მკვეთ-
რად აუქნებს საკითხს ქართული ანბანის გენე-
ზისის კვლევის აუცილებლობის შესახებ ბე-
რძნულ და წინაბერძნულ კულტურათა ის-
ტორიის კრალში (ძველი კოლხეთი არგონავ-
ტების თქმულებაში, თბ., 1969, გვ. 148). კა-
ცმა რომ თქვას, ამგვარი სამშულო ჩატარე-
ბა, რაც განხორციელებულია უმთავრესად
იმავე ა. ურუშაძის მიერ, (აგრეთვე ა. კუო-
ნიას, პ. ბერაძის, ვ. სიჭინავის, მ. ბერძენიშვი-
ლის და სხვათა მიერ), ადრეც, თვით ფინიკი-
ურ-არამეულინაგან ქართული ანბანის წარ-
მოშობის თეორიის შემწმამდეც, იყო მიზ-
ანშეწონილი, და სწორედ ეს იყო მიზანშეწო-
ნილი. ამიტომ: ქართული ანბანის
ფინიკიურ-არამეულინაგან წარმო-
შობის მწყობა მეცნიერულ თეო-
რიას არ ახლავს ისტორიულ-ლი-
ტერატურულ პირველ წყაროთა არ-
ცერთი პირდაპირი ცნობა არა-
თუ ქართული ანბანის გენეზი-
სის, არამედ თვით მისი არსე-
ბობის შესახებაც და, საეჭვოა,
რომ იგი ვინმემ როდესმე მოი-
ძიოს. ხოლო როცა მზე არის ელი-
ნისტურ და ბიზანტიურ სამ-
ყაროსაკენ წარვმართავთ, აშ-
კარად ვიგარძნობთ ამგვარ ცნო-
ბათა სიუხვებს.

აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკის“
ქართული პოეტური თარგმანის (თბ., 1975)
ანოტაციაში მოხდენილიადა ნათქვამი: „ქვე-
ყნად ვერაინ გაუტოლდება ძლევამოსილი
კოლხეთის მეფეს... ძველი ბერძენი პოეტი-
სა და მეცნიერის ამ აღიარებაში ჩანს ის დი-
დი ძალა და კულტურა, რაც ჩვენს შორეულ
წინაპრებს ჰქონიათ, და რაც არ საჭიროებს
გაზეიადებას: საკმარისია აღნიშნოს ფაქტი“.

გავაგრძელოთ ფაქტების ენით მსჯელობა.
კოლხეთა დიდება რომ არც გვიან ზანებში გა-
რდაგებულა, ამას ისევ ბერძენთა აღიარებენ.
აგათია სქოლასტიკოსი ამბობს: „ძლიერსა
და მამაც ტომს წარმოადგენენ ლაზები. (ისი-
ნი) ამაუბნენ კოლხთა ძველი სახელით... მე
არ მეგულება სხვა ტომი ესოდენ სახელგან-
თქმული და მორჩეული როგორც სიმდიდრის
სიუხვითა და ქვეშევრდომთა სიმრავლით, ისე
მიწა-წყლის სიკეთით... ზნე-ჩვეულებათა სი-
მწუხრიითა და დახვეწილობით“.

ეს ზოგადად.

ზოგადად იმის აღნიშვნაც შეიძლება, რომ

ამას ამბობენ მაშინდელი მსოფლიო ცივილი-
ზაციის მოთავენი — ბერძენი ავტორები, რო-
მლებიც, ეროვნულ ინტელექტის ძალმოსი-
ლებით გალღებულნი, ყველა არაბერძენს
ბარბაროსს უწოდებდნენ. და თუ მსოფლიო
ხალხთა შორის — ბერძენთა თვალსაწიერი
ყოველთვის სწვდებოდა ამ ხალხთა ისტო-
რიას — მათ აგრეთვედ გამოარჩიეს კოლ-
ხეთი და კოლხები, ჩანს, ამისი რეალური სა-
ფუძველი უფილოდ არსებობდა. თანაც ძნელი
წარმოსადგენი იქნება, რომ ბერძენ ავტორთა
მხრივ წარმოჩენილი კოლხური კულტურის
უმაღლესი დონე არ განესაზღვრა საკუთრივ
სამწერლო კულტურას.

მტკობა, ფაქტობრივად ეს ასეც უოფილა.

ამას კოლხური ოქროს საწმისის უძველესი
და ადრე შუა საუკუნეების ბერძნული ინტ-
ერპრეტაციები ამბეღს. ევსტათი თესალონი-
კელმა, რომელმაც დიონისოს პერიერგეტას
ერთ-ერთი თხზულება განმარტა, ხაზგასმით
აღნიშნა: „ბარასკი (პერგამონელი) ამბობს, რომ
ოქროს საწმისი იყო ეტრატზე აღნუხ-
ბული ხერხი ოქროს დამწერლო-
ბისა, რომლის გამოც, ამბობენ, როგორც
დრისარწმუნოა, „არგოს“ ლაშქრობა შეწყუ-
და. ურუშაძე, დასახ. შრომა, გვ. 50-51).

ევემერიუსტმა ჰაიდელბერგის (დ. წ. IV-III სს.)
დაწერა მითოლოგიური ხასიათის თხზულება,
რომელიც ერთმა ანონიმმა ავტორმა გამო-
ყენა. მან თავისი ნაწარმოების იმ ნაწილში, რო-
მელიც ოქროს საწმისს ეხება („ოქროს საწ-
მისისათვის“), თქვა: „კოლხეთში დაეუ-
ლი (ტყავი) ნამდვილად ოქროს საწმისი
კი არ იყო (ეს პოეტური მონაპოვია),
არამედ ტყავზე ნაწერი წიგნი
რომელიც შეიცავდა იმის ად-
წერას, თუ როგორ შეიძლება მი-
ვიღოთ ოქროს ქიმიის საშუალებ-
ით. თანამედროვეებმა შესაფერისად უწო-
დეს მას ოქროსი, მისგან გამომდინარე მოქ-
მედობის გამო“ (იქვე, გვ. 150).

ცნობილი „მსოფლიო ქრონიკის“ ავტორმა
იოანე ანტიოქელმა (ა. წ. VII ს.) აგრეთვე
გარკვევით თქვა: „იასონმა და მისმა მძლე-
ბეებმა, პონტოს ზღვით კოლხეთს მიღწეულებმა
მოიპოვეს მედეა და ეგრეთწოდებული ოქროს
საწმისი. ეს ისე კი არ იყო, როგორც პოეტი-
ბი გადმოგვცემენ, არამედ წიგნი (იყო)
ტყავზე ნაწერი, შემცველი იმისა, თუ
ვით უნდა გაეთდეს ოქროს ქიმიის საშუალებ-
ით“ (იქვე).

იგივე აზრი განმეორებულია განთქმულ
სვიდას ლექსიკონში: „ოქროს ბეწვიანი საწ-
მისი, რომელიც იასონმა და არგონავტებმა
მოიპოვეს, როდესაც პონტოს ზღვით კოლხე-

ბეშან კილანაშბ
მრომნული დამწერლობის სტამბებიდან

საქართველოს
ეროვნული
საბიბლიოთეკო

თში მოვიდნენ, (მოპოვეს) მედია, მეფე აიეტის ქალიშვილი. ეს ისე კი არ იყო, როგორც პოეტურად არის გადმოცემული, არამედ ეს იყო ტყავზე დაწერილი წიგნი, შემცველი იმისა, თუ როგორ უნდა გაკეთდეს ქიმიის საშუალებით ოქრო. ჩანს, მაშინდელი ხალხი ამ ტყავს უწოდებდა ოქროს მისგან მიღებული შედეგის გამო (იქვე, გვ. 150-151).

ამდენად, კოლხური ოქროს საწმისის, ვითარცა ტყავზე ნაწერი წიგნის, ინტერპრეტაციასთან პირდაპირ თუ არაპირდაპირ დაკავშირებულია ელენისტური და ბიზანტიური პერიოდების რვა ავტორის სახელი, თანაც შეტწილად ცნობილი ავტორებისა. ეს იმას ნიშნავს, რომ უძველესი დროიდან მოყოლებული ბიზანტიურ პერიოდის ჩათვლით, ე. ი. ცენტრიზებული ბერძნული სამყაროს არსებობის თითქმის მთელ მანძილზე, იქმუარად უფილდა განმტკიცებული რწმენა იმის შესახებ, რომ უძველეს ქართულურ ტომებს ჰქონდათ მწიგნობრობა.

მეტის თქმაც შეიძლება. სხვა ბერძენ ავტორებ, პარალელურად მოეცემათ ისეთი ცნობა, რომლებიც განამტკიცებენ აზრს კოლხური დამწერლობის არსებობის შესახებ თვით წინაბერძნულ, კერძა-სიკნის წერობის ხანაში. ასე მაგალითად, აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკის“ IV წიგნში არგონი, ძე ფრიქსისა და აიეტის ასულის ქალიშვილისი, ელადაში მიმავალ არგონავტებს მოუთხრობს გადმოცემას აია-კოლხეთის დაარსების შესახებ, და მის აწინდელ ვითარებასაც უთვალისწინებს, კერძოდ იმას, რომ კოლხებს დღესაც კი „შენახული აქვთ თავიანთ შამა-პაპათაგან დაწერი კვირბები, რომლებზეც ირგვლივ მოგზაურობათვის ნაჩვენებია წდვისა და ზმელეთის ყველა გზა და საზღვარი“ (იქვე, გვ. 152).

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, ა. ურუშაძის ცნობით, აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკის“ ეს პასუხი პირველად დამოწმდა ისტორიკოსმა ალ. ჭყონიამ, კ. რიტტერის მონოგრაფიაზე („შენახული წიგნების ისტორია“) დაურდნობით. გამოჩენილ მეცნიერს კ. რიტტერს შეუნიშნავს, რომ „კარტაგრაფიული ზღოვანების გამოგონების პათვი-დიდება სრულიადაც არ ეკუთვნის მცირე აზიის ბერძნებს. იგი ბევრად უფრო ადრე ხმარებაში ყოფილა კოლხ მოგზაურთა შორის“ (იქვე, გვ. 124-125).

გარდა იმისა, რომ აპოლონიოს როდოსელის ამ ცნობის კ. რიტტერისეული ინტერპრეტაცია უცოდლობად აღასტურებს ჩვენი წინაპრების დაწინაურებას კარტაგრაფიაში მსოფლიო ხალხთა შორის, თვით ბერძნებთან შედარებითაც კი, იმავე კ. რიტტერის განმარ-

ტებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ურუშაძის პერიოდის კოლხეთში დამწერლობის არსებობის მტკიცებისათვის. კერძოდ, მას საზგახმით შენიშნული აქვს, რომ კვირბები, ანუ კირიბიშები, როგორც მას ძველი ბერძნები უწოდებდნენ, ნახაზებს კი არ შეიცავდა, არამედ კარტოგრაფიული შინაარსის ტექსტს «Они (კირბები—ბ. კ.) назывались кирибши», тем же именем, которым Ерастофен обозначил древние таблицы законов афинян». ცხადია, კანონების დახაზვა და გრაფიკულად გამოხატვა არ შეიძლება. კანონი იწერება.

აპოლონიოს როდოსელის ცნობა, როგორც ძველ კოლხეთში დამწერლობის არსებობის მაუწყებელი, გამოიყენეს მ. ჭანაშვილმა, მაქბერძენიშვილმა, ა. ურუშაძემ, გ. მელიქიშვილმა და სხვებმა. შენიშნავენ: ეს ცნობა არის ისტორიული მოწმობა იმის შესახებ, რომ ძველ კოლხეთში დამწერლობა არსებობდა. ხოლო ჩანაწერები კვირბებზე უნდა მოეკეთებინათ ძველი კოლხეთის სამეფოს, რომელიც ძველი აღმოსავლეთის სახელმწიფოთა თანამედროვე იყო.

ქართულმა მეცნიერებმა სცადეს კვირბის (კირიბიშის) ეტიმოლოგიის განსაზღვრა. ამ საკითხში ჩამოყალიბდა ორი განსხვავებული თვალსაზრისი. ფრიად საინტერესო ის გახლავთ, რომ ეს თვალსაზრისები, ურთიერთგანსხვავებულობის მიუხედავად, საკითხს კოლხური დამწერლობის არსებობის სასარგებლოდ წყვეტს. კერძოდ, ვლ. სიჭინავაძე თავის მრავალმხრივ საინტერესო გამოკვლევებში — „კოლხური „კირიბიშის“ ადგილისათვის ქართული დამწერლობის ისტორიაში“ — „კირიბიშ“ (კვირბები), იგივე „კირიბიშ“ დაუკავშირა მეგრულში შემორჩენილ ლექსებთან — „კირიბი“, რაც „ცხვარს“ ნიშნავს, ხოლო ეს სიტყვა იმავე მეგრულში ნათესაობით ბრუნვას ახე გამოითქმის: „კირიბიშ“ (ზღრ. კ. რიტტერის მიერ დამოწმებული ტერმინი „Кирибши“, რომლითაც არისტოფენი აღწნუსხვდა ათენელთა კანონებს). აქედან გამოდგინა, „კირიბიშ“ უნდა ნიშნავდათ „ცხვრის ტყავი“, ხოლო არგონავტთა თქმულებებში — ეტრატს, ცხვრის ტყავზე დაწერილ ტექსტს ოქროს მოპოვების ქიმიურ საშუალებათა შესახებ. კვირბების (კირიბიშის) ამგვარი განარტება ზოგმა მეკლევარმა გაიწიარა, თუმცა ამ მოსაზრებას, თავისთავად ფრიად საინტერესოსა და ანგარიშსასაწევს, ზოგი სირთულე ახლავს, მაგრამ, ჩვენი აზრით, მას არსებობის უფლებას ვერ წაართმევს. სირთულე ძირითადად ორგვარია, თანაც ერთმანეთისაგან გამომდინარე. კერძოდ, ა. ურუშაძემ მოუთხრა, რომ, თუშეა ძველ ბერძნებს კვირბებზე ბუნდოვანი წარმოდგენა ჰქონათ, მაგრამ პირველწყაროების სკრუპუ-

ლოწური ანალიზის შედეგად (ამგვარი ანალიზი თვით ა. ურუშაძემ აწარმოა, იქვე, გვ. 154-157), სავარაუდებელი ხდება, რომ კვირბები მათ ძირითადად გაგებული აქვთ, როგორც მატარებელი (ქვაზე, ფირფიტაზე) ნაწერი, ცხვრის ტყავზე, ეტრატზე წერა კი გვიანდელი მოვლენაა და „არგონავტიკაში“ დამოწმებული კვირბის დაკავშირება მგრულ კირბთან საძვეო არის.

ა. ურუშაძის დებულების შემდგომი განმტკიცება-დაზუსტება შესაძლებელი ხდება თვალსაზრისით, რომ პერგამენტი გამოგონებული იქნა ძ. წ. II საუკუნეში, კერძოდ 160 წელს. მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევაში საკითხს არსებითად სხვაგვარად აყენებს უძველესი ბერძნული წყაროების ცნობები. როგორც ჩანს, ჯერ კიდევ ძ. წ. IV-III სს. ბერძენი ავტორი, ევპემერიტი პალიფატი, მიუთითებდა, რომ ოქროს საწმისი სინამდვილეში პერგამენტზე, ცხვრის ტყავზე ნაწერ ტექსტს გულისხმობს, ვთქვათ, პალიფატი ცდებოდა, როცა ეტრატის სარგებლობაზე მიუთითებს პომეროსამდე კოლხეთში, მაგრამ ისიც ბოშ ფაქტია, რომ ძ. წ. IV საუკუნეში უკვე იცნობენ ეტრატს, სხვაგვარად მას ამ საუკუნის მოღვაწე პალიფატი ვერ დაასაბუთებდა. სანტერესოა ისიც, რომ თითქმის უკვე ბერძენი ავტორი თანმიმდევრულად, ერთმანედ აღასტურებს აზრს, რომ ოქროს საწმისი წიგნი იყო, თანაც მაინცდამაინც ტყავზე ნაწერი წიგნი. ამ ცნობის, რომელიც ეტრატის გამოგონებაშიც ქართველურ მოდგმას ანიჭებს პირობიტებს (აქ სანტერესოა იმ ფაქტის აღნიშვნაც, რომ გამოჩენილი ქართველი მეცნიერის, აკად. თ. გამყრელიძის დაკვირვებით, თვით ტყავს სახელდება ბერძნულში ქართველური, კერძოდ მგრულ-კანური სამყაროაანა შესული) შექნა-კურად მოხდა ადვილია, მაგრამ მისი სიყალბის ჩვენება — უთუოდ ძნელი. ამიტომაც ვამბობდით, რომ ვ. ლ. სიქინავას მოსაზრებას არსებობის უფლება აქვს.

სანტერესოა ისიც, რომ ა. ურუშაძემ, რომელმაც ვრცლად იკვლია კვირბის ეტიმოლოგიების ისტორია ძველი საბერძნეთში, განსხვავებული გზით საკითხი ისევ კოლხეთის სასარგებლოდ გადაწყვიტა. კერძოდ, მკვლევარმა უარადღება მიაქცია იმ გარემოებას, რომ ძველი ბერძენი ავტორების ერთი ნაწილი კვირბებს კორიბანტულ წმინდა წარსტებს უკავშირებს (თეოპომპო, თეოფრასტი, აპოლოდორე, სვიდა). კორიბანტები კი, „ანტიკურ წყაროთა ჩვენებით მცირე აზრის ავტორთაგან ტომებისა და წინაილიწერ პერიოდში კრეტაზე მოხალე პილასგებებს მატარებელური ღვთაების კვირბებს ქურუმები ეყენენ“ (იქვე, გვ. 160). ამასთანავე, „ბერძნულ გადმოცემებში დაცულია ცნობა არა მარტო კვირბის, არამედ მისი ქურუმ-

ბის — კორიბანტების აღმოსავლური — კოლხური წარმომავლობის შესახებაც. ანტიკური ეპოქის დიდი და სანდო გეოგრაფის სტრაბონი, იყრდნობა რა ძველ წყაროებს, გადმოცემებს, რომ კორიბანტები, რომელთაც დამწერლობის — კვრბების შექმნა მიეწერებათ, კოლხთა განაპირიან და მჭიდროდ უკავშირდებიან არკადიის მებრუნე ღვთაების მჭიდროდ მფარველ ღმერთს კაბირებს“ (იქვე, გვ. 162).

ამდენად, როგორც ითქვა, უნებ პირველწყაროებზე დაყრდნობით, სამეცნიერო ლიტერატურაში დაიხსა კვირბების ინტერპრეტაციის ორი გზა და ორივე ეს გზა თავს იყრის კოლხეთში. იქნებ ეს არც იყო შემთხვევითი, ისე როგორც არა შემთხვევითი ქედმაღალი ბერძენი ავტორების აღიარება; იქნებ კვირბების ეტიმოლოგიებისას არსებული სხვაობა მხოლოდ ფორმალური იყო და არა არსებითი, რადგანაც, ეტყობა, მისი ახსნა ამგვარად შეიძლება: კვირბი, ანუ კირბი (შდრ. ბერძ. კირბის), ძველი ბერძნების წარმოდგენით, ცხვრის ტყავზე, ეტრატზე ნაწერს გულისხმობს. ძველი ბერძენისავე დაკვირვებით, კირბი(ის) გენეტურადაა დაკავშირებული ეთნონიმ კორიბანტთან. ამ ორ სახელდებაში კირბ და კორიბ ერთი და იგივე ოდენობაა, რომელთაგან პირველს სუფიქსი ის (ი) ადერტებს, მეორეს — ანთი (ეთნონიმ კორიბანტის ამგვარი ფორმალური ანალიზის საფუძველს, სხვათა შორის, ისიც იძლევა, რომ მეცნიერებაში მიუთითებენ მის გენეტურურ მიმართებაზე სახელდებასთან კვბილი და კაბირი. აქ კი ბოლოსართი — ანთი არ იკითხება, ე. ი. იგი არაა ძირითადი. ბერძნებს ასეთი გეგმა ჰქონდათ: ისინი ამოთხი ხალხს ისეთ სახელდებას შერჩევენ, რომელიც სემანტიკურად ამ ხალხის ძირითადი საქმიანობის შინაარსს შეიცავდა. ასე, მაგალითად, მათ კამაროვანი ნავების შემოქმედ ხალხს კამარბებს შეარქვეს, ხოლო, ზოგად მეცნიერის აზრით, ქართველებს იმიტომ ეწოდათ გეოგრაფიები, რომ ისინი მიწისმოქმედნი იყვნენ. ამიტომაც არ იქნებოდა მოულოდნელი, რომ ცხვრის ტყავზე, ეტრატზე, პერგამენტზე, ანუ კირბისზე, წერის ხელშეწყობის შემოქმედია ხალხი ბერძნებს მოეხიენებინათ კირბანტებად, ანუ კორიბანტებად. ჩვენი ვარაუდი რომც არ გამართლდება, მას პრინციპული მნიშვნელობა არ ექნება ძველ კოლხეთში დამწერლობის არსებობის მტკიცების საქმეში; ცაცმა რომ თქვას, აქ დასამტკიცებელი არაფერია; ქართული დამწერლობის ისტორიის მკვლევარებს მხოლოდ ის მართებთ, რომ არ აიღიონ ბერძენ ავტორთა მიერ დამტკიცებული ფაქტის უარყოფის უმ-

სინანული ნუთისოვლის გაყო

გივი ძნელაძის პოეტური აზროვნების უბი-
რველესი თვისება მჭიდრო, მკაფიოდ და
ხელშესახებად გამოხატული ემოციურობაა.
ამას კიდევ ერთხელ ადასტურებს პოეტის ერთ-
ტომეული (საბჭ. საქართველო — 1982 წ.),
სინანული წუთისოვლის გამო, — აი, ყველაზე
შეიძლება მსოფლგანცდისეული პლასტი, რომე-
ლიც შეიძლება ამ მტკივნეული ფიქრით აღსავ-
სე წიგნში. პოეზია ფიქრია. გივი ძნელაძე ფიქ-
რობს და მისი ფიქრი სადაა, მრავლისდაშტე-
ვი და გრაფიკული მისხადით მოხილი:
„თოვს... თოვს... თოვს... მესამე დღე არის თოვს,
სურათზე მოფრინდენ მზიერი შაშვები — ამი-
ნდი დაუდგა თოვს, ზუზართან ბაზუა ახილებს
ჟალიონს; ბებია საწინდეს რთავს — შეხედე! —
შეხედე! რა დიდი თოვლია, რა კარგი წამ-
თარი გვაქვს“. ეს კოლორიტული, ღრმა პროფე-
სიული ოსტატობით შესრულებული ეტი-
უდი, დიდი სინანულით არის გაღრმავილი, სი-
ნანულით წუთისოვლის გამო, სინანულით იმ
მარადიული ღვიძლის რწმენით აღსავსე ხანმოკ-
ლე მონაკვეთის გამო, ბავშვობად რომ არის წო-
დებული. გივი ძნელაძის ლირიკული გმირი ის
აღაშინია, რომელიც მებზიერებაში აკრეფილი
მტკრისაგან და სიკარგილისაგან ალაღვებს
თავის ცხოვრების სუფთა სათავეებს, მაგრამ ეს
ალღვნილი სურათები უკვე სინანულის ბეჭდი-
თაა დაბეჭდილი. ალბათ პოეზია სიტყვების სა-
სწაულებრივი შეხედრის ადგილიც არის, თუმ-
ცა მათი შეხედრა ძალზე იშვიათად თუ მოხ-
წევებს ჰერმარტი ლექსის დაბადებას: „თოვს..
თოვს... თოვს... თიერთი, მინდორი, მთა“, —
ამაზე უფრო უბრალოდ თქმა წარმოუდგენელია,
ეს პოეტური ფრაზა იმ იშვიათ გამოჩაქისს
წარმოადგენს, როდესაც სისხლადვე აზრის და
ემოციის ექსპრესიას აღძრავს. ძნელაძე იყო უბ-
რალო და სასიყვარულო, რადგან უბრალოება,
რომლის მიღმაც სიწესტე არა დგას, შეიძლება
ტრიფალიზად იქცეს. გივი ძნელაძის ამ ლექსში
მკაფიოდ არის გამოხატული ის ძირითადი,
ყოველგვარი თვითმწიფრობისაგან დაუღვეული
წრფელი მსოფლმხედველობრივი ნიუანსი, რომ-
ლის პოეტური პერსონაჟი მოგვიანებით დაი-
წერა: „როგორც ღრუბლიან ამინდში არ ჩანს
მზე, მაგრამ ვიცით ცაშია იგი, — ჩემი ბავშვო-
ბაც ასევე დარჩა ჩემში და არა სადღაც ჩემს

იქით“... წარმავლობის განცდა ურთულესი ფი-
ნომენია, უძლიერესი იმპულსია ძალზე მრავალ-
მხრივი პოეტური ფიქრის გასაღებივლად. წარ-
მავლობის განცდა არსებითი საფუძველია რეუ-
ლექსიის, განსჯის და დაფიქრების. შეიძლება
პოეტი წერდეს სავსებით უმნიშვნელო საგანზე,
მაგრამ წარმავლობის, მრავლისდაშტევი განცდა
მისდაუნებლიედ შეიკრას ლექსში და შეუმჩნე-
ვლად დაბინავდეს ლექსის მხატვრულ ქსოვილ-
ში. ეს მაშინ ხდება, როდესაც პოეტში სწო-
რედ ემოციური საწყისის პრემატია საგრძნობი.
უემოციო პოეზია არ არსებობს, მაგრამ უკვე
გასაგნებულ, ობიექტივირებულ ემოციაში
ანუ ლექსში, შესაძლებელია მდიდარების და
ემოციების ხარისხების გამოყოფა, სწორედ
ამ ხარისხების მეტაქლეობა განაპირობებს
ემოციური და ნაკლებადემოციური პოეტების
არსებობას (ხშირად გაისმის მკითხველის სამარ-
თიანი საყვედური ზოგიერთი პოეტის მიმართ:
„ციცია“, — გივი ძნელაძე თბილი პოეტია).
ლექსში თუნდაც უმართებულო, არასწორ აზ-
რობრივ კონდიციაზე დაყვანილი ემოციური
სტიმული შეიძლება გამოარღვევოს იყოს,
რადგან პოეზია, პირველყოვლისა, ემოციების
სამფლობელოა. „საიდუმლოებათა სიწესტე“;
— ამზობდა ბორის პასტერნაკი, — და თუ ამ
თვალსაზრისით განვეყრეთ გივი ძნელაძის პოე-
ზიას, ერთ საყურადღებო ფაქტს შევინშავთ:
მისი საიდუმლო არ არის კონკრეტული, მეტ-
წილად და მეტადრე, ზოგადი შინაარსის შემ-
ცველია, — ყოველი მიწიერი საგანი, ბუნე-
ბის ნაწილი, ნივთი თუ აღაშინი საიდუმლოა
და საიდუმლოსათვის ძვარუბი, რადგან წარ-
მავალი წუთისოვლის განუწყვეტი ტყეა. გივი
ძნელაძისთვის თვისთავად ამქვეყნიური არსე-
ბობა საიდუმლო, რადგან წამიერების განუ-
კითხობა ყოველგვარ არსებულს თავისებურ
შუქს მტყნს და იდუმალ სახეს ანიჭებს. „და
ისე გარევეს ხალხის ფრთენი, არ არსებობდეს
სიკვდილი ვითომ! მაგრამ, ვაი, რომ არსებობს
იგი დაიბა! — არსებობს სიკვდილი ქვე-
ნად! მიწაში ჩაბვალ? — იქაც მოგძენის, თუნ-
დაც ასმაგი ჭავშანი გერტყას... მერე ეს შთები?
მერე ეს წყარო? მერე ეს ქალი? მერე ეს შთვა-
რე? მერე ეს ბიჭი? — მერე ამ ბიჭის იქნება
ჩემი სამშობლო მხარე!“

გივი ძნელაძე არ არის ტრაგიკული ტრადი-
ციის და მძიმე ლირიკული მემკვიდრეობის
მოზეველი პოეტი, რადგან ტრაგიკი მისი პი-
როვნებისეული ნიშან-თვისება არ არის, არც
მისი შინაგანი წყობის გამომხატველია და არც
პოეტური ტემპერამენტის. გივი ძნელაძის პოე-
ზიის მსოფლგანცდისეული ნიშნები უმეტესწი-
ლად მარმონიული სულიერი ატმოსფეროს საც-
ნაურმყოფელია, მაგრამ ამ სულიერ მარმონიას,
სამყაროსთან უცილობელი თანხმობის ფორმას
ერთი მკვეთრი და უღმრთელი დისონანსური
ტალღა კეთს — მსწრაფლწარმავლობა, სიკვდი-
ლი, არსებობის ზანმოკლება. ეს თემა მრავალ-
განზომილებიანია, მრავალი სახისისა და ასპექ-
ტის მქონე. ამ განცდის ინტენსიობა ერთგვარი
სტიმულატორის ფუნქციას ასრულებს ყოველი
პოეტის შემოქმედებაში. როგორც ზემოთაყ-
აღნიშნეთ, გივი ძნელაძის ლექსების უმრავლესი
ნაწილი სწორედ ამ განცდის გაზრებას,
გარკვევას და გაცხადებას წარმოადგენს, მაგ-
რამ აქაც ერთი თავისებურებაა შესამჩნევია: პო-
ეტი წარმავლობაზე არ ლაპარაკობს გაშუალეუ-
ლად. ამ ზოგადი და მრავლისმეტევი საკითხის
სხვა ასპექტებზე არ გადააქვს აქცენტი. ის
უშუალოდ, პირდაპირ, სადად და გარკვევით გა-
ნსჯის წუთისოფლის არსს, დღისა და ღამის მიქ-
ცევას და მოქცევას: „ეს ზეცა და ეს მიწდორი,
ეს ველი და მთა, — მე არ მომიტანია და ვერც
წავიღებ თან, ამ დაღოცვილ მიწაზე ყველაფერი

თავდება, რამე თუ არ იწამე უკვდავების თავ-
დებად, ო, რა ჩქარა თენდება!... ო, რა ჩქარა
ღამდება! ვიწამე და ტკივილი თანდათან მიამ-
დება, გაიხედეთ თუ ძმა ხარ, თენდება თუ ღამ-
დება!“.

გივი ძნელაძის საღმრთო ფორმა ლაკონი-
კის და სისადავის ცხადი ნიშნულია. აქ არ ჩანს
საგანგებო გარჯა, პოეტოკური ძიებების სფე-
რო შემოფარგლულია, რადგან თვითონ შინაარ-
სი, რომელიც ახალი, სინანულწარმოვი განწყო-
ბილებით აშუქებს ძველ თემატიკას, არ საჭირო-
ებს უფრო მკვეთრ ფორმისმიერ მეტამორფო-
ზებს.

წუთისოფელი, სამშობლო და რწმენა ის
მარადიული კატეგორიებია, მუდმივმოქმედნი
და მუდმივგანახლებადნი რომ არიან. ეს უღ-
რმევი ცნებები სხვადასხვაგვარად განითქმება
და განეფიანება პოეტების ცნობიერებაში, მაგ-
რამ ერთი რამ ცხადია: პოეტი, რომელიც ზემო-
მართად წვდა ამ ცნებების აზრს, აღარ არის
უტილიტაროზმის სენით შეპყრობილი. ნამდვი-
ლი პოეზიის უპირველესი მტერი უტილიტარი-
ზმია. გივი ძნელაძის შემოქმედების ერთკური
პათოსი მისივე მსოფლგანცდის წიაღიდან იღებს
სათავეს. ეს პათოსი თრგუნავს ყოველგვარ ადა-
მიანურ ზადს, წვრილმანობას და სივერაგვს,
რადგან მაღალი სულიერი ღირებულებების
დამფუძნებელია.

საქართველო

მანანა კორძაია

კიდეპ პრთი ლაურეატი

მუსიკოს შემსრულებელთა საკავშირო თუ საერთაშორისო კონკურსებში უდიდესი პოპულარობა მოიპოვეს ჩვენში. ეს ბუნებრივიც არის, რადგან კონკურსზე წარმატება მრავალი მუსიკოსის სერიოზული განაცხადი გამხდარა დიდ შემოქმედებით ცხოვრებაში. აღსანიშნავია, რომ მუსიკოს-შემსრულებელთა კონკურსების მონაწილენი ახალგაზრდები არიან და, უმეტეს შემთხვევაში, ეს მათთვის პირველი სერიოზული გამოცდაა არა მარტო პროფესიული ოსტატობის, არამედ საკონცერტო მოღვაწეობისათვის აუცილებელი ფსიქოლოგიური და ფიზიკური მომზადების თაღსაზრისითაც. არც ის არის დასაშალი, რომ კონკურსის საწინააღმდეგო ემოციებიც ახლავს: მას თავისებური „სპორტული უნის“ ელემენტი შემოაქვს შემოქმედებით პროცესში, რასაც თვით ამ პროცესის მეორე პლანზე გადატანა სდევს ზოლმე თან. ამის გამო, არცთუ იშვიათია, როდესაც, კონკურსზე დიდი წარმატებების მოპოვებითაც კი, შემსრულებელი ვერ ამაღლებულა რიგითი მუსიკოსის კატეგორიაშიც და, პირიქით, ყოველგვარი „საკონკურსო ბუზის“ გარეშე მიუღწევიათ დიდი მუსიკოსის ტიტულსათვის. ამ წინააღმდეგობრივი მომენტების მიუხედავად, კონკურსი ნიჭიერ ახალგაზრდა მუსიკოსთა გამოვლენის უდავოდ მნიშვნელოვანი ფორმაა. სწორედ ეს ფორმა აღმოჩნდა ქართველ შემსრულებელთა საერთაშორისო ასპარეზზე აღიარების ერთ-ერთი მყარი საყრდენი.

ქართული სამემსრულებლო სკოლის წარმატებები უშუალოდ არის დეკლარებული თბილისის ზ. ფაღიაშვილის სახელობის ცენტრალურ სამუსიკო სკოლასთან. ჩვენი ლაურეატების უდიდესი ნაწილი სწორედ ამ სკოლაში აღიზარდა. მაგრამ, მცირე გამონაკლისის გარდა, მათ ლაურეატობა კონსერვატორიაში სწავლის წლებში მოიპოვეს.

1984 წელს ამ სკოლაში მნიშვნელოვანი ფურცელი ჩაიწერა თავის ბიოგრაფიაში — იოჰან სებასტიან ბახის სახელობის VII საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატი გახდა ამ სკოლის XI კლასის მოსწავლე ელისო ბოლქვაძე.

ბახის სახელობის კონკურსი, რომელიც ოთხ წელიწადში ერთხელ იმართება ლაიფციგში,

ძალიან რთულია. კონკურსის სპეციალური პროგრამა შეიცავს განსაზღვრულია და ძირითადად კლასიციზმის ეპოქის კომპოზიტორთა — ბახის, მოცარტისა და ბეთჰოვენის ნაწარმოებებით არის წარმოდგენილი.

ბახის სახელობის VII საერთაშორისო კონკურსის შესარჩევი ტურები, სადაც ბევრმა ახალგაზრდა საბჭოთა მუსიკოსმა სცადა ბედი, ქ. კიშინიოვში გაიმართა. აქ ელისო ბოლქვაძემ მთლიანად შეასრულა საკონკურსო პროგრამა და იგი ერთხელ აირჩიეს ბახის სახელობის კონკურსზე წარსაგზავნა სამეფოში. როგორც კიშინიოვის კონკურსის ფიურის წევრმა პროფესორმა თენგიზ ამირეჯიშვილმა აღნიშნა, ელისო ბოლქვაძის შესრულება პიანისტური თავისუფლებით, უშუალოდ და ღრმავარავენით გამოირჩეოდა.

საბჭოთა მუსიკოსებთან ერთად ბახის სახელობის კონკურსში მონაწილეობდა 24 ქვეყნის 315 მუსიკოსი — პიანისტები, მევიოლინები, ორღანისტები, ფლეიტისტები და მომღერლები. პიანისტების კონკურსში 68 შემსრულებელი მონაწილეობდა. კონკურსის ექვსი ლაურეატადან სამი საბჭოთა პიანისტი გახლდათ — 29 წლის ალექსანდრე პალეი კიშინიოვიდან, 23 წლის ვალერი პიასეცკი მოსკოვიდან და 17 წლის ელისო ბოლქვაძე თბილისიდან. ელისო ბოლქვაძისთვის ეს პირველი კონკურსი იყო. აი, რა წერა მან თავის შემოქმედებით დღიურში:

„ჩვენი დღეღამეა, ბ. ბ. ივანევიჩის ხელმძღვანელობით, 17 მაისს ჩაფრინდა ლაიფციგში. სამეცადინო კლასება ამ ქალაქის უმაღლესი სკოლის „ზოხ შედეს“ შენობაში გამოგვიყვებ. 20 მაისს შედგა კონკერსი. ჩემთვის ყველაფერი უჩვეულო გახლდათ. დანარჩენებს უკვე გარკვეული გამოცდილება ჰქონდათ, ისინი რამდენიმე კონკურსის მონაწილენი იყვნენ. ძალიან ვეღვაძე. ყველას, და მათ შორის მეც, გვეშინოდა პირველი ნომრისა. ძნელა კონკურსის გახსნა. ბედად 37-ე ნომერი შემხვდა. კონკურსი 21 მაისს დაიწყო, მე 24-ში ვუკრავდი. დღისით ვმეცადინეობდი და ამიტომ ყველა მონაწილის მოსმენის საშუალება არ მქონდა, მხოლოდ ჩემი პედაგოგისაგან, მათა წულუკიძისა-

გან, ვიცოდით, რომ კონკურსის საერთო დონე საკმაოდ მაღალი იყო. ეს კიდევ უფრო მეტად მაღელვებდა. კენჭისყრის დღეს გავიგე, რომ პროგრამებში ცვლილება მოხდა. სავალდებულო პროგრამიდან მოიხსნა დ. შოსტაკოვიჩის ოთხხმიანი პრელუდი და ფუტა, ნაწარმოები, რომელიც ძალიან მიყვარს და კარგად მქონდა და მუშავებული. ამანაც საკმაოდ არასახიამოვნოდ იმოქმედა ჩემზე. სამეცადინოდ შესანიშნავი პირობები გვქონდა შექმნილი. ჩვენს ხელთ იყო საუკეთესო ინსტრუმენტები. კონსერსი მიმდინარეობდა „გვიანდობაუზის“ მცირე დარბაზში, რომელიც ჩინებული აკუსტიკით გამოირჩევა. დადგა ჩემი გამოსვლის დღე. უცნაურად ვგრძნობდი თავს, განსაკუთრებულად არ ვლეღავდი. დავკრა რომ გავათავი, პირველი რაც ვიგრძენი იყო ის სიბოხო, რომელიც დარბაზი ტაშით გამოხატავდა. კულისებშიც ყველა მილოცავდა — ნაცნობიც, უცნობიც, ეიურის წევრებიც. როცა კულისებში გაბრწყინებული თვალებით შემოვიდა ჩემი სიტყვაჰყვარი მასწავლებელი, მე სავსებით დავრწმუნდი, რომ კარგად დავუკარი. ეს კი მეორე ტურში გასვლის იმედს მაძლევდა.

მე მაისს, გვიან დაშით, გამოცხადდა, რომ მეორე ტურში მხოლოდ ოცე მონაწილე გავიდა. წარმოადგინეთ ჩემი ბედნიერება, როცა გავიგე, მეც მათ შორის ვიყავი.

მეორე ტურის მე მაისს ვუკრავდი. ფსიქოლოგიურად მეორე ტური გაცილებით რთული აღმოჩნდა. რთული იყო პროგრამაც — ბახის მეხუთე პარტიტა, ბეთოვენის მეშვიდე სონატა და თანამედროვე გერმანელი კომპოზიტორის პეტერ ბერმანის ტოკატა, რომელიც კონკურსის ეიურის თავმჯდომარის — დიტირ ცებლინსადმი იყო მიმდგენილი. მხმერლის რეპეტიცია, გაბრწყინებული თვალები კვლავ იმედს მინერგავდნენ. ჩემს სახარულს უკვე საზღვარი აღარ მქონდა, მესამე ტურის მონაწილეთა გვარები რომ გამოცხადდა. მესამე ტურში შედინა დავრჩით. პროგრამის სირთულესა და სიდიდის გამო ტური ორად გაიყო. პირველ დღეს დავუკარი ბახის „იტალიური კონცერტი“, ხოლო მეორე დღეს — ბეთოვენის პირველი კონცერტი ფორტეპიანოზე და ორკესტრისათვის. ორკესტრთან სერიოზული რეპეტიციის საშუალება არ იყო. თითოეულს გამოყვანილი გვქონდა მეორე. ეს კი მხოლოდ იმის საშუალებას იძლეოდა, რომ ცალკეული რთული ადგილები შეგვეთანხმებინა დირიჟორთან. მიუხედავად ამისა, ყველაფერმა ჩინებულად ჩაიარა. აღბათ არახოდ დამემაიწყებდა ის სხადამო. ხოლო ტურის შემდეგ სახარუროში ვბრუნდებოდი ჩემს პედაგოგთან და დედასთან ერთად. ტრამვაის გაჩერებაზე ბევრი ხალხი იდგა. ჩვენც გავჩერდით. უცებ ტაშის ხმა შემოგვკნა. ყველა ჩვენ შემოგვკნოდა. მაშინ მივხვდი, რომ ეს ტაში მე მეკუთვნოდა. ეს იყო ჩემთვის ყველაზე

უფრო ძვირფასი და უმაღლესი ჭიდაობა. როგორი მაღლირი ვიყავი იმ წუთს ჩემი პედაგოგის, ჩემი სკოლის, ჩემი მშობლების, ყველასი, ვინც დამხმარა ამ პირველი დიდი სიხარულის განცდაში..

გონებაში ვალაგებდი სხვა შემსრულებლებს, ხისაგან მღებულ შთაბედილებებს. შესანიშნავად შეასრულა მთელი პროგრამა ვალერი პალიეშ. ზოგიერთი ნაწარმოების ინტერპრეტაციაში არ ვეთანხმებოდი გერმანელ პიანისტ სულანა გრიუცმანს, რომელსაც დიდი რეკლამა მქონდა და მასზე განსაკუთრებულ იმედებს ამყარებდნენ. მან მეორე პრემია მიიღო. ძალიან მომეწონა იუგოსლაველი ახალგაზრდა პიანისტი ალექსანდრე შაძარი და ბევრი სხვა..

მაია წულუკიძისათვის, აღბათ, განსაკუთრებით სახიზარულო იყო მისი მოსწავლის ასეთი აღიარება. „ეილისო შედის წლისა მოვიდა ჩემთან, — ამბობს ყვე, — თავიდანვე გამოცდა მისმა გონიერებამ და მიზანდასახულობა ხასიათმა, დროის განაწილების სიზუსტემ, სწრაფ პროფესიულ ზრდაში შესანიშნავი მუსიკალური მონაცემები და ძლიერი აპარატი უწყობდა ხელს. აღრე დაიწყო სოლო კონცერტებით გამოსვლა, სისტემატურად უკრავდა სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად. ეს კონცერტები ცხადყოფდნენ ელისოს არტისტულ ბუნებას, ნათელ გონებას, ლოგიკური აზროვნების უნარს. აღნიშნული თვისებები თანდათან ღრმავდებოდა, იზრდებოდა. ეს ქაბად ბახის სახელობის კონკურსზე მისი წარმატების საფუძველიც. კონკურსი კი მართლაც ძალიან რთული გამოდგა. მაღალი იყო კონკურსის მონაწილეთა დონე. მაგრამ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ საბჭოთა სკოლა მკვეთრად გამოირჩეოდა თავისი დიდი პროფესიონალიზმით. ამას საბჭოთა შემსრულებლების ხაღში მხმერლის განსაკუთრებული ინტერესი ადასტურებდა და ეიურის მაღალი შეფასებაც. კონკურსზე წარგზავნილმა საბჭოთა საბჭოთა პიანისტმა ლაურეატის წოდება მოიპოვა.

ელიოს ბოლქვაძის გამარჯვება ჩემთვის დიდმნიშვნელოვანი მოვლენაა. რა შეიძლება იყოს იმაზე სახიზარულო, ასეთი შედეგი რომ მოყვება იმ თავდადებულ, გამუდმებულ შრომას, ყოველი შემსრულებლის ცხოვრებას რამ სდევს თან. აქ არ შემიძლია არ აღნიშნო ჩვენი სკოლის სასიკეთო ტრადიცია — შეუქმნის მოსწავლეს თავისუფალი შემოქმედებითი ატმოსფერო“.

კონკურსის შემდეგ ელისო ბოლქვაძე ვაიმარის უმაღლესი მუსიკალური სკოლის რექტორმა კონცერტების ჩასატარებლად მიიწვია ვაიმარში, იგი მიწვევებია აგრეთვე ინგლისში, ლივის ტრადიციულ მუსიკალურ ფესტივალში მონაწილეობის მისაღებად. ეს კი ნიშნავს, რომ ახალგაზრდა პიანისტიასთვის დაიწყო რთული საკონცერტო ცხოვრება.

ბედნიერი ყოფილიყოს მისთვის ეს გზა!

ლეკენდაზი და სინაპოვილი მოცარტის შესახებ

„მუსიკის მარადიული მზის შუქო —
შენი სახელია მოცარტი“.

ა. გ. რუბენშტეინი.

როცა მოცარტის მუსიკას ისმენ, აღსავსეს
ნათელი განწყობილებითა და უშრეტო ოპტი-
მიზმით... ძნელია დაიჭერო, რომ მისი ავტო-
რი უადრესად ტრაგიკული პიროვნება იყო
რომელმაც ნაადრევად — მან წლის ასაკში
მოესწრაფა სიცოცხლე.

მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების თემას
დღემდე შეუწელებელი ინტერესით მიმარ-
თავენ ზელოვნებისა თუ მეცნიერების სხვა-
დასხვა დარგის წარმომადგენლები. შეიქმნა
აურაცხელი ლიტერატურა, სადაც, მეცნიე-
რულად დასაბუთებულ ფაქტებთან ერთად,
ხშირად საკმაოდ კუროლოზული გამოწვევანიც
გვხვდება, რაც საფუძვლად დაედო მრავალ
ლიგენდას და თქმულებას მოცარტის შესა-
ხებ. უმეტეს შემთხვევაში ლიგენდა ჩრდი-
ლავდა სინაპოვილებს. სწორედ უთქვამს პო-
ლონელ მწერალს ე. კომორსინსკის, „სიცი-
რუის ინერციის ძალა, სამწუხაროდ, მეცნი-
ერულ შემეცნებაზე უფრო ძლიერია“.

თანამედროვე მკვლევართა შრომის შე-
დეგად მზის შუქი მოეფინა აქამდე ბურუსით
მოსილ მრავალ საკითხს, რაც მოცარტის
ცხოვრებასა და მოღვაწეობასთან არის დაკა-
ვშირებული.

ყველაზე მთავარი იყო გახმაურებული
თქმულება კომპოზიტორის მოწამვლის შესა-
ხებ, რომელიც სხვადასხვა ვერსიის სახით
მტკიცედ დამკვიდრდა ლიტერატურაში.

ახალგაზრდობისათვის დიდი ტირაჟით გა-
მოცემულ ტ. პოპოვას წიგნი — „მოცარტი“
(მოსკოვი, 1957 წ.) — კვითხულობთ „რო-
გორც კი გავრცელდა ცნობა დიდი კომპო-
ზიტორის გარდაცვალების შესახებ, ხალხის
ნაყადი ვენის გარეუბანში მდებარე პატარა
სახლისაკენ გაემართა, სადაც უზარალო სა-
მუშაო კაზინეტში, ძველი კლავისინის გვერ-
დით ეხვეწა მისი ცხედარა. მეგობართაგან
მრავალმა ყურადღება მიამჯობა მიცვალებულ-
ის უცნაურ შესახედაობას; მისი სხეული
რატომღაც გასიებული და უჩვეულო ლაქე-
ბით დაფარული იყო. გავრცელდა მოსაზრე-

ბა ნელმოქმედი შხამით მისი მოწამვლის
შესახებ. ზოგიერთნი პირდაპირ მიუთითებ-
დნენ სალიერიზე...“

მოწამვლის ფაქტს კომპოზიტორის ქვრივი
— კონსტანცია ვებერიც ამტკიცებდა და ოჯა-
ხის ზოგიერთ ახლო მეგობარსაც იმოწმებდა,
თითქოს სიკვდილამდე კრამდენიმე ხნით
ადრე ვენის ერთ-ერთ პარკში სეირნობისას
მოცარტმა მას უთხრა, რა თქმა უნდა, მომ-
წამელსო.

ავიერთებულ ჰორს კიდევ უფრო შეე-
მატა ძალა: იმუშავდა უკვე დაურუბელი ბე-
თხოვნის „სალამარკო რეველუბში“ შემა-
რწუნებელი ჩანაწერები გაჩნდა: „სალიერი
ძალიან ცუდადა... იგი ბოდავს, რომ დანა-
შავეა მოცარტის სიკვდილში, რომ მან მო-
წამლა იგი“. „სალიერიმა სინდისის ქენჯნის
გამო ყელი გამოიჭრა, მაგრამ ჯერ კიდევ
ცოცხალია“.

ეკვს სალიერის დანაშაულზე კიდევ უფრო
აძლიერებდა თქმულება, თითქოს სათაყვანო
კომპოზიტორის ცხედრის ბოლომდე გაკვი-
ლებდა, გარდა სალიერისა, რომელიც მარტოდ-
მარტო დიდახან იდგა სასაფლაოს ქიშკართან
ღრმად დაფიქრებული და სუსხიან ქარბუქს
ვერც კი გრძნობდა. თვითგვემის ამ სცენას
ამაღლებდებოდა აღწერის მთელი რიგი პო-
პულარული წიგნების ავტორები.

მოცარტის მოწამვლის ჭერისის მომხრეე-
ბი, ერთ-ერთ საიმედო არგუმენტად ა. ს.
პუშკინის პატარა ტრაგედიას „მოცარტი და
სალიერი“ იშველიებენ და ცდილობენ მხა-
ტრულ საბჭო რეალისტური დამაქრებ-
ლობით გამოხატული დრამა ისტორიული
რეალობის დასამტკიცებლად გამოიყენონ
პუშკინის „მოცარტი და სალიერის“ ფაბუ-
ლის გაანალიზების შედეგად, დასავლეთგერ-
მანელი ყურნალისტი დ. კერნერი თავის ორ
სტატიაში საკმაოდ ბუნდოვანად და სიმბოლ-
ურად აზოგადებს აზრს, რომ მოცარტის
ნაადრევი აღსასრული ობიექტური კანონო-

მიერება იყო, ხოლო სალიერი „ადმასრუ-
ლებელ ორგანოდ“ მოგვევლინა.
მოქალაქის ფერხის იმედებს საბჭოთა
მუსიკათმცოდნე, მოსკოვის კონსერვატორიის
პროფესორი ი. ბელუა, რომელიც პუშკინის
ტრაგედიის მიხედვით შექმნილი ნ. ა. რი-
შკა-კორსაკოვის ოპერას იმეორებს, თანავე-
დროვე გერმანელმა თეოლოგმა ფ. დაუმერმა
მსოფლიოს აუწყა ახალი სენსაციური ცნობა:
„სალიერი არ იყო მკვლელი ამ სიტყვის პირ-
დაპირი მნიშვნელობით. იგი ბრმა იარაღად
გამოყენეს მასონებმა, რომელთა სუბტი
მხატვრული მოუხატეს მოჭურნე კომპოზიტორს
და დანაშაულისაგან უბიძგეს“. ეს აზრი აი-
ტაცეს და შემდგომ განავითარეს ფაშისტური
შოინისმის იდეოლოგებმა: გენერალმა ე.
ლიუდენდორფმა და მისმა მეუღლემ 1927-
28 წლებში გერმანიაში გამოცემულ მათს
წიგნებში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა მათი
სულისკვეთების გამოხმატველი დასკვნა, რო-
მლის მიხედვითაც მასონებმა თავისი ოპო-
ზიციის საბოლოო გზად გერმანიელი რასის
საუკეთესო წარმომადგენელთა წინააღმდეგ
მიმართული ტერორი აირჩიეს. სწორედ მათ
გამოასაღმეს სიცოცხლეს ლეინგი, ლუთერ-
ი, შილერი და სხვა. მათ აბეჭებდათ აგრე-
თვე დიურერის, ნიჭის, ფიხტის, ლეინი-
ცისა და შუბერტის“ უცნაური გარდაცვა-
ლების“ ფაქტები. ასეთ შემოპრწუნებელ კუ-
ლმინაციაშივე აღაშაფლეს ერთი მსოფლმე-
დველობის იდეოლოგებმა.

მოცარტის ბიოგრაფიიდან ცნობილია, რომ
იფიანო მუსიკალური ნიჭით დაჯილდოებულ
„ფუნდერკინდი“ („საოცარი ბავშვი“) მცირე
ასაკიდანვე იწვევდა [ბევრი თანამედროვე
კომპოზიტორის მოშურნეობას. ჯერ კიდევ
12 წლისამ იწვნია გავლიდან მოქმედა ინ-
ტრაგების სიმწარე, როცა ვენის საიმპერატორ
თეატრის დირექტორის დავალებით შექმნილი
მისი პირველი ოპერა „ვეითომდა გულუბრ-
ველო ქალი“ რამბის შუქს ვერ ეღიარა...
შემდეგ კი, მოწიფულობის წლებში იმავე
თეატრის სცენაზე უდიდესი წარმატებით
განხორციელებული ოპერა „ფიგაროს ქორ-
წინება“, გაურკვეველი მიზეზების გამო, სრუ-
ლიად მოულოდნელად მოიხსნა რეპერტუარ-
იდან. იმ დროისათვის სალიერი ვენაში მო-
ღვაწეობდა და მალე სახალხო კარის კომ-
პოზიტორად დაწინაურდა. დღეს უკვე ძნელი
დასადგენია მისი პოზიციები მოცარტისადმი,
მაგრამ ერთი კი ცხადია: ვენის იმდროინდელ
კომპოზიტორთა შორის ყველაზე მეტი პრე-
ტენზია ლიდერობისა მას უნდა ჰქონოდა და
გამოცდებულაც არ უნდა იყოს ამომავალი
ფარსკვლავის მიმართ მისი მოშურნეობის შე-
საძლებლობა. ცნობილია, რომ იგი მეგობრ-
ობდა მოცარტთან, რომდენიმე ინტორიული
დოკუმენტიც ამას მოწმობს: ზალცბურგის

სახლ-მუზეუმში დაცულია ცნობა მისი შესა-
ხებ, რომ სალიერი თავისი ლოდიდან დიდი
მოწიწებით და აღფრთოვანებით უყრავდა
ტანს ოპერა „ტრულის გულწრფელების“
ავტორს. აქვე შემონახული პროგრამებიდან
იჩვენება, რომ ვენაში მუსიკოსთა ქვეყ-
ნულების სახარგებლოდ გაშართულ კონცერ-
ტებზე სალიერი დირიჟორობდა „ბ-ნ მოცა-
რტის დიდ სიმფონიურ ნაწარმოებს“.

ქალბებელთა მოგონებებიდან და ბიოგრა-
ფიული ცნობებიდან ვიგებთ, რომ მოცარტის
გარდაცვალების შემდეგ მისი შვილებს სწო-
რედ სალიერი ანაწავლიდა მუსიკას.

რაც შეეხება თვითმკვლელობის ცდას,
აღსანიშნავია, რომ სალიერიმ მოცარტის გა-
რდაცვალების შემდეგ კიდევ მკ წელს იცო-
ცხლა და ჩვეული ღირსებით ასრულებდა თავის
სამატიო სამსახურს. ნუთუ იგი პროფე-
სიონალი მკვლელის სიმტკიცით უძლებდა
ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს და მხოლო-
დად სამი ათეული წლის შემდეგ მოეძალა
სინდისის ქენჯნა?

მატერულ ლიტერატურაში, სამაოდ ბში-
რია ლიგენდებისა და თქმულებების სიუჟე-
ტებად გამოყენების შემთხვევები და მათი
თავსუფალი დამუშავების მაგალითები. სწო-
რედ ასეთია პუშკინის ტრაგედია და რიშკი-
კორსაკოვის ოპერა. მსგავსი მაგალითების
მოყვანა მრავალდ შეიძლება: პუშკინისავე
„ბორის გოდუნოვი“, პ. ჩეკოვსკის „რომანტი-
ული ამბავი“, დ. არაყიშვილის ოპერა „თქმუ-
ლება შოთა რუსთაველიზე“ და ა. შ. პუშკინს
ტრაგედიის ლიგენდარული საფუძვლის ის-
ტორიული რეალობა კი არ აინტერესებდა,
არამედ მისხა და მოცარტის ეპოქებს შორის
პარალელის გავლება. როგორც საბჭოთა ყუ-
რანლის ტრა. რასადინ წერს, პუშკინმა „თა-
ვისი ტრაგედიის გმირის ბედელ გაიზარა სა-
ლიერის შემყვიდრედ კი დანტის მოგვე-
ვლინა“. მაშასადამე, პუშკინმა თავისი გენი-
ალური ინტუიციით შეიგრძნო სალიერის, რო-
გორც არისტოკრატიული წრიდან გამოსული
ხელოვნის მძაღელ ტრაგედიულ შტრახებით
გამოყვების აუცილებლობა და მშაბიანო სი-
სამაგლის თვისებებით დახასიათების შეუხაბა-
შობა.

ბრალდებებს ბეთოვენისადმი ინტრიგების
მოწყობის შესახებ პროფ. ბელუა თვით ბე-
თოვენის ერთ-ერთი წერილით ახაბუთებს,
რომელშიც იგი კონცერტზე მომხმდარ ინიც-
იენტს, როცა მისი ფანტაზიის შესრულების
დროს ორკესტრი დაშორდა ფორტეპიანოს
(ფორტეპიანოს პარტის თვით ბეთოვენი
ასრულებდა). სალიერის ინტრიგებს აბრა-
ლებდა, მაგრამ კონცერტის დირიჟორის
განმარტებით, ეს არეულობა თვით ბეთოვე-
ნის ბრალი ყოფილა, რომელმაც არ დაიცვა
რეპეტაციაზე მუსიკოსებისათვის მიცემული

მითითება და მოულოდნელად შესრულების სხვა ვარიანტი აიჩრია. იმავე წერილში თვით ბეთშოვენი აღიარებს, მუსიკოსებმა ძალიან გამიბრაუნენო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სიმები სალიერის დანაშაულზე ბეთშოვენამდეც მიაღწევდა და, ბუნებრივია, გარკვეულ დღეს დაასვაშდა უოფლი მასწავლებელთან მის დამოკიდებულებას. შუბერტისადმი დახმარება?.. ისტორიაში ცნობილია, რომ არც დიდი გოეთე დახმარა მძიმე მღვდლმარებაში მყოფ ბეთშოვენსა და შუბერტს და მათი წერილები უპასუხოდ დატოვა... გლიუკის ხელნაწერთა მითვისების ბრალდება კი აშკარად არასწორი და გაზვიადებულია. ისტორიულად ცნობილია, რომ სალიერი გლიუკის, როგორც საოპერო მუსიკის დიდი რეფორმატორის მიმდევარი იყო და მისი დახმარებითაც სარგებლობდა. სწორედ გლიუკმა დაუთმო მას მისთვის გათვალისწინებული საოპერო ლიბრეტო, რომელზეც სალიერისმ შექმნა ოპერა „დანიადები“. პრემიერის წარმატების გარანტირების მიზნით, პარიზში, სადაც გლიუკი დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა, მისვე თანშობილი ოპერა აფიშირებული იყო, როგორც ორივე კომპოზიტორის ერთობლივი ნაწარმოები. რამოდენიმე სექტაქლის შემდეგ კი გლიუკმა საჩაროდ გამოაცხადა სალიერის სრული ავტორისეული უფლება. მსგავსი შემთხვევები მუსიკის ისტორიაში მრავლადაა: ახალგაზრდა ფ. ლისტის თავის საფორტეპიანო პიესებს ბეთშოვენს აწერდა, ფრანგმა კომპოზიტორმა მ. კაზადე-ზიუსმა თავისი სავოლიონო კონცერტი გარკვეულ დრომდე მოცარტისად გამოაცხადა და ა. შ.

რაც შეეხება მსოფლიოს მუსიკოსთა შეთქმულებას... განა ასევე იშვიათად არ სრულდება წარსულის მრავალი კომპოზიტორის ნაწარმოებები, როგორც არიან მაგალითად: ლესიუერი, პაიზიელი, გრისბანი, პაჩინი და სხვა მრავალი? ამის მიზეზი, ბუნებრივია, მათი ქმნილებების მხატვრულ ღირსებებს და დროის გამოცდის სიმკაცრეს უნდა მივაწეროთ და არა მუსიკოსთა შეთქმულებას. გარდა ამისა — ეს არარსებული „შეთქმულება“ უკვე დაირღვა: 1970 წელს ფურანლმა „იარაღოვრომა“ გამოაქვეყნა სალიერის მუსიკის გრამაჩანაწერები ჩვენს საუწყუნის საუკეთესო მუსიკოსთა შესრულებით.

მასონებთან მოცარტის ურთიერთობის შეხახებ უნდა აღინიშნოს შემდეგი: ლოკარტი და მისი შამა — ლეოპოლდი მასონთა ლევის წევრებად გახდნენ საკუთარი მსოფლმხედველობის საფუძველზე. ეს იყო ფარული რელიგიური საზოგადოება, რომელიც ქადაგებდა რა ბუშანურ, კაცთმოყვარულ იდეებს, უპარისპირდებოდა იმ დროს გაბატონებულ კათოლიკურ ეკლესიას. ამიტომ მასში იმდროინ-

დელი გერმანიის მოწინავე წარმომადგენლები (უშთავრესად მხატვრული ინტელექტუალური სფეროდან) ქრთიანდებოდნენ. მასონთა ორგანიზაციისთვის მოცარტმა შეიღი სასულიერო კანტატა შექმნა. უკანასკნელი მათგანი, „ქებათა ქება მეგობრობას“, თვით მოცარტის ღირიერობით შესრულდა 1791 წლის 15 ნოემბერს მასონთა საკრებულო დრბაზში. საკითხავია, რად უნდა მოეწაშლათ მასონებს მათივე ორგანიზაციის ეგზომ საამაყო წევრი? სალიერი კი მასონი არ იყო და, ბუნებრივია, მათი „ბრმა იარაღიც“ ვერ გახდებოდა.

დასაფიქრებელია ის გარემოება, რომ მუხებდავად მასონთა ბუშანურობისა, ისინი მტრულად იყვნენ განწყობილნი რევოლუციონერებისა და, საერთოდ, თავისუფლად მოაზროვნეთა მიმართ და თუ ისინი ტერორისა და მკვლელობის გზას დაადგებოდნენ, მაშინ უპირველესად ჭეშმარიტებს უნდა გასწორებოდნენ, რომელიც ასევე მათი წევრი იყო და რომლის ღაფისუფალი რევოლუციური აზროვნება ოტციალური წრეების აღშფოთებას იწვევდა.

და საბოლოოდ... — საერთოდ, მოწამლის თუ არა მოცარტი?.. ამასთან დაკავშირებით, ზედმეტი არ იქნება ორიოდ სიტყვით მისი მკურნალი ექიმების ვინაობის გარკვევა მათი კომპეტენტურობის თვალსაზრისით; ერთ-ერთი მათგანი — მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი თ. კლოსტერი, რომელიც ორ წელიწადს მეთვალყურეობდა კომპოზიტორს, იმ დროს უველზე გავრცელებული და ეფექტური ნელმოქმედი საწამლავის — სულემის შესახებ საციალური მეცნიერული შრომების ავტორი გახლდათ; მეორე, გ. ლიხტის ქალაქ ვენის მთავარი ექიმი იყო. მესამე ექიმი მ. სალაბა სათავეში უდგა ვენის სასამართლო მედიცინის კათედრას. გასაგებია, რომ ასეთ გამოცდილ საციალისტებს მოწამლის სიმტკიცისა და ამოცნაში შეცდომა არ მოუვდიდებოდა.

ქ. კელნის მედიცინის ისტორიის ინსტიტუტის პროფესორმა ვილჰელმ კატნერმა აღნიშნული ინსტიტუტის ერთ-ერთ სხდომაზე საქმოდ (საუფქვლიანი დასაბუთების შემდეგ თავისი შრჯავლწილიანი კვლევის „შედგენები ასე განაზოგადა: „ჩვეთვის ცნობილი სიმპტომები ოდნავაც არ იძლევიან იმის სახახს, რომ მოცარტის სიკვდილი სულემით ქრონიკულ მოწამლის შედეგად ჩავთვალოთ“. ეს დასკვნა პროფესორმა დერმატოლოგთა და ოქსიკოლოგთა (ან; სათანადო საციალისტთა) საინტერესო ექსპერიმენტით განამტკიცა: მოცარტის უკანასკნელ ხელნაწერებში არ შეინიშნება ის ტიპური ცვლილებები, რაც ეგზომ დამახასიათებელია სულემით მოწამლული ადამიანებისთვის, (როგორიცაა შავალითად: კალიგრაფიის შეცვლა, აზროვნების

დაქვეითება, ზედის კანკალი და სხვა. პროფესორ კანტარის დასკვნებს ეურდნოდა ზედსტურგის ზეით ნახენები სამეცნიერო სხვა, რომელშიც უფრო მოცარტის მოწამვლის ყველა ვერსია.

ამით საბოლოოდ დამტკიცდა ამ გავრცელებული ლეგენდის უსაფუძვლობა და დასაბამი მიეცა ა. სალიერის მორალურ რეაბილიტაციას, მაგრამ სენსაციურ სახელითა მოუვარულები კვლავ ცდილობენ ახალი აღმოჩენებით მოიპყრონ ყურადღება. ერთ-ერთ ასეთ ცდის წარმოადგენდა 1956 წელს გერმანიაში გამოცემული სამი ექიმის: ა. ღალაზის, გ. დუდას და დ. კერნერის წიგნი სათაურით: „გ. ა. მოცარტი. მისი სიკვდილის დოკუმენტაცია“. ავტორები ცდილობენ კომპოზიტორის ნაადრევად აღსასრული მისივე ზედის განწირულობით განაწირობონ, რაღ თურმე უბრალო მათემატიკური ანალიზითაც ნათელი ხდება. ისინი საბედისწერო მნიშვნელობას ანიჭებენ მოცარტის ბიოგრაფიაში თავმოყრილ თარიღებს, რომლებიც შეიცავენ ციფრს — 8, ან დაჭამებით გვაძლევენ მის შემცველ რიცხვებს. საქმე იმაშია, რომ ეს ციფრი მერკურის, ანუ სულემას სიმბოლოა...

დავიწყეთ იმით, რომ მოცარტი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა მე-18 საუკუნეში. დაიბადა იგი მერკურის სახელობის წინააღმდეგ, ანუ მზის კალენდრის 28-ე დღეს, სადაშოს 8 საათზე. თურმე მზის დაბრუნებაც იმ დღეს მაინც და მაინც 8 გრადუსს შეადგენდა... 18 წლისა იყო კონსტანცია ვებერი რომელიც მოცარტს შეუყვარდა. მათ იქორწინეს 1782 წელს, როდესაც მოცარტი 26-სა იყო, ამასთან იგი კონსტანციაზე უფროსი იყო... 8 წლით. „ო, ღმერთო, 8 წლის განმავლობაში გვიერთებდა ჩვენ ამ ქვეყნად ყველაზე ძლიერი კავშირი“ — წერდა თავის დღიურში კონსტანცია.

წიგნის ავტორთა აზრით, მეტად საინტერესოა მისი უკანასკნელი ოპერის — „ქაღალსური ფლიტის“ მათემატიკური ანალიზი: შეკვეთა ოპერაზე მან 1791 წლის მარტის 8 რიცხვში მიიღო, სოლო დამთავრა 28 სექტემბერს. ოპერაში 18 ქორეოგრაფიული სურათი, რომელიც ეტყობა პერსონაჟი 18-ჯერ გამოდის სცენაზე. საორკესტრო პარტიტურაში ჩასაბერსაყრავთა ამდენივე პარტიას დაითვლიეს. ოპერის პირველი ლიბრეტოს უფრო მერკურის 8 აღდგომილი სახე ყოფილა გამოკვეთილი...

ავტორები გაკვირვებას გამოთქვამენ: ნუთუ მოცარტს არ აზოვებდა მისი პატარაობის ერთ-ერთ სურათზე მიყრილი მომეროზის მიწში მერკურისაღმდეგ. ან გრძნობდა თუ არა იგი აღსასრულის მოახლოებას, როცა თავისი უკანასკნელი ნაწარმოების „მასონური კანტატის“ ხელნაწერს მე-18 გვერდზე ამთავრებდა. საოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ კან-

ტატის შესრულებას იგი 1791 წლის იანვარში ბერს ღირებურობდა და ზუსტად 18 დღის შემდეგ კი გარდაიცვალა.

ინტერესოა კიდევ რამე-ოდენივე ლეგენდის განხილვა. ვის არ სმენია მოცარტის ლტერალების გულისამაჩუქებელი, ტრაგიკული ამბები, რაც მრავალ ლიტერატურულ ნაწარმოებშიც აისახა. აი, რამდენიმე მათგანი: „საშინლად ცუდი ამინდის გამო ბევრმა ვერ შეძლო გაყოლოდა მოცარტის ცხედარს სასაფლაოში... მხოლოდ რამოდენიმე მეგობარი ავიღებდა სამგლოვიარო ფურგანს, მაგრამ თოვლნარევმა წვიმამ და ძლიერმა ქარიშხალმა ისინიც აიძულა უკან დაბრუნებულიყვნენ. ასე რომ, ნათესავებისა და მეგობართაგან არავინ დასწრება კუბოს საფლავს ჩაუვებას“. (დ. შულერი, „მოცარტს რომ დღიური ეწარმოებინა“, ბუდაპეშტი, 1962 წ.).

„კონსტანცია იმ პერიოდში თვით მძიმედ იყო ავად და ვერ შეძლო ლოცნიდან ადგომა. მისივე შემდგომი განმარტებით, იგი მეგობრის სახლში გადაიყვანეს. დარღისა და შიშისაგან აღორაქებული დაჰყვა ვან სვიტენის (ოქაბის მეგობრის) რჩევას უკანასკნელი თანრიგით დაკრძალვად. შემდგომი, როცა კონსტანცია ქმრის დაკრძალვის ადგილის მონახვას შეეცადა, ვერ შეძლო, რადგან ღატაკთა სამომო საფლავები დაუსრულებივ იყებოდა... დარაჯი, რომელმაც მოცარტი დასაფლავა, თვითონაც მალე მომკვდარიყო. მის გარდა კი არავის შეეძლო დაკრძალვის ადგილის ჩვენება“ (ე. ჩორნაია—„მოცარტი“ 1961 წ.).

საწინააღმდეგოდ ამტკიცებდნენ მკვლევართა მიერ ბოლო წლებში მონახული ისტორიული დოკუმენტები, ასეთია, მაგალითად: მოცარტის ქონების აღწერის აქტი, რომელსაც თვით კონსტანცია აწერს ხელს და რომელიც მისი თანდასწრებით დაიწერა მოცარტის დაკრძალვის მეორე დღეს, ანუ 7 დეკემბერს...

თვით კონსტანციას მიერ იმპერატორთან შეტანილი თხოვნა პენსიის დანიშვნის თაობაზე, მარჩინალის დაკარგვის გამო, დათარიღებული 11 დეკემბრით და საჭირო ცნობების თანდართვით...

მეტეოროლოგიისა და გეოდინამიკის ვენის ცენტრალური სამმართველოს არქივში აღმოჩენილი ჩანაწერი, რომელთაც ირკვევა, რომ 1991 წლის 8 დეკემბერს, ანუ მოცარტის დაკრძალვის დღეს— „ვენაში იყო უნაღვეო ამინდი, სამი გრადუსი სითბო (რეომომრით), სუსტი ქარი და მცირე ნისლი“.

ყველა ეს დოკუმენტი ვენის ერთ-ერთ ურნალში პირველად გამოაქვეყნა ამერიკელმა მუსიკათმცოდნე ნ. სლონიმსკიმ.

კონსტანცია ვებერის უმცროსი დის — სოფის მოგონებებიდან ირკვევა, რომ სახლთან,

სადაც მოცარტი ეხვეწა, აუარებელ ხალხს მო-
ეყარა თავი და თითქმის ყველა სმამალა გა-
მოთქვამდა მწუხარებას. იგივეს ამტკიცებს ექ-
იმ გულდენერის ჩანაწერები თავუანისმცემელ-
თა სიმრავლის შესახებ. ასე რომ, დიდი კომ-
პოზიტორის დაკრძალვა საყოველთაო პატ-
რიისციზმითა და სახალხო გლოვის ვითარება-
ში ჩატარებულა. მაგრამ თუ ეს ასე იყო, რა-
ტომ არავინ გაშუვა მის ცხედარს სასაფლაო-
მდე?

ამასთან დაკავშირებით ისევ ბოლო წლებში
დასავლეთის ეურნალ-გაზეთებში გამოქვეყ-
ნებული მასალები უნდა მოგვწოდოს, რი-
თაც ირკვევა, რომ იშხანად შავი ჭირისა და
ყვავილის ეპიდემიის გავრცელების გამო ვენ-
ის იმპერატორის სპეციალური დეკრეტებით
შემოდებული იქნა დაკრძალვის მკაცრი სანი-
ტარული წესები: მიცვალებულთან გამოთხო-
ვება ხდებოდა რომელიმე ეკლესიაში, ხოლო
ღამის თორმეტი საათის შემდეგ სახელმწიფო
მონაწილეს მას შინაურების გარეშე კრძალვ-
დნენ. სასაფლაოზე შესვლაც არ შეიძლებოდა.
მოცარტის ცხედარს გამოსათხოვარი პანაშვი-
ლი გაუმართეს წმ. სტეფანეს ტაძარში და, წე-
ლის მიხედვით, დაკრძალეს ღამის პირველ სა-
ათზე, მოწმეთა გარეშე. როგორც წმ. სტეფა-
ნეს ტაძრის არქივში დაცული მასალებიდან
ირკვევა, მოცარტი მესამე თანრიგით დაიკ-
რძალა (ე. ი. სხვა ორთან ერთად და არა ლა-
ტკეთა საერთო ორმოში), რაც იმდროინდელი
ვენის საშუალო შეძლების მოქალაქეთათვის
ტიპური ყოფილა. მაგრამ ტაძრის სარკივო
ჩანაწერებში დაკრძალვის ადგილის მითითება
არ ხდებოდა. მკვლევარებმა მიაკვლიეს ბეთ-
შოვენის ერთ-ერთი მასწავლებლის, ე. ალბ-
რეხტსბერგერის ჩანაწერებს, რომლებშიც იგი
აღნიშნავს, რომ მეუღლესთან ერთად რამდენ-
იმეტიერ სწევითა „საუყვარელი მუსიკოსის“ მო-
ცარტის საფლავს წმ. მარკოზის სასაფლაოზე“
(რა თქმა უნდა, აკრძალვის მოხსნის შემდეგ).
ასე რომ მოცარტის საფლავი გარკვეულ პე-
რიოდში თანამედროვეთათვის ცნობილი ყო-
ფილა.

მაშ, რატომ დაიკრძა კაცობრიობის ერთ-
ერთი წმიდა ადგილი დედამიწაზე? ან ვინ
შეთხზა ზღაპარი ცული ამინდისა და მოხუცი
მესაფლავის შესახებ?

1828 წელს ვენაში გამოცა პირველი მონო-
გრაფია კომპოზიტორზე, რომლის ავტორები
იყვნენ კონსტანცა და მისი მეორე ქმარი გეორგ
ბონინი; თუმცა მისი გარდაცვალების შემდეგ
კონსტანცას წიგნის დამთავრებაში დოქტორი ი.
ფოიერშტეინი დაეხმარა, წიგნში მოყვანილი ფა-
ქტების მთავარი კომენტატორი კონსტანცა იყო.
ცარდა ამისა, იგი მასალებს აწვდიდა მოცარტის
ცხოვრებითა და შემოქმედებით დაინტერესე-
ბულ ყველა მკვლევარსა და ეურნალისტს. ამა-

ში თითქოსდა საეჭვო არაფერი არ უნდა ვთქვათ
ფილიპო, მაგრამ...

1798 წელს ვენის პრესაში პირველად გამო-
თქვა ზოგადი საყვედური მოცარტის ქვრივისა-
დმი, რომ მან ნაკლები ყურადღება გამოიჩინა
მისი გენიალური მეუღლის მიმართ... 1808
წელს ერთ-ერთ გაზეთში ბიოგრაფი გ. გიზინ-
გერი უკვე აშკარად ცინიკური ტონით აღნიშნა-
ვდა, რომ როდესაც კონსტანცა სასაფლაოზე მი-
ვიდა, მართლაც ვერ ნახა ძველი მესაფლავე...
რადგან ეს მოხდა მოცარტის დაკრძალვიდან 16
წლის შემდეგ, გიზინგერის კატეგორიული მო-
თხოვნის შედეგად.

მოცარტის გარდაცვალების 50-ე წლისთავ-
თან დაკავშირებული ღონისძიებების დროს
მკვლევარებმა ოფიციალური, წერილობითი შე-
კითხვებით მიმართეს კონსტანცას, რომლის პა-
სუხებშიც ჩვენთვის უცნობია, მაგრამ მასზე წარ-
მოდგენა შეგვიძლია ვიკონიოთ ვენაში 1881
წელს გამოქვეყნებული ჰ. კლოდერის სტატიის
მიხედვით, რომელშიც ნათქვამია: „მისი პასუხი
ფაქტების მიჭმალვის, ჩაჩუმების, შეშფოთები-
თა და სიცრუით საკუთარი თავის შემოხების...
შედეგს წარმოადგენს“.

ასე თანდათან მტკიცდებოდა ქვრივის მიმართ
კრიტიკული მიდგომის პოზიციები. იმავე წლებ-
ში ლაიპციგში გამოქვეყნდა წიგნი მკვლევარი
ა. შურიგი უკვე გადამტრია წერდა: კონსტანცა
„არც ერთხელ არ მისულა მეუღლის საფლავზე
თავის დასაბრუნებლად. ასე რომ, ის და მხოლოდ
ესაა დამანაშავე მოცარტის სამარის დაკრძავა
და განადგურებაში“. ე. ი. კომპოზიციის საბო-
ლოდ გაანადგურა კი „კონსტანცას არც ერთი
სიტყვა არაა სარწმუნო“.

კონსტანცამ, როგორც ბიოგრაფმა, ყველა აღ-
ნიშნული ლეგენდა საკუთარი რეპუტაციის გა-
მოსწორების მიზნით შეთხზა. ამავე საბაბით
განანდგურა მან მოცარტისა და მისი მამის მი-
მოწერის უძვირფასესი მასალა, რაც, მისივე
განმარტებით, მასონებთან მათი კავშირისა (რა-
მდენადაც მასონთა ორდენი ავსტრიაში ოფიცია-
ლურად აკრძალული იყო) და წერილებში მო-
ცარტის მიერ გახედილად გამოთქმული თეო-
სოფიად იარების დაფარვის მიზნით ჩაიდნა.
მოცარტის ბიოგრაფიდან ცნობილია, რომ იგი
მასონთა წევრი გახდა 1784 წელს, კონსტანცამ
კი განანდგურა 1781 წლით დათარიღებული
წერილები. ეს ის დროა, როცა კონსტანცას სა-
ბლში გადავიდა საცხოვრებლად; სხვა წერილე-
ბიდან, რომლებიც კონსტანცას განაჩენს გადაუ-
არა, ცნობილი ხდება, რომ განადგურების მიზე-
ზი უნდა ყოფილიყო მოცარტის მამის მიერ გა-
მოთქმული საყვედურები კონსტანცასა და მისი
ოჯახის მიმართ. ამასვე ამტკიცებს მოცარტის
დის მარიაანს სიტყვები: „ჩემი ძმა დაქორწინ-
და სრულწლოსდ შეუფერებელი ქალზე მამის სურ-
ვილის საწინააღმდეგოდ. სწორედ აქედანაა ოჯა-

ხური საქმეების არეულობა როგორც მის სი-
ცოცხლეში, ისე გარდაცვალების შემდეგაც“.

არადა... როგორი სინაზითა და აღერხითაა
განმსჯელებული მოცარტის უცვლელი წერილი „სა-
ყვარელი შეუღლისადმი“, როგორ შერწყმულ-
ბას იჩენდა იგი მისდამი...

რა იყო მოცარტის ნადრევი დაღუპვის პე-
შვარითი მიზეზი? ისევ მცირე ისტორიული ექ-
სკურსი. პატარა მოცარტის ტრიუმფულ წარმა-
ტებებს, რომელიც მან მთელი ევროპა მოაქა-
დოდა, ერთი შეხედვით მხოლოდ საყოველთაო
პოპულარობა, მოჩაღური კმაყოფილება და, რაც
განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო მისი მამი-
სათვის, მადერაილური უზრუნველყოფა მოქო-
ნდა და თითქოს არავითარი ჩრდილოვანი მზა-
რები არ გააჩნდა... მარტინა, თუ გავხსენებთ
ლეოპოლდ მოცარტის წერილებში არაერთგზის
გამოუთქმელ აზრს, რომ „უცვლელი საკონცერტო
მოგზაურობის მთავარი მიზანი იყო... ფულის
მიღება“, წათელი გახდება, თუ რა დიდი მონ-
ღომებით ეცადებოდა მამა მისი „ჭადოსნური
ბავშვის“ კონცერტებით მაქსიმალურად დატ-
ვირთვის საქმეს. დაუსრულებელი მოგზაურო-
ბანი ძველი დანაშაულები კარტებით საკმაოდ
ცუდ ჯიშზე ნებისმიერ ამინდში, დამისთევა
ცაჲ, კეთილმოწყობილ სასტუმროებში, სიტყ-
მაცრი, დამქანცვლი რეპერტორი და კონ-
ცერტები... და, რაც მთავარია, კვებისა და დას-
ვენების რეჟიმის მუდმივი დარღვევა...

შედეგად: ისედაც ფიზიკურად სუსტი ბავშ-
ვის მუდმივი გადაღლილობა და ხშირი ავადმ-
ყოფობა, რაც სახსრების ტიფილითა და მალაღი
ტემპერატურით გამოიხატებოდა.

მოწიფულობის წლებშიც მუდმივად დაძაბუ-
ლი საშემსრულებლო და შემოქმედებითი მო-
ღვაწეობა (იგი ზომ გასაოცრად ბევრს თხზავ-
და), ბრძოლა არსებობისათვის და მოშურნეთა
ინტრიგები, ძნელად ასატანი კონფლიქტები —
შედეგად კი ისევ ხშირი ავადმყოფობა იცავდა
სიმპტომებით.

ავადმყოფობის შესახებ, რომელმაც დიდი
კომპოზიტორი იმსხვერპლა, შემორჩენილია მი-
სი მკურნალი ექიმების სამედიცინო დასკვნა:
„მოცარტი 1791 წლის შემოდგომაზე დაავადდა
რევმატული ანთებითი ციციტებლებით, რაც უკ-
ველ კარგა ხანია მწვინვარებს ვედაში და რამაც
უკვე ბევრს მოუღო ბოლო. ავადმყოფობა ჩვე-
ულებრივი სიმპტომებით მომდინარეობდა ყოვე-
ლგვარი ჭაღარების გარეშე, რომლის საბოლოო
შედეგად იყო ტვინის ანთება, რითაც იგი გარ-
დაიცვალა. ცხედრის შემოწმების შედეგად აღ-
ნიშნული ავადმყოფობისათვის უჩვეულო რი-
მე ნიშნები არ აღმოჩნდა“.

შეტისმეტად დაძაბუნებულმა, შრომითა და
ბრძოლით გადაღლილმა ორგანიზმმა ვერ გაუძ-
ლო ავადმყოფობის მოძალეხას. მაგრამ, მოცა-
რტის ცნობილი მეკლავარის, საბჭოთა მუსიკალ-

მეცოდნის — ბ. შტეინჰარცის სიტყვებით რომ
ვთქვათ: „რა სერიოზულიც არ უნდა ყოფი-
ლიყო მისი დაავადება... შესაძლოა აღსასრული
ასე ადრე არ დაემდგარიყო, კომპოზიტორის
ცხოვრება რომ სხვაგვარად წარმართულიყო“.

„სამთარში ხშირად არ ჰქონდათ შენა და
რომ გამთბარყვენ... მოცარტი ცეკვავდა კონს-
ტანცასთან ერთად“ (ე. ერიო). „ღმერთო, ისეთ
მდგომარეობაში ვიმყოფები, რომ მტრსაც არ
ვუხსრვებ... თუ შეგძლიათ, კიდევ მასხებეთ
ნოი ფორმინი?“ (მოცარტის წერილი მეგობრი-
სადმი).

ასე ცხოვრობდა ბელოვანი-პატრიოტი, რომე-
ლიც „ლოცულობდა, რომ თავისი წარმატებე-
ბით პატივი მიეცო მთელი გერმანელი ერისათ-
ვის“. იმპერატორის ხაზინაში კი, წერდა ე. ერიო,
არ მოინახა სახსრები, რათა ოდნე შესაფერი
გასამარჯელო მაინც დაენიშნათ მოცარტისათვის.
მაშინ, როცა სასულიერო და სხვა მისთანები
(ე. ი. უცხოელები) ოქროთი და ყოველი სიკე-
თით იყვნენ აღვსილინი“. „თუ რომელიმე ერს
შეუძლია იამაყოს თავისი დიდი თანამედრო-
ვით... გერმანისწინებულნი... და ოლიციალური ვე-
ნა მოადგენს“. — წერდა ვენის „მუსიკალური გა-
ზეთი“...

სამწუხაროდ, იმპერატორის დეკრეტებით
„ერის სიამაყეს“ ცალკე საფლავის გაოყუფაც
არ ეკუთვნოდა, ეს თურმე „მხოლოდ განსკუ-
თრებით დამსახურებული პირიყვენებისათვის“
იყო გათვალისწინებული... და ოლიციალური ვე-
ნა თვითმკაცრული დიდებულთა ბრწყინვალე
კრებულებით ასე უღირსად გამოეთხოვა ავსტრიის
უღიღეს მოქალაქეს...

გრძნობდა რა საკუთარი ღირსებებს, მოცარტი
არსოდეს არ იბრბდა ქედს. მან პირველმა კომ-
პოზიტორთა შორის დაძგმო სასახლის კარის
მუსიკოსის დამამცირებელი თანამდებობა და
დამოუკიდებელი შემოქმედების თავისუფლება
მოიპოვა. „გუული აკეთილშობილებს ადამიანს.
თუმცა მე გრამიც არა ვარ, მაგრამ პატივი ჩემ-
ში უფრო მეტია... მთელი სამყარო ამტკიცებს,
რომ ჩემი ხამალაღი გამოთქმებითა და კრტი-
კული შენიშვნებით ბევრი მტერი გავიჩინე. მაგ-
რამ რაა ეს სამყარო!“ (წერილი მამისადმი)... და
მოცარტი ბრძოლას უცხადებს ამ სამყაროს,
რომელიც, თავის მხრივ, არ რჩება ვალში. წლე-
ბის მანძილზე გრკვევებოდა მის სულში სოცია-
ლური ანტაგონიზმის შხამი... ალბათ ამიტომ
უთქვამს ვენის პარკში სეირნობის დროს — რა
თქმა უნდა, მომწამლესო.

„მაღლიწო წეცარო სიმაღლეს — ეს მშვენიე-
რი და ამაღლებულია... ამბობდა კომპოზიტო-
რი — მაგრამ ამ საყვარელი მიწაზეც შეუდა-
რებლად წარმტაცია ცხოვრება. ამიტომ მო-
გვეცით ნება დავრჩეთ ადამიანებად“.

... და „საყვარელი მიწა“ დღემდე სათუთად
ინახავს მის საიდუმლოს...

ალექსანდრე სამსონია

შეხვედრითი თავით შინა ითავად

ორტაშიმინი მოთხრობა

პირველი ტომი

გათენდა, თუმცა სინათლეს მაინც ბნელი ახლდა.

მზე ამოვიდა, მაგრამ ჩხარაგაუღელ მოქალაქეთს უმრავლესობისათვის იგი უკვე ჩასვენებული იყო.

არა, ქალაქის ტიპის დასახლებად წოდებულ ჩხარაგაულს, სტიქიური უბედურება არ დასტეხია თავზე, არც ხანძარი გასჩენია და არც მდინარე ჩხომორზე გადამდგარი ახალაშენებული რესტორანი „აღდასტური“ წაუღია წყალს.

უარესი მოხდა: საფეხბურთო ჩემპიონატის მეორე ლიგაში სიმწრით გადაყვანილმა ჩხარაგაულმა ერთადერთმა გუნდმა „სიხარულმა“ საკუთარ მოედანზე პრინციპული მატჩი წააგო გორდელაურის რაიონის „მეცეტრუსესთან“ და გათამაშების ცხრილში უკანასკნელ ადგილზე გადაინაცვლა.

წლიდანელი უკანასკნელი ადგილი კი, როგორც კარგად მოგეხსენებათ, გაიხად მესამე ლიგაში დაბრუნებას ნიშნავდა. ასეთ პერსპექტივას, სამარცხვინო დასასრულის გარდა, სხვა მეტად საფაღალო შედეგები უნდა მოჰყოლოდა. რაც მთავარია, ჩხარაგაულის მშრომელ მოსახლეობას გუნება-განწყობილება მარტის ამინდით გაუფუჭდებოდა და საახალწლოდ ნათქვამი პირობის შესრულებაც საფრთხეში აღმოჩნდებოდა.

სიტუაციის გატებას, თავის გატება სჯობიაო, გვასწავლის ქართული ანდაზა. ჩხარაგაულელთა სიტყვა კი სამხედრო საიდუმლოებას არ წარმოადგენდა და ქალაქის ცენტრში დიდი ასობით იყო გამოკრული:

მოკერძეთ 10 ათას ტონა ჩაის!
დავაშადებთ 1000 ტონა ციტრუსს!
გადავალთ პირველ ლიგაში!
ჩაისა და ციტრუსის თაობაზე ვერაფერს მოგახსენებთ, მაგრამ „სიხარულს“ ფეხბურთი-

ლების უღიმელო თამაშში პირველ ლიგაში გადასვლა კი არა, მეორეში დარჩენაც სანატრელი გახდა და კოლექტივი ფინანსური კრახის წინაშე დააყენა. მესამე, ანუ „მე“ კლასის რეალური კანდიდატის აბონემენტებს ცალკეულ ღარიბ ორგანიზაციებზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, მდიდარი მეცენატებიც აღარ გაასაღებდნენ და გუნდს სრული გაკოტრება მოელოდა, რის შედეგადაც არათუ მოთამაშეების, არამედ მსაჯების ფულსაც არავინ გაიმეტებდა.

ეს წინადადება რომ დაეწერე, თვალწინ რედაქტორის მოღუშული სახე წარმოიმდგა და მისი სამართლიანი საუკუდურობე გავიგონე: ფეხბურთის მსაჯს თავისი გაპირებაც ეყოფა და ტყუილად ცილს რატომ სწამებ, მას ზომი ჯამაგირს არავინ უბდის, საზოგადოებრივ საწყისებზე მუშაობს,

ახლა, მე რომ კანთი დავიწყო, მსაჯს არც სასტუმროსა და არც მწვერების ფულს უბდის ვინმე-მეთქი, რედაქტორს ძვირფას დროსაც წავართმევ და ინტერვიუც მოვიწოდებო. ამიტომ, ერთ რამეში თავიდანვე შევთანხმდეთ: კარგი მსაჯები კარგი მწერლებივით ცოტანი არიან. უმრავლესობის მაგალითზე მე მხოლოდ ცუდი მსაჯების ამბავს მოგიყვებით, თუმცა იმ საბედისწერო, დღეს „სიხარულს“ ფეხბურთელებს არბიტრისთვის ოდნავ რომ მაინც ზელი შეეწყუთ, არც საკუთარ მოედანზე დამარცხდებოდნენ მშრალი ანგარიშით და არც გაზეთ „ჩხარაგაულის ზმის“ რისხვას დაიმსახურებდნენ.

შემოადინებულ ორგანოში, დიდი გაწეობისათვისაც შეხაშური ოპერატულობით დაიბეჭდა ერთი ამოხვეწილი დაწერილი კრიტიკული სტატია „სიხარულმა მწუხარება მოგვტანა“, რომელსაც, მცირედი შემოკლებით, ვთავაზობთ დანტერქებულ შეთხვედრებს:
„სასწაულები ქვეყნად არ ზდება, როგორც

მდინარე ჩხომორში ვერ შემოვა უცხოელი ტურისტებით დატვირთული საოკეანო დანერგები (ვიტომ, საზღვაო შემოვლიდა... ავტ.) და ჩხარაგაული პორტო-ფრანკო ვერ გახდება, ახევე „სიხარული“ ამ წლის იქით ვიღარ დააკანონებს მეორე ლიგის კარზე, რომლის გაღებას თითოეული ჩვენთაგანის აურაცხელი ენერგია და შრომითი დანაშაულები დასჭირდა. არა, ყოველივე ამის დაფიქრება არ შეიძლება, როგორც არ უნდა დავიფიქსოთ ის ისტორიული ფაქტი, რომ ჩვენი პატარა, მაგრამ ლამაზი ქალაქი იმ სტადიონის ირგვლივ გაშენდა, რომელსაც ხალხი დღეს სიყვარულით „ჩხარაგაულის ლუწიკებს“ ეძახის.

გუშინ გორდელაურის „მეცატრუსემ“ მშრალი ანგარიშით 2:0 დაამარცხა ჩვენი დაჩაჩნაეხული გუნდი, თანაც მოგვიგო საკუთარ მოედანზე, საკუთარი კედლებისა და საკუთარი მხაჩის დახმარების მიუხედავად (ნუ შეგვეჩინება, სიმართლეს თვლი გავუსწოროთ).

წმკება და მოკება ბიძაშვილებია, დაუმარცხებელი ფეხბურთში კი არა, ომში არავინ დარჩენილა. თვით ბრაზილიამაც დაკარგა ჩემპიონატი, მაგრამ ჩხარაგაულის „სიხარულს“ საკუთარი თავის გარდა, დასაკარგავი აღარაფერი დარჩენია.

რუსული ანდაზაა, გალახული კაცი მუშტებს არ იქნევს, მაგრამ ფეხბურთელებთან ერთად, ცხელ გულზე, ერთი მაგარი მუშტი გუნდის მთავარ მწვრთნელს გიდეონ ფოთოლაძესაც მოუხდებოდა.

საინტერესოა, რას ფიქრობდნენ ჩვენი რაიონული სპორტის მესვეურები, როდესაც „სიხარულს“ მწვრთნელად არაკომპეტენტურ გიდეონ ფოთოლაძეს ნიშნავდნენ? მაგ კაცს რომ მწვრთნელობა შესძლებოდა, გორდელაურის „მეცატრუსიდან“ არავინ გამოუშვებდა. ვინ იცის, იქნებ საიდუმლო აგენტივით საგანგებო დავალებით გამოუშვეს და, ზოგიერთი დოკლამპა ვაიხილმძღვანელების წყალობით, „სიხარული“ უფსკრულის პირამდე მიაყვანინეს.

და მაინც, სანამ გუნდი ამ უფსკრულში არ გადაჩხილა, რადიკალური ზომების მიღებაა საჭირო. ყველაფერი უნდა გავაყეთოთ იმიტომ, რომ „სიხარულმა“ ძველებურად მხოლოდ სიხარული მოგვითანოს და არა მწვრთნეობა.

სისხლითა და ცრემლებით დაწერილი ამ სტადიონის ავტორი გაზეთის სპორტული განყოფილების გამგე გენო ქავთარაძე იყო, მაგრამ ხელს აწერდნენ მოწინავე მეთაიები და მეცატრუსეები. ერთი სიტყვით საზოგადოებრივმა აზრმა მეტად მკაცრი განაჩენი გამოუტანა „სიხარულსა“ და მის ბელმძღვანელობას. რასაკვირველია, ჩხარაგაულის „ლუწი-

კებს“ გადასახნავად არავინ გაიმეტებდა, მაგრამ მწვრთნელის თავზე რომ საფეხრო ღრუბლები ჩამოწვა, დიდი მსხვედრა არ იყო საჭირო. სანამ მუხი გაუარდებოდა და გიდეონ ფოთოლაძეს ახალგაზრდონებზე უფრო ღანჯრებს ჩაუღერებდა, გაქცევის გარდა, საშველი არხად ჩანდა.

გიდეონი, შეხედულება რომ ჰქონდა, იმაზე უფრო ჰქონდა აღმოჩნდა. გაზეთში სტადიონის დაბეჭდვის კი არ დაუცადა, სტადიონიდან სახლში, საერთოდ, აღარ დაბრუნებულა, ნაკლები დატვირთულ მანქანას შეება და გაურკვეველი მიმართულებით გაიპარა. მხოლოდ დიდი ხნის შემდეგ გამოიკცა, რომ სვანეთში გადახვეწილიყო. უშუალოდ ცოლის მხრიდან შორეული ნათესავი ჰყავდა და მის კოშკში იმალებოდა თარაშ ემხვარივით.

ამ მოკლე ისტორიული ექსკურსიის შემდეგ, გიდეონ ფოთოლაძეს თავისი გასაჭირი ვაჟმაროთ და სანამ იგი უშის ძირში მოისხმულ მტრებს ემალება, ისევ ჩხარაგაულის ახლებს დავუბრუნდეთ. მკითხველმა, ახე თუ იხე, აღბათ წარმოიდგინა „სიხარულის“ ქომაგთა გულში დანთებული ხანძარი, მაგრამ ისიც კარგად მოგახსენებთ, ციცილი ერთბაშად არ იხთება და არც ვულკანი ამოაფრქვევს ერთბაშად ლავას გავარცარებული კრატერიდან. ჭირ ყრუ ბიჭები იწყება, შემდეგ კვამლი აისვება და ციცილწაივებულ მწვრთნელს ყვავებივით შავი ღრუბლები დაესება.

და მანამდე, სანამ ვულკანის ქოქონეთური ხაზიდან გავარცარებული ლავა არ წამოსულა, ანუ ფეხბურთის ენაზე, გულშემატკივართა მოთმინების ფიალა არ ავსებულა, თქვენ თანხმობით, ძვირფასო მკითხველებო, მოვლენების მსვლელობა რამდენიმე დღით უკან დაწვით და ტრაგედიისაკენ მომავალი ეკლიანი გზა თქვენთან ერთად კიდევ ერთხელ გავიაროთ, რამეთუ „სიხარულის“ დაცემას თავისი სერიოზული მიზეზები ჰქონდა და ჩხარაგაულელ გულშემატკივართა საუკეთესო ნაწილი ამ უბედურებას კარგა ხნით ადრე წინასწარმეტყველებდა.

იცით თქვენ, სად იკრებოდნენ ჩხარაგაულელი ფეხბურთის მოყვარულები? თამაშს დღეს, რასაკვირველია, სტადიონზე, მაგრამ დანახრენ დროს „სიხარულთან“ დაკავშირებულ საქმიებს, ბრაზილიელი კოლეგების მსგავსად, იმ საყავეში არჩევდნენ, რომელსაც მეტად კოლორიტული სახელი „ამაზონი“ ერქვა.

შეხვედრის წუთებში სწორედ ამ საყავეში ატარებდნენ ფეხბურთისთვის გაკეთებულ დროს ჩვენი შესანაწავი მოთხრობის მთავარი

გმირები. და მანამდე, სანამ ტრაგიკული ბ. ტალიები დაიწყებოდნენ, თითოეულ მათგანს უფრადლებით მოვსენინოთ.

— ეს ერთი კვირაა, წედზედ ცუდი ფინჯანი მაქვს, — სინანულით გაქანია ჭალარაშე-პარული თავი მოცუკვავთა ანსამზელ „ბუქნის“ უფილმა სოლისტმა, ამჟამად ვერთი: ნება „სილახრეის“ სექსის მწარმოებელმა გიგი ზარანდიამ.

— აბა, აბა! — კერძო დაუკრა „სურსათკმ-ბინატის“ მთავარმა ტექნოლოგმა ალაღინ ართმელაძემ და კუპრით ცხელი ყავა ხელ-მოუთქმელად ისე გადახუბა, როგორც ვერტ-რანი ლოთები ახ გრამ „სტალინის“ გადაქ-რავენ ზოლზე.

— რა აბა, აბა? — ვერ მიხვდა ზარანდია, რომელიც გუნებაში პატარას კიდევაც ამა-ყრბდა, რომ პოპულარული ლიტერატურული პერსონაჟის გვარი ჰქონდა.

— ის აბა, რომ მეც, ეს ერთი კვირაა, ცუ-დი ფინჯანის გარდა, ცუდი სიწმრებიც მაქვს. — წამებული კაცის იერით მიუგო ალაღინმა,

— მაინც რა ასეთ სიწმრებს ნახულობ? — ჩაიქრჩილა ტრანვიტო გამზდარმა, მაგრამ კალმებით ენერგიულმა ფოსტის მუშაკმა მექი ჩიხივიშვილმა.

— გიტყვი ამ წუთში, — ალაღინ ართმელა-ძეს წყენა არც შეუმჩნევია, — ვითომ, მსაჯი უფელ თამაშზე ჩვენს კარში ორ-ორ პენალტს ნიშნავს და შეხვედრას ორით ნოლზე ვაგებთ.

ეს სიტყვები როგორც კი მოისმინა, საავა-როს სამხარულის მუშაკმა კოკი ჭორიძემ შეე-ბოთ ამოიხუნთქა.

— ძალიანაც კარგი სიწმარი გინახავს, ძილ-ში ორით ნოლზე წყდება ცხადში იმავე ანგა-რიშით მოგებას ნიშნავს, დავრჩენილვართ მე-ორე ლიგაში და ისაა!

რა დასამალია და, სიწმარი, მარჩიელობა და სხვა ამნარი ცრუ რწმენები კოკი ჭორიძეს სა-ფუძვლიანად სჭეროდა, რაც მის არასაფუძ-ვლიან ათეისტურ აღზრდაზე მეტყველებდა. ამ ნაკლის მიუხედავად, კოკი ძალზე მორიდ-ბული და გულთბილი კაცი იყო, არც თვალში უფრადებოდა ვინმეს და არც ხახში, საავა-რის თავისთვის პატრონად და ჩხარაგაულის „სიხარული“ ოქაზზე ნაქლებად არ უყვარდა.

კოკი ჭორიძის შემდეგ, საუბარში ციკვის მასწავლებელი, მურმან ფილია ჩაერთო, მაგრამ სანამ ჩაერთებოდა, გიგი ზარანდიას თბილი-სური „კოსმოსი“ გამოართვა და ისე მადია-ნად გახალა, ნიკოტინის სპეციალისტმა მე-ქი ჩიხივიშვილმა ნერწყვი გადაუღალა.

— ალაღინ ართმელაძის სიწმარს არ დაეჭ-რება! — კატეგორიულად განაცხადა მურმან ფილიამ და პაპიროსის ბუღში გახვეულ საყა-ვის თავისი წილი კვამლი შეუმატა.

ალაღინმა ენერგიული პროტესტის გამოხატუ-მა დაიბარა, მაგრამ პირის გაღება ზარანდიამ დაასწრო.

— ვითომ, რატომ არ დაეჭრება!

— იმიტომ, რომ ლოთია, — არც ალაღინის-კენ გაუხედავს და არც გაუღიმა, ისე წარმო-თქვა მურმანმა.

— ლოთის ხმა მესმის! — მიუგო ართმელა-ძემ.

— თანაც ღვინისა და შამანურის კი არა, არყის ლოთი!.. — დააწუსტა ფილიამ.

ლოთობისას ვერაფერს მოგახსენებთ, მაგ-რამ ალკოჰოლური ხასმელებიდან ალაღინ ართმელაძე ორმოცგარადუსიან სთხებს ნამდვი-ლად ამჩნობნებდა. თვითონ კი ირწმუნებოდა, შაქრის ავადმყოფობა მაწუხებსო, მაგრამ ბო-როტი ენები აშბობდნენ, ტანის სილამაზის უფ-რთხილდება და ღვინის ნაცვლად, არყის იმი-ტომ ეტანებო. ისე, რაღა დროს ალაღინის ტანის სილამაზე იყო, სტაჟიანი ბაბუა გახლდათ და რომ გეკითხათ, ქალებისაქენ აღარც კი იყურებოდნენ.

მექი ჩიხივიშვილმა გულის ჭიბიდან ოთხად დაყვილი პერგამენტი ამოიღო და მაგიაზე გაშალა. ეს მეორე ლიგის ჩემპიონატის დეტა-ლური, სკანდინავიური დისტრატციის დონეზე და-მუშავებული ცხრილი იყო. „სიხარულის“ გა-მარჯვებას წითელი ფერი მიგვანიშნებდა, ფრეს — ლურჯი და წაგებას — შავი. ჩხარაგაულე-ლთა საუბედუროდ, მათ გრავაში წითელი და ლურჯი ფერები ერთმანეთს მოკრძალებულად გა-მოსურებოდა ჩაშავებული ნოლების გვერდით.

როგორც კი სამფეროვან ცხრილს თვალი მოჰკრეს, „მაწონის“ კლიენტებმა უავის სმას და პაპიროსის წვეას თავი დაანებეს და მექი ჩიხივიშვილმა შემოეხევივნენ. ეს უკანასკნელი მთავარსარდალთაგან დაჰყურებდა თავის ნამუ-შევას და ოპერატორულ მდგომარეობას დეტა-ლურად განმარტავდა.

— მაშასადამე, როგორც მოსალოდნელი იყო, „სიხარულმა“ ხაზი გასვლითი თამაში მშრალი ანგარიშით წააგო... ამ დამარცხების არამოტი-ქტური მიზეზები ზოგიერთ სუბიექტებს, რასა-კ-ვირებია, მოეძებნებოდა: გახლას ჩხარაგაულის „სიხარული“ კი არა, თბილისის დინამო ვერ იგე-ბოსო, მსაჯებმა არ გაგვახარესო და ასე შემდეგ... ასეთ ხალხს კამათს არ დავუწყებ, მე მხოლოდ ფაქტებით ვილაპარაკებ. ფაქტი კი გიდეონ ფოთლადიშვილს უფრო ჭიუტია, დიახ, ძმებო და ამხანაგებო, ხვალისდელი თამაშის წინ ჩვენს გუნდს სატურნირო ცხრილში ბოლოდან მეო-რე, ესე იგი, თავიდან მეოთხეზე მეტად გიდეონ უჭირავს. კიდევ ერთი მარცხი ჩვენს უშუალო

ალექსანდრე სანდონია

ფეხბურთი თავით უნდა ითამაშო

მეტოქესთან და, ფიასკო გარდაუვალია, — აღელვებისაგან მექის, ხმასთან ერთად, ხელე-
ბიც უკანააღებდა.

— ესე იგი, მდგომარეობა კატასტროფულია, ხომ? — იკითხა ალაღინმა.

კატასტროფა ცოტა გადაქარხებითაა ნათქვა-
მი, — არ დაეთანხმა მექი. — მდგომარეობა,
რასაკვირველია, მძიმეა, მაგრამ...

მეურმან ფილიამ მეკრძნე შენგინი მუშტი
დაიბარგუნა.

— რა მაგრამ, ჩემო მექი, დაგვიტოვებია
მეორე ლიგა და ისაა!

გაბრაზებულმა მექი ჩხიკიშვილმა ბურთუ-
ლიანი ქალმისტარი მაგიდაზე დააგდო.

— მე რომ ვამბობ, „მაგრამ“, მაშასადამე,
იმედი კიდევ არის, წინასწარ ყველაფერზე ხელს
ნუ ჩაიჭინდეთ. მთავარია, ზვლინდელი თამაში
მოვიგოთ. ნუ დაგვიწყდებათ, ჩვენს უშუალო
მეტოქეს ვეთამაშებით. აბა ჩამოვთვალეთ,
რამდენი ფაქტორი გვიწყობს ხელს დასახული
მიზნის მისაღწევად.

— საკუთარი მოედანი... — დაიწყო ზარან-
ლიამ.

— საკუთარი მხაჯი... — გააგრძელა ალა-
ღინმა.

— მთავარი მაინც რწმენაა! — ხმა დაიბოხ-
სა მექიმ და უძინარი თვალები მრისხანედ გადა-
ბარიალა. ვის უხრავდებოდა, ძნელი დასადგე-
ნი იყო.

— რწმენა, იცოცხლე, დიდი ძალაა, — და-
ეთანხმა კოკი ქორიძე.

— რწმენა საკუთარ მოედანსა და საკუთარ
თავზე უფრო დიდი ძალაა, თითოეულმა ფეხ-
ბურთელმა ეს რწმენა უნდა ჩაინერგოს გულ-
ში და მისი მომრეცი არავინ იქნება!

კოკი ქორიძემ ზოლიანი კოსტუმის მარც-
ხენა ჯიბეში ხელი ჩაიყო, მაგრამ წითელი თუ-
შინანის ნაცვლად, სავარცხელი ამოიღო და
შეითხლებული თმა საგულგულად გადაივარ-
ცხნა (ყავის ფული, როგორც ყოველთვის,
ალაღინ ართმელაძემ გადაიხადა).

— სიზმრის გარდა, სხვა საშუალებაც არსე-
ბობს ზვლინდელი შედეგის გამოსაცნობად, —
თქვა კოკიმ თმის გადავარცხნის შემდეგ და
სევდაშერბილ თვალებში იმედის ნაერწყა-
ლი აუკიაფდა.

— კომპიუტერს ხომ არ გულისხმობს? —
ყველაფრის მცოდნე კაცითა ჰკითხა ამურ ტყე-
შელაშვილმა, იგი ინფინერი იყო და სამეცნიერ-
ო ტრეზინოლოგიაში კარგად ერკვეოდა.

— რაო? — დაიბნა კოკი ქორიძე. სიტყვა
„კომპიუტერმა“ მხს, რატომაც, „კომპიუტი“
გაახსენა, სადილზე მაცივარში რომ ელოდე-
ბოდა.

— კომპიუტერი, ანუ გამოსათვლელი მანქა-
ნა, — აუხსნა ამურმა, — თუ ასეთ მანქანას
ჩვენი გუნდის მონაცემებით დავაპროგრამებთ,

მაშინ იგი ზვლინდელი მატჩის სავარაუდო
შედეგს გამოგვიყვანს.

მეურმან ფილიას ამურის ნათქვამმა ნერვე-
ბი აუშალა.

— კომპიუტერი არ ვიცი მე, კონკრეტულად
მითხარი, ზვალ ჩვენი „სიხარული“ ორ ქულას
აიღებს თუ არა!

— ერთ ქულაზე თანახმა არა ხარ? — საწყ-
ლად შეხედა ზარანდიამ.

— არა ვარ თანახმა, უამრბის ლიმიტი ამო-
წურული გაქვს! — სანამ ნარდის თამაშს ის-
წავლიდა, ფილია საკადრავო სკოლაში დადიო-
და და ფრეს ნაცვლად უამის იმიტომ ხმარობ-
და.

— ო, ვინც ეს ლიმიტი მოიგონა! — ხელები
გაშალა მექი ჩხიკიშვილმა, — ფეხბურთის
ვთამაშობთ, უნადღესში მოწყობას ხომ არ
ვაპირებთ!

მექი ჩხიკიშვილი ფეხბურთის გიჟი იყო-მე-
ტი, ვერ ვაკადრებ, მაგრამ ფანატისკოსი გუ-
ლშემატკივარი კი ნამდვილად გახლდათ. სუ-
ცია და გუნდბაო, ნათქვამია, სხვები თუ ოფო-
ფებს აფრენდნენ, მექის ბურთები უტრიალებდა
თავში და ჩხარაგაუდღელთა კოლექციის ახა-
ვალ-დასავალი, მოთამაშეების ბუციების ნომე-
რიც კი ხუთი თითითი იცოდა. საკუთარ სტა-
დიონზე ხომ „სიხარულის“ ერთი თამაშიც არ
ჰქონდა გაცდენილი და არც მოწინააღმდეგეთა
მოედანზე ტოვებდა სუხაზებს. „ფეხულების“
საუკუნეში ამ ფაქტით ეწრავის გააკვირვებ
მაგრამ ფოსტის მოხელე მექი ჩხიკიშვილს
საკუთარი მანქანა კი არა, ველოსიპედიც არ
ჰქონდა, რომ ქალაქში ღამის დეპეშები დაერი-
გებინა. ერთი სიტყვით, პატრონანი კაცი იყო
და იმდენ ხელფასს ღებულობდა, კრებორან-
ში შეხედვისა ეშინოდა. საერთოდ არ, შერყე-
ული ჯანმრთელობის გამო, მექი სპირტთან
სასმელებს მიწერალურ წყლებსა და შავ ყა-
ვას ამჯობინებდა, მაგრამ, საპირობის შე-
თხზევასი, არც უკან დაიხედვდა, ნახსენები
ფულით მშავაცებს სუფრაზე ღვინოს გაუგზა-
ვნიდა. ერთი სიტყვით, დიდი გულის პატრონი
იყო და იმეღა გონებაც რომ ჰქონოდა, ერთ
საფეხბურთო სეზონზე გამოუყვანდა წირვას.

ყოველივე ამ მიზეზის მიუხედავად, ჩხარა-
გაულის საზოგადოება მექი ჩხიკიშვილს მა-
ინც ერიდებოდა, ზოგიერთებს მისი კიდვაც
ეშინოდათ, რადგან სიმართლის მთქმელი იყო,
თუმცა ცხენი არასოდეს შეკაშული არ ჰყა-
ვდა. პირიქით, ისეთ სიტყვებს გეტყოდა, შენ
თვითონ უნდა გაქცეულიყო.

სუფრაზე მის სადღეგრძელოს ხშირად და-
უსწრებლად სვამდნენ პატრონან კაცს ჭაუ-
მარქოს, მექი ჩხიკიშვილის თამაღობით
გულში, შეიძლება, ვინმეს ეფიქრა, მაგ პატი-
ონებამ სახელისა და გვარის მეტი არაფერი
დაუტოვაო, მაგრამ ხმამაღლა ამის თქმას ვე-

რავენ გაბედვდა. რაც მართალია, მართალია, ფერ-სორცი შეეჩი ჩხიკიშვილს ფულივით აკლდა, მაგრამ ფეხბურთის სიუჟარულით იყო მდიდარი და ჩხარაგულის „სინარულს“ რომ ელანე მინც დიდფანებშია მისა მეცადინეობა, გაუპარსხე სახეზე ბედნიერების ღიმილი არა-ხდროს მოსცილდებოდა.

— კარგი, ჩემო მეჭი, — ამოიხვნეშა მურმან-მა — რწმენა კარგი საქმეა, მაგრამ...

— არავითარი მაგრამ! ხვალ ან უნდა მოვი-გოსთ, ან ტყვია უნდა ვირტყათ შეზღუდვი გიგი ზარანდია შეწყუბა.

— შენ რა გენაღვლება, ცარიელ-ტარიელი კაცი ხარ, მე ორი ბიჭი მყავს გახაზრდელი. არამითხე მოამხებს შექიმ თვალი თვალში გაუყურა, მერე, ალბათ, დანასაც გაუყრიდა, იხეთი სახე ჰქონდა.

— რად ვინდა, ორი ბიჭი რომ გყავს, ფეხ-ბურთი არც ერთს არ ასწავლი, შენსავით ცე-კვა დააწყებინე.

— მაგ ცეკვამ მე უმაღლესი დამამთავრებინა! — ამაყად მოუგო ზარანდიამ.

— თუ მაგაზე წავიდა საქმე, ფეხბურთი ას-პირანტურასაც დაგამთავრებინებდა! — შექი ფაფრა-აშლილ ლოსმ გგავდა-მეთქი, რომ შევადარო, ტყუილი გამომივა, ნადირთა მე-ფეს არა, მაგრამ გაბრაზებულ კვერნას კი ჩამოგვადდა, ზარანდიას შუბლშიწებლად ეხეც კმაროდა.

— გახაზრებლად კი არ მიტყვამს; — დაუ-ყვავა გიგმი, — ვერ ისწავლეს ეს ფეხბურთი, თორემ ვინ დაუშლიდა!

ნომერ პირველი გულშემატიკვარი ასე აღ-ვილად როგორ დაწყნარდებოდა, მწარე სიმა-რთელეს საფანტოვით ხსროდა.

— შენისთანა მშობლების დამახაზრებაა, „სინარული“ რომ ჩამოყვანილი მოთამაშეებით გაივსო. პატარებს ფეხბურთი არავის აინტე-რესებს. ბავშვები ახლა პიანინოს უკრავენ, ბა-ლეტს ცეკვავენ, ინგლისურს სწავლობენ... ფე-ხბურთის სწავლა არავის უნდა!

მდგომარეობა ძალზე დაიძაბა და სანამ ვინმეს თავი გაუტყდებოდა, საგანგებო ზო-მების მიღება იყო საჭირო.

— მე ვიცო, სვალნიდელი შედეგი როგორ უნდა გამოვიტონო! — დაიძაბა კოკი ქორიძემ და ფეხზე წამოხდგარმა შეკრიბილ ხალხს ამა-ყად გადახედა.

— მკითხავთან მიხვალ და ყავაზე არჩევი-ნებ, ზომ? — ალაღინ ართმელაქემ იმპორტუ-ლი „ქაშელი“ გახსნა, ერთი სიგარეტი თავის თვის დაიტკავა, დანარჩენი კი მეგობრებს დაუ-რთავ. რომ არ დარჩენებინა, მინც წყართვე-დნენ და სხვა რა გზა ჰქონდა.

კოკი ქორიძეს მადლობაც არ უთქვამს, ერთ ღერს იმწამსვე მოუკიდა, მეორე მარაგად შე-

ინახა გულის ჭიბეში და მხოლოდ ამას შემ-დეგ გასცა ალაღინს პასუხი.

— „ნე არც მკითხავი მწამს და არც გამოსა-თვლელი მანქანა, სოფელში ბიძარქმს მოლა-პარაკე მაგიდა აქვს. ახლავე ავტობუსით გა-ვემგზავრები და ყველაფერს გავარკვევ.“

— როგორი მაგიდა? — ვერ მიხვდა ალაღინი.

— როგორი და მოლაპარაკე.

— ნეტავი შენ, კიდევ მასხრობა თუ შეგიძ-ძლია!

— წოგირთბივით მასხარა და არტისტი მე არასოდეს ვყოფილვარ, — ეწყინა კოკის, „წო-გიტრთბეში“, რასაკვირველია, მოცუვავები გიგი ზარანდია და მურმან ფილია იგულისხმე-ხოლდნენ.

— აბა, მოლაპარაკე მაგიდა რატომ დაირე-მე? — ჰკითხა ამურ ტყეშელაშვილმა.

— იმიტომ დავირემე, რომ ნამდვილად მო-ლაპარაკეა.

გიგი ზარანდიამ სიცილი ვეღარ შეიკავა.

— მინც, რას გელაპარაკება ასეთს, კოკი კარგი ბიჭიარა?

— ზო, ძალიან კარგიაო... ზარანდია კიდევ ძალიან ცუდი ბიჭიარა, ჭიუტიცაა და შეკრიანი ღვინის სმაც უყვარსო.

— მინც, როგორ უნდა შეეკითხონ ან პა-სუხი როგორ უნდა გასცეს მაგ შენმა მაგიდამ? — იკითხა ზარანდიამ.

— მაგალითად, ასე: პატივცემულ მაგიდავ, რა ანგარიშით დამთავრდება ზვალნიდელი შეხ-ველრა?

ზარანდიას ძალიან უნდოდა სერიოზული სახე ჰქონოდა, მაგრამ ღიმილი ვერ შეიკავა.

— და მაგად კაცის წიხით ქართულად გიტ-ყვი, ანგარიში ორით წლიი იქნებაო?

— ხმას არც ქართულად ამოიღებს და არც რუსულად, ოღონდ ორჯერ წამოიწევა და ფეხს იატაკზე ორჯერ დაარტყამს, ესე იგი, ტვინი უნდა გაანძრიო და მიხვდე, ანგარიში ორით წლიი იქნება.

გახსაცინებელი რომ არ იყო, მურმან ფილია მაშინაც იცინოდა, ახლა, აბა, თავს როგორ შე-იკავებდა.

— ესე იგი, ნელა დაარტყამს ფეხს იატაკზე?.. თავში, თავში არავის არაფერს დაარტყამს?

— დაარტყმულის ხმა მისმის! — შეიღრინა კოკი, მაგრამ მისი საქმე უკვე დალუპული იყო, ახლადდაძლიშობილი კბილების კრაქუნება ვერ უშველა. საყავეში სარხარი ატყდა.

— თქვენ იცინეთ, მე კი ახლავე მივდივარ სოფელში და თუ მაგიდის ნათქვამი გამართ-ლდა, იცოდეთ, ამ ქალაქში არ დამენახოს! — დიქქანდა კოკი.

— თუ კაცი ხარ, ჩხარაგულიდან ნუ გამა-გამასახლებ, შეიხვეწა ამური. — სხვანაირად დამხაჭი.

— მაგალითად?

— თუ მაგიდა ზვლინდელ ანგარიშს გამოი-
ცნობს, მაშინ საუფვეში შეკრებილ მთელ ამ
პატიოსან საზოგადოებას, რასაკვირველია, შე-
ნი თამადობით, ფეხბურთის შემდეგ სუფრაზე
ვპატივებ.

ალადინ ართმელაძემ ტაში შემოჰკრა.

— დიდებული სიტყვაა, კოკი, მოიტა შენი
ბელი!

კოკი ჭორბძე არც დაფიქრებულა, ისე გაუ-
წოდა მარჯვენა.

— ვთქვით და, მოლაპარაკე მაგიდის ნათქვა-
ში არ გამოართლდა? — კანონიერი შეკითხვა
დასვა ამურმა.

კოკის უკან არ დაუხვია.

— მაშინ მე ვკისრულობ სუფრას.

— არა, სუფრა არ მინდა! — თავი გააქნია
ამურმა.

— შენ არ გინდა, მაგრამ ჩვენ გვინდა! —
იყვირა ზარანდიამ. დანარჩენებზეც ხმა დააწიეს.

— ნაძლევი, ნაძლევი!

— აბა, აბა, ქვეშიდან არ გამოხვდები!

ამურ ტყვეშელაშვილმა მეგობრები დააწყნარა.

— წავატებ თუ მოვიტებ, სუფრას მაინც ვკი-
სრულობ, ოღონდ ერთი პირობით.

— მოდა, გვითხარი შენი პირობა, — შეეხვე-
წა ალადინ ართმელაძე, რომელიც ამ დავაში
არბიტრის როლს ასრულებდა.

— ახლა არა, ჩემს პირობას ზვალ გიტყვით,
— განაცხადა ამურმა.

დაეძვებულმა კოკიმ მარჯვენის უკან წაღება
დააპირა, მაგრამ ალადინმა არ დაანება, გაწ-
ვლილი ხელები სწრაფად ჩაჭრა და სანაძლეოს
იურიდიული ძალა მისცა.

კოკი ჭორბძემ ამურის მისამართით, ერთი
დაპირება, მწერე სიტყვის თქმა დააპირა, მაგ-
რამ დროზე მიხვდა, სიტუაცია მისთვის არასა-
ხარბიელო იყო და ამიტომ მხოლოდ ხელი ჩაი-
ქნია, რაც დაახლოებით ასეთ წინადადებას
წიწნავდა: დღეს თქვენ იცინით, მაგრამ ზვალ
ჩემს ქუჩაზე დადგება დღესასწაულიო. მართ-
ლაცდა, მოლაპარაკე მაგიდას ანგარიში რომ
გამოეცნო, მართლ ერთი სუფრის გაშლას რო-
დი აკმარებდა ურწმუნო ტყვეშელაშვილს. მაგ-
რამ ეს მომავლის საქმე იყო. ამჟამად კი, ხელ-
ის ჩაქნევს შემდეგ კოკი ჭორბძემ ჩქარი ნა-
ბიჯით დატოვა საუფვე „ამოწონი“. საჩქარო ნა-
მდვილად ჰქონდა, რადგან სოფელში მომავალი
ავტობუსისათვის უნდა მიესწრო და მოლაპარა-
კე მაგიდა ენახა.

კოკი ჭორბძის წახვლისთანავე საუფვეში სი-
ცლილ შეწყდა და ძველებურად მწუხარებამ და-
ისაღვტრა. მხიარული განწყობილება, რასაკ-
ვირველია, სიტუაციას არ შეეფერებოდა, რად-
გან „მხიარულის“ ბედ-აღბალი ბეწვზე იცოდა
და გამწარებულ ჩხარაგაულელ გულშემატივ-
რებს ამ ბეწვის გაწყვეტისა ეშინოდათ. სწო-
რედ ამიტომ დასგავსებოდა ერთ დროს მო-
ყაყანე დარბაზი თოვლში გაყურებულ სოფელს.

ალბათ, გინახავთ ზამთარში ასეთივე სურათი
როცა უკველაფერი გახუდრულია და სიცოცხლ-
ის არსებობაზე მხოლოდ ბუჩქებიდან ამოსული
კვამლი მოგვანიშნებს. საუფვე „ამოწონი“, ცხა-
ლია, ბუჩქები არ ჰქონდა, მაგრამ „კოსმოსის“,
„გონიოს“ და ზოგიერთი ძვირად ღირებული
უცხოური სიგარეტის კვამლი ფარდასავით ეკ-
იდა დარბაზში. მართალია, მწველები ფილტ-
ვებიდან ამონახლოვან ნიკოტინს ორთქლმავა-
ლივით მალა უშვებდნენ, მაგრამ სურნელოვან
საწამლაკე ბერიდან ისევ დაბლა ბრუნდებოდა
და ისეთი ბული იდგა, ნაცნობს ზოგჯერ ხშირ
თუ გამოარჩევიდნენ.

აი, ახლაც, „გონიოს“ შორივი კოლოფი გაა-
ნადგურა თუ არა, სასოწარკვეთილმა მექი ჩხი-
კიშვილმა იკითხა.

— ვითომ, კოკი ჭორბძის მოლაპარაკე მაგი-
და გვიშვლის ჩვენ?

ანგინაგადატანილივით ჩავარდნილი ხმა ჰქონ-
და, თუმცა, ისეთ მდგომარეობაში იყო, შეიძ-
ლება, ენაც ჩავარდნილი.

— მაგიდაში კი არა, გედონ ფოთოლაძემ ვერ
გვიშვლა, — კბილებში გამოსცრა ალადინ
ართმელაძემ, — რა საათივით აწუხობილი გუ-
ნდი ჩავაბარეთ სეზონის დახაწყისში, რომელ
მთამაშეებსაც არ დაადო ხელი, ყველა ჩამოვი-
ყვანეთ ჩხარაგაულში, მაგრამ რად გინდა!

— აბა, აბა, — დაუდასტურა მურმან ფილი-
ამ. — მაინც, როგორ უხაროდა ზოგიერთებს,
გამოცდილი მწვრთნელიაო, ესაო, ისაო, ცოდ-
ნით თავი უსკდებაო.

— თავი მაგას ღვინის სმით უსკდება! — ჩა-
იჭირქილა გივი ზარანდიამ, ღვინო რომ საქმეს
შეგლიდეს, მე ახლა დროსობა უნდა ვიყო.

ომისწინადელი ლეგენდარული მეიკარის ხსე-
ნება ახლა რა მოხატანი იყო, მაგრამ ზარანდი-
ა ცოტა კონსერვატორიც გახლდათ და წარსუ-
ლი დიდებით ნეტარებდა, წამლაუფშე გაიძა-
ხოდა, თამაში წინათ იცოდნენ და მთამაშეებიც
წინათ იყვნენო, დღეს კი ტოტალურმა ფეხბუ-
რთმა დაღუპა კაცობრიობაო. კაცობრიობაში,
რასაკვირველია, მხოლოდ გულშემატივრებს
გულისხმობდა.

ალადინ ართმელაძემ ერთხელ კიდევ ბოლ-
შიანად ამოიჩარა და თავისი სათქმელიც ამ
ბოლმას ამაჯოღლა.

— გედონ ფოთოლაძე რომ სეზონის ბოლო-
მდე სულს ვერ შიატანს, მაგას დღი ფიც-
მტაცო არ უნდა, მანამდე ეს სული ჩვენ ამო-
გვხდება... არ ვიცი, ვინ უნდა გვიშვლოს.

ფიცხვერივით გატრუნულმა მექი ჩხიკიშვი-
ლმა ჭერ ახალ სიგარეტს მოუკიდა, შემდეგ
დაბეჭთებით განაცხადა:

— გერმანე არჩაძისთანა კაცის გარდა, ვერ-
ავინ გვიშვლის!

გაკვირვებულ ხალხს პირის დაღება მურმან
ფილიამ დაასწრო.

— შე კაი კაცო, ფილოსოფია რომ იყოს, მეს-

მის, მაგრამ სად გერმანე და სად ფეხბურთი.
ფეხბურთი შენ ფილოსოფიაზე ნაკლები
ჯგონია?

— ნაკლები კი არა, მეტია, — კამათში ჩა-
რანდია ჩაერია. — ერთ მეცნიერს უთქვამს,
ფეხბურთი ცხოველების ფილოსოფიაა და მის
სიტყვებს წყალი არ გაუვსა

— გაუვიდეს რა, ჩემი ბინის სახურავია? —
ნადვლიანად შენიშნა მექიმე. „ბინა“ ისე წარ-
მოთქვა, თითქმის დიდი ქარვასლების პატრო-
ნი უოფილიყო. სინამდვილეში ისეთი ოთახი
ჰქონდა, თავის კუდის მოქნევა გაუჭირებოდა.
შეგ, მხოლოდ ერთი რკინის საწოლი და პატარა
მაგიდა იტოვდა, რომელზედაც სპორტული ფურ-
ნალ-გაზეთები და საფეხბურთო ლიტერატურა
ხვდებოდა ეწყო. კედლებზე, შპალერის მაგი-
ვრად, გაზეთების ამონაჭრები, ჩემპიონატის
ცხრილები და ფეხბურთის ვარსკვლავების სუ-
რათები იყო გაკრული, ქერში კიდევ ერთადერ-
თი უთაღფაგო ნათურა ეკიდა, რომლის მავ-
თულს წვიმიან ამინდში დაუპატიჟებელ სტუმ-
რებზეთ მოუყვებოდა წყლის წვეთები და ტყა-
პატყუპით მაგიდაზე მდგომ თავისა ქვაბში
ცვილი. ამ ქვაბში მექი ჩბიკეშვილი კარტო-
ფილსა და ქონა ლობიოს ხარშავდა.

ფეხბურთის დანიშნულებაზე ჩამოვარდნილა
კამათი კარგა ხანს გაგრძელდა, მაგრამ, როგორც
მოსალოდნელი იყო, ჰუმორიტება ვერავინ
დაადგინა. მთავარი მაინც ის გახლდათ, რომ
შებლა-შემოხლა გერმანე არჩვადის ხსენებამ
გამოიწვია, და რადგან ეს კაც იყვნენ ორტა-
ნიანი მოთბობის გზიერი უნდა გავხედეს, სალი-
ტერატურო კანონების გვთვალისწინებითა და
თქვენი თანხმობით, ძვირფასო მკითხველებო,
გერმანე არჩვადის ვინაობას უფრო დაწვრილე-
ბით მოგვყვებით.

მამაპაიანად ჩხარაგაულის მკვიდრი მოქალა-
ქე გახლდათ. არ თქვამს ახლა, მაგას რა მნიშ-
ვნელობა აქვსო, უპირველესად ის, რომ გერ-
მანეს პატრიოტობაში ექვს ვერავინ შეიტანდა
და თითხაც ვერავინ დაუქნევდა, აი, შე ჩამო-
სვლილო! რაკი თითხის დაქნევაზე მიდგა საქმე,
ჩამოსვლიც რომ არ უოფილიყო, გერმანე არჩ-
ვადის ცუდი თვალით მაინც ვერავინ შეხედავდა.
არა, დიდი კუნთების პატრონი არ გახლდათ და
არც კარატეს სექციაში ვარჯიშობდა, მისი ძა-
ლა, ცოდნა და პრინციპულობა იყო, ყველას
კარგად მოგვხსენებდათ, თუ ღმერთი ახეთ სიმ-
დიდარეს გიწვალობებს, შენი მომრეცი ამ დუ-
ნაზე არავინ იქნება. სწორედ ამიტომ, გერმანე
არჩვადის პირისპირ წაქცევა ადვილი საქმე არ
იყო, და თუ აკრძალული ზერებებით ზურგს
უკან დაუწყებდნენ ბრძოლას, გამარჯვებული
მაინც გერმანე გამოდიოდა. რასაკვირველია, მე
მხოლოდ მორალურ გამარჯვებას ვგულისხმობ,
თორემ მატერიალურად გერმანე არჩვადი, შე-
ძლებულ ჩხარაგაულებზეთან შედარებით, საკ-

მაოდ შეუძლებელი მოქალაქე გახლდათ. მხოლოდ
ავლადიობას, მხოლოდ მხოლოდ, წიგნები
შეადგენდა. საფეხბურთო ლიტერატურაზე შე-
უვარებულ შექისაგან ვანხსნავდებით. გერმანე
უოველგვარ წიგნს უდიდულობა და წაუყთხავს
არცერთს არ ტოვებდა. ფილოსოფოსი, მთა
მისამართით რომ თქვას, წიგნების სიყვარულის
გარდა, ამ თქმაში ისიც იგულისხმებოდა, რომ
გერმანე არჩვადის დაუმთავრებელი უმაღლესი
განათლება ჰქონდა, ესე იგი, უდიდესო ფი-
ლოსოფოსი გახლდათ და საზოგადოებრივ საწ-
ყისებზე წიგნის მიყვარულობა ასოციატიონიც
მუშაობდა უცხოური ლიტერატურის კონსულ-
ტანტად. ვიღაც შურთანა ანონიმური წერილი
დაუწერა, მაგას კონსულტანტობა როგორ შე-
იძლება, დიდილამი არ დაუცავსო. ეს წერილი
რედაქციის გარეშე დატოვეს, რადგან გერმანეს
სწავლა-განათლებას არავის დაცვა არ ესაჭირო-
ებოდა.

ერთი სიტყვით, გერმანე არჩვადი ყოველ-
მხრივ ერთდერებული პიროვნება იყო, ზუსტ
მეცნიერებასაც პატივს სცემდა და ჰუმანიტარუ-
ლი დისციპლინებიც იტაცებდა. სხვები თუ და-
მეგბეს ღვირის სმანა და თავის ტკივილით ათენი-
დნენ, გერმანე ძილისთვის გაჩუქდნელ დროს ის-
ტორიულ-ფილოსოფიური ლიტერატურის კითხ-
ვაში ათენებდა. ეს იყო უადრესად დამაბული
და ემოციური წუთები, რომლებიც შემოქმედ-
ებით არტყენების საათებს ჰქმნიდნენ და გერ-
მანე არჩვადის სულიერი ნეტარების საოცნებ
მწვერვალებსაგან მოაქროლებდნენ. ამ წუთებ-
ში, წიგნების გარდა, არაფერი ახსოვდა, შეთ-
ხელებულ თმაში სავარცხელივით შეიცურებდა
თითების და ნამეტანი სიამოვნებისაგან თავს
იფხანდა, კი, ახეთი უცნაური ჩეულებმა ჰქო-
ნდა. ამდენ ფხანაში თმა ნელ-ნელა გასცვივდა
და თავის კანი ხაფხი მთვარესავით უღალაპე-
ბდა, ალბათ, ამიტომ, ასაკთან შედარებით გა-
ცილებით ხანდაზმულად გამოიყურებოდა და
გასათხოვარი ქალიშვილები მის გამელოტებულ
თავს მწერას არიდებდნენ, ხალხური სიბრძნე
გვასწავლის, ქალს ჰკუთვნა აქვსო, თორ-
ემ გერმანეს თავში რომ ჩაებდათ, გადაურე-
ველი არავინ დარჩებოდა.

ყოველივე ზემოთქმულის შემდეგ, გასარყ-
ვი გვჩვენა გერმანეს ფეხბურთით გატაცების
საკითხი. ბავშვობაში მინდობაში ბურთს დახ-
დებდა-მეთქი, რომ გიოხრათ, ტყუილი გამომივა.
ბავშვობაში მხოლოდ ძროხებს დახდებდა მდი-
ნარე ჩხომარის ჭაღებში და თავისუფალ დროს
კოჭს თამაშობდა. რომ წამოიწარდა, კოჭის
მაგივრად, ჩინაში წიგნები ჩაიწყო და მეცნიერ-
რების მწვერვალების დელაჟერას შეუდგა. მა-
რთაღია, ამ ლაშქრობიდან შუა გზაზე მობრუ-
ნდა, მაგრამ ცოდნა, ერთ კაცს რომ ეყოფოდა,
იმაზე მეტი შეიძინა. წიგნებთან ერთად, ფეხ-
ბურთამაც გაიტაცა და თამაშს არც ტილდევო-

რში ტოვებდა უნახავს და არც ჩხარაგაულის სტადიონზე. „სიხარულის“ გუნდზე მაინცდამაინც დიდი წარმოდგენა არ ჰქონდა, ამიტომ საუვედურსაც ხმაშაღლა გამოთქვამდა, მაგათ პატრიოტული კი არა, მატერიალური გრძნობები ამოტყავებოთ. ხოლო, ვინც ფულს დაეხარებდა, რაიონის სპორტულ ღირსებებს არაფრად ჩაადგებო. სხვები რომ ეტყოდნენ, ეგ საქმე შენ არ იცი, ბურთისთვის ფეხი არახოვს დაგირტყამსო, პასუხი მუდამ მზად ჰქონდა, არც ეჭმი ფეხლას უთამაშოა ბურთი, მაგრამ მხოლოდ ალაპარაკაო.

ერთი სიტყვით, გერმანე არჩვამე მეტად ნიჭიერი და ერთდროულად პაროვნება გახლდათ ჩხარაგაულის რაიონში, უყვარდა წიგნები, ფეხბურთი, ზომიერად ღვინის სმა და...

ლატავრა კოკობინიძე, რასაკვირველია, ყველაზე მეტად უყვარდა, მაგრამ ძნელი დასადგენი იყო, თუ რამე აუშავებდა ეს წმინდა გრძნობა ამ ბოლქვანებში. ზოგიერთი ყველაფერს ფეხბურთს ახრალებდა. სხვათა შორის ლატავრაც სტუდენტი გულშემატკივარი გახლდათ, მაგრამ თამაშზე უფრო ცალკეული ფეხბურთელების გარეგნობა აინტერესებდა. იმის ნაცვლად, რომ ეთქვა, ესა თუ ის მოთამაშე ტექნიკურად ან ფიზიკურად ძლიერიაო, ამხმობდა, ენდგანტურა ან ხიშპათიურაო. მოდებინს გამოფენებისათვის აუცილებელი ეს ეპითეტები ცხადია, ფეხბურთელის ტალანტის შესაფასებლად არ გამოდგებოდა და გერმანე არჩვამის სამართლიან უპიწყოფილებას იწვევდა. ლატავრა კოკობინიძეს კი ღრმად სწამდა, მახინჯი კაცი ღამაჲ ფეხბურთს ვერახოვდეს ითამაშებსო. პეღე რომ პეღედა, მარადონასთან შედარებით, არახიმპათიურად ეჩვენებოდა და არგენტინელ ფორვარდს უფრო დიდ ფეხბურთელად აღიარებდა. აღუდგებულმა გერმანემ, ლატავრას ამ მცდარი შეხედულების უარსაყოფად სიტყვები ვერ მოწომა და ქალიშვილის შკაცრი საუვედური დამისახურა, პეღეც შენ გყავდეს და მარადონაც, მე კი თავი დამანებეო!

ახე იყო თუ ისე, ლატავრასა და გერმანეს შორის შეშმა კატამ გაიზინდა. დამნაშავეს ძენახს, ცხადია ჩვენ არ შეეუდგებოთ, მაგრამ ერთი რამის თქმა მაინც საჭიროა: გერმანე არჩვამისთან ახირებული კაცა, ცხადია, მანდილმანის ყოველთვის დაწყობილი წინადადებებით ვერ ელაპარაკებოდა, მაგრამ ლატავრა კოკობინიძისთან გონიერ, წინდახედულსა და პრაქტიკულ ქალს რატომ უნდა ეთქვა უარი ამისთანა ბედრიბაზე და ტუჩი რატომ უნდა აებუწუა, სწორედ რომ გასაკვირი იყო. საეჭვო ყოფაც. ცივს ქალებში დადიხარო, გერმანეს ვერ დააბრალებდა. სმით დღეს პატარას ქალებიც სხვამენ და ეს რა მოსატანი იყო! სიყვარულის ამბავი ზეცაში წყდებოა, ნათქვამია, მაგრამ იმ მო-

მენტში ღმერთს, ალბათ, ლატავრასა და გერმანეს სიყვარულისათვის არ ეცალა, უფრო დიდი პრობლემა — „სიხარულის“ ყოფნა-არყოფნა ჰქონდა გადასაჭრელი. ზუმრობა ხომ არ იყო, მთელი ჩხარაგაულის რაიონი და ამ რაიონიდან რესპუბლიკის სხვადასხვა რეგიონებში გადასახლებული მოქალაქეები გულმზურავლედ ევიდარებოდნენ, გუნდი მეორე ლიგაში დაგვიტოვო. მაშაზეციური დიდ საგონებელში იყო ჩავარდნილი. ამისთანა სუსტი კოლექტივის დატოვება ღმერთს კი არა, ფეხბურთის ფედერაციასაც არ შეეძლო. ერთი სიტყვით, ისეთი ჯოჯოხეთი ენთო, შიგ გავლა ეშშესაც გაუჭირდებოდა. ასეთ დროს, აბა, ლატავრასა და გერმანეს ურთიერთობა ვის უნდა გაერკვია. სწორედ ამ გაურკვევლობის გამო, ისინი ერთმანეთს გაეზუტნენ და ძნელი დასადგენი იყო, როდის შეჩადებოდნენ.

სიყვარულში ხელმოცარულმა გერმანე არჩვამემ გადაწყვიტა, მთელი თავისი მჩქეტარე ენერგია მეცნიერებისა და ფეხბურთისათვის მოეხმარა, ლაპარაკია თეორიულ ფეხბურთზე. თორემ პრაქტიკულად, გედიონ ფოთლამძის „სიხარულისათვის“ რამე დახმარების გაწვევა შეუძლებელი იყო. ისიც უნდა ითქვას, გერმანე ფეხბურთს უტილიტარული, ანუ მოგება-წაგების თვალსაზრისით როდი განიხილავდა, საკითხს იგი უფრო ღრმად, სოციალოგიური პრიზმად აშუქებდა, თანაც ამ პრობლემის გადაჭრაში, როგორც უკვე გითხარით, ფსიქოლოგიურთან ერთად, ისტორიულ-პატრიოტულ მომენტებსაც ითვალისწინებდა. მისი ღრმა რწმენით, ბურთის თამაშზე უკეთ სპორტსმენს მშობლიური კუთხის ისტორია უნდა სცოდნოდა; ენე იგი, ჩხარაგაულის ჭეშმარიტ პატრიოტი უნდა ყოფილიყო. მხოლოდ ასეთი ცოდნით აღჭურვილი ფეხბურთელი შესძლებდა თავისი საუვერელი რაიონის სპორტული ღირსების დაცვას.

გერმანე არჩვამის თეორიულ შეხედულებებს, ცხადია, ბევრი გულშემატკივარი არ იზარებდა, რის გამოც საუვეე „ამაჲონში“ და საზოგადოებრივი თავშეყრის სხვა ადგილებში მწვევე კამათი და შეხლა-შერხლა იმართებოდა, ზოგიერთი მუშტებსაც იჭედვდა, მაგრამ დარტყმამდე საქმე არახოვდეს მისულა. გერმანეს საქმოდ დიდი პატრიოტები ჰქონდა ჩხარაგაულში და ტყუილზურალოდ თავს არავის დააჩვენებდნენ. მართალია, მის ზურგს უკან კი ქირქალებდნენ, მთლად დაწყობილი ვერაო, მაგრამ პირში ამის თქმას ვერავინ უბედავდა. თუნდაც გაეხედა, თვალბნის ისე დაუბრიალებდა, რომ მოწინააღმდეგეს სულ „ბატონო-ბატონოს“ ძახლით გააქცევდა.

ამ ზოგადი დახასიათების შემდეგ, გერმანე არჩვამეზე, ალბათ, გარკვეული წარმოდგენა შეგექმნებოდათ. იმისათვის, რომ შთაბეჭდილება უფრო სრულყოფილი იყოს, დროა, საუვეეში

უშუალოდ ჩვენი მოთხოვნის მთავარი გმირი შემოვიყვანეთ, თორემ ისედაც დღევანდელა უცნის სხვა და, მისი, როგორც პუნქტუალური კაცის, ღირსების ჩრდილი არ უნდა მოეყვანოთ. მაშ ასე, საყვარე „აპოლონი“ ფილოსოფოსი და ფუნქციონირების თეორიკოსი გერმანე არჩვამე შემოვიდა. მის გამაჩინებს ღირსებას დიდი ავითრებითა და შეძახილ-შემოძახილებით შეიგება.

— სხვა, რა ხდება ახალი ამ ქვეყანაზე? — იკითხა გერმანე.

მეტი ჩხიკიშვილმა დაჩაღიანდა ამოიხარა.

— ქვეყნის რა მოგახსენო, მაგრამ ჩხარაგაუღწი რომ ხედავ კარგი ამბავი არ მოხდება. ბევრი ლაპარაკი არ უნდა.

— რაო, ქარიშხალია მოხალადნელი? — ვითომ ვერ მიხვდა გერმანე და ოფლით დანაშაული მელოტი თავი ჭრელი ცხვირსახოცით შეიწმინდა.

აღადინ ართმელაქმის ქარაგმული საუბარი არ უყვარდა, ამიტომ ხმაში წყენა გამოურია.

— ქარიშხალზე უარესაც შეიძლება მოხდეს, არ იცი, ხომ?

— უარესი წყალდიდობა, ხანძარი და მიწის ძვრა, — ჩამოთვალა გერმანე.

— მართალია მიწა რომ გაგვიკდეს და შიგ ჩავცინათ, ახია ჩვენზე! — ხანჯვლიან მკერდზე მუშტი დაიბრაგუნა გიგი წარანდამი.

— რატომ, კაცო, რა დავაშავეთ ასეთი?

ტყბილად მოუბარი გერმანესადან განსხვავებით, წარანდამი მკაცრად ლაპარაკობდა.

— ჩვენ რა დავაშავეთ, მაგი არ ვიცი, მაგრამ ხედავ რომ „სიხარულის“ ბედი წყდება, შენც კარგად მოგესვენება!

— მერე, ჩემო გიგი, მე რატომ მიყვარ?

— ჩემ თავს ვუყვარი, „სიხარულის“ გადაშლდე, არ ვიცი, რა წყალში ჩავვარდე.

— ამდენ ხანს უნდა გეყვარა, ახლა რაღა დროსა... ხო გეუბნებოდით, ფოთოლაქი გუნდს დაღუპავს-მეთქი?

— მაგას რომ ამბობდი, მაშინ დახალუპავდე არ გვქონდა საქმე, პირიქით, დიდი იმედები ჩავგებსხა, გედრონმა ვინც ისურვა, ყველა მოთამაშე ჩამოვუყვანეთ.

— უბედურებაც სწორედ ისაა, რომ ჩამოვუყვანეთ, საკუთარი არ გავვიწყრდით.

— შენც ახლა ამერიკა აღმოჩინე. — გაბრაზდა აღადინ ართმელაქი. — მოთამაშეები ჩხარაგაუღწის „სიხარულმა“ კი არა, მადრიდის „რეალმა“ ჩამოიყვანა.

— თუ კაცი ხარ, პროფესიონალურ ფეხბურთზე ნუ ვილაპარაკებთ, — გააფრთხილა გერმანე. — ჩვენი საქმე სხვანაირადაა აწყობილი.

— ვითომ რა, „სიხარულის“ მოთამაშეები პროფესიონალები არ არიან?! აგერ, ქანდო გოხჩიას. საში ქცევა თავი რომ გაუსივებია,

ფეხბურთელობის გარდა, სხვა რა პროფესია აქვს?

— ჩემთაჲ, მშენებლობაზე, ღურგლადაა ვა. ღორმეხული, — აუხსნა ამურ ტყუილმანად.

— გაფორმებული კი ძქვებია...

— მო, ქაშ-გორს დეზულობს... კიდევ კლუტურის სახლში ჭრა-კერვის წრის ხელმძღვანელია.

— მერე, ასეთ კაცს ფეხბურთის სათამაშოდ ეცლებო?

— სათამაშოდ რა მოგახსენო, მაგრამ სამუშაოდ ნამდვილად არ ეცლებო, — უღელაშობში ჩაიცინა მურმან ფიოთამი (ბუჩქივით სქელი უღელაში მქონდა, სიბილით რომ ღვინოს დალივდა, ვახამშრალებლად ერთი ცხვირსახოცი არ ჰყოფნიდა).

გერმანე არჩაქმე აყაყანებოლ საღის კარგა ხანს უსმინა, მერე ხედვები მაღლა ახწია; ცოტა ხანს გამიჩერდითო, და ნელა დაიწყო:

— რაც თქვენ ახლა თქვით, სოლოი სიმაართელა, მაგრამ „სიხარულს“ პროფესიონალობის მიხედვით არაფერი სცნია. ყველაზე სამწუხარო ის არის, რომ წოვიერთმა თამაშ-არ იცის ვინც იცის, იგი თავს არ იკლავს.

— მერე რატომ არ იკლავს, ჩემი სპეციალი უნდა?! — იყვირა აღადინმა.

— რომ ვითხარით, პატრიოტები არ არიან. მეთქი, ჩხარაგაუღწის წარსული და აწმყო არ აინტერესებთ, თავმოყვარეობა არა აქვთ, რაიონის ღირსება, თქვენთან ბოღში და, ფეხბურთე პედიია!

მეჩის მაგივრად გულზე ხელი აღადინმა იტაცა.

— რატომ, შე კაცო?

— იმიტომ, რომ „სიხარული“ წააგებო.

— მაგი არ თქვა შენ, მხატვრე ჩვენკენა!

— დემოტი და სამართალი არაა ჩვენკენ... ამისთანა გუნდი უნდა დამარცხდეს და ერთხელ და სამუდამოდ უნდა დაგვანგვანოს!

—სამუდამოდ კაცი მხოლოდ სამარცხი ისვენებს, მანამდე თავი რაღაცით ზომ უნდა შეიქცოს?

— უბედურებაც სწორედ ისაა, რომ ფეხბურთს თავშესაძევად ვუყურებთ, გართობად მიგვაჩნია, კარგი სმა-ჰამის შემდეგ. ფეხბურთი კი, როგორც უკვე ვითხარით, უპირველესად ჩვენი სიხილი და ოფლია, ჩვენი ჭკუა და გონება, ჩვენი ისტორია და დღევანდელობა, ჩვენი კაცუაა შიის სხივებია!

ცრემლმორეულია აღადინმა გერმანეს ხელი მოწმინდით ჩამოართვა.

— ნიჭიერო ძაო გერმანე, ცუდი სიტყვა აღვილი სათქმელია, მაგრამ პირადად შენ რომ იყო ფოთოლაქის ადგილას, მაშინ რას იხამდი?

— მხატვრე გამორიცხულია. მე იმდენი ჭკუა კიდევ შემოჩენია, რომ ფოთოლაქის ადგილზე

არ ვიყო... ქვეყნად ღმერთმა ორი უბედური
ხელობა დააწესა, ერთი ფეხბურთის მწვრთნე-
ლობაა, მეორე — რეჟისორობა. ერთმანეთს
არც ერთი არ გაეცდება, მაგრამ მწვრთნელი
უფრო დაწვეწველი კაცია. თეატრის რეჟისო-
რობაზე ბევრი თავს არ დებს, მაგრამ დედა-
მამის წყრგზე არავინ მოიძებნება, ფეხბურთის
სპეციალისტობას რომ არ იჩივებდეს. სხედან
აგერ, ჩვენსავით უსაქმურები და ავინებენ
მწვრთნელს. ამაზე ადვილი არაფერია...

ბოლოს, როგორც იქნა, დაღამდა, მაგრამ
ნერვებაშლილი ხალხი არც თეატრში წახლდა
და არც კინოში. სანახაობითი დაწესებულებე-
ბის კარი ერთიშორის მოყუდებით დაიკე-
ტა, საშავიროდ, რესტორან „აღმადსტრუში“
სრული ანჭლაგა იყო, ნერვულ ენერგიას და-
ხარჯვა უნდოდა, ჩხარაგაუდღებოც ავანსად
ხვალანდელ გამაქვებასაც ლოცავდნენ და
საკუთარ თავსაც იმსხვედნენ.

აღადინ ართმელაქმ ოფიციატებს ორი
მაგიდა შეერთებინა და ყველაზე ნაღდი
გულშემატკივრები შემოიკრიბა. საყავეში გა-
ცნობილი ხალხის გარდა, აქ იყვნენ მეშოტა-
ყე მიშელ ბადრიძე, ინჟინერი ზურაბ რაჭვე-
ლაშვილი. ღირსი მძივლ სოსელია, ექს-
პედიტორი კოჭო მაღლაფერიძე და ბიოლოგი
ქემალ თეთრაძე. მარტო გერმანე არჩაძე აკ-
ლდა სულრას, რადგან გადაუდებელი სამუშაო
ქონდა და მეშთარაღობას წაგნების კითხვას
ამჟამინებდა. რაც შეეხება კოკი ქორიძეს, რო-
გორც გასსოფთ, იგი მოლაპარაკე მაგიდასთან
იყო წახული ამბის გასაგებად.

თამაშად ალაღინმა ზურაბ რაჭველაშვილი და-
ასახლდა და მანაც იმედოვანი გაამართლა, სულრა
მაღალ დონეზე წაიყვანა, ოღონდ პერსონა-
ლური სასმისების ნაცვლად, ყველა სადღეგრ-
ძელო ბურთის დაუკავშირა. სხვათა შორის,
იასც თქვა, ინგლისიდან ქართველებს არაფერი
ამოგვტანიათ. ფეხბურთის ქერ კიდევ ტა-
რიელი, ავთანდილი და ფრიდონი თამაშობდ-
ნენო. ამ სიტყვების გაგონებაზე გულჩვილი
ალაღინი აღტაცებული გაიძახოდა. შენი ჭი-
რიმ და შენ გენაცვალე!

შუა სმაში რომ იყვნენ, ვიღაცამ ამავა მო-
უტანა, ხვალანდელი მსაჯი მარტოღმარა კუ-
პეში ჩაეკეტლი და, კატელტის გარდა, არა-
ფერს მორთმევსო. ათი ბოთლი შამპანური
გაუგზავნე მაგ პატიოსან კაცსო, უზრანა
ალაღინმა ოფიციატს და მერე შუა გზიდან
მოაბრუნა, ხუთი „სტალინაიც“ მიეყოფილ და
ხბოს მწვადებაც გაასინჯესო. ამ მომენტშიო,
თავი დაუქნია ოფიციატსა და სამზარეულო-
სკენ ქაიქა, როდესაც უკან დაბრუნდა და
ალაღინს მოახსენა, თქვენი დავალება შესრუ-
ლებულიაო, უსიკნებოლოდ ტყუოდა. მსაჯი
სახმელ-საშემლის მიტანამდე გაიპარა რესტორ-
ნიდან, რადგან ერთი ვასშმის ფასად პენალტს

ჩხარაგაულის სახარგებლოდ ვერ დაეხმარა.
თერთმეტი საათი სრულდებოდა, როდესაც
ზურაბ რაჭველაშვილმა ბოლო სადღეგრძელო
დალია; ამაღამ რომ მთავარ ბურთავით გაიბე-
რება და ხედავ რომ მზე ცეცხლოვანი ბურთი-
ვით ამოგორდება, იმას გაუშარტოსო! გაუშარ-
ტოსო! — დასტკბეს შეზარბოვებულმა გულშე-
მატკივრებმა და ომასიანი შემანადგომით ჩხა-
რაგაულის მიყურებელი ქურები ახმაურეს. მა-
თი ხმამაღალი ლაპარაკი — ქათმებივით ადრე
დაწყოლილ მოქალაქეებს ძილს უფრთხობდა,
მაგრამ ესეც არ აჟმარეს. და ქართული ხალხუ-
რი სიმღერებიც მოასმენინეს.

— კიდევაც ღაზრდებიან
ადეტს ლეკები მგლისანი...
— იწყება ვიტრანე მოცეკვავი გიგა წარა-
ნდა და შემდეგ მისი კოლეგა მურმან ფილა
აგრძელებდა:

— ისე არ ამოწყდებიან,
ჭავჭავი არ სტამონ მტრისანი...
მგლის ლეკვებზე უფრო „ხიზარულის“ მო-
თამაშებისათვის შეწინებულნი ზაქიები შეიძ-
ლება გავწოდებინა, მაგრამ მომდერლები ფე-
ხბურთელებზე უფრო, საკუთარ თავს იმსხე-
ვებდნენ და სასტუმრო „ვენიკიანი“ დახანკე-
ბულ გორდელაურის „მეცეტრუსსა“ და მის
წარავალარსოვან გულშემატკივრებს თვალე-
ბში ნაცარს აურბდნენ.

ეს ერთადერთი სასტუმრო ქალაქის ცენტ-
რში იყო აშენებული, მდინარე ჩხომორის მთა-
რჯვენა სანაპიროზე. სახელი „ვენიკიანი“
პოეტური ფანტაზიით უზვად დააწმლოვრულ-
მა ჩხარაგაულებმა მოქალაქეებმა, ალბათ,
წყალს დაუკავშირეს, თუმცა, შიგ, გონდოლე-
ბის ნაცვლად, ისვის ჭუკები ცურავდნენ.

გორდელაურის „მეცეტრუსის“ გულშემატკი-
ვრები მასპინძელთა სიმღერას კარგა ხანს ყუ-
რადღებთ აქ ატყვდნენ (გაფრთხილებული
იყვნენ, პოლუკაციებს არ აყვითო), მაგრამ
ბოლოს ერთმა ნაბახუსევმა ახალგაზრდამ ნე-
რვები ვეღარ დაიწყნარა, ორმანეთიანი „ლუქ-
სის“ ზამზარაფაყვებითი ჯაწლიდან შიშვე-
ლი წამოხტა, რკეულდებიან აივანზე გამოიჭრა
და სასტუმროს წინ ამდერებულ ჩხარაგაულე-
ლებს ანდაზა სტყურცნა, „იციანის ის, ვინც
ბოლოს იცინისო“.

ამ თავხედური გამოხედვით გადაარეულმა
მასპინძელმა სტუმრის ანდაზას რითმინი და
ურითიმო გინებით უპასუხეს.

გორდელაურელი ახალგაზრდა გულშემატკი-
ვრის საქივლს, შეიძლება, ძალიან სავალალო
შედეგები მოჰყოლოდა, ყოველ შემთხვევაში.
გაუღალავი მანაც არ გადაჩნებოდა, მაგრამ
უფრო ხანდაწმულმა გულშემატკივრებმა გა-
მოუცდელი ახალგაზრდა დროზე შეათრიეს
თავის ნომერში და სინათლეც სწრაფად ჩაუ-
ჭრეს. სინდელიშვიტ ქვების სრულის კი მასპინ-

ქლები მოვირდინე, ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ საქუთარი სასტუმროს დაწიანება არ უნდოდათ, მეორე და, რაც მთავარია, როდესაც საპასუხო ქიზიტით გორდელაურს ეწვეოდნენ, ქვების სროლისათვის სამაგიერო, შეიძლება, ლოდების სროლით გადაეხადათ.

ერთი სიტყვით, ჩნუბამდე საქმე არ მისულა. ალაღინ ართმელაძემ და მისმა ამხანაგებმა პატარა კიდეც იუყანეს „ვენიციის“ ტერიტორიაზე და მერე, ამერ ტუმელაშვილის წინადადებით, ქალაქგარე მდებარე „სიხარულის“ საწვრთნელი ბაზისაკენ სიმღერა-სიმღერით გაემართნენ.

გვიანი ღამე იყო და დაუპატიჟებლად მისულ ხალხს ბაზაში როგორ შეუშვებდნენ... პროტესტის ნიშნად, განაწყნებულმა სტუმრებმა, ხმაშაღლი ლაპარაკი დაიწყეს. ბაზის ცალხელა დარაჟმა, რომელსაც ყოფიანის სახელი ერქვა, მაგრამ გვარად რატომღაც ლილუაშვილი იყო, მოსულეებს ნაგვიანები სტუმრობის მიზეზი ჰქოთხა.

— მთავარი მწვრთნელის ნახვა გვინდა, — აუხსნა მეტი ჩიკივეშვილმა.

— მთავარ მწვრთნელს სძინავს და გირჩევთ, თქვენც დაიძინოთ, — დარჩა ლილუაშვილმა.

— როგორ თუ დავიძინოთ, — გაუბრადა ალაღინი, — ხვალ „სიხარულის“ ხედი წყდება.

— მოქალაქე, თქვენ მთვრალი ხართ და გთხოვთ მიხრჩანდეთ!

— თუ გედონ ფოთოლაძეს ნებით არ გამოიყვან, ძალით გამოგაყვანინებთ!

დარაჟმა ორლულიან „ცენტრალში“ ტყვიები ჩააწყო და მომხდურები საგულდაგულოდ გააფრთხილა, ფეხი არ გადმოედგათ, თორემ კურდღლებით დაგროცათ სუყველასო.

დავით ლილუაშვილი არც ომგადახდილი სნაიპერი გახლდათ არც გამოცდილი მონადირე, კურდღლები მხოლოდ მუდღამელიკაციურ ფილმებში ენახა, მაგრამ ისე რიხიანად ლაპარაკობდა, ყველამ დაიჭირა, ხელი ომში აჭებს დაკარგულ და ნაფრონტალ კაცს ფრთხილად უნდა ველაპარაკოთ.

ამ მიზეზის გამო და უფრო იმიტომ, რომ მასმინძღლი გახურებულ თავში აღკომოდის გრადუსმა საგრძნობლად დაიწია, მეტი ჩიკივეშვილის გარდა, ყველამ გაჩუმება არჩია.

როგორც ადრე მოგახსენეთ, მეტი სპირტიან სახმელებს ნაკლებად ეტანებოდა. ამღამინდელი მისი საქციელი ჭარბი ემოციურობის ბრალი იყო. მუდამ პირში მოქმედმა ვერც ახლა დამალა სიმართლე და დავით ლილუაშვილს უბოდიშოდ მიახალა, აფხუს, რა კაცის სახელს აფუქტბო!

ლილუაშვილს ეგონა, დავით აღმაშენებელს გულისხმობს, და საშინლად ეწყინა. სინამდვილეში მეტის დავით ყოფიანი ჰყავდა მხედველობაში. მაგრამ, ასე იყო თუ ისე, დარაჟმა

ბოლმა გადაჟალა და რაც შეეძლო, დინჯად უპასუხა, სწორედ გაფუჭებულის ხმა მესმოიწო.

— აბა, აბა, შენ ცოტა ჭკუით ილაპარაკე! — გააფრთხილა იგი ზარანდამ.

ლილუაშვილმა აუღელვებლად შემართა მარჯვენა ჩხმაში და ასევე აუღელვებლად უხარა, არ მჭირდება მე თქვენი დარჩებაო. მკახე, დამარბული ღვინოსავით უსიამოვნო ხმა ჰქონდა.

მეტი ჩიკივეშვილს სიბრაზისაგან სახე გაუღურჭდა, თუმცა სინელიში ამის დანახვა შეუძლებელი იყო.

— შენ იცი, ვინა ხარ?! — უყვირა მან.

— მო, ვინა ვარ? — ისევ მშვიდად ჰკითხა ლილუაშვილმა და ახლა მარცხენა ჩხმაში მოიყვანა საბრძოლო მზადყოფნაში.

— შენ... შენ... პროფანი ხარ! — როგორც იქნა, მოძებნა საგინებელი სიტყვა მეტში. — ბაზის დარაჟად კი დავნიშნეს, მაგრამ ფეხბურთის არაფერი ვაგებდა!

დავით ლილუაშვილი ფეხბურთის სპეციალისტობაზე არასოდეს დებდა თავს. ამიტომ მეტი ჩიკივეშვილის წინადადების მეორე ნახევრისათვის მაინცდამაინც უურაღებდა არ მიუტყევია, მაგრამ სიტყვა „პროფანი“ სასტიკად არ მოეწონა და გუნებაში გაიფიტრა, ნამდვილად დედა შემადგინა უცხოურ ენაზეო, და ფუტრებისაგან დატყენილი დაფვივით აღრიალდა:

— აბა, გაიმეორე, თუ ვაჟაკი ხარ!

მეტი ჩიკივეშვილს უკან არ დაუხევია.

— პროფანი ხარ და მეტი არაფერი! — გაუმეორა მან.

წინადადების დამთავრება ვერც კი მოასწრო, რომ ლილუაშვილის „ცენტრალამ“ იგრიალა და თვალის დამახშამებისთანავე დაზაფრული ხალხი მიწას გააკრა. პირველი გასროლა, რასაკვირველია, შესაშინებელი იყო და მართლაც ყველა შემინებელი გორავდა ნამიან ბალახზე. ამ ყველაფერს მხოლოდ მეტი ჩიკივეშვილი არ დაცემულა ლაჩარით მიწაზე, პირიქით, გავროშვით იდგა დამიწებულ თოფებს წინ და ახადგარეცხილი კუბოკრული პერანგის სკიძმეს იფხრეწდა.

— მესართე, შე მართლა პროფანი, შენა! — ყვიროდა იგი. „უშიშარო, ვითარცა უბორცო“ შემეტანეს ეს ქრესტომათიული სიტყვები იმ წუთს სწორედ მეტი ჩიკივეშვილზე იყო ზედგამოჭრილი.

— რა გაეწყობა, თუ მწვრთნელი არ ამირებს გულშემატკივრებთან საუბარს, მაშინ წასვლის მეტი არაფერი დავგრჩენია, — თქვა მოულოდნელად მეტში და ოთხმოცდაათი გრადუსით მოხრუნდა, დანარჩენებმაც პირი ქალაქისკენ ჰქნეს, მაგრამ ორიოდ ნახევრე არ ჰქონდათ გადადგმული, რომ მოულოდნელმა, ხმამ შეაჩერა.

— ვინ კითხულობს გედეონ ფოთოლაძეს? — სიბნელეში ბაზის ტერიტორიიდან დაიძახა ვილამი და ამ ხმამ მეჭი ჩიიკივიფილი და მისი რაზმი უკან მოაბრუნა.

აყვავებული გერგონებიდან გედეონ ფოთოლაძე გამოვიდა. არა, თვალი არავის ატყუებდა. მთვარის სხივებითა და ელექტრონის შუქით განათებულ ადგილას ნამდვილად „სიხარულის“ უფროსი მწვრთნელი იდგა, აღრე ზოგს იგი სტადიონზე ენახა, ზოგს კი „რესტორან“ „ალადასტურის“ საბანკეტო დარბაზში, როდესაც მსაჯებს პათოსანი თამაშის აუცილებლობაზე ისაუბრებოდა.

გედეონმა ჭიშკარი გააღო და დაუპატრუებელ სტუმრებს წინ დაუდგა.

— მაინც რატომ შეწუხდით, უმწიფილებო, ამ მთვარიან ღამით?

— „მთვარიან ღამეზე“ რომ არაფერი ვთქვათ, „უმწიფილებში“ ნამდვილად ირონია იყო ჩაქოვლილი, რადგან სტუმართა აბსოლუტური უმრავლესობა ასაკით გედეონზე უფროსი იყო. მოკლედ, მთავარ მწვრთნელს სიტყვა წაექცა, მეჭი ჩიიკივიფილი კი ხელახლა დაიბოლმა და ბრაზიანად მიუგო:

— ჩვენ იმიტომ შეეწუხდით, რომ გვანტერებს, ხვალ რას აპირებთ.

— მართკ ხვალ? — ისევ ირონიულად ჰკითხა ფოთოლაძემ.

— ჭეჭერობით მართკ ხვალ.

— მაგი ხვალინდელ გაზეთში ნახეთ, გენო ჭავთარაძეს უკვე მივეცი ინტერვიუ.

— ხვალამდე რა გაგვაძლებინებს... ამაღამ უნდა ვიცოდეთ ყველაფერი.

— ყველაფრის ცოდნა არცაა საჭირო.

ბოლოს და ბოლოს, ზურაბ რაჭველიშვილიც გაბზარდა და მწვრთნელს თქვენობით დაუწყო ლაპარაკი.

— მასეთ სიტყვებს თავი დანებეთ, თორემ...

— თორემ რაი, სტადიონზე აღარ მოხვალთ? აბონემენტები მაინც გასაღებელია.

— სტადიონზეც მოვალთ და უარესსაც ვინახავთ!

— მაინც რას იზამთ, ტრიბუნებს დაწვავთ? — არ მოეგვა გედეონი.

— თქვენ ხელში ისედაც დამწვარია, მაგრამ მართკ ცეცხლის წაიდება არ იკმარებს.

— ენე იგი, პირდაპირ მუქარაზე გადახედით... მო, თქვით, რას მიპირებთ?

— მაგას ხვალ ნახვით.

— ჩემი გაღაზვა თუ გადაწყვეტით, წინასწარ უნდა გაგაფრთხილოთ, მე კრივის რესპუბლიკის ჩემპიონი ვიყავი.

გედეონს სიმართლე არ უნდა დაეუარაოთ, ხანამ ფეხბურთის მწვრთნელობას დაიწყო, კრივის ტრფიალი იყო. ცხვირზე რომ დაკვირვებოდათ, სხვა საბუთიც არ გინდოდათ.

მეჭი ჩიიკივიფილს მოარულ ენციკლოპედიას

ტყუილად როდი ეძახდნენ. მართალია, ღამისათვის კამათი არ დაუწვია, მაგრამ ერთი დეტალი მაინც დაუზუსტა.

— რესპუბლიკის კი არა, საზოგადოება „კომლემენტის“ ჩემპიონი იყავი, თანაც მჩატე წონაში.

გედეონ ფოთოლაძე შეცბა. მეჭი სიმართლეს ამბობდა, „კომლემენტის“ ჩემპიონი იმით გახდა, რომ ფინალში მისი მოწინააღმდეგე არ დაუშვეს წონის მომატების გამო. თვითონაც კი წელიწადში უმჩატესიდან მძიმე წონაში გადასვლა მოასწრო, რაც მის არასპორტულ კონდიციებზე მეტყველებდა.

გედეონმა მეჭის ნათქვამი უპასუხოდ დატოვა და იაპონურ „სიკიოკუ“ დაიხედა, რაც იმას ნიშნავდა, აუდენცია დამთავრებული იყო და გულშემატკივრები სახლში უნდა წასულიყვნენ.

— ღამე მშვიდობისა, მეგობრებო, — ხმა გაიტკილა ფოთოლაძემ, — თქვენთან საუბარს რა სჭობია, მაგრამ ფეხბურთელებს უნდა დაეხედო.

— დახედ, დახედ, ერთბაშად კარგი სანახავი არ გყავდეს! — მაინც უბნა აშურ ტყეშელაშვილმა.

გედეონს ჭიშკრის ჩაექცა მოესწრო და, რაკი თავს უკვე უშიშრად გრძნობდა, ჩხარა-გაუღელ გულშემატკივრებს მუშტო მოუღებდა.

— მაგ სიტყვებისათვის ხვალინდელი მოგების შემდეგ არ შეგრცხვით, უმწიფილებო!

ბაზიდან დაბრუნებული გულშემატკივრები დახაინებლად კი დაწვენ ლოგინში, მაგრამ იმ ფატირაკების შემდეგ, რა დააძინებდათ თქვენ წარმოიდგინეთ, არც ალაღინ ართმეილაძეს უნახავს სიმართლა, ან როგორ ნახავდა, როცა თვალი არ დაეღუშავს და საწოლში შამფურივით ტრიალებდა.

— რა იყო, კაცო, ცუდად ხომ არ ხარ? — ჰკითხა ცოლმა.

— კი, ცუდად ვარ, — დაუდასტურა ალაღინმა.

— წინვა გაქვს?

— წინვაცა მაქვს და გულის კანკალიც. ხვალინდელი ფეხბურთის შემდეგ, მგონია, ცოცხალიც არ გადავრჩები.

— ვინც შენ მასეთ დღეში ჩაგაგლო, იმას დაექცა ოჯახი — მიაწყვეცა ქალმა. ცხადია, იმაზე არ დაფიქრებულა, ეს წყევლა-კრულვა სულ მალე რისხვად რომ დაატყდებოდა „სიხარულის“ მთავარ მწვრთნელსა და მისი მეუღლის ნერვების ამშლელ გედეონ ფოთოლაძეს.

ბოლოს, როგორც იქნა, გათენდა მთუწვდომელი მთების მწვერვალებიდან ბურთივით ამოგორდა მზე და მსაჯის სასტენივით წყრილა ხმით იყიღა ღოჯიაში გამოშვებულმა დერეზიანმა მამალმა. საზაფხულო საათმა ექვს-

ჯერ დარეკა. სხვა დროს და სხვა ვითარებაში, ნახანუსები ალაღინი ხუთმანეთიანი კერძო ხაზის საშემოლად გაეშურებოდა, ას გრამ ხურმის არაუხსი დააყოლებდა ზედ და გუნებას გამოიკეთებდა, მაგრამ ახლა სხვა დრო და ვითარება იყო, ხაზის ჭამის კი არა, წვერის გაპარვის თავიც არ ჰქონდა, ტანში ციფიანივით აკანკალებდა და, ყოველ შემთხვევისათვის, ჭიბები ვალიდოლთი გაიტენა.

ცოლ-შვილი უხმოდ შემეშურებდა აფორიაქებულ ალაღინს. სიტყვის თქმას ვერავინ ბედავდა, რადგან მწარე გამოცდილებით იცოდნენ, კარგი დღე არავის დაადგებოდა, „სიხარულზე“ გაბრაზებული ოჯახის უფროსი უბედურებას დაატარაილებდა.

სახლიდან უშემოლ-უხმელად გამოსულმა ალაღინმა გაზეთების ფარდულს მიაშურა და სიგარეტზე ადრე, „ჩხარაგაულის ხმის“ საღებავ-შეღუმწრალი ნომერი იყიდა. ჩვეულებრივსამეზობრ, მეოთხე გვერდი გადაშალა, მაგრამ სამგლოვიარო განცხადებები კი არ ჩაუთვალეირებია, ქველში სად ვარ წასასვლილო. სკვერში, მაგნოლიის ძირას ჩამოქდა და სპორტულო განუოფილების კითხვა დაიწყო, თუმცა, განუოფილება არც ეთქმოდა, გედეონ ფოთოლაძის ინტერვიუს ბენო ჭავთარაძესთან მთელი გვერდი ეჭირა.

სულ მალე სკვერში დაბარებულინივით გამოცხადნენ შორიაზლო მცხოვრები და ალაღინივით უძინარი მიშელ ბადრიძე, ამურ ტყეშელაშვილი, მურმან ფილია, ზურაბ რაჭველიშვილი და მიქელ სოსელია. მათაც გაზეთები იყიდეს და ჭავთარაძის შემოქმედებას გულდასმით გაეცნენ. ინტერვიუს აბზაც-აბზაც კითხულობდნენ და ყოველი აბზაცის შემდეგ თავიანთ მოსურებებს ხმამაღლა გამოთქვამდნენ.

მწარე კომენტარების მიუხედავად, ყველამ აღიარა, რომ ინტერვიუ საკმაოდ პროფესიულად იყო დაწერილი და გენო ჭავთარაძის საყვდელური არც ეთქმოდა. მარცხის შემთხვევაში კი მთელი რისხვა გედეონ ფოთოლაძეს უნდა დასტებოდა თავზე.

უსიამო მოლოდინში დრო ნელა მიწოწინებდა.

— კოკი ჭორიძე მაინც რატომ იგვიანებს? — იკითხა მურმან ფილიამ.

ყურებჩამოყრილი ზურაბ რაჭველიშვილი იმ წამსვე გამოცოცხლდა.

— ზო, მართლა, რა უთხრა, ნეტა, მოლაპარაკე მაგიდამ?

— კოკი რომ კარგ პასუხს ჩამოგვცაღნდეს, მელარიჩი ჩვენზეა. — განაცხადა ართმელაძემ.

— კარგ პასუხს, ჩემო ალაღინ, მაგიდა კი არა, გერმანე არჩევედ არ გვეუბნება, — თქვა ამურ ტყეშელაშვილმა და კრიტიკის ობიექტს ილენცურად გადახრდა.

— მაინც საინტერესოა, კოკის ავტობუსი თუ ჩამოვიდა სოფლიდან?

— ავტობუსიც ჩამოვიდა და სადაცაა, კოკიც გამოჩნდება, — დაუდასტურა მიქელ სოსელიამ.

მართლაც, ხუთი წუთიც არ იქნებოდა გასული, რომ ქუჩის თავში ჩქარი ნაბიჯით მომავალ კოკი ჭორიძეს მოჰკრეს თვალი. ხელებს ისე აქნევდა, ადვილი მისახვედრი იყო, კარგი ამბავი მოჰქონდა.

— რაო, რა თქვა მაგიდამ? — შორიდან მიაძახა ალაღინ ართმელაძემ.

— ჯერ გამარჯობა უთხარი კაცს, მაგიდის ამბავი მერე შეიკითხე. — ურჩია მექიმე.

ალაღინმა ხელები გაშალა.

— კოკის სალაში და კარგად ყოფნა! მოლაპარაკე მაგიდა ხომ ნახე?... ზო, თქვი, რას გაჩუმებულხარ!

კოკი ჭორიძემ გაოფილილი სახე გაოფილილივე ცხვირსახოცით საჭულდაგულოდ მოიწმინდა, მერე ხალხი მისწო-მოსწია და, სკამზე ჩამოქდა.

— ხმა ამოიღე, კაცო, რას გაჩუმებულხარ! — შეუბღვრა მიქელ სოსელიამ.

— პატარა მცალით, სული მომათქმევინეთ, — შეიბღვრა კოკი.

— სანამ შენ მოითქვამდე, სული ჩვენ გავცდებოდა, ამოდერდე ახლა, ნუ გავწვალბი!

კოკიმ ჯერ ჭიბები მოიქექა, სიგარეტი ხომ არ ჩამჩხაო, მაგრამ, რაც არ ჰქონდა, რას იპოვიდა. ამიტომ „კოსმოსი“ მექის გამოართვა, ასანთი მიშელ ბადრიძეს თვითონ მოუკიდა და ღრმა ნაფაზი დაურტყა. სიგარეტი რომ ყუაზე დაიყვანა, მხოლოდ ამის შემდეგ ასწია თავი და თითქმის სხვათაშორის იკითხა.

— ამურ ტყეშელაშვილი ხომ არის აქ, ქალაქიდან ხომ არ გაპარულა?

— აქა ვარ, კოკი, — წინ დაუდგა ამური, — აქა ვარ და პირბაყეც მაგრად ვდგავარ!.. შენ რას ზერები?

— რას ვზერები და, ამ საღამოს პურ-მარილს რომ გამიშლი, თამადად დავდგები.

— შენი ხმალი — ჩემი კისერი, მაგრამ, ვითომ, საქეიფოთ გვექნება საქმე?

— გვექნება! — კოკიმ თავი ენერგიულად დაუქნია. — ღვინო, ცოდვი, კახური უნდა იყოს, შამპანური არ ღამნახოს!

როგორც შენ იტყვი, ისეთი იქნება, მაგრამ სიხარული ნადრევი არ დაგირჩის... რა თქვა შენმა მაგიდამ ასეთი?

— ამურ ტყეშელაშვილს დიდი მოკითხვა გადაეცო, სუფრაზე ჩემი სადღეგრძელოს ღელევა არ დაგვიწყდესო...

— კიდევ?

— კიდევ დღეს ჩხარაგაული მოიგებს და მეორე ლიგაში დარჩებაო.

ამ სიტყვების გავონებისთანავე მექი ჩიიკა-შვილმა სამი დღის გაუპარავ წვერზე ხელი ენ-

ერგოულად ჩამოისვია, რაც იმას ნიშნავდა, უფრო-
მოდ გახარებული იყო. არც ახლად ართმედლა-
მერს დაუფარავს თავისი ემოციები და კოკი სა-
მერს გადაკონდა.

— შენი ჰირსი, შენი... არა, მართლს ამბობ
და არ გვახიოთურბი?

— როგორ გეპაძრება, პატრეცემულო ალა-
დინ, — ეწყინა კოკი ჭორომეს. — ასეთ ღროს
ხუმრობა განა შეიძლება?

— შენს პირს შეპარი, ჩემო კოკი, დიდად
გამახარე და ერთი სუფრა ჩემზეა, იცოდეს!

— შენი სუფრა ვის გაუკვირდება, მაგრამ
შეპარი კოკის კი არა, მაგიდას ეკუთვნის, —
თქვა ამურმა და სოფლიდან ჩამოსულ კაცს
გადახედა, — არ მითხრა ახლა, ანგარიშიც გა-
მოიცნო!

— შენ წარმოიდგინე, გამოიცნო. — დაუ-
დასტურა კოკიმ.

— მაინც, როგორ გამოიცნო?

— შეგვიკითხე, პატრეცემულო მაგიდაც, „სი-
ხარული“ რამდენ ზურთს გაიტანს-მეთქი, და
ორჯერ წამოიწია, ეხე იგი, ორით ნოლზე
მოვიგებთ.

— რატომ მინცდამაინც ნოლზე იქნებ, მო-
წინააღმდეგე ერთი გოლის გაქვითვა მოახერ-
ხოს?

— ვერაფერსაც ვერ მოახერხებს, — არ-
ბენად მიუგო კოკიმ. — „მეცატრუსენე“ რომ
შევიკითხე, ერთხელაც არ წამოწყულა... მა-
შასადამე, ორით ნოლს ვიგებთ და არ უნდა
მას ბერკი ლაპარაკი!

ისე შეაგონებით, ისე დამაქერებლად ყვებო-
და კოკი ჭორომე მოლაპარაკე მაგიდის ამბავს,
რომ ამურ ტყეშელაშვილსაც ეგვი შეეპარა,
იქნებ ყველაფერი სიმართლე აღმოჩნდეს და
სამაღლის 'გადაბა მომეწიოს.

ფაქრბეიდან კოკი ჭორომის ხმას გამოიყვანა,
— რაო, პატრეცემულო ამურ, უკვე ანგარი-
შობ, ნაძლევი რამდენი მანეთი დაგაქდება?

— „სიხარული“ კარგად მყავდეს და ფული არ
მენანება, — გაუცინა ტყეშელაშვილმა.

კოკიმ სრულად კანონიერი შეკითხვა დაუსვა.
— ეთქვით და, ნაძლევი შე წამეგო, მაშინ
რას იზამდი?

— ჭერ რა იცი, იქნებ მაგიდას შეეშალა და...

— არაფერი შეგეშალოს, მაგიდამ იცის თავისი
საქმი... და მაინც, ინტერესის გულისხმავის,
შენი პირისა როგორია?

— ხალაპარაკოდაც არ ღირს.

— მაინც?

— თუკი მაგიდას შეეშლება და ანგარიშს ვერ
გამოიცნობს, მაშინ... — ამურ ტყეშელაშვილმა
ხაშქმელი შეწყვიტა და მრავლისმეტყველად გა-
იღმა.

აღელვებული კოკი ფეხზე წამოდგა.

— მო, თქვი, მაშინ რა?

— მაშინ შენ, კოკის ნაცვლად, მაგიდას
დაგაძებ, — მშვიდად უთხრა ამურმა.

— დაუძებე და ხეორსაც იზამ! — მოუწონა
გერმანე არჩვამს, რომელიც აქამდე პატრო-
ნაში არ მოწოდებოდა, რადგან მოლაპარაკე
მაგიდას ამბავი პრემიული კაცის ფანტაზიად
მიჩნდა.

მოლაპარაკე მაგიდას პროვინციით გულდამ-
შვებებული ხალხი ჩხარაგაულის „ლუტენიკი-
საქენ“ დაძრა.

სტადიონზე ერთადერთი გადაღებული ტრი-
ბუნა ნომერკლატურული გულშემატიკერებისათ-
ვის იყო განკუთვნილი, პრესის ლოჯაში კი
მარტოღმარტო ბენო კვათარაძე იჯდა და ფეხ-
ბურთის ანგარიშს ტელეფონით პირდაპირ რე-
დაქციაში გადასცემდა, რომ უზიღეთო ჩხარაგა-
ულისაში მტრები დილით ყველაფერი დაწყრი-
ლებით სცოდნოდათ.

სანამ ჩვენი ნაცნობი გულშემატიკერები
„ლუტენიკებში“ მივიდოდნენ, გერმანე არჩვამს
საქარს ბიბლიოთეკაში შეიარა და კანტის
„წმინდა გონების კრიტიკა“ გამოართვა, მოედან-
ზე ხანტრერესო მაინც არაფერი მოხდებოდა და
სახელგანთქმული გერმანელი ფილოსოფოსის
ნაშრომით თავს შევიკავებო.

რასაკვირველია, გერმანე არჩვამე მწარედ
ცდებოდა. იმ დღეს ჩხარაგაულის სტადიონზე
ისეთი ამბავი მოხდა, ზრწილიდით გულშემატი-
კერები სიმარშიც ვერ ნახავდნენ.

ნელ-ნელა სტადიონს კოკი ჭორომის ჩამოტა-
ნილი ამბავი მოეცინა, მოლაპარაკე მაგიდას
უთქვამს, „სიხარული“ ორით ნოლს იგებსო.
ცნადა, ამ ინფორმაციამ ჩხარაგაულისათა გუ-
ნება-განწყობილება შესამჩნევად გამოაკეთა-
როდესაც მოედანზე მსაჯე გამოჩნდა, ტაშისცე-
მისა და აღტაცებული შეძახილებისაგან დახავ-
ლეთ ტრიბუნის მეორე იარუსი კინაღამ ჩამოინ-
გრა და პირველი იარუსის ხალხი მარცხს ბეჭეზე
გადაურჩა. ჭარბი ენერგიის მოწვევების გაჩ-
და, ეს იმიტოც იყო გამოწვეული, რომ იარუსის
ხეს დამხალი ბოძები ჰქონდა და გულშემატი-
კერები, ტაშთან ერთად, ფეხსაც მაგრად ურ-
ტყამდნენ.

ზოგიერთს, შეიძლება, გაუკვირდეს, მსაჯს
ასეთი აღტაცებით რატომ შეეგებნენ, თუკი შე-
გიდას ანგარიში გამოცნობილი ჰქონდაო, მაგრამ
სიფრთხილეს თავი არ სტიკავო, ხომ გაგიგო-
ნიათ?

თავი მეტი სიპიკაშვილს სტიკოდა, მიშელ ბად-
რიძე კი ხელში საკუთარი მაჯა ეტყობა და
პულსის ისინჯავდა. მსაჯის გამოჩენისთანავე რმ
პროცედურას შეეშვა და ტაში დასცხო.

— უფრო მაგრად დაუკარით და მსაჯი პე-
ნალტს დაგინიშნავთ! — გადმოიკიციენს გად-
მიად გორაკდაურლებმა.

ისე თქვენი აგზილათ კარგად ყველაფერი, რო-
გორც მათი სიტყვები ახდა. ელემტროტაბლოზე
სათოს წუთიც არ ჰქონდა მოხალული, რომ „მე-
ცატრუსენე“ საჭარიშო მოედანზე შეტრილი ჩხა-
რაგაულებთან მარცხენა გარემარბი ჭონდო გო-

ბერია საკუთარი ინიციატივით წაიქცა და არ-
ბიტრმა სტუმრებს სასტუმროს უმაღლესი წომა —
თერთმეტმეტრიანი მიუხაჯა. გორდელაურელებ-
მა, რასაკვირველია, მობიხნე პროტესტი გა-
მაცხადეს, აღტაცებულმა ჩხარაგაულელებმა კი
მხაჯს გადაწყვეტილება მოუწონეს და მისი
პრინციპულობა მქუხარე ტანით დააქილდოვეს.
კოკი ჭორბე აღტაცებამ შეიპყრო.

— ზომ ზედავთ, მავდიის სიტყვები მართლ-
დება, ერთ გოლს ახლა გავიტანთ, ერთს კიდევ
მეორე ტაიში... ის დროა, ამურ ტყეშელაშვი-
ლმა სუფრა შეუკეთოს!

ამ ლაპარაკში არბიტრმა, როგორც იქნა, შე-
ძლო გორდელაურელთა სპარტესტო გამოხ-
ტომების აღკვეთა და ჩხარაგაულელებს პენალ-
ტის დასარტყმელად გზა გაუხსნა.

როგორც კი მხაჯმა დაუბრუნა, მეტი ჩი-
ვივდილმა თვლები დახუჭა. ისე ნერვიულობდა,
კარისკენ გახედვა ეწინააღმდეგებოდა. ტაშის ხმას რომ
გაეგონებ, მაშინ გავიზებოდა, ფიქრობდა თა-
ვისთვის. ნეტავ სულაც არ გახეილა, რადგანაც
ამჟამად დაწარმებულია, ადრე კი უმაღლესი
ლიგის სათადარიგო შემადგენლობიდან ცეცხლის
ფასად გადმოყვანილმა ჯონდო გობერიამ თერთ-
მეტი მეტრიდან დარტყმული ბურთი კარს სამი
მეტრით დააცილა და გორდელაურიდან ჩამოსულ
გულშემატკივრებს ტირილის ნაცვლად, სიცლ-
ხარხარი დაწყებინა. მაგრამ ნადრევი აღმოჩნ-
და მათი სიხარული. მხაჯმა ბურთი ხელმეორედ
დადო თერთმეტმეტრიანზე, აქაოდა, დარტყმის
მომენტში სტუმრების მეკარემ მარცხენა ფეხი
სასტვენამდე ასწია. ცხადია, არბიტრს არც ამ
შეთხუტევაში მიუტყვევია უფრადლება „მეტიტ-
რუხის“ არასპორტული გამოხდომებისათვის.
პირაქით, მისი კაპიტანი მოიხმო და მკაცრად
გააფრთხილა, თუ კუთვით არ იქნებით, მთელ
გუნდს წითელ ბარათებს ვუჩვენებო. გორდე-
ლაურელები ისედაც გაწითლებული იყვნენ ამ-
დენი უსამართლობის გამო და მოედნის დატო-
ვება განიზრახეს, მაგრამ მეკარემ დაამშვიდა,
დაარტყმევინებ პენალტი, მე მაინც არ გავუშ-
ვებო! ისე აღვჩნებული ლაპარაკობდა და ისე
დადარწმუნებული იყო, რომ „მეტიტრუხები“
მობრუნდნენ და თავიანთი კარის დარაჯს პი-
რობა მისცეს, შენ თუ მაგ პენალტს აიღებ,
ჩვენ მოწინააღმდეგეს ორ ბურთს გავუტანთო!

მხაჯმა ხელახლა მისცა ნიშანი, მაგრამ „სი-
ხარული“ მოთამაშებიდან დამრტყმელი არავინ
აღმოჩნდა. ჯონდო გობერიამ თავის მარცხენა
ბუცს ისე ათვალერებდა, თითქმის წინა პენალ-
ტის დაცილებს ამ ბუცის ბრალი იყო.

— ზო, რაღას უყურებ, მიდი დაარტყი —
უბრძანა კაპიტანმა სულხან გოცამემ.

— თუ კარგია, შენ დაარტყი — მიუგო ჯონ-
დომ.

კარგი ნამდვილად არ იყო ასეთ სიტუაციაში
დარტყმა. ჩხარაგაულელთა სათაუვანებელ კერპს
სულხან გოცამეს, ანუ როგორც სიუჟარულით

ეძახდნენ, გოცოიას, იმდენი კეჟუა კი ჭკონდა,
რომ ერთი ფეხის მოქნევით თავისი შეურყვე-
ლი ავტორიტეტისათვის ჯვარი არ გადაეცა.

როგორც ხედავთ, ძალზე უნერვილო მდგო-
მარებაა შეიქმნა. კაპიტანმა რომ პენალტის
დარტყმაზე უარი განაცხადა, მოთამაშეები რა-
ღას იზამდნენ. მარცხის შემთხვევაში, ოჯახზე
ხელი უნდა აედოთ და ფირალეზივით ტყეში
გავარდნილიყვნენ; დაბოღმული გულშემატკი-
ვრების — შურისძიებაზე უარესი ზომ ჭეუყანაზე
არაფერია!

რამდენადაც ჩხარაგაულელთა ბანაკში უიმე-
ლობა ისაღვურებდა, იმდენად გორდელაურელთა
მხარეზე სიხარული უდიდეს ფრთებს, შეურაცხ-
მყოფელ წინადადებებს მასპინძელთა ტრიბუ-
ნებისაკენ საფანტოვით ისროდნენ.

— თერთმეტი პენალტი რომ გაჩქონ, ერთ-
საც ვერ გაიტან!

— მოდიო, ისევ ჩვენებს დაარტყმევინეთ!

— მხაჯი მიუშვით, მაგან იცის თავისი საქმი-
მხაჯი, ცხადია, პენალტის დასარტყმელად არ
მივიღოდა, მან მხოლოდ საათს დახედა და მას-
პინძლებს ხუთი თითი უჩვენა, არა, გასამარჯ-
ვლოს კი არ ითხოვდა, ხუთ წუთში დარტყმა
უნდა მოასწოროთ, აფრთხილებდა.

ჩხარაგაულელები შეშოთდნენ და არცთუ
ისე უსაფუძვლოდ.

დაუჩქარებ პატარა, თორემ მხაჯი შესამედ არ
დაგვიზინავს მაგ თერთმეტმეტრიანს!

— დაარტყთ ეს პენალტი, სანამ ჩვენთვის
ინტერესში არ დაურტყამს!

ამ შემახილებს მიუხედავად, თავის თავზე
პასუხისმგებლობის აღებას ვერავინ ბედავდა.
სათქმელად ადვილია, დაარტყო, მაგრამ რო-
გორ უნდა დერტყაო, როდესაც ფეხები უკან-
კალებდაო. გედონ ფოთოლაძემ ხერხი იხმოა:
ქულში ასანთის ღეროები ჩაყარა და ვისაც
გადატეხილი ღერო მოუწევდა, დარტყმის ჯარ-
და, სხვა გამოსავალი არ ჰქონდა... ჩაყრით კი
ჩაყარა, მაგრამ ფეხბურთელებს აქამდე თუ
ქვედა კიდურები უკანკალებდათ, ახლა, ზეღის
კანკალიც აუტყდათ. ვისაც ღმერთი შეიბრა-
ლებდა და ჰკვიდდა მთელ ღეროს ამოიდებოდა,
სიხარულისხვედ ისე ხტოდა, თითქმის მოწინა-
აღმდეგის კარში გოლი გაეტანოს. ჯონდო გო-
ბერია დარწმუნებული იყო, ბედი მეორეჯერ
აღარ მიმუთხლებსო, მაგრამ სასტიკად შეცდა,
შვებ ქაღალდი, ანუ გადატეხილი ღერო სწო-
რად მას შეხვდა და, სასოწარკვეთილმა გა-
ლახული ბავშვივით დაიწყო ტირილი. ცრემ-
ლები რას უშველიდა, ხადაც არის ბედი შენი,
იქ მიგყვანს ფეხი შენისო ჰოდა, ამ ფეხმა
ისევ თერთმეტმეტრიანის დასარტყმელად მიიყ-
ვანა... უბედურს, პილპილანკამეით დაწითლ-
უნდა თავალები და მეგობრებს უხეტყვოდ ევალ-
რებოდა, მიშველეთ, ამ ბირს გადამარჩინეთ, მა-
გრამ მშველელი სად იყო. ყველამ ზურგი შეაქ-
ცია და მისი კირი არავინ გაიზიარა.

მსაქმა უკანასკნელად მისცა ნიშანი. დასავლეთ ტრიბუნაზე სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა, აღმოხვედრით კი სტეფან და ღრიანცელი დაიწყეს, მაგრამ ჯონლო გობერნიას საკუთარი გულისცემის გარდა, არაფერი ესმოდა. ერთი კი დიქაბა, ნახამდის, საუფარელო ცოლ-შვილო, და ნაყემი ძაღლივით აითრია ფეხი. მერე, როგორც იქნა, გაბედა, მაგრამ მარცხენა მავივარდ, რატომღაც მარჯვენა მოიჭინა და... რასაკვირველია, დააცილა, მაგრამ დაცილებასაც გააჩნია, ბურთი ხუთი მეტრით გადასცდა ზედა ძელს.

ამ უბედურების შემდეგ, ტრიბუნებზე რაც მოვლდებოდა, ალბათ, ადვილად წარმოიდგენთ. თუმცა, ტრაგედია მოედანზე უნდა გენახათ! ჯონლო გობერნიას მსაქის ნებართვისათვის აღარ დაუცდია, თავი დაღუნა და თხარაიცი ცხენივით მოპერტებლა ასპარეზიდან, რასაკვირველია, ჩხარაგაუღელთა ლანძღვა-გინება არ დაჰკლებია, მაგრამ ქვემო არ ჰქონდათ წინასწარ მომარაგებული და ბონდოლია გაპირვებულს მხოლოდ ჩეხური ღუდის ბოთლები დაუშინეს. ერთი ბოთლი ნაღმივით აუფეთქდა ფეხებთან და ნახსვრეები სახეში მიეყარა. თავიც რომ გაეტეხათ, ხმას როგორ ამოიღებდა, ღირსი იყო და ამიტომ.

გობერნიას ნაცვლად, გედონ ფოთოლაძემ მეთორმეტე ნომერი გამოიყვანა, მაგრამ ოცდაოთხი კაციც რომ დემატებინა, „სიხარულის“ წამხდარ საქმეს აწი ვერაფერი უშველიდა. ჟოკო ჩავარდნილი ჩხარაგაუღელი ფეხბურთელები მთვრალი ინდურებივით დაბორილებდნენ მოედანზე და მოწინააღმდეგის ნაცვლად, ხელს ერთმანეთს უშლიდნენ. მათი შემხედვარე გორდელაურელები სიცილით კვდებოდნენ და ბრინჯივით დახრეულ ფეხბურთელებს მაგარ-მაგარი ეპითეტები ამკობდნენ. ეს არცაა გასაკვირი. საოცარი მხოლოდ ის იყო, სტუმრებზე უფრო თავიანთ გუნდს მანძინდები, რომ ავინებდნენ, სულ „იფ“, „უფ“ და სხვა ამგვარი შორისდებულებებით უმასპინძლებოდნენ, ხოლო, როდესაც „მეცატრუხები“ „სიხარულის“ კარი აიღო, ტაშმა ქვეა-ქუზილივით იგრგვინა და კინაღამ ორივე ტრიბუნა ჩამოაგრა.

მასპინძელთა ვეტერან მეკარეს, შაქრო კაკიშვილს მარცხში არავითარი ბრალი არ მიუღწია, მაგრამ პირველი წყევლა ტრიბუნიდან საკუთარმა მეორე ნახევარმა დააწია.

— შენ არ გაიხარე შენს ცოლ-შვილში, როგორც ჩვენ არ გაგვახარე და ჩხარაგაული შეარცხინე!

გვერდით მჭდომ ერთ დარბაისელ გულშემატკივარს უღანაშაულო მეკარე შეერბოდა და მის მიუღწეველს შეუტია.

— ქალო, სულ ნუ გასწირავ და ხატს ნუ გადასცემ მაგ გაპირვებულს.

შაქროს შვილებმა უმაღლე დედის მხარე დაიჭირეს.

— ბურთი რომ ხელიდან უფარდებოდა, ჩვენ — განაცხადა უფროსმა ბიჭმა გოდერძიმ.

როდესაც „სიხარულის“ ბაღში მეორე ბურთი გაეგზავნა, გაცოცხლებული ჩხარაგაუღელები პირდაპირ მოედანზე გადაცვიდნენ და შეხედარის ჩაშლა მოინდომეს, დებულების თანახმად, მასპინძლებს წაგება ჩათვლებოდათ, მაგრამ შექმნილ სიტუაციაში ეს საუკეთესო გამოსავალი იყო, რადგან დემორალიზებულ გუნდს მსაქი კი არა, ღმერთიც ვეღარ გადაარჩენდა, ჩხარაგაუღელებს კი ორი ქულის ნაცვლად, სათქმელი მაინც დარჩებოდათ, თამაში რომ არ ჩაშლილიყო, „სიხარული“ უბეჭვლად მოიგებდა. ამაზე, რასაკვირველია, გორდელაურელები ეტყობდნენ, ისე მოიგო თქვენმა ობლი-გაციამო, მაგრამ ფაქტი მაინც ფაქტად გადაეცემოდა მომავალ თაობას. ამ ისტორიული შეხედარის ორად ორი წუთიც რომ დარჩენილიყო უთამაშებელი, თერაიულად ორი გოლის გაქვავთა შეიძლებოდა, ხოლო თუკი არბიტრი ერთ წუთსაც დაამატებდა... თუმცა ერთი საათიც რომ დემატებინა, „სიხარული“ რისი გამტანი იყო მსაქი იმას დარდობდა, ცხელ გულზე, ფეხბურთელებთან ერთად, მეც არ გამიტანონ აქედანო. ამიტომ „მეცატრუხების“ ეხვეწებოდა, ორი ბურთი ეპარეთ, ქრისტიანები არა ხართო? სტუმრებმაკ შუბლის ძარღვი არ გააწყვეტეს და კარის მიმართულებით მერე სერთყოდ აღარ დაურტყამთ.

როგორც კი მსაქმა თამაშის დამთავრების ნიშნად ორი ხელი ასწია, ჩხარაგაუღელმა გულშემატკივრებმა თავიანთი ფეხბურთელების საცემად მუშტები შემართეს, მაგრამ ამ უკანასკნელებმა თავს გაქცივით უშველეს. ხალხს სხვა რა ჯნა დარჩენოდა, ჯავრი მწვრთნელზე უნდა ეყარა.

— გედონ ფოთოლაძე მოედანზე! — იკივლა მეტი ჩივილივით.

დანარჩენებმაკ მხარი აუხეს.

— პენალტის დარტყმის ახალი მეთოდი გამოიგონა!

— მწვრთნელმა პასუხი უნდა აგოს!

ადრე კი ტრაბახობდა გედონი, კრივში რესპუბლიკის ჩემპიონი ვიყავო, მაგრამ მის მაგივრად მოედანზე ახლა ტანკი რომ გამოხსულიყო, ხალხს დაუღწევადი ისიც არ გადაურჩებოდა.

— ფოთოლაძე პროფანია! — ყვიროდა მეტი.

— მატყუარა ხარ შენ, გედონი! — ხანს ამღვებდა ალაღინი.

ხმა დგინდა და ხმა ერისოა, ნათქვამია, მაგრამ ერისულთოვნების მიუხედავად, გედონის მოედანზე გამოუვანა ვერაყინ შეძლო, ან როგორ შეძლებდა, როდესაც სტადიონზე აღარ იმყოფებოდა, ფეხბურთელებზე აღარ გაქციულიყო.

— სად დაგვემალება, მიწიდან ამოვიღებთ! — განაცხადა მერმან ფილიამ.

თანამოაზრეთა ჯგუფი დიდ ტალღად შეიჭრა და მეტი ჩხიკავშილის ხელმძღვანელობით, ფოთოლადის სახლისკენ დაიძრა. გზადაგზა ახალი შენაკადებიც შეიერთა, მწვრთნელის კიშკართან კი მრისხანედ აიჭორჩა და გედღონის ნაკვდავ ოჯახს წაღვდით დაეშუქრა.

— ფოთოლადი, თუ იმადღისი!

— გარეთ გამოდი, თუ ვაჟკაცი ხარ!

ვაჟკაცი კი არა, ყარამან უანთელიც რომ უოფილიყო, აწვირთებული ხალხის წინაშე გამოხვალას როგორ გახედვდა! აწ უკვე უოფილი მწვრთნელი „სიხარულის“ გულშემატკივრებზე უფრო უკეთესი აღმოჩნდა, როგორც უკვე გათხარით, უფროსობების წომეში დროზე მიედო და ცოლ-შვილიანად სვანეთში გაიხიზნულიყო.

მომხდურებს შესანიშნავად ახსოვდათ ერთი ბრაზილიელი მწვრთნელის მაგალითი, რომელმაც გედღონ ფოთოლადისათვის გაქცევის უშველა თავს, მაგრამ სახლის დაწვას მაინც ვერ გადაურჩა. მადლობა ღმერთს, ჩხარაგაული ბრაზილია არ იყო და უპატრონოდ დატოვებულ ოჯახს ცეცხლს ვინ წაუქადებდა! უცერად ახოშპირებული ხალხის ტალღა უცერადვე დაეცხრა და გულშემატკივრებმა სულ სხვა საფიქრალი გაიჩინეს.

— გედღონ ფოთოლადიმ კი უშველა თავს, მაგრამ ჩვენს გუნდს რა ეშველება? — სრულიად კანონიერი შეკითხვა დახვდა ალაღინმა.

— წუწუნით საქმეს ვერ ვუშვედით, — მოუჭრა მექიმ. — გაქცეული ფოთოლადის ნაცვლად, გუნდს ვინმე უნდა ჩაუდგეს სათავეში და რაც შეიძლება სწრაფად, ერთი კვირის შემდეგ მორიგი შეხვედრა გვაქვს.

— ახალი მწვრთნელი ახალი თევზივით ძნელი საშუენია, ჩვენისთანა გუნდს ღღერს მნოტიც არ მოჰკიდებს ხელს! — განაცხადა ამირ ტყუილმანად.

მეტი ჩხიკავშილმა ამურს ჯიჟურ შეხედა და საკმაოდ ორაზროვნად უთხრა.

მნოტი არა, მაგრამ მნოტი თუ იქნება...

ჩხარაგაულის გუნდის მწვრთნელი ან გერმანე არჩავედ უნდა იყოს ან არავინ!

გახარებულმა მექიმ ზურაბს ხელი მაგრად ჩამოართვა.

— შენი ძალიან დიდი მადლობელი ვარ!

ერთ კაცს სამადლობელი კი გადაუხდა, მაგრამ დანაჩენ გულშემატკივრებში მისმა კანდიდატურამ აზრთა დიდი სხვაობა გამოიწვია. არჩვადის ერუდიციაში ეკვი არავის შეჰპარვია, მაგრამ იმას შიშობდნენ, და სრულიად სამართლიანადაც, მწვრთნელობა ღომის ხაზში თავის ჩადებას სიზნავს და ეს ნივთი გატენილი თავი გერმანეს ფეხბურთელადმა არ მოაჰპარონ! მეტი ჩხიკავშილი მაინც თავისას გაიძახოდა, ჩვენ თუ დავუხმარებთ, გერმანე არჩავედ ქვეყანას ალაპარაკებო. მაინც, რაში უნდა დავუხმაროთ? — გადართა გიგი ზარანდია, ფეხბურთელის მაგივრად ვერც პენალტს დავარტყამთ

და ვერც კარში ჩადგებოთ. მთავარის, ჩხარაგაულმა არ ჩაუდგეთ და ექსპერიმენტის საშუალება მიეცეთო, განმარტა მეტი ჩხიკავშილმა.

რეაგირებით ყველამ თავისი სათქმელი თქვა და, ბოლოს, ზმის უმრავლესობით დაადგინეს, რომ გერმანე არჩავედ უკეთეს კანდიდატურას დასავლეთ საქართველოში ვერსად ნახავდნენ, აღმოჩენილთა კი ძენას არც აპირებდნენ, რადგან ქართლსა და კახეთში უფრო კიდეობის სპეციალისტები იგულებოდათ, ვიდრე ფეხბურთისა.

მეტი ჩხიკავშილმა ასეთი აზრი ჩამოაყალიბა: — ჯერ სპორტკომიტეტში გავიაროთ და ხელმძღვანელობის თანხმობა მივიღოთ, ბოლო შემდეგ ავადგეთ და გერმანე არჩავედ მივაკითხოთ.

მის წინადადებას მოწონების შეძახილებით უპასუხეს.

— სწორია ამხანაგის გამოსვლა!

— უარი არც კომიტეტმა უნდა თქვას და არც გერმანემ.

— მეტი, შენ წინ გავიცემი და ჩვენ უკან გამოგყვებით.

მეტი ჩხიკავშილი ჩხარაგაულელ გულშემატკივრებს ბებერი ვაცივით ჩაუდგა სათავეში და გევი რაისპორტკომიტეტისკენ აიღო. კომიტეტის თავმჯდომარე ნაპოლეონ ზაგრატიონი გახლდათ. ამ კაცს დიდი მხედართმთავრის სახელი ნამდვილად ერქვა, მაგრამ, თუ ბოროტ ენებს დაეჭირება, მაშის დატოვებული გვიარა — ზაგრატიონი, დიდი მხედართმთავრის პატივსაცემად, ზაგრატიონად გადაიკეთა.

სანამ ჩხარაგაულის სპორტს ჩაუდგებოდა სათავეში, ნაპოლეონ ზაგრატიონი ნატურალური წვერების ქარხნის დირექტორი იყო და რაიონულ მასშტაბის ენერგიულ ხელმძღვანელად ითვლებოდა, მაგრამ ბოლოს ამ ჰარხმა ენერგიამ დაღუპა. შორიანმა აღამაინებმა ზმეში დაუყარეს, მაგი ისეთი გაქვილია, ქვიდანაც წვერს გამოადგნო. უფროსებმა ჯერ გაიცინეს, მერე გაბრაჟდნენ და ენერგიულ ხელმძღვანელს წვერი შეუყენეს. არა, მოხსნით არ მოუხსნით, მაგრამ რაიონის სპორტის ჩააბარეს, ამ ძნელ საქმეშიც კისერს მოიკებს და მერე ადვილად მოვიკიდებოდა. სხვათა შორის, ასეთი მოსაზრება სინამდვილეს შეეფერებოდა, ჩხარაგაულის რაიონში, ფეხბურთის გარდა, სპორტის არც ერთ სახეს არ სცემდნენ პატივს. მართალია, ქაღალდეზე ჩამოყალიბებული იყო ბაღების ჰოკეის, მაგიდის ჩოგბურთის, რუსული შაშისა და ქართული კიდეობის სექციები, მაგრამ რეალურად მხოლოდ ერთადერთი კოლექტივი — „სიხარულის“ ფეხბურთელთა გუნდი არსებობდა. სწორედ მისთვის იხარჯებოდა სხვა სახეობებისათვის გამოყოფილი მატერიალური ფონდები და მოსახლეობის შრომითი დანაჯგები. ახალდანი-შნული ნაპოლეონ ზაგრატიონი კატეგორიულად გააფრთხილეს, „სიხარულს“ თუ ვერ უპატრონებ,

საკუთარი თავი დაგრჩება საპატრონებელიო: შეშინებულმა ნაპოლეონმა სხაპასუბით მიუგო, თქვენთან ერთად თუ მსაქის დახმარებაც იქნება, ორ წელიწადში ჩხარაგაულის გუნდს უმადლეს ლიგაში ვათამაშებო. ამის შემდეგ მხოლოდ ერთი წელი გავიდა და მეორე ლიგაც სანატრელი დარჩა, კულებთან ერთად, „სიხარულმა“ მწვრთნელიც დაკარგა, ავტორიტეტი ზომ კარგა ხანია დაკარგული ჰქონდა.

ყოველივე წემოთქმულის შემდეგ, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა სადარდებელში იქნებოდა ბაგრატიონი.

ტიშკართან მომდგარი ხალხის ღრიალი რომ გაიგონა, ნაპოლეონმა ფიქრებით გატენილი თავი წამოსწია და აღელვებულ გულშემატკივრებს საკმაოდ აუღელვებლად შეხედა. მისი სიმშვილის მიზეზი ის გახლდათ, რომ შინაგანად უყვე მოწადიებული იყო ასეთი თავდასხმისათვის და მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი, გალახვით თუ არ გაშლახვიერ, გინებაზე ზმას არ ამოვიდებ, რამდენიც უნდათ, იმდენი მაგინონო.

— საღამო მშვიდობისა, უფროსო! — ბავად გადმოსაძაბა ტიშკრიდან მეტი ჩივიეშვილმა.

„უფროსო“ ხსენებით კი იყო ნათქვამი, მაგრამ განება მანაც სწობდა. დუმილი არ ივარგებდა, საღამოზე პასუხი უნდა გაეცა.

— გაგმარჯოთ, ჩემო ბატონო!

— რა მაგის პასუხია და, ნაპო ბაგრატიონი ხომ ბრძანდებით თქვენ? (ნაპოლეონიც არ გაიმეტა, კინობითი ფორმით მიმართა).

— კი, სწორედ ის ნაპო ბაგრატიონი ვარ, დასავლეთ ტრიბუნის აბონომენტებში რომ მოგეცით თქვენ და თქვენს მეგობრებს.

ზურაბ რაჭველიშვილმა უცებ იფეთქა და მეტი ჩივიეშვილს სათქმელი დაასწრო.

— აბონომენტების მაგივრად, გუნდი რომ მოგეცათ, ის აჯობებდა, დასაჯდომს უთქვენოდ ვნახავდით.

სპორტოპიტეტის თავმჯდომარემ რაჭველიშვილს სევდიანად შეხედა.

— მე რომ ფეხბურთის მწვრთნელობა შემეძლოს..

— ზო, თქვენ მარტო წველების ამბავი იცით — არ დაინდო ზურაბმა.

ნაპოლეონ ბაგრატიონს ტანში ციხიანით გაატრია, მაგრამ ზმა მანაც არ შეუცვლია, ძველებურად მშვიდად ლაპარაკობდა.

დასასრული შემდგომ ნომერში

ჩვენს მისამართი: თბილისი, 250007, დადიანის ქ. № 2.
ტელეფონები: მთავარი რედაქტორი — 89-85-81, მთ. რედაქტორის მოადგილე — 72-26-82, პასუხისმგებელი მდივანი 72-43-75, მდივანი — 72-44-78, განყოფილებათა გამგეები — 72-26-35, პროზის — 72-26-80, „ცისკრის“ დამატება — 72-17-01, საკორექტორო — 72-47-62.

გადაეცა ასაწყობად 6. 11 84 წ., ხელმოწერილა დასაბეჭდად 29. 12. 84 წ., ქალაქის ზომა 70×108, ფიზიკურ ფორმათა რაოდენობა 10. პირობითი ფორმათა რაოდენობა 11, საალბ-საგ. თაბახი 15.85 შეკვ. № 2535 უე 08375. ტირაჟი 61. 700

არ მოუშვა, დაჰკარი!

საქართველოს გუშაგო, გვესმის შენი ძახილი,
ენახეთ, შენმა მარჯვენამ მტერი როგორ დადალა.
ნახა შენმა ქვეყანამ, რომ მოიმკე სახელი,
უფრო მეტი დიდების მოსახვეჭად მზადა ხარ.

ხედავ, მტერი რას სჩადის, როგორ მოგიახლოვდა?
შენს მიწაზეც დაეცა ჩრდილი შავი ფრთებისა.
შენი კერა აქ არი, პაპაც აქვე სახლობდა,
დღეს შენა ხარ დარაჯი ამ დალოცვილ მთებისა.

შენი თავისუფლების დედაბოძი აქა დგას,
შენი შვილის აკვანი, შენი ფუძე აქ არი.
მტერი მოდის, კისერზე რომ უღელი დაგადგას,
ვაეკაცურად დაუხვდი, არ მოუშვა, დაჰკარი!

თუ მოვიდა, ჩაგვიქრობს კერას მამაპაპეულს,
პირში ჩაგვეშრიტება სიტყვა რუსთაველური.
მონურ ულლის ტაბიკზე შემოგვიჭერს აპეურს
და ნესტანს ტყვედ წაიყვანს ქაჯი უფრო ველური.

ნუმც გვენახოს, მყინვარქედს მტრის მახვილი სწვდებოდეს,
მტერი ხანძარს უნთებდეს საქართველოს ცის კიდეც,
ამირანის ნადგომზე ქონდრისკაცი დგებოდეს
და არწივთა საბუღარს ყვავ-ყორანი სძიძგნიდეს.

შენ, ქართველო ვაეკაცო, სამშობლოსთვის შობილო,
ხალხი მისთვის გადიდებს და თავს მისთვის გვევლებ,
რომ რუსთაველის სიმღერა მტერს არ ჩაახშობინო,
რომ ნესტან და თინათინ მტერს არ მისცე მხევლებად.

შენი მიწის ორთქლი და კერის კვამლი აქა დგას,
შენი შვილის აკვანი, შენი ფუძე აქ არი.
მტერი მოდის, კისერზე რომ უღელი დაგადგას,
ვაეკაცურად დაუხვდი, არ მოუშვა, დაჰკარი!

ალექსანდრე აბაშელი

306.

678/14

ფან 60 333.

0520360 76288

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ